

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Juris Canonici Theoria Et Praxis, Ad Forum Tam
Sacramentale quàm contentiosum, tum Ecclesiasticum,
tum Seculare**

Cabassut, Jean

Lugduni, 1698

Liber III. In quo agitur de Sacramentis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62355)

LIBER TERTIUS,

In quo agitur de Sacramentis.

CAPUT PRIMUM.

De Sacramentis generatim.

I.

UOD sapientissimè docet S. Dionysius lib. de Divinis Nominibus, cap. 4. Dei bonitatem atque in res à se creatas dilectionem circulum efficere admirabilem, dum extra se suam in nos effundit beneficentiam, nosque mirificæ bonitatis suavis illecebris, quasi hamo illaqueatos trahit ad se in funiculis Adam; in vinculis charitatis, ut loquitur Propheta, pellicit ad seipsum, qui est rerum omnium principium & finis, ut ab ipso profecti per creationem, ad ipsum regrediamur per amorem & gratiam, atque in ipso æternum conquiescamus, qui finis noster est, summumque bonum & felicitas consummata: id experimento in Divinis comprobatur Sacramentis, quorum Deus author est & institutor; per hæc enim ut sanctitatis instrumenta Deus omnipotens suum in nos Spiritum effundit, quo veluti nexu nos ad se pellicit, sibi que tam feliciter copulat, ut cum eo (juxta Apostolicum testimonium) unus idemque spiritus efficiamur. *Qui enim adhæret Deo, unus spiritus est.* Idemque Apostolus alio loco dicit: *Charitas Dei diffusa est*

L I in

in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis. Itaque non modò per aliquam virtutem aut habitum creatum Deo conjungimur, sed insuper eodem ipso Spiritu Sancto, quo Divinæ inter se Personæ ab æterno copulantur. Sicque impletur in nobis illa Christi pro nobis ad Patrem deprecatio: *Ut sicut tu Pater in me, & ego in te; ita & ipsi in nobis unum sint,* Joan. 17. Ibidemque: *Ego charitatem quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut & nos unum sumus: ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in unum.* Omnia ista felicissimè complentur in nobis, ut admonet S. Augustinus tract. 111. in Joan. in fine, quatenus membra Christi efficimur, unumque cum ipso corpus constituimur: sic enim Sancto Christi Spiritu quasi membra Christi vegetamur ac vivimus, ut nos edocet Apostolus Gal. 4. *Quoniam autem estis filii, misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra, clamantem Abba Pater.* Hoc tamen subest discrimen, quia Christus Jesus verè Filius Dei est naturalis in sua etiam humanitate, quatenus in solo Verbo subsistit, ut adversus Elipandi Urgelitani errorem definivit Ecclesia: Nos verò per Spiritum Sancti gratiam, atque ipsummet in nobis inhabitantem Spiritum Christi, promovemur in filiorum Dei adoptivorum dignitatem & conditionem.

I I. Hoc enim omnibus novæ Legis Sacramentis commune est, ut vel suscipientes justificent, quod proprium existit Sacramentorum Baptismi & Pœnitentiæ; vel jam præexistentem gratiam novo adaugeant incremento, quod ad cætera pertinet Sacramenta. Istam inconcussam veritatem Sacramentorum Literæ docent. De Baptismo enim legimus Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.* Et Ephesior. 5. *Emundans eam (Ecclesiam) lavacro aquæ in verbo vite.* De Confirmatione verò, Act. 8. *Cum vidisset autem Simon, quod per impositionem manus daretur Spiritus Sanctus.* De Eucharistia, Joan. 6. *Qui manducat me, & vivet propter me.* De Pœnitentia, Joan. 20. *Quorum remisistis peccata, remittuntur eis.* De Extrema-Untione, Jacobi 5. *Et si in peccatis fuerit, remittentur ei.* De Ordine, 1. Timoth. 4. *Ut resuscites gratiam quæ data est tibi cum impositione manuum Presbyterii.* De Matrimonio denique Ephes. 5. *Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo & in Ecclesia.*

I I I. Eadem nobis præfati Ecclesiæ Doctores tradidere. In primis Tertullianus lib. de resurr. carnis: *Caro abluitur, ut anima emaculetur. Caro ungitur, ut anima consecretur. Caro signatur, ut anima muniatur. Caro manus impositione adumbratur, ut anima Spiritu illuminetur. Caro corpore Christi & sanguine vescitur, ut anima de Deo saginetur.* S. Ambrosius lib. 1. de Sacram. cap. 5. exponit ablutionem Naaman in Jordane, per quam à lepra mundatus est, præfigurasse animarum à peccatis emundationem, quam efficiunt Ecclesiæ Sacramenta. Idemque significatum ait per Spiritus Sancti descensum in specie columbæ, quando Jesus in Jordanem descendit baptizandus. Idem lib. 2. de Sacram. cap. 2. confert cum gratia Sacramentorum sanationem.

sanationem unius hominis infirmi, qui prior descendebat in piscinam; & subiungit: *Quanto maior est gratia Ecclesie, in qua omnes salvantur quicumque descendunt.* S. Augustinus tract. 80. in Joan. in illa Christi verba, *iam vos mundi estis propter verbum quod loquutus sum vobis*, hæc tradit: *Quare non ait, Mundi estis propter Baptismum, quo loti estis; sed ait, Propter verbum, quod loquutus sum vobis? Nisi quia & in aqua verbum mundat. Detrahe verbum, & quid est aqua, nisi aqua? Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum. Unde ista tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo? non quia dicitur, sed quia creditur; nam & in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens.*

I V. Neque verò requirit eo loco Augustinus, ut necessario adhibeatur à Sacramenti ministro aliqua elementaris substantia, cui verba Sacramentum consummantia applicentur. Etsi enim hoc ipsum in aliquibus, ut in Baptismo, requiratur, non tamen in omnibus Sacramentis. Sed omnia & singula Sacramenta id requirunt, ut constituatur in eis pro materia aliquid sensibile, cuius significatio sacramentalis determinetur, siue quibusdam verbis, siue alia quapiam re sensibili, quæ verborum loco sit, & formæ vicem teneat, cuiusmodi sunt in Pœnitentiæ Sacramento pœnitentis actus, qui locum tenent materiæ: & in Matrimonio signa consensus, quæ sunt loco formæ. Ita exponit hanc Augustini sententiam S. Thomas 3. p. quæst. 84. art. 1.

V. Sacramenta omnia consistunt in communi genere signi. Signum definit S. Augustinus lib. 2. de doctr. Christ. cap. 2. rem quæ præter speciem quam ingerit sensibus, aliquid aliud facit in cognitionem venire. Sic fumus dum se oculis prodit, deducit animum in latentis ignis cognitionem. Cum verò Sacramenta non sint naturalia signa, qualis est fumus respectu ignis, sed ex instituto Christi, propterea exigunt aliquam similitudinem externi signi cum operatione interna, quam significant. Quæ ex causa idem Augustinus epist. ad Bonifacium, ait: *Si Sacramenta quandam similitudinem earum rerum, quarum Sacramenta sunt, non haberent, omnino Sacramenta non essent.* Sic per aquam ablutio similitudinem refert ablutionis peccatorum, quam Baptismus operatur. Ideoque à Patribus Græcis Sacramenta vocari solent *ὑποτάξεις*, eo quod similes sint speciei ac formæ cum re quam significant.

V I. Neque solum gratiam interiùs productam significant, sed eandem ipsam produciunt Sacramenta novæ Legis Gratiæ: quippe quæ id habent, ut sint gratiæ practica, ejusque sub genere instrumenti operativa. Quod sapè non semper verificatur secundum actum, sed secundum aptitudinem; ut si quis Baptismum suscipiat cum affectu, aut intentione peccati mortalis, id Sacramentum non producit pro eo tempore gratiam, ob susipientis incapacitatem, & prævæ voluntatis obicem; sed satis est ad Sacramenti rationem, quod ex se habeat aptitudinem gratiæ productivam, quam si non

producat, id contingit per accidens ex opposito obice. Ex hac tenus disputatis colligitur ista Sacramenti definitio, ut sit Signum gratiae sensibile ad nostram sanctificationem divinitus institutum.

VII. Hoc denique memoriâ tenendum est, ad cujuslibet essentiam Sacramenti tria exigi, materiam, & formam, & ministerii operationem hoc facere intendentis, quod in simili facere consuevit Ecclesia: quorum trium si vel unum desit, nequaquam erit Sacramentum. Haec docet ac definit Florentina Synodus in Decreto Unionis.

CAPUT II.

De Baptismo.

I. R I A Sacramenta characterem indelebilem in anima imprimunt, ideoque nunquam iterari possunt, scilicet Baptismus, Confirmatio & Ordo. Sic enim sanxit Concilium Trident. sess. 7. de Sacramentis in genere, can. 9. *Si quis dixerit in tribus Sacramentis, Baptismo, Confirmatione & Ordine, non imprimi characterem in anima, hoc est signum quoddam spirituale & indelebile, unde ea iterari non possunt, anathema sit.*

II. Triplex recensetur Baptismi genus. Primum aquae, qui solus ad Sacramentum pertinet. Secundum flaminis ac spiritus, qui est perfectus à Deo ipso infusus amor Dei, aut perfecta, & à Spiritu Sancto excitata contritio cordis. Tertium est sanguinis ac martyrii, qualis fuit sanctae Emerentianae, sancti Genesii & aliorum Martyrum, quos aquae Baptismus non abluerat. Horum enim singula Baptismata possunt ad salutem aeternam sufficere, can. *Baptismi vicem*, de consecrat. dist. 4. modò contineant Baptismi Sacramentum in voto.

III. Quando probabiliter dubitatur, an fuerit aliquis baptizatus, hic erit sub ista conditione baptizandus: *Si baptizatus es, ego non te baptizo; si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris, &c.* cap. 2. de Baptismo.

IV. Quavis forma Baptismi, aut aliorum Sacramentorum non ad Grammatices amissum ex balbutie aut imperitia linguæ, aliòve ex casu pronunciaretur, si tamen seruetur juxta communem intelligentiam verborum sensus & significatio, non ideo minus erit validum Sacramentum, neque quidquam debet iterari. Idcirco in can. *Retulerunt*, de consecrat. dist. 4. declaratur validus Baptismus, in quo fuerat ita pronunciatum: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sanctus*. Proclivius tamen est ut irrita sit forma Sacramenti, si verborum immutatio contingat in ipso.

ipso initio vel medio, quam in fine dictionis; ut si diceretur, *In nomine Mariæ, & Milii, & Mirius manli*; quia in fine non immutatur verbi substantia, sed casus; atque ita immutatio ista solum est accidentaria, nec substantialis, juxta S. Thomam 3. p. q. 60. art. 7. ad 3.

V. Effectus Baptismi quinque recensentur: 1. Gratia sanctificans cum donis Spiritus Sancti, & virtutibus infusis ac supernaturalibus. 2. Remissio omnis culpæ, & originalis, & actualis quoad adultos suscipientes. 3. Remissio totius pænæ quoad futuram vitam, & temporalis quæ luenda esset in purgatorio, & æternæ quæ in inferno. 4. Characteris in anima impressio. 5. Subjectio sub Ecclesiæ potestate, ad quam Baptismus quasi janua introducit.

VI. In adultis Baptizandis prærequiritur fides ad hujus Sacramenti gratiam suscipiendam, necnon voluntas Baptismi suscipiendi: item dolor de peccatis cum proposito futuræ emendationis, juxta illud Act. 2. vers. 38. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum*. Atque Augustinus lib. de vera & falsa pœnit. cap. 18. *Baptismus sine pœnitentia nunquam profuit ei qui spontaneè peccavit*.

VII. Dispositioni ad Baptismum necessaria opponitur fictio, ut idem docet Augustinus. Sicut autem dispositionum ad Baptismum quædam necessariae sunt ad valorem Sacramenti, ut est in adulto voluntas suscipiendi Baptismum; aliæ ad effectum duntaxat & gratiam Sacramenti, ut fides, & pœnitentia: similiter fictionum aliquæ impediunt ipsam Baptismi substantiam, aliorumque Sacramentorum, ut quum aliquis ex sola dissimulatione & sine intentione interna abluitur; aliæ validitati Sacramenti minimè obstant, sed quibusdam ejus effectibus, ut gratiæ, remissioni peccatorum, debiteque eis pænæ; sed non characteri, aut sub Ecclesiæ subjectioni. Attamen cum primum fictio ista desinet per sequentem veramque pœnitentiam, tum demum, ut docet S. Augustinus lib. 1. de Baptismo, cap. 12. effectus omnes Sacramenti qui fuerant in suspenso, resultabunt & de novo producentur. Hoc fictionis genus consistit in defectu pœnitentiæ, aut in affectu ad aliquod lethale peccatum.

VIII. Disputat idem Sanctus Doctor de fictione, lib. 1. de Baptismo contra Donatistas, cap. 11. 12. & 13. occasione objectionis Donatistarum quærentium, an per Baptismum ab ipsis Donatistis collatum remitterentur peccata, & Spiritus Sanctus daretur, an non? Si enim remittantur peccata: ergo in schismate Donatistarum fit peccatorum remissio, & confertur Spiritus Sanctus; quæ res arguit veram esse penes Donatistas fidem & Christi Ecclesiam. At si non remittuntur peccata per Donatistarum Baptismum: ergo denud baptizandi sunt à Catholicis quotquot à Donatistis baptizati ad unitatem redeunt Catholicæ Ecclesiæ. Hoc argumentum dissolvit Augustinus cap. 12. hac responsione: Valere quidem in Donatistarum schismate collatum Baptismum, non tamen salutem operari quod

tempore confertur, sed tunc primum duntaxat, quando sic baptizatus ad poenitentiam & unionem Ecclesiae Catholicae convertetur.

I X. Utrum verò aliorum à Baptismo Sacramentorum, absque debita dispositione, atque indignè susceptorum gratia reviviscat, disputant Scholastici Theologi, atque in varias discinduntur opiniones, aliis hoc soli Baptismo proprium asserentibus ob summam ejus necessitatem, quae aliunde reparari non possit; alii hoc extendunt ad alia duo Sacramenta quae characterem infigunt, neque possunt iterari; alii denique id omnibus Sacramentis astruunt esse commune: ipseque S. Thomas diversis locis diversa & opposita docet; quae causa est ut in quaestione ista discipuli ejus inter sese dissentiant. Hoc unum à cunctis citra exceptionem Catholicis asseritur, indignè suscepti Baptismi gratiam reviviscere per subsequentem poenitentiam: in ceteris verò Sacramentis nihil de hac re indubitatum referri, sed omnia niti conjecturis & rationibus ambiguis.

X. Non modò collatus ab haeretico Baptismus valet, neque permittitur iterari, juxta editam à Sancto Stephano Pontifice & Martyre definitionem adversum aliquot Africana Concilia, ipsosque sanctos Episcopos Cyprianum Carthaginensem, Dionysium Alexandrinum, & Firmilianum Caesareensem ex Cappadocia, qui oppositum dogma tuebantur: sed valet etiam Baptismus à non baptizato quovis homine, etiam Judaeo vel Pagano collatus, dum habuerit intentionem id faciendi quod facit Ecclesia. Sanè quaestionem istam de ministro Baptismi non baptizato ac infideli ferius dijudicavit Ecclesia, neque hac de re quidquam asserere ausus fuit Sanctus Augustinus, sic dicens lib. 2. contra epist. Parmeniani, cap. 13. *Et haec quidem alia quaestio est, utrum & ab his, qui nunquam fuerunt Christiani, possit Baptismus dari: nec aliquid temerè inde affirmandum est sine auctoritate tanti Concilii, quantum tanta rei sufficit. De his verò qui ab Ecclesiae unitate separati sunt, nulla jam quaestio est, quin & habeant, & dare possint.* Haec tenus Sanctus Doctor. Ceterum quaestio haec ipsa postmodum soluta fuit à Nicolao I. Pontifice, cap. 204. responsionis ad consulta Bulgarorum; valere scilicet Baptismum ab infideli non baptizato datum, qui cetera adhibuerit quae sunt necessaria, ut refertur de consecrat. dist. 4. can. *A quodam Judaeo.* Quod idem ante Nicolaum definiverat Concilium Compendiense articulo 9. anno Christi 757.

XI. Id quod superiore art. 3. dixi de dubio facti, an aliquis fuerit baptizatus, extendi potest ad reliqua Sacramenta, & ad Ecclesiarum consecrationes, de quibus ambigitur. Sic enim decernit Concilium Carthaginense V. can. 6. itemque Africanum generale: *Si de facto Baptismi, Confirmationis, Consecrationis dubitetur, nec possit ulla probatio inquisitione facta succurrere, perinde agendum est ac si nihil horum factum fuisset.* Citatur à Gratiano in can. *Placuit de infantibus*, dist. 1. de consecr. Concilium pariter Quinisextum can. 88. necnon Meldense can. 8. ut habetur can. *Ecclesiae*, de consecrat.

consecrat. dist. 4. eadem tradunt : Sanctus item Leo Magnus epist. 35. ad Leonem Ravennatem, cap. 1. eadem sancit, & allegatur can. Cum itaque, de consecrat. dist. 4. Sanctus Gregorius lib. 12. epist. 31. ad Felicem Episcopum Siciliæ, circa med. ita scribit : *De dedicationum vero Ecclesiarum dubitatione, super qua inter cetera nos consulistis, hoc vos rite tenere debetis, quod nos ab Antecessoribus nostris traditum accepimus, id est quoties tam de Baptismo aliquorum, vel de Confirmatione, quam de Ecclesiarum consecratione dubitatio habetur, & nec scriptis, nec testibus certa ratio habetur, utrum baptizati, vel confirmati, siue Ecclesia consecrata sint, ut baptizentur tales, vel confirmentur, atque Ecclesia canonicè dedicentur, ne talis dubitatio Fidelibus ruina fiat : quoniam non monstratur iteratum, quod certis indiciis non ostenditur rite peractum. Eodem spectant can. Solemnitates, de consecr. dist. 1. & can. Presbyteri, dist. 68.*

CAPUT III.

De Confirmationis Sacramento.

I. **U**ID conferat Confirmationis Sacramentum, tradit Pontifex Melchisedech can. Spiritus Sanctus, de consecr. dist. 5. Spiritus Sanctus, qui super aquas Baptismi salutifero descendit illapsu, in Fonte plenitudinem tradit ad innocentiam, in Confirmatione augmentum prestat ad gratiam. Et quia in hoc mundo tota ætate victuris, inter invisibiles hostes & pericula gradiendum est, in Baptismo regeneramur ad vitam, post Baptismum confirmamur ad pugnam : in Baptismo abluimur, post Baptismum roboramur. Id commune inter se habent Ecclesiæ Sacramenta, ut dignè suscipientibus gratiam conferant habituales, & præterea convenientibus occasionibus & temporibus gratias quasdam actuales, siue specialia, quæ dici solent gratiæ Sacramentales, cuiusmodi sunt in Confirmatione prævenientia quædam, & concomitantia auxilia ad Christi fidem constanter profitendam : idque significatur per sacri unctionem Chrismatis ex oleo balsamoque compositi, quasi quæ luctatores corroboret, & cor hominis ad pugnam animet atque confortet.

II. In canone *U: jejuni*, de consecr. dist. 5. præscribitur, ut jejuni accedant qui sunt confirmandi, & admoneantur ut prius confiteantur delicta. Neutrum tamen est absolute necessarium ; consuetudo enim passim invaluit ut differatur hoc Sacramentum post horas pomeridianas, atque etiam post vespertinam horam. Et præterea ille sufficienter est dispositus, qui

qui nullius est sibi conscius mortalis culpæ; atque ubi conscius esset mortalis culpæ, sufficere potest si contematur, quia de sola perceptione venerabilis Eucharistiæ præcipitur confessionem præmitti. Concil. Trident. sess. 13. cap. 7. Ideoque d. can. *Ut jejunii*, non præcipit confessionem confirmandis, sed solum ait esse monendos ad confessionem.

III. Jabet can. *Non plures*, 101. de consecr. dist. 4. ut unus sit susceptor confirmati, seu vir, seu mulier. Et can. *In baptismo* 102. ibid. statuit, ut nemo suscipiat confirmandum, nisi sit ipse confirmatus. Et contrahitur à suscipiente in Confirmatione spiritualis cognatio, quæ potest esse matrimonii contrahendi impedimentum dirimens.

IV. Ordinarius Confirmationis minister est solus Episcopus, can. *De his vero*, & can. *Manus quoque*, de consecr. dist. 5. Sic definit Concilium Trident. sess. 7. de Confirm. can. 3. Probatur Act. 8. ubi ad Samaritanos dudum baptizatos mitti quosdam de Apostolis oportuit, qui baptizatis per manuum impositionem Spiritum Sanctum conferrent. Attamen simplex Sacerdos ex magna & urgente causa cum Summi Pontificis immediata delegatione conjuncta potest fieri Confirmationis minister extraordinarius: Sanctusque Pontifex Gregorius Magnus lib. 3. epist. 26. hanc permisit potestatem Presbyteris Sardinæ: & habetur in can. *Pervenit*, dist. 95. In Decreto quoque Eugenii IV. quod est ad finem Concilii Florentini, habetur, posse aliquando per Summi Pontificis dispensationem, cum rationabili & urgente causa, simplicem Sacerdotem chrismate Episcopo consecrato administrare hoc Sacramentum. Idem docet S. Thomas. Allegantur ad hoc ipsum antiqui Commentatores, sub nomine Sancti Ambrosii, verba ista in cap. 4. ad Ephes. *Apud Aegyptios confirmant Presbyteri, si non sit Episcopus*. Quidam tamen explicant hunc locum de ceremoniali Chrismatione quæ Baptismo solet adhiberi.

V. Sciendum est enim, non licuisse olim simplici Sacerdoti quemquam linire chrismate, imò neque baptizare, nisi jubente, aut procul absente Episcopo, & aliqua urgente necessitate: aperteque ait can. *Omni tempore* 24. de consecr. dist. 4. *Presbyter vero presente Episcopo non signet infantes, nisi ei fuerit ab Episcopo preceptum: nec liceat Presbytero prius Episcopo intrare in Baptisterium*. Et Concilium Toletanum primum can. 20. itemque Arausicanum cap. 2. & Innocentius I. epist. 1. §. 6. decernunt Presbyteros ex venia Episcopi, aut ex necessitate premente, dum Episcopus abest, posse alios chrismate inungere. Sanctus quoque Leo Papa epist. 88. sub fin. ita dicit: *Sed neque coram Episcopo licet Presbyteris in Baptisterium introire, nec presente Amistite infantem ungere, aut signare*. Quæ loca omnia intelligenda sunt non de Confirmationis unctione, sed de unctione baptizatorum, qui consignandi erant adhibitâ chrismatis unctione in vertice. Istam enim confirmandi potestatem solus Papa concedere Sacerdoti potest, neque ullatenus potest hoc jus alteri, qui non sit Episcopus, delegare nisi (ut

(ut decernit Eugenius Papa IV. in Decreto Unionis) ex rationabili & urgente admodum causa.

V I. Quin etiam ne ipse quidem Papa potestatem habet committendi simplici Sacerdoti Chrismatis sacri confectionem seu consecrationem, sed necessarium est fuisse ab Episcopo confectum Chrisma, quo usus est Sacerdos ab ipso Papa delegatus ad Confirmationis Sacramentum. Si secus fiat, nullum erit Sacramentum. Sanctus enim Papa & Martyr Fabianus tradit, Jesum Christum in ultima cena docuisse Apostolos ritum Chrismatis conficiendi, eodemque Christi Domini instituto conficiendum ab Episcopis Chrisma esse feriâ quintâ majoris Hebdomadæ. Sanctus præterea Dionysius in sua Ecclesiastica Hierarchia ritum & confectionem exponens sacri Chrismatis, aperte tradit, esse ab Episcopo consecrandum. Concilium Toletanum I. cap. 20. statuit à solis Episcopis esse Chrisma conficiendum. Præallegatum Eugenii IV. Decretum ea quæ sunt de singulorum Sacramentorum essentia pertractans, ait Confirmationis materiam esse Chrisma ex oleo & balsamo ab Episcopo benedictum. Et subinde monens, fuisse nonnunquam ab Apostolica Sede urgente ex causa dispensatum, ut posset Sacerdos confirmare, eo tamen ipso casu exigit ut adhibeatur Chrisma ab Episcopo benedictum. Quam Episcopalem Chrismatis consecrationem esse de Confirmationis essentia, asserit S. Thomas 3. p. q. 72. art. 3. & cum eo communis Doctorum consensus. Existimant tamen nonnulli, balsami admixtionem non requiri ad hujus Sacramenti essentiam, sed esse tantum de præcepto, adducti præcipue autoritate cap. 1. de sacra unct. ubi interrogatus Innocentius Papa III. de illo qui fuerat in Confirmatione non Chrismate, sed oleo solo delibutus, respondet nihil ibi iterandum esse, sed cautè supplendum id quod fuerat incautè prætermisum. Ita censent Cajetanus in d. q. 72. Sancti Thomæ, & Navarra Manual. cap. 12. num. 8.

V II. Formam Confirmationis istam tradit præallegatum Eugenii ad Armenos Decretum: *Signo te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. Multorum persuasio est, Apostolum vel ad formam, vel ad effectum Sacramenti hujus alludere 2. Cor. 1. ubi dicit: *Qui autem confirmat nos in Christo vobiscum, & qui unxit nos Deus, & qui signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris*.

V III. Quæstionem movet S. Thomas d. quæst. 72. art. 8. utrum debeat hoc Sacramentum omnibus fidelibus conferri? Et affirmativè responder. 1. Quia Actuum 2. omnes qui erant in eadem cum Apostolis domo accipere Spiritum Sanctum: per eam verò domum Ecclesia significabatur. 2. Quia sicut natura quos generat intendit ad perfectum statum deducere, ita Deus & Ecclesia quos genuerunt per Baptismum, intendunt per Confirmationem ad statum perfectum adducere: quod fit per Confirmationem, attestante Urbano Papa I. can. 1. de consecrat. dist. 5. his verbis: *Omnes fideles*

M m per

per manus impositionem Episcoporum Spiritum sanctum post Baptismum accipere debent, ut plene Christiani inveniantur. Ex multis sanè veterum testimoniis compertum habemus, quoties citra urgentem necessitatem solenniter baptizabantur catechumeni, morem fuisse, ut statim à Baptismo confirmarentur per impositionem manus ab Episcopo; & subinde Sacramento Eucharistiæ communicarent, etiam infantes ipsi recens baptizati, ut ex S. Cypriano liquet in libro de lapsis.

I X. Quà verò ætate conveniens sit baptizatos confirmari, præstat audire, & sequi monitum Catechismi Romani sic docentis: *Illud etiam observandum est, omnibus quidem post Baptismum Confirmationis Sacramentum posse administrari; sed minus tamen expedire hoc fieri antequam pueri rationis usum habuerint. Quare si duodecimus annus expectandus non videatur, usque ad septimum differre hoc Sacramentum maxime convenit.* Catechismo altipulatur ratio, quia facile contingit ut plerumque infantes, quin etiam ipsi eorum parentes suscepti hujus Sacramenti recordationem nullam habeant post aliquot annorum decursum, nutentque inter duo pericula, vel non providendi de hoc suscipiendo Sacramento, vel illud per oblivionem iterandi, quod nullatenus fas est iterare. Non enim solent Confirmationes in acta referri, ut solent Baptismi & Matrimonia, quia major obstat difficultas in promiscuo multorum confirmandorum concursu.

X. Cum dicat Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 4. de reform. *Primâ tonsurâ non initiuntur qui Confirmationem non susceperint*; quærunt Doctores, an si secus fiat, incurratur mortalis culpa? quidam communiter negant de mortali, & concedunt de veniali, quia nullum hîc verbum exprimitur, quo strictum præceptum imponatur. Ita quoque ulterius sentiunt, etiam ulterius progrediendo ad Ordinum collationes, modò contemptus absit, Navarra cap. 22. num. 9. Candelabrum Aureum de Confirmatione num. 41. Victoria de Sacramento Ordinis num. 232. Suarez in 3. p. quæst. 72. art. 8. disp. 38. sect. 1. Coninch de Confirmatione art. 8. num. 90. & 91.

C A P U T I V.

De venerabili Eucharistia Sacramento.

- I. UCHARISTIA duplicem habet rationem, & Sacramenti, & Sacrificii; sed non constituitur sub ratione Sacramenti nisi per Sacrificium: ut enim existat hoc Sacramentum, prærequiritur consecratio; ipsa verò consecratio est ipsummet Sacrificium, quo Christus immolatur

immolatur, ut docet S. Thomas q. 83. art. 1. Sciendum porro utrumque, & Sacramentum, & Sacrificium cenferi nomine signi externi & sensibilis, diverso tamen respectu: Sacramentum enim est signum gratiæ quam Deus confert suscipienti; Sacrificium verò est signum exterius ejus cultus interioris, quem Deo deferimus spectato tanquam rerum omnium supremo Domino. Quà ratione sapienter dicit S. Augustinus lib. 10. de civit. Dei, cap. 4. *Multa denique de cultu divino usurpata sunt, quæ honoribus deferuntur humanis, sive humilitate nimia, sive adulatione pestifera: ita tamen ut quibus ea deferuntur, homines habeantur, qui dicuntur colendi & venerandi; si autem iis multum additur, & adorandi. Quis verò sacrificandum censuit, nisi ei, quem Deum aut scivit, aut putavit, aut finxit?* Nec verò stat tota Sacrificii ratio in illa supremi dominii recognitione, cum possit illa recognitio dominii supremi fieri à nobis per simplices protestationes, orationes, aliosque diversos à Sacrificio actus. Aliquid aliud igitur requirit Sacrificii ratio, ejus specificæ differentię constitutivum. Istud porro est alicujus creaturæ religiofa destructio facta in signum & protestationem supremi dominii & excellentiæ Dei valentis destruere quæcunque creavit, & pro cujus gloria nulla creatura est quæ destrui non debeat, si sit opus, aut si Deus ita velit; sive sit illa destructio realis & physica, qualis contigit humanitatis Christi in crucis Sacrificio cruento; sive sit destructio ac immolatio mystica, qualis evenit in Sacrificio Eucharistiæ incruento, mortis Christi cruentæ commemorative.

I I. Antiqui Ecclesiæ Sanctæ Patres istud mysterium simplicius speculantes, non aliam in Sacrificio Eucharistiæ sacratissimæ prædicant immolationem Christi, quam illam quæ facta fuit in cruce, cujus exhibet commemorationem sacra Eucharistia. Horum menti adhæret S. Thomas 3. p. q. 83. art. 1. cujus hæc est inscriptio, *Utrum in hoc Sacramento Christus immoletur?* Cui affirmativè respondet, duasque profert responsionis suæ rationes. Primam quidem, quia hujus celebratio Sacramenti, imago quædam est passionis Christi: solent verò imagines earum rerum nominibus appellari, quas repræsentant. Secundam verò rationem subjungit, quia per istud Sacramentum participamus fructibus passionis Christi. Autoritateque subnititur Sanctorum Augustini & Ambrosii. Ait enim S. Augustinus apud Prosperum in libro Sentent. *Semel immolatus est Christus in semetipso, & tamen quotidie immolatur in Sacramento.* Qui locus desumptus est ex Augustini epist. ad Bonifacium, & habetur in can. *Semel immolatus*, de consecrat. dist. 2. Ambrosius verò, seu potius Commentator epistolarum Pauli, qui nomine Ambrosii circumfertur, sic ait in cap. 10. ad Hebr. *In Christo semel oblata est hostia ad salutem sempiternam potens: quid ergo nos? Nonne per singulos dies offerimus? Sed ad recordationem mortis ejus.* Denique allegat S. Thomas Ecclesiæ Collectam Dominicalem dicentem: *Quoties hujus hostia commemoratio celebratur, opus nostra redemptionis exercetur.* Et

Mm 2.

quia

quia instare quis posset, Sacramenti immolationem quam memorat, esse tantum secundum imaginem, & non secundum rem; rectè ibid. respondet, hostiam Sacramenti esse realiter & in individuo eandem ipsam hostiam, quæ immolata fuit in Cruce: & sic quod ubique immolatur in Ecclesia, esse idem corpus cum immolato & oblato in Cruce, & non diversa corpora; atque ita esse unam eandemque victimam & sacrificium in Altaribus, commemorativum Sacrificii Crucis, eadem præsentem victimam.

III. Placet admodum Gabriel Vasquez disp. 222. cap. 7. 8. & 9. iisdem cum veteribus Sanctis Patribus & Angelico Doctore vestigiis insistens. Nam cap. 8. in princ. duplex distinguit sacrificium: unum quidem absolutum, aliud commemorativum. Porro absolutum, quale fuit in Cruce, requirere ait realem hostiæ immolationem, seu destructionem; non verò commemorativum, quale est charisticum, quod Christus de se obtulit in ultima cæna in memoriam instantis passionis suæ, & quod offert quotidie Ecclesia in memoriam ejusdem præteritæ passionis. Addit subinde Vasquez, non satis esse ad rationem sacrificii, quod fiat commemoratio mortis, sed insuper necesse esse, ut interveniat eadem numero victima; alioqui enim non fore sacrificium, sed tantum signum & quasi larvam sacrificii: sic enim non offerretur Deo res eadem, cujus mors repræsenteretur. Itaque si vera esset hæreticorum opinio, quod Christi corpus non contineatur sub speciebus, posset quidem fieri commemoratio mortis Christi in tali Sacramento, ut ipsi fatentur; sed nullo modo sacrificium verum. Itaque sacrificia veteris Legis, per quæ etiam fiebat aliqua sacrificii Christi futuri commemoratio, non ideo erant vera sacrificia per illam commemorationem, eo quod aliam haberent hostiam quam Christi corpus: sicque illa mystica commemoratio, seu representatio non erat nisi accidentaria Legis veteris sacrificiis, quæ in hac sola re veri sacrificii rationem ac essentiam habebant, quia realiter immutabatur ac destruebatur res oblata, sive per macerationem & occisionem, ut in pecudibus; sive per cremationem, ut in panibus; sive per effusionem, ut in liquoribus. Idemque Vasquez cap. 7. veterum Patrum pleraque profert testimonia, non aliam veri in Eucharistica oblatione sacrificii rationem agnoscentium, quam quatenus idem in Ecclesia offertur Christi corpus, quod repræsenterat factam sui in Cruce immolationem, cujus est memoriale sacrificium Eucharistia.

IV. Recentiores Scholastici conantes argutiùs Sanctis Patribus & Thomæ hanc indagare questionem, diversis inter se sententiis dissident. Quidam, ut Suarez, absolute negant esse de ratione sacrificii, ut res oblata realiter immutetur. Alii collocant immolationem in verbis consecrationis, quatenus Corpus & Sanguis seorsim ponuntur, quatenus mysticè fieri potest ex verbis consecrationis, quæ solius corporis meminerunt super hostia,

hostia, & solius sanguinis super calice; adeo ut nisi obsteret necessaria concomitantia, reipsa corpus & sanguis separarentur sicut in cruce. Hos verò refellens Bellarminus instat, concomitantiam dum impedit illam separationem, impedire hoc ipso immolationem. Quemadmodum nullum fuisset sacrificium si Sacerdos Aaronicus, dum intentabat ictum, qui tanto maclando sufficiebat, fuisset superveniente casu ictus averfus, ita ut eum taurus non exceperisset; illa utique ictus destinatio non sufficeret ad sacrificium aut maclationem.

V. Ipse verò Bellarminus lib. 1. de Sacrificio Missæ, cap. ult. circa fin. assignans in ipso consecrandi actu Eucharisticum Sacrificium, fundat immutationem quæ est Sacrificio essentialis, in horum trium concursu. Primum quatenus res profanæ panis & vinum mutantur in res sacras carnem & sanguinem Christi. Secundo quia per eandem consecrationem res oblatæ ad veram, & externam destructionem ordinantur, quatenus accipiendo formam cibi & potus destinantur ad manducationem & potionem. Quavis enim Christus per hanc manducationem non amittat suum esse naturale, amittit tamen suum esse sacramentale, definitque esse cibus sensibilis. Alii Doctores collocant Christi Eucharisticam destructionem in eo, quod etsi vitam non amittat, amittit tamen vitæ usum dum alligatur Sacramento: non enim potest in illo statu seipsum movere, neque videre, neque audire, neque tangere, neque alias exercere operationes, ad quas eliciendas necessariae sunt species sensibiles, quæ divisibile spatium efflagitant; cum tamen Christus in Sacramento contineatur modo prorsus indivisibili. Alii recurrunt ad Eucharisticam manducationem, neque admittunt rationem sacrificii in consecratione, nisi inchoativè & imperfectè. Alii recurrunt ad verba oblationis, quæ post consecrationem proferuntur in Missa. Nec desunt qui pro ipsa immolatione assignant specierum hostiæ fractionem, quæ fit ante consumptionem. Alii, his explosis, alias comminiscuntur immutationum in Eucharistia formas. Nobis sufficiat immutatio quam solam agnoscere prisca Ecclesiæ Patres & Sancti Doctores, quibus suffragatur S. Thomas, scilicet facta olim in Cruce immolatio, quam in Altari commemoramus per oblationem ejusdem numero victimæ, quæ litata est pro nobis in Cruce.

CAPUT V.

Quenam requiratur preparatio ad Sacra Eucharistia communionem.

I. LIA requiritur circa Eucharistia perceptionem quoad animam, alia preparatio quoad corpus. Quoad animam præcipitur ut communicaturi sibi confiteantur, vel ambigui admissi alicujus mortiferi peccati, non autem ad Communionem accedant, quam peccata expiaverint per Sacramentalem Confessionem, ut sancit Concilium Tridentinum sess. 13. cap. 7. declarans sic esse intelligenda Apostoli monita 1. Cor. 11. *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini.* Circa ipsius dispositionem animæ ad hoc requisitam, ne quis indigne communice, tres sequentes regulæ servandæ sunt. Prima, ut quis habeat moralem quasi certitudinem se in statu gratiæ esse, qualem habere censetur qui post diligens examen nullum advertit mortale peccatum à se commissum, quod non confessione expiaverit. Huic regulæ non obstat scrupulorum anxietas, quando mens judicat vel proprio lumine, vel ex alterius sapienti directione, nequaquam esse his scrupulis attendendum. Secunda regulæ, ut qui advertit aliquam in se mortalem culpam, non accedat ad Communionem, quantumvis contritus sibi videatur, nisi præmissa Confessione sacramentali. Tertia, ut qui officio celebrandi urgetur, nec tamen Confessarii copiam habet, præmittat contritionem, & post celebrationem quamprimum poterit confiteatur. Hæc præcipit d. cap. 7. Tridentinæ sess. 13. Loquitur verò speciatim de celebrantibus ex officio, ubi non est Confessarii copia, quia raro evenire potest in simpliciter communicantibus, cum faciliè possint & debeant à Communionem abstinere, si Confessarii copia desit.

II. Itaque necessitas communicandi sine confessione potest occurrere, quando Sacerdos tenetur ex officio celebrare. Præterea quando Sacerdos non potest citra scandalum vel infamiam omittere Sacrum, etiamsi ad hoc non teneatur ex officio, ut si Sacerdos pluribus notificasset mox à se Missam celebrandam; præsertim verò ubi huic rationi altera accederet ex circumstantia diei festi, vel Dominicæ, & circumstantia loci, in quo non superfit alia Missa. Item si Sacerdos in publico inchoasset Sacerdotalibus vestibus se induere, ibique veniret ei in mentem recordatio peccati mortalis, nec habens Confessarii copiam, grave murmur excitaret, criminif- que

que suspicionem pareret exuendo se & abscedendo. Insuper si sacris operans, factaque consecratione recorderetur criminis à se admissi, quanvis copiam habere possit Confessarii, non tenetur accersere: quia indecens est tunc interrumpi Sacrificium, tametsi nulla sequeretur Sacerdotis accersentis nota. Ita Sylvester verb. *Eucharistia* 2. num. 9. Soto in 4. dist. 12. art. 9. Navarra Manual. cap. 2. i. num. 4. Suarez ad 3. p. q. 80. disp. 66. sect. 4. & alii communiter. Sed si ante consecrationem Sacerdos recorderetur ad Altare peccati mortalis, tenetur confiteri, si fieri sine nota possit, ut quando privatim celebrat. Alioqui sufficit si conteratur, ad notam vel infamiam declinandam. Si quæras, utrum teneatur ante consecrationem discedere, dum fieri potest absque nota, nec præsto est Confessarius? Responder S. Bonaventura in 4. dist. 13. Soto ibid. q. 2. art. 6. Victoria de Eucharistia n. 79. Navarra cap. 25. num. 76. non teneri post inceptam Missam discedere. S. verò Thomas p. 3. q. 83. art. 6. ad 2. dicit esse tutius eo casu Missam cœptam deferere, non tamen esse necessarium.

III. Porro non est assentiendum Cajetano in 3. p. quæst. 80. art. 4. dicenti cum quibusdam aliis, nullum ad suam usque ætatem extitisse præceptum iis qui sibi consci sunt culpæ mortalis, confessionem præmittendi ante sacram Communionem, dummodo aliunde confessionem præstiterint; atque præmissionem confessionis non esse in hoc casu de præcepto, sed de consilio. Etiam si enim nullum scriptum præceptum hac de re superesset, tamen constans & universalis Fidelium consuetudo hæc fuit, ut non nisi confessi auderent ad sacram accedere Communionem, quoties lethalis noxæ sibi consci erant. Et aperte declarat Concilium Trident. hunc esse sensum præcepti divini apud Apostolum, *Probet autem seipsum homo. Et, Qui manducat & bibit indigne.*

IV. Quæritur de pollutionibus nocturnis, an impediunt sacram Communionem? S. Thomas quæst. 80. art. 7. sic distinguendo resolvit. Vel illa pollutio quæ per somnium accidit, procedit à causa mortali, vel non: si à causa mortali, ut sunt antecedentes cogitationes turpes, quibus se vigilans oblectavit, consequens nocturna impuritas impedit à Communionem ex necessitate, quanvis interveniat penitentia subsequens pollutionem, & præcedens Communionem: sed si culpa nulla fuerit causa ejus pollutionis, aut etiam si fuerit quidem, sed venialis, non impedit Communionem ex necessitate, sed ex decencia. Quæ decencia abstinendi fundatur tum in fœditate corporis, tum in evagatione animi, quæ pollutionem sequi solet. Hæc tamen decencia postponenda est necessitati communicandi, aut Sacrum celebrandi, ut in die festo, ubi alius deest Sacerdos qui celebret.

V. Sed si comperiat causari pollutiones ex malitia diaboli, ut per hoc arceat aliquem à Communionem, non est deferenda Communio propter talem infestationem, modò quis se à peccato custodiat, ut ex collationibus Patrum adducto exemplo probat ibidem S. Thomas.

VI. Idem

V I. Idemque ad secundum argumentum de congressu conjugum ait juxta S. Gregorii responsionem ad Augustinum, quæ habetur in can. *Vir cum propria*, 33. q. 4. si non voluptatis causâ, sed prolis generandæ, vel debitum reddendi conjugale petenti id factum sit, non alia ratione Communionem impediri, quàm sicut dictum est de pollutione quæ contingit alicui sine peccato: hoc est, non ex necessitate, sed ex decencia, propter corporis immunditiam & animi distractionem rectè aliquem à Communione abstinere, dicente S. Hieronymo: *Si panes Propositionis ab his qui uxores tetigerant, comedi non poterant, quanto magis ille panis qui de cælo descendit, non potest ab illis qui conjugaliibus paulò antè hæere complexibus, violari atque contingi?* Et vult Apostolus (1. Cor. 7.) conjugatos abstinere à complexu ad tempus, ut vacent orationi, quanto magis ut comedant carnes Agni immaculati, debent à carnalibus operibus abstinere? Sed quia hoc secundum congruitatem (ait S. Thom.) & non secundum necessitatem; ex consilio, & non ex præcepto est intelligendum, S. Gregorius dicit quod talis suo judicio est relinquendus. Si verò non amor procreandæ sobolis, sed voluptas dominatur in opere (ut ibidem Gregorius subjungit) tunc prohiberi debet ne accedat ad hoc Sacramentum. Hæc S. Thomas.

V II. Altera requiritur in communicato dispositio, ut sit perfectè jejunos, hoc est, nihil cibi aut potus à media nocte in stomachum trajecerit. Sic enim decernunt Concilii Carthaginensis quinti canon 29. & Africani canon 9. *Ut Sacramenta Altaris non nisi à jejunis hominibus celebrentur.* Habetur in can. *Sacramenta Altaris*, de consecrat. dist. 1. Cui suffragatur S. Augustinus epist. 118. ad Januarium: *Placuit Spiritui Sancto, ut in honorem tanti Sacramenti prius in os Christiani corpus Dominicum intraret, quàm ceteri cibi.* Ibidemque dicit: *Per universum orbem mos iste servatur, ut corpus Christi à jejunis sumatur.* Idque statutum ab Ecclesia est, tum in Eucharistiæ sacratissimæ venerationem, tum etiam ad eliminandas omnes occasiones vomitus aut intemperantiæ. Reliquiæ tamen cibi hesterni in ore remanentes, si casu post mediam noctem deglutiantur, non impediunt hanc Communionem, quia non per modum cibi, sed salivæ trahuntur in stomachum. Eademque ratio est, si dum os aquâ aliòve liquore abluitur, aliquæ guttæ deglutiantur, dum sit parva earum quantitas, ut ait S. Thom. ad 4. argum. Eadem ratio est de sanguine qui ex cerebro vel ex gingivis salivæ permixtus in stomachum defluit, neque consultò deglutitur.

V III. Secus existimandum de iis qui ut faucium rucedinem, aut pectoris tussim, aut defluentium ex cerebro humorum acrimoniam leniant, antequam somnum capeant, ori imponunt saccharum aliavve materiam, quam paulatim liquefactam deglutiant: his enim non licet postmodum communicare, nisi certum habeant, omnem illam electuarii substantiam fuisse in stomachum tractam ante mediam noctem. Nec refert si objicias, deglutitas.

glutiras post mediam noctem cibi reliquias, quæ dentibus hæserant vel gingivis, non impedire sacram hanc Communionem: In hoc enim differunt, quia illæ reliquæ cibi non intenduntur tanquam nova refectio, sed fortuitò hæserunt, & post completam, quæ præcessit, refectioem tractæ sunt: At verò electuarius sponte sumitur tanquam refectio, vel tanquam medicina, cujus in stomachum tractio ex intentione sumentis vel perduravit, vel perdurasse dubitatur ultra mediam noctem. Atque hic est generalis Summistarum consensus.

I X. Non jejunus potest communicare, si urgeat periculum mortis. Teneretur namque in extremis communicare ex divino præcepto, quod est gravius momenti quam Ecclesiæ lex, ne communicet aliquis non jejunus. Et verò ex Ecclesiæ usu, eam non intendere ut abstineat à Viatico qui non est jejunus, ubi periculum est decedendi sine Viatico, & frustrandi tanto præsidio Fidelem in extremo certamine. Sanè æger dum commode potest, debet curare ut jejunus communicet; non debet tamen propterea suas vires in discrimen adducere, neque in posterum diem ea de causa Communionem differre, si sit rationabilis metus ne præmoriatur, aut accedente nova seu animi, seu corporis infirmitate exequi non possit quod distulerat: quæ sanè res majoris sunt momenti quam circumstantia illa jejunii. Pia enim Mater Ecclesia cupit liberis suis in discrimine mortis constitutis quacunque ratione opem ferre, & oppositas difficultates amovere.

X. Quæres, utrum in eadem ægritudine liceat sæpius non jejunando communicare? In primis certum est, non licere, absolute loquendo: sed tamen licere duobus his casibus. Primò, quum sæpius occurrit ægrum constitui in mortis discrimine præsentis, si nempe nunc remittat, & nunc ad extremum periculum ingruat vis ægritudinis. Secundò, quando quis eundem aut diversum in morbum successivè incidit, cum ferè convaluisset. Attamen necesse est intervallum plurium dierum intercedere, ut quis pluries eodem lecto detentus communicet non jejunus, quale assignant communiter Summistæ trium hebdomadarum, & unius mensis intervallum.

XI. Celebrare non jejunum ut infirmus communicetur, non est licitum, essetque factio occasio gravis irreverentiæ. Et in hoc omnes ferè conveniunt Doctores. Neque obstat divinum de communicando præceptum in vitæ discrimine. Deum enim respondemus pleraque præcepisse non ita absolute, quin reliquerit præceptorum suorum modificationem in iis quæ sunt positivi juris prudentiæ Ecclesiæ, in casibus aut periculis vel circumstantiis gravium incommodorum, quæ ex rigidiore præcepti observatione nascerentur: præsertim si talium incommodorum evitatio spectet quoque ad Jus Divinum in materia diversa. Exemplo sit illa Dei prohibitio, ne quis nisi sit Sacerdos, panes Propositionis comedere ausit.

Nu

Levit. 24.

Levit. 24. vers. 8. & tamen Matth. 12. Christus Dominus modificationem hujus divinæ prohibitionis, admissam à summo Sacerdote Achimelech, approbat, quando deficientibus laicis panibus, Davidem ejusque comites, quos premebat fames, sacris illis panibus vesci indulgit. Et in lege Gratiæ postquam ex divino instituto fuerant abolitæ veteris legis ceremoniæ, reliquit tamen Deus Apostolorum providentiæ earum ulum vel permittere, vel damnare; adeo ut licuerit Paulo Apostolo, Act. 16. Timotheum cum rationabili causa circumcidere; qui tamen alibi justè Petrum Antiochiæ reprehendit ritus Mosæicos observantem, neque ullatenus permittere voluit Titum circumcidi, Gal. 2. Una enim eademque discretionis lex distabat esse uno eodemque tempore ritus legales Jerosolymis, ubi stabat Judaicum Templum, Summumque Sacerdotium Legale, & summum Legis Concilium; non verò Antiochiæ extra Judæam sitæ, in qua urbe pauci Judæi, & innumerabiles Gentiles habitabant. Idem censendum de obligatione communicandi instante mortis periculo, quam Christus Ecclesiæ directioni commisit quoad executionis circumstantias, præsertim eas quarum neglectus gravem plerumque contemptum & scandalum pareret, quod utique aliunde violaret primarium ac præcipuum Divini Juris mandatum. Circumstantiæ namque Divinæ Eucharistiæ celebrandæ omnes ferè sunt Ecclesiasticæ præceptionis ac institutionis, fundamentum habentes venerationis tantis debitæ mysteriis secundum Jus Divinum. Esto enim nulla adhibeatur circumstantiarum Ecclesiasticarum remora, ubi urget fidelis jam moribundi communicatio, facile contingeret ut Sacerdos semiebrus, post opiparam cenam de periculo admonitus, sine animi præparatione, sine sacris vestibus, sine precibus, panem vulgarem præcipitanter consecraret in eadem profana mensa, & post ciborum & verborum dissolutionem, post haustam vini aut cervisiæ immodicam copiam tremendum Sacrificium semiebrus conficiat, & præcipitanter deferat ad ægrotum cum morte luctantem.

XII. Aliis pluribus casibus potest non jejunus hoc sumere Sacramentum, ut si contingat loco vini fuisse fusam in calicem meram aquam, & post hostiæ communionem de calice haustam, quod facile potest ex inadvertentia evenire. Tunc enim debet Sacerdos vinum in calicem infundere & consecrare incipiendo à verbis, *Simili modo*; deinde illud bibere postquam dixerit, *Sanguis Domini nostri Jesu Christi*, &c. Præterea si post consecrationem recordetur Sacerdos se non esse jejunum, debet nihilo secius perficere sacrificium & communicare. Est enim procul dubio strictior obligatio perficiendi cœptum Sacrificium & communicandi, quam jejunum sumendi hoc Sacramentum. Sed si ante consecrationem Sacerdos meminisset se ad Altare accessisse non jejunum, docet S. Thomas 3. p. q. 83. art. 6. ad 2. tutius esse ut desistat à Sacrificio, si fieri citra scandalum possit; non tamen affirmat ad hoc teneri. Unde colligo Sacerdotem clam & semotis

femotis arbitris celebrantem posse ab Altari discedere ante consecrationem, sed non convenire ut discedat, si publicè & coram pluribus celebret: sic enim scandalo erit, & infamiam sibi accerset.

XIII. Si celebrans post consecrationem, sive unius speciei, sive duarum, cordis deliquitum pateretur, ut prosequi non posset, si nullus præsto sit Sacerdos jejunos, debet non jejunos Sacerdos perficere Sacrum & communicare, propter majorem & antiquiorem divini præcepti obligationem perficiendi Sacrificium, præ Ecclesiastica prohibitionem non communicandi, si quis non est jejunos, can. *Nihil*, 7. quæst. 1.

XIV. Si Sacerdos ante communionem offendant in Altari particulam aliquam consecratam, aut de qua dubitet an sit talis, debet illam sumere statim atque Sanguinem sumperit, ne se exponat periculo communicandi non jejunos, si particulam sumat ante Calicem, aut post ablutionem. Sed si particulam post ablutionem advertat, debet eam etiam post ablutionem sumere, eique nonnisi post Calicis sumptionem advertenti indulgetur ad particulæ sumptionem totum tempus quo stat ad Altare. Sic enim censetur unum totum, unaque Communio quidquid diversis vicibus subit dum stat ad sacrum Altare, ut ait Cajetanus tom. 2. opuscul. tract. 3. quæst. 1.

XV. Sacerdos qui inter celebrandum debet purgare Ciborium, in quo multæ superfluit exiguæ particula debet primum eas in Calicem in quo sacratissimus Sanguis continetur, infundere post sumptionem sacratissimæ Hostiæ, ut particulas simul cum sanguine sumat. Et quia non possunt aliquando omnes simul cum sanguine hauriri, debet vini novam ablutionem toties infundere in Calicem, sacris etiam digitis particulas dispersas in unum Calicis locum colligentibus, donec omnes illas reliquias ipse Sacerdos hauserit. Eaque est generalis Ecclesiæ praxis & præceptio.

XVI. Si quando hostia consecrata palato communicantis adhæserit, nec possit per linguam separari, toties multiplicandæ sunt intra palatum ablutiones, donec hostia sejungatur, & cum ablutionibus integrè deglutatur.

XVII. Denique si periculum impendet ne Sacramentum irruptione sacrilegorum in eorum incidat manus, debet etiam à non jejunis reverenter sumi, si jejuni præsentibus non occurrant: aliter enim se gerens non averteret ac impediret, prout jure naturæ tenetur, injuriam Divinissimi Sacramenti. Non enim exponendum est Sanctum canibus, nec margaritæ projiciendæ ante porcos.

CAPUT VI.

Utrum carentes rationis usu capaces sint istius Sacramenti.

I. **H**anc tractat disputationem S. Thomas art. 9. & optimè concludit cum distinctione. Aliqui dicuntur non habere rationis usum dupliciter: uno modo, quia debilem habent rationis usum; & quia tales possunt aliquam hujus Sacramenti devotionem concipere, non est eis denegandum hoc Sacramentum. Alii verò nullum prorsus habent rationis usum; & hi quidem aut nullum rationis usum habuerunt, sed sic à nativitate permanerunt: & istiusmodi hominibus non est hoc Sacramentum exhibendum, quia in his nulla præcessit Sacramenti devotio. Aut verò aliquando rationis compotes fuerunt, & tunc si quando erant rationis compotes, apparuerit in eis hujus Sacramenti devotio, debet eis in articulo mortis hoc Sacramentum exhiberi, nisi forte timeatur periculum vomitus vel exspuitionis; hoc enim conformatur canoni 76. Concilii Carthaginensis IV. quo decernitur, ut is qui poenitentiam in infirmitate petiit, & mox infirmitate oppressus obmutuit, vel in phrenesim incidit, accipiat à Sacerdote poenitentiam, & si continuò creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori ejus Eucharistia. Habetur iste canon 26. quæst. 6. can. *Is qui poenitentiam*. His adde caput *Majores*, §. ult. de Baptismo, quo statuitur, dormientes & amentes validè baptizari, dummodò antea Baptismi suscipiendi propositum habuerint, & non aliter.

II. Infantibus olim tribuebat Ecclesia Eucharisticam Communionem. Id compertum est ex Sancti Cypriani tractatu de lapsis, in quo miraculum refert circa puellulam, cui post sumpta idolothyta, quæ nutrix Gentilis ei procuraverat, data fuit in Ecclesia de sacro Calice communio. Itemque ex S. Dionysio Eccles. Hierarch. cap. 3. dicente: *Illud verò quod pueri quoque, qui non possunt intelligere divina, sacri Baptismatis, altissimorumque Communionis sacrosancta signorum participes fiant, &c.* Concilium pariter Trident. sess. 21. cap. 4. expressè docet, antiquis sæculis in more positum fuisse, ut quibusdam locis parvulis rationis usu carentibus sacramentalis Communio daretur, & sanctissimos illorum temporum Patres rationabilem facti sui causam habuisse, quanvis nullà salutis necessitate id fecerint, quoniam parvuli per lavacrum Baptismi regenerati, adeptam in ea regeneratione gratiam amittere in illa ætate non possunt. Prodesse quidem eis

eis posset Eucharistia ad gratiæ augmentum, sed eam illis subtrahere satius esse duxit presentium temporum Ecclesia, magis prospiciens tanti Sacramenti venerationi. Quod verò Christus protestatur Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis*, &c. imponit quidem adultis necessitatem præcepti, nemini verò necessitatem mediæ, qualis est Baptismi, sine quo ne infantes quidem salvantur.

III. Ecclesia illis qui prorsus amentes sunt, non solet sacram largiri Communionem, nisi in articulo mortis, & hoc rarissimè, ob necessarias præcautiones, ne sit exspuitionis aut vomitus periculum, alteriusve gravi irreverentiæ & contemptus; sitque admodum probabile, hominem non esse in mortali culpa, commissâ dum olim esset compos mentis, ut post S. Thomam admonet Coninch in d. art. 9. Caterùm Ecclesiæ receptior consuetudo est, ut amentibus sacrum Viaticum denegetur, si nulla in eis supersit rationis scintilla, nec ullus saltem exiguus pietatis sensus. Sed si tantisper aliqua advertitur erga Sacramentum devotio, quantumvis rationis ulus sit imminutus, si non est justus metus præcedentis mortalis culpæ, cujus eum non poenituerit, minimè privandus est æger salutifero Viatico.

IV. Utrum arreptitii, seu energumeni Communione sint privandi, ambigi potest. Diversa fuit olim variis locis & temporibus observatio in Ecclesiis. S. Dionysius Eccles. Hier. cap. 3. apertè docet tum catechumenos, tum energumenos, tum publicè poenitentes à sacris Mysteriis fuisse exclusos. Itaque videtur improbabilis responsio ista S. Thomæ, sermonem ibi esse de solis energumenis non baptizatis. In oppositum autem decernit Concilium Arausicanum l. cap. 14. admittendos esse ad Eucharistiæ communionem energumenos, si se Clericorum solicii dñi tradant, & obtemperent muniendi virtute Sacramenti adversus dæmonum insultus. Hoc idem censuerunt olim sancti veteres per Ægyptum aliasque regiones dispersi Abbates apud Cassianum, quem refert & sequitur S. Thomas d. art. 9. ad 2. *Eis qui ab immundis vexantur spiritibus, Communionem sacrosanctam à senioribus nostris nunquam meminimus interdici.* Et utique non sunt hoc tanto præsidio privandi energumeni, si agnoscantur ad hoc suscipiendum dispositi. Ubi namque majus periculum intenditur, ibi plenius est consulendum, cap. *Ubi periculum*, de election. in 6.

CAPUT VII.

Utrum Sacerdos debeat denegare Corpus Christi peccatori petenti.

I.

ANC movet quaestionem S. Thomas quaest. 80. art. 6. Tota haec difficultas tribus regulis dijudicanda est. Harum prima sit: Publico peccatori, sive publice, sive privatim hoc Sacramentum petenti prorsus denegandum est. Ratio est, quia Sacerdotes (ut dicit Apostolus) sunt dispensatores mysteriorum Dei: debet autem esse fidelis dispensator eodem subjungente: *Hic jam quaritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur, 1. Cor. 4.* Atque ita cavere tenetur, ne bona quae dispensanda recepit, dissipet in immeritos & indignos. Vetatur enim Matth. 7. *Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas ante porcos.* Notatu dignus in primis est locus S. Cypriani epist. 10. *Pro dilectione tua consulendum me existimasti, quid mihi videatur de histrionibus & mago illo, qui apud vos constitutus adhuc in artis suae dedecore perseverat, an talibus sacra Communio cum ceteris Christianis dari debeat? Puto nec Majestati Divinae, nec Evangelica disciplina congruere, ut pudor & honor Ecclesiae tam turpi & infami contagione foedetur.* Refertur in can. *Pro dilectione, de consecr. distinct. 2.*

II. Secunda regula haec est: Peccatori occulto non est deneganda Communio coram illis, quibus ignotum est ejus peccatum. Ita post S. Thomam communiter Doctores sentiunt. Rationem tradit S. Thomas, quia quilibet Christianus ex hoc ipso quod est baptizatus, admissus fuit ad Dominicam Coenam, ita ut jus suum illi adimi non possit, nisi ex aliqua manifesta causa. Alii vero has rationes adjungunt, quia non est diffamandus peccator occultus; & quia secus agendo gravia nascerentur scandala. Alii quidam totam rationem ad Christi voluntatem referunt ab Apostolis ad nos usque traditione transmissam, ipso etiam Christi facto corroboratam, qui Judae tunc occulto peccatori suum dedit in ultima coena corpus & sanguinem. Ait denique S. Augustinus: *Non prohibeat dispensator pingues terre, id est peccatores, in mensa Domini manducare, sed exactorem moneat timere.* Id habetur de consecrat. dist. 2. can. *Non prohibeat*, quo loco Glossa adjungit, *Si occulti sint.*

III. Ut autem sciatur, quinam publici, & quinam occulti peccatores habendi sint, dicit D. Thomas loc. cit. eos esse manifestos peccatores, quorum peccata innotuerunt per evidentiam facti, quales sunt publici usurarii,

rarii, publici concubinari, publici raptores: vel quorum innotuerunt peccata per publicum sive Ecclesiasticum, sive seculare iudicium. His adiungitur tertium notorietatis genus, quando ipse peccator de suo se crimine jactat, & passim ac manifestè illud confitetur. Si ergo unà aliquā de tribus notorietatibus peccator factus fuerit manifestus ac diffamatus apud majorem civitatis partem, neganda est ei Communio, etiam coram illis qui ejus crimen ignorant. Cum enim famam eo loco amiserit, non habet jus ullum amplius ut suum delictum ibi celetur: & exigui momenti est si unus aut alter id ignoret, qui ex aliorum relatione facile cogniturus erat. Quin etiam Suarez disp. 67. sect. 1. conclus. 3. quem sequitur Coninch q. 80. art. 16. n. 28. asserit ei qui licubi per iudicis sententiam declaratus est criminis reus, denegandam esse communionem, etiam in alio dissito loco, in quo id penitus ignoretur. Sed hanc sententiam sequi valde inconueniens & periculosum foret, etiam supposita illa communiori opinione, quam tradunt & probant Cajetanus opusc. 31. resp. 9. Navarra Manual. cap. 18. n. 26. Lessius lib. 2. cap. 10. dub. 13. n. 75. quod licet in alio loco, in quo ignoratur delictum, revelare hoc idem quod in aliqua alia civitate publicè innotuerit per unam aliquam ex tribus notorietatibus prædictis: supposita enim hujus opinionis veritate, potest nihilominus homo ex eo tempore quo infamiam alibi incurrit, suam emendasse vitam, & vetus peccatum per veram penitentiam diluisse, præsertim cum transmigratio loci conversionem pristinae vitæ valde faciliat, pristinaeque malæ consuetudinis occasiones rescindat. Præterea ex tali repulsa (cujus causa in eo loco prorsus ignoratur) eadem omnia detrimenta & scandala nascuntur, quorum evitandorum causâ illicitum est Sacerdoti occultum peccatorem à sacra Communionem repellere: & præter turbas & scandala inde nascentia, Sacerdos ipse plus sibi vituperii & odii apud Christianum populum, quàm infamiae peccatori repulso, qui probus existimabatur, accerseret.

I V. Difficilior quæstio ventilatur, an sit deneganda Communio peccatori occulto illam occultè postulanti? Sanctus quidem Thomas in Summa suam hac de re mentem non aperit, quanvis evidens occasio se in hoc art. 6. offerret: ex quo convinci potest, non existimasse sibi persistendum esse in opinione quam tradiderat in 4. dist. 9. art. 5. ad 1. ubi absolute concludit esse occulto peccatori occultè petenti recusandam communionem, quanvis Sacerdos id occultum crimen non sciat aliter, quàm per ejusdem sacramentalem Confessionem. Sotus tamen oppositam tenet opinionem, quando non alia habetur notitia, quàm ex sacramentali Confessione, in 4. dist. 12. q. 1. art. 6. existimans & scribens S. Thomam ab illa sua pristina sententia descivisse, dum Summam Theologicam conscriberet. At cæteri Thomistæ communiter tuerentur illam, quam tradit S. Thomas in librum 4. Sent. eo quòd nihil directè contrarium scripsisse appareat. Cæterum communis

munis est, eaque iusta & vera Summistarum consensio, tam esse strictam sigilli Confessionis obligationem, ut nulla ex causa liceat Confessario peccatum sibi confessum aperire pœnitenti extra confessionem, sine expressa pœnitentis licentia, nisi quantum aliunde extra confessionem potuerit ejus habere notitiam, ne confessio reddatur odiosa, si vel ipsi pœnitenti extra confessionem impropereetur eo invito. Igitur in hac quæstione ita distinguendum cum communi. Vel Sacerdos occultum peccatum Communionem occultè petentis cognoscit per ipsius solam Confessionem, eoque casu non debet ei denegare, propter sigilli religionem: Vel aliunde notitiam ejus habet: quo casu, si ea notitia certa ac indubitata sit, debet ei occultè petenti denegare, eidemque causam notitiæ suæ sine cujusquam, à quo acceperit, designatione significare; modò audienti constet eam quam significat notitiam, habitam extra sacramentalem Confessionem fuisse.

V. Tertia demùm statuatur regula: Sacerdos, sive Pastoris fungatur officio, sive non, qui scit extra Confessionem occultum petentis Communionem delictum, tenetur eidem petenti abnegare; si verò sciat per solam petentis Confessionem sacramentalem, tenetur ei petenti concedere, quantumvis occultissimè petat. Ita Gabriel Biel in 4. dist. 9. q. 2. art. 3. dub. 1. Paludanus ibid. q. 2. conclus. 3. Navarra cap. 21. n. 55. Primæ partis hujus conclusionis ratio est, quia ille postulans nullum habet jus Communionem petendi, cessante hinc omnia incommoda, quorum evitandorum causâ admitteretur accedens publicè ad Communionem: Ideoque ligat Sacerdotem illa prohibitio Christi in isto petitionis occultæ casu, *Nolite Sanctum dare canibus*. Ratio porro secundæ partis est illud inviolabile & indispensabile secretum Confessionis, de quo loquitur can. *Sacerdos*, de pœnit. dist. 6. & canon *Omnis utriusque*, in fin. de pœnit. & remission. Sacerdos enim negando Communionem, indirectè commemoraret atque exprobraret auditum in confessione illius peccatum, quod est penitus Divino Jure, eoque duplici, nimirum naturali & positivo illicitum. Et quanvis alias fortasse causas Sacerdos prætexeret, ille tamen qui petit, faciliè adverteret repulsæ causam esse peccatum in confessione expositum.

VI. Deinde observandum ex S. Thoma in corp. art. 6. posse Sacerdotem habentem criminis aliunde quàm ex Confessione sacramentali notitiam, occultè admonere peccatorem occultum, vel etiam universos generaliter ad Communionem accedentes, ne ad mensam Domini accedant antequam peccata per veram pœnitentiam expiaverint, & Ecclesiæ, si sint excommunicati, reconciliati fuerint. Hac enim ex causa olim à Diacono inter sacratissima Mysteria proclamabatur, *Sancta sanctis*, ut refert in catechesibus mystagogicis S. Cyrillus Hierosolymitanus.

VII. Sapienter admonet Ægidius Coninch ad art. 6. num. 27. ut publico peccatori Communioni publicè dari possit, necesse quidem esse, ut publicè constet ipsum emendatum esse: ut autem privatim dari possit, sufficere

Cere si Sacerdoti confset, quod privatam egerit poenitentiam. Verumtamen hoc sollicitè cavendum, ne illa privata Communio deveniat in aliorum notitiam; perinde enim esset ac si ad publicam fuisset admissus. Accidit enim aliquando, ut qui post privatam poenitentiam de publico delicto fuerat ad secretam Communionem admissus, post præstitam ab ipso secreti promissionem sollicitior propriæ apud plebem existimationis quàm promissæ fidei, eodem ipso sumptæ Communionis die rem ipsam tota urbe divulgaverit. Itaque prudentius & religiosius dixerim, si is qui à publica Communionem repellendus est, arceatur pariter, nullâ habitâ ratione privatæ poenitentiae, ab occulta communionem. Sic enim præfatum sequentis manifestatio- nis incommodum devitabitur, & is qui publici scandali author fuit, in humi- litate & displicentia peccati continebitur, disciplinaque Ecclesiastica servabi- tur illibata.

CAPUT VIII.

De Ministro Sacramenti Pœnitentiae.

I. **P**œNITENTIAE Sacramentum per modum iudicii administra- tur. Itaque requirit causæ cognitionem, & jurisdictionem completam. Incompleta quidem jurisdictio immediate à Christo Sacerdotibus in ipsorum ordinatione confertur, qui- bus ab Ordinate dicitur: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt.* Completam verò jurisdictionem tribuunt Ecclesiæ Prælati, quando ipsis visum fuerit. In Ordinatione Sacerdotali jurisdictio datur secundum habitum dumtaxat; Ordinatio enim non attribuit subditos erga quos possit collata ibi juris- dictio exerceri. Sed Ecclesia postmodum per suos Prælatos attribuit Sacer- doti subditos, in quos ille judicariam exerceat potestatem, sive pleniorē, sive restrictiorem, prout Prælati visum fuerit; possunt enim certos casus & certas personas reservare. Hoc docet Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 15. *Quamvis Presbyteri in sua ordinatione à peccatis absolvendi potestatem acci- piant, decernit tamen Sancta Synodus nullum, etiam Regularem, posse Confessio- nes secularium etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut Parochiale Beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse ne- cessarium, aut alias idoneus iudicetur, & approbationem quæ gratis datur, ob- tineat, privilegiis & consuetudine quacunque, etiam immemorabili, non ob- stantibus.*

II. Istud unum Concilii caput multa decreta comprehendit. In pri- mis, neminem posse ex sola vi Sacerdotii sui Sacramentum Pœnitentiæ ministrare

ministrare circa mortalia peccata, sed requiri præterea Prælati approbationem & concessionem, nimirum Episcopi, aut ejus Vicarii quoad diœcesanorum subditorum Confessiones, aut Superioris Regularis quoad Confessiones dumtaxat subditorum Regularium. Secundò, Parochos actu Sacerdotes, hoc solo quod eis confertur Parochialis Ecclesia, citra aliam concessionem posse suos Parochianos confitentes absolvere. Tertiò, non licere Episcopis aliisve Ordinariis cuiquam permittere aut delegare confessionum jurisdictionem, nisi ei quem idoneum ad id munus judicaverint. Neque Concilium hac in re jus ullum novum constituit, sed Episcopos Juris Divini commonet, prohibentis quemquam ad sacra ministeria, & præsertim ad istud quod periculosissimum est, admittere, nisi quem ipsi ministrum idoneum agnoverint. Quartò non sufficere Episcopi tale de Presbyteri capacitate judicium, sive interiùs formatum, sive exteriùs significatum; neque enim hoc ipso quod Prælatus aliquem dignum judicat, confert ei ministerii potestatem: sed necessariam præterea esse approbationem, quæ nihil aliud hic est quàm admissio seu significatio consensus sui, ut Presbyter possit absolvere in foro pœnitentiali. Hanc verò consuetudinem per omnes Ecclesias receptam cernimus, ut hoc ipso quod Ordinarii delegant confessionum audiendarum potestatem, censeantur hoc ipso citra ullam aliam expressionem, aut examinis formam judicium ferre de Sacerdotis capacitate. Et si tali non præmissò judicio delegant, mortaliter peccant Prælati, nisi aliqua eos subreptio excuset: subsistit tamen, virelque habet talis delegatio, neque intendit Concilium laqueis animas pœnitentium implicare, eosque expetita absolutione & Sacramenti gratiâ frustrari. Et perperam aliqui Authores novum aliquod jus comminiscuntur à Concilio fuisse introductum, quod pœnitentium & Confessariorum delegatorum bonam fidem eludat, & irritas faciat pœnitentium confessiones & absolutiones.

III. Perperam alli quidam, ut Coninch de pœnit. disput. 8. dub. 7. num. 50. negant posse ab Episcopo in Confessarium approbari eum quem subditum non habet, sed necesse esse ut conferendo ei Beneficium, aut alia ratione faciat eum sibi subditum antequam deleget. Gratiolæ confessiones non prærequirunt jurisdictionem stricti juris, sed possunt liberè illis concedi qui sub aliena jurisdictione sunt. Falso itaque nititur fundamento illa Agidii Coninch positio; totaque universæ Ecclesiæ praxis est in oppositum. Atque ubi videmus advenas Sacerdotes, quos virtus & scientia commendant, aut etiam ex alienis Diœcesibus ad Ecclesiæ obeunda ministeria, ad confitendum, prædicandum, docendum accitos, sine ullius Beneficii præcedente collatione validè applicari Concionibus, Missionibus, Confessionibus Monialium aut populi, subministrationibus Ecclesiarum, sive ruralium, sive urbanarum. Istæ namque ad ejusmodi munia applicationes planè liberæ sunt & gratiolæ, nec præcedentem exigunt

gunt in personam jurisdictionem: sufficit enim quod aliunde adveniens Clericus sit ejusmodi munia seu ministeria per delegationem obiturus intra territorium, ad quod ipse delegans habet plenam jurisdictionem. Et si secus res esset, illud expediens quod proponitur, prius novum intra diocesim Beneficium conferendi, eadem involveretur difficultate: cum enim collatio ipsa Beneficii sit extra omnem controversiam actus vera ac proprie dictæ jurisdictionis, eodem Coninchii argumento asseverandum quodque esset, non posse Episcopum conferre alterius diocesis Sacerdoti Beneficium suæ propriæ diocesis; eo quod collatio Beneficii, cum sit actus jurisdictionis, non possit exerceri ab Episcopo erga Clericum, quem nondum habet jurisdictioni suæ subiectum. Nullatenus demum præjudicatur alteri Episcopo, cui jampridem Clericus ille subditus fuit: cum totum istud jus de novo collatum coarctetur intra fines, ac territorium Ordinarii concedentis.

IV. Viguit aliquandiu obligatio confitendi soli proprio Sacerdoti, aut alteri cuidam, sed ex proprii tamen Sacerdotis licentia, & non aliter, juxta cap. *Omnis viriisque sexus*, de pœnit. & remiss. proculum in Concilio generali Lateranensi sub Innocentio Papa III. Is autem proprius Sacerdos multò strictius quam nunc temporis intelligebatur. Omnium enim intra fines Parochiæ, sive Sacerdotum, sive inferiorum Clericorum, sive laicorum proprius Sacerdos, cui confiteri tenebantur, non alius erat quam Parochus, qui vel per se confessiones audiebat, aut quem sibi libitum erat Sacerdotem deputabat. Parochorum autem proprius Sacerdos erat solus Episcopus: ipsis etiam Episcopis confiteri volentibus necesse erat recurrere ad Metropolitanum, donec Gregorius IX. cap. fin. de pœnit. indulget eis, ut non requisita proprii Superioris licentiâ eligere sibi possent discretum aliquem Confessarium; cæteroqui enim id fieri non poterat, nisi cum speciali proprii Sacerdotis seu Superioris proprii licentiâ, d. cap. *Omnis*, & d. cap. finali. Cardinales etiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ non alii confiteri poterant, nisi Papæ soli, ejusve majori Pœnitentiario, aut ei quem isti ad hoc delegassent, ut notat Fagnanus in cap. *Ne pro dilatione*, de pœnit. & remiss. Sed post dicti cap. constitutionem possunt ex privilegio sibi eligere alium Confessarium, modò sit approbatus: comprehenduntur enim Cardinales sub his verbis, *Aliis Superioribus, necnon minoribus Prælatibus exemptis*. Tres enim illæ qualitates Cardinalibus simul aptantur. Sunt enim Superiores, & Prælati, & Exempti. Nam ut Prælati jurisdictionem habent Episcopalem in Titulorum propriorum Ecclesiis: & ut Exempti Cardinales solius Papæ jurisdictioni subjiuntur, cap. unico, de schismaticis in 6. Addit Fagnanus Presbyteros in una diocesi approbatos, non posse absolvere ad se accedentes ex aliis diocesis pœnitentes, eo quod eorum jurisdictio ab Episcopis propriis delegata nequeat extendi ad illos qui subsunt alterius Episcopi jurisdictioni. Idemque refert respectivè de

Parocho circa alienos Parochianos, nisi per specialem delegationem fuerit ampliata illius potestas. Ibidemque addit, Episcopum non obstante privilegio eligendi sibi Confessarium, dummodo iste sit à suo Ordinario approbatus, si ex aliena diocesi sumptus sit, non modò posse illi in sua Diocesi confiteri, cum ibi jus habeat, utpote intra proprium territorium, confitendi potestatem delegare. Sed etiam posse in aliena diocesi confiteri eidem Sacerdoti, qui antequam à se eligeretur, jam erat ibi ab Episcopo loci ad Confessiones approbatus: sed si Episcopus qui sibi Confessarium illum elegit, velit ulterius ad alias dioceses, intra quas electus ille nullam habuit approbationem, proficisci, non licere ulterius Episcopo peregrè eunti confiteri eidem electo à se Sacerdoti, quanvis eum secum circumducatur, cum supponatur illum Sacerdotem non esse approbatum ab Ordinariis in quorum territoriiis infest Sacerdos, & qui eum circumducit Episcopus, peregrè vadunt. Si verò Episcopus suæ Diocesis Sacerdotem approbaverit, & Confessarium eundem sibi elegerit, posse ubique locorum, & in omnibus Diocesis eidem confiteri, nullatenus petita Ordinariorum apud quos transit, approbatione. Idem tradit Fagnanus de Cardinali non Episcopo, qui si Romanæ Diocesis Sacerdotem ibi approbatum eligat, potest ubique locorum confiteri, quia hic Sacerdos approbationem à Papa habet, cujus protenditur jurisdictio toto terrarum orbe. Sed si Sacerdotem alterius Diocesis à suo Episcopo approbatum, sive Episcopus, sive Cardinalis sibi elegerit, non posse ullatenus eo uti in diocesis in quibus nullam specialem approbationem Sacerdos habet, nisi accedente Ordinariorum singulorum, per quorum Dioceses proficiscuntur, licentiâ: sed tamen juxta eundem Fagnanum poterunt sine alio recursum confiteri Sacerdotibus locorum ibi approbatis. Quod tamen non possent, eodem teste Fagnano, ceteri omnes non habentes privilegium eligendi sibi Confessarium, quantumvis ibi ab Ordinario approbatum.

V. Cæterum ut jura quæ nunc temporis vigent, ab iis quæ jam inde à longo temporis tractu abolita & antiquata sunt, discernamus, ex his quæ hæcenus ex diversis Canonibus & Doctoribus congesti, aliqua pristinum adhuc servant vigorem, alia prorsus abolevit contraria consuetudo, quæ ubique ferè recepta vim juris jam inde ab aliquot antea actis seculis obtinuit. Quotus enim quisque est sive pœnitens, quantumvis scrupulosus, sive Sacerdos, qui vel alienæ diocesis homines ad se confessionis causâ accedentes hoc solo repellat, quòd sint alienigenæ, dummodo linguam ipsorum sufficienter intelligat? Quem nunc reperias eruditum & sapientem Confessarium, qui hoc sine devitandi nullitatem Sacramenti discernere fatagat ab indigenis alienigenas, dummodo eo loco in quo à pœnitente extraneo compellatur, sciat se esse approbatum, nec se à pœnitente fraudulenter hoc animo conveniri, ut declinet proprii Episcopi aut Parochi jurisdictionem? Quisnam pœnitens eruditus, sive Clericus sit, sive laicus,

cus, in eo loco ubi plures ab Ordinario delegati sunt Sacerdotes Confessarii, credat se adstrictum confiteri Parocho, nec posse alium convenire nisi de Parochi licentia? Et nonne res plena periculi foret, si peregrē euntes, qui innumeris discriminibus obnoxii sunt, latronum, fluminum, torrentium, tempestatum, præcipitiorum, aberrationis itinerum, consulentes animæ suæ & studiosi gratiæ per confessionem reparandæ, antequam incidant in tot pericula occurrentia, nemini toto peregrinationis etiam longissimæ tempore confiteri possent, eo quod à proprio Parocho longè diffiti nullum reperire possint Sacerdotem, quantumvis à locorum Ordinariis approbatum, à quo validè absolvi possint? Hæc summa & palmaris ratio est salus animarum, quam profert cap. fin. de pœnit. & remiss. ad indulgendum Prælati jus sibi Confessarium eligendi, quæ peræquè valet in singulis Fidelibus, sic dicens: *Ne pro dilatione pœnitentiæ periculum imminuat animarum.* Imò verò Prælati multò rariùs, privata verò personæ multò frequentius illis præfatis periculis opprimuntur, quia Prælati & comitantium obsequiis, & propriâ quâ præcellunt aliis prudentiâ, & majori vitæ ac salutis insitâ, quam habent, sollicitudine, & aliis vitæ humanæ subsidiis magis præmuniti peregrē proficisci solent quàm vulgares homines, quorum tamen æterna salus peræquè pretiosa est coram Deo. Etsi autem dictum cap. fin. solum meminerit Prælatorum, tamen non modò paritas rationis in re tanti momenti & discriminis, sed etiam juris paritas, scripti quidem in Prælati, longæ verò & universalis consuetudinis in privatis cæterorum Fidelium personis hanc rem aded necessariam & salutiferam obtinuit, ut seposita omni fraude possit quivis Christianus per Christianorum loca incedens animæ suæ salutem æternæ consulere, & adversus tot occurrentia vitæ pericula se præmunire per salutiferum & maxime necessarium pœnitentiæ Sacramentum.

V I. Et verò vetustioribus Ecclesiæ seculis illæ personarum distinctiones quæ remoram animarum præsertim plebeiarum salutem perniciosissimam obijciunt, penitus erant ignotæ, quando pluribus passim existentibus Presbyteris, quos adire pro Sacramento Pœnitentiæ liberum erat, Sancti Patres hortabantur Fideles, ut inter multos quærent, atque ex pluribus eligerent Sacerdotem scientem ligare & solvere, ut habetur in can. *Quem pœnitet*, de pœnit. dist. 1. & can. 1. dist. 6. qui Canon erutus est ex lib. 2. de vera & falsa pœnitentia. Simile quoque monitum legimus in tract. de visitatione infirmorum, qui ambo tractatus censentur inter opera Sancti Augustini. Certum verò est, non esse locum electioni, ubi aliquis est uni ex necessitate astrictus; neque posse quemquam eligere nisi inter plura eligibilia constitutum. Deterrimum verò est non modò non posse ex pluribus eligere, sed ne unum quidem posse occurrere, ad quem recurri, nisi quis actu constitutus sit in extremo discrimine, ullatenus possit; quod occurreret inter peregrinandum.

VII. Objiciet forsan aliquis, posse à peregrinantibus adiri Religiosos, quibus concessere Summi Pontifices potestatem absolvendi quoscumque, & undecunque advenientes poenitentes. Huic argumento facilis est responsio. Primò enim in quibusque etiam minimis oppidulis obvii sunt Sacerdotes Parochiales, non autem Religiosi. Secundò, plures Religiosi ab audiendis Confessionibus ultrò se abstinere, præsertim verò respectu ignotorum & exterorum hominum. Tertio, multis Religiosis etiam ex Ordinis instituto non permittitur aliorum quàm proprii Ordinis audire Confessiones, quales sunt Capucini, quorum Conventus sunt magis obvii proficiscentibus, utpote numerores. Quarto, neque verum est Regulares habere à Summo Pontifice immediatè istiusmodi absolvendi potestatem. Satis enim superque multorum Summorum Pontificum multiplicia protuli integris libri nostri primi capitulis Decreta, quibus disertissimè constituitur, nullibi posse à Regularibus absolvi seculares, nisi concessione Ordinariorum, quam isti possint prout eis visum fuerit limitare: Et præterea Religiosos, quos in una Diocesi Ordinarius approbaverit, si se in aliam Diocesim transferant, omni absolvendi potestate ibi carere, nisi hujus alterius Diocesis Ordinarius hanc illis indulserit potestatem.

VIII. Objicies rursus hæc verba cap. *Si Episcopus*, de poenit. & remiss. in 6. *Nulla quoque potest consuetudine introduci, quod aliquis præter sui Superioris licentiam Confessorem sibi eligere valeat, qui eum possit absolvere, vel ligare.* Ergo introducta præfata consuetudo nullam habere potest juris firmitatem. Respondetur jura ista, de quibus loquitur dictum cap. *Si Episcopus*, negari non posse quin sint humana & Ecclesiastica: unde sequitur, & liquidò constat, posse contrario jure & præscripta consuetudine revocari, sive in toto, sive in parte. Sensus autem dicti cap. *Si Episcopus*, talis est, quamdiu permanet jus illud universale, quod tunc vigeat, non posse per alicujus particularis hominis aut loci consuetudinem aut introductionem illi communi & universali juri derogari. Secus verò si introducatur universalis & diuturna in oppositum consuetudo, quæ priorem abroget. Et aliunde constat ex cap. *Dilecti*, de arbitris, posse acquiri ex consuetudine novam jurisdictionem.

IX. Igitur quanvis tempore quoque isto subsistat obligatio & necessitas confitendi proprio Sacerdoti, tamen proprii Sacerdotis notio & significatum latius multò quàm olim extenditur. Quidquid enim Coninch & Fagnanus in oppositum opinati fuerint, constantissima praxis est ubique recepta, atque in eam omnes propemodum Doctores qui post ejus introductionem floruerunt, conveniunt posse quoscumque aliarum diocesum subditos, si se aliò transferant, confiteri apud quoscumque Sacerdotes ab Ordinariis locorum approbatos. Bonacina de poenit. disp. 5. q. 7. punct. 2. n. 1. 4. & 5. Et multò potiori ratione possunt ipsimet diocesani quem libuerit approbatum in eadem diocesi Sacerdotem, cui confiteantur.

tar, eligere. Nam Episcopus non minus est proprius per totam Diocesim Sacerdos quam Parochus loci. Ergo quos Episcopus delegaverit, eandem perinde quoad hoc Sacramentum potestatem habent. Indubitata quoque viget praxis ubique locorum, ut Ordinarii quilibet circa Confessionum in suis Diocesibus auditionem approbent aliarum Diocesum Presbyteros. Et nihil obstitit quominus idem Episcopus, qui alterius Diocesis Sacerdotem approbat ad suorum subditorum Confessiones excipiendas, valeat seipsum eisdem Sacerdotibus subijcere, & ex eis aliquem sibi eligere Confessarium, sicut potest pro suo libito sibi Sacerdotem Diocesis suae indigenam eligere. Et sane Joannes Papa XXII. inter devios à sacra doctrina errores, quos Joannes de Poliacio Universitatis Parisiensis Theologus asserbat, hanc ejus notat, & damnat propositionem: Quod confessi Sacerdotibus habentibus facultatem generalem audiendi confessiones, teneantur eadem quae confessi fuerint peccata iterum confiteri proprio Sacerdoti, quem dicebat esse Curatum propria Parochia. Cujus erroris damnatio habetur in cap. *Vas electionis*, in Extravag. commun. de haereticis. Ipseque Joannes de Poliacio verae doctrinae acquiescens suos revocavit errores. Indubitatum quoque nunc est, posse Cardinales, aliosque quoscumque Praelatos sine ulla speciali dispensatione aut licentia confiteri apud quoscumque approbatos Confessarios, sive Seculares, sive Regulares, in locis in quibus sunt approbati, sive praefari Cardinales ac Praelati in suis versentur adibus, sive peregrinentur. Quod idem de Parochis censendum est, etiamsi olim proprius eorum Sacerdos fuerit Episcopus, nec potuissent alteri nisi de Episcopi licentia confiteri. Ex quibus consequens est, multò minus requiri quam antiquitus illud privilegium eligendi sibi confessarium aliquem, modò sit in eo loco approbatus.

X. Non tamen ex haecenus dictis aliquis jure possit affirmare, hujus antiqui privilegii concessionem esse penitus abolitam; quippe quae transiverit in jus commune. Id quidem potest de Secularibus affirmari, sed non de Regularibus, quos etiam nunc videmus pristina illa distinctione ligari, ut non aliis quam Superioribus, aut iis quos Superiores ad hoc designaverint ac permiserint, confiteri possint. Ideoque plurimum juvantur utriusque sexus Regulares clausulis Jubilæorum, quibus ex antiqui styli forma Summus Pontifex indulget omnibus Fidelibus, ut citra aliam licentiam, atque insciis Superioribus possint sibi Confessarios, tam Seculares, quam Regulares eligere pro tempore, modò sint in ipsis locis approbati ad confessiones.

XI. Potest sibi Confessarium eligere quisque habet sola venialia peccata quae confiteatur, aut etiam mortalia, sed jam antea bona fide confessi. Ad haec enim Ecclesia generalem quibuscumque Confessariis, & Secularibus & Regularibus auctoritatem confert erga quoscumque poenitentes indiscriminatum seculares & regulares. Et haec est ubique recepta & approbat.

approbata consuetudo. Cajetanus in Summa, verb. *Absolutio à peccatis* 2. Suarez de poenit. disp. 21. sect. 2. ad fin. & disp. 27. sect. 2. & 3. Bonacina de poenit. disp. 5. quæst. 7. punct. 3. num. 1.

XII. Privilegium istud eligendi Confessarii, concedendum quoque illis est etiam Regularibus, qui in eo statu existunt, ut spes vel nulla, vel exigua sit nanciscendi Confessarium ibi habentem sive ordinariam, sive delegatam excipiendi confessiones potestatem, ut in illis occurrit qui privatâ & rigidâ custodiâ ab infenso aut infideli inimico occultè detinentur, aut in ergastulis apud infideles vel hæreticos, in iis locis, in quibus non est Confessarii approbati copia: nec dubitare licet hanc esse in tanta calamitate pie Marris Ecclesiæ mentem. Ibi namque multò fortior urget ratio, quàm in supradictis solum culparum venialium reis; & par occurrit necessitas cum illis quos mortis periculum premit.

XIII. Hæc ubique, nulloque contradicente consuetudo invaluit, approbantibus communiter ab annis ducentis Doctoribus, Cajetano in Sum. verb. *Absolutio à peccatis ex parte absolventis*, §. *Licentia*, ubi ait Paschalem Confessionem fieri posse à quocumque apud quemcunque Sacerdotem ab Ordinario approbatum: & addit quod ex Extravaganti Eugenii IV. potest extendi ad alias per diversas anni partes Confessiones, eoque magis cum sint liberiores, nec præcepto adstrictæ. Francisco Victoria in Summa Sacram. quæst. 54. Flor. Theol. in 4. Sent. tract. de confess. fol. 245. S. Antonino in Sum. 3. p. tit. 17. cap. 1. Angelo verb. *Confessio* 3. num. 3. Soto in 4. Sent. dist. 18. quæst. 4. art. 2. Bonacina de poenit. disp. 5. quæst. 7. punct. 2. num. 1. 4. & 5. Zerola in praxi, 1. p. verb. *Confessio*, quæst. 2. ubi tamen hoc addit optandum esse, ut qui tempore Paschali confessi sunt apud alium à Parocho Sacerdotem, aut etiam citra abusum in alia Diœcesi, referrent schedulam ab eo cui confessi fuerunt Sacerdote, ut sciatur quis fuerit confessus, vel non confessus, tempore saltem Paschali. Idemque quæst. 3. post Cajetan. & Flor. Theol. locis citatis asserit vagabundos posse confiteri cuicumque Sacerdoti approbato ab Ordinario illius Diœcesis in qua contingit eos versari.

XIV. Facultatem eligendi Confessarium Papa indulget aliquando pro una tantum vice, sive publicâ, ut in Jubilæis, sive privatâ concessione. In quo quidem concessionis modo definit facultas statim à prima electione, & data absolutione: idque habet locum in Religiosis qui ferè soli proprio Confessario secundum rigidiorum intelligendi modum adstricti nunc videntur. Verumtamen si poenitens oblitus sit alicujus peccati, vel circumstantiæ in sua illa privilegiata confessione, poterit eidem denuò confiteri; non enim definit concessum privilegium, nisi ex quo actus privilegiatus fuerit perfectè completus. Ubi autem facultas fuerit indefinitè, & sine restrictione concessa alicui personæ, nullatenus definit per primam aut ulteriorem confessionem, sed perpetuò durat etiam post concedentis mortem, nisi

nisi interveniat revocatio; quemadmodum & aliæ quævis gratiosæ concessiones, ut dispensationum, literarum ad Ordines, dimissio-
num illimitatarum ad Confessiones audiendas, aliæque consimiles, nisi ex postfacto ab eodem Prælato vel ejus successore revocentur. Ita Sotus in 4. dist. 18. quæst. 4. art. 3. Suarez de pœnit. disput. 26. sect. 3. num. 7. Bonacina de pœnit. disput. 5. quæst. 7. punct. 3. & plerique alii contra Sylvestrum verb. Confessor 1. q. 7. qui videtur limitare ad concedentis vitam.

CAPUT IX,

De Contritione.

I. **P**ŒNITENTIA est genus, cujus species sunt Sacramentum Pœnitentiæ, & virtus pœnitentiæ, quæ consistit in contritione peccatorum citra realem apud approbatum Sacerdotem confessionem. Cum verò ad Sacramenti essentiam juxta Eugenii IV. Decretum Concilio Florentino adnexum, tria necessariò requirantur, materia scilicet, forma, & Minister intendens facere ac ministrare Sacramentum; Pœnitentia quatenus spectatur ut Sacramentum, tribus his constare debet, materia, & forma, & Ministri intentione. Materia alia remotior est, quæ sunt actualia pœnitentis peccata, ad differentiam originalis culpæ, quæ Baptismo diluitur: alia est materia proximior, quam docet Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 3. consistere in his tribus pœnitentis actibus, contritione, confessione, & satisfactione: qui actus prout requiruntur in pœnitente ad integritatem Sacramenti, dicuntur partes Pœnitentiæ. Ex his contritio & confessio sunt partes essentielles, sine quibus simul junctis nullum existit Pœnitentiæ Sacramentum. At satisfactio pars est, non quidem essentialis, sed integrans: sicut digitus, vel auris non est pars essentialis nostri corporis, quod potest esse cum horum privatione; sed est pars integrans simul & substantialis, cum sit de substantia corporis humani, pertineatque ad ejus integritatem. Ita Sacramentum Pœnitentiæ in sua constituitur essentia, quam complet absolutionis forma, tamen si nondum sit peracta satisfactio, aut etiam ex culpa, vel inadvertentia Confessarii nulla fuerit injuncta. Forma denique hujus Sacramenti, eique planè essentialis, est ipsa absolutio per approbatum Sacerdotem collata.

II. Contritio, ut definiunt Tridentini Patres d. sess. 14. cap. 4. est animi dolor ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero. Iidemque duplicem distinguunt contritionem, quæ in utraque sui

P p specie

specie sufficiat ad validitatem Sacramenti hujus. Est igitur alia perfecta, alia imperfecta contritio. Contritio perfecta ex divino amore nascitur, & charitate perficitur, hominemque Deo reconciliat priusquam hoc Sacramentum actu suscipiatur: sed ista perfectior contritionis species includit votum Sacramenti suscipiendi, si non actuale, saltem virtuale. Contritio imperfecta nuncupari solet attritio, quæ (ut aiunt Tridentini Patres) communiter concipitur vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ ac pœnarum ex parte Dei metu. Idemque hanc ad Sacramenti hujus gratiam percipiendam sufficere declarant, si voluntatem peccandi excludat, & veniæ spem habeat: esse quippe donum Dei & impulsus Spiritus Sancti, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo pœnitens adjutus viam sibi ad justitiam parat. Et quanvis sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere nequeat, tamen ad Dei gratiam in Sacramento subsequente Pœnitentiæ impetrandam disponit peccatorem. Hæc Trident.

III. Quia tamen præfata illa attritio imperfecta procedit ex timore Dei, non quidem filiali, qui magis pertinet ad perfectam contritionem, sed ex servili; sciendum est timorem servilem eum esse, quo peccator ita pœnam imminuentem formidat, ut ejus vitandæ causâ detestetur peccatum. Oritur iste timor ex proprio nostri amore, quemadmodum & mercedis desiderium. Idem namque principium, quo impellitur homo ad prosecutionem proprii commodi, inclinât pariter ad fugam proprii incommodi, siue id principium impellens excitetur à gratia, ut in Sacramento requiritur, siue à sola natura. Sicut enim, ut docet S. Augustinus lib. 14. de civit. Dei, cap. 7. & 9. omnes affectus & passionēs animorum ab amore prodeunt, & amor Dei efficit prosecutionem boni Deo grati, simulque aversionem & fugam mali Deo displicentis: amor similiter nostri spem inducit & appetitionem nostri commodi, necnon timorem & fugam ejus quod nobis noxium & incommodum est.

IV. Cùmque Sanctus Dei Spiritus summum jus habeat & potestatem in omnes hominis potentias & facultates, potest per suam prævenientem ac præparantem gratiam pro suo libito movere ac impellere nunc istam, nunc illam facultatem ad finem supernaturalem, adeo ut harum facultatum operationes, quæ secundum se merè naturales essent, fiant ex ipsius Dei motione & sine supernaturali à movente Spiritu Sancto intento supernaturales, atque ita eleventur ad ordinem divinæ gratiæ. Ita fit ut servilis timor, aut mercenarius amor, qui secundum se non possent ad justificationem disponere, prout ejusmodi timor, vel amor in solius naturæ viribus spectantur; ad illam tamen justificationem accedente Sacramento disponant, quatenus fuit ille timor proprii incommodi, aut amor proprii commodi per Spiritum Dei excitatus, propositis animo pœnis quas Deus peccatoribus infligit, aut bonis quibus idem justè & piè viventes remuneratur.

rat. Iste porro timor quatenus à peccato deterret, semper bonus & salutaris est: ad eum quippe nos adhortatur Dominus Luc. 12. *Timete eum qui perit corpus & animam mittere in gehennam: ita dico vobis, hunc timete.* Prout verò timor iste impulsu Divini Spiritus excitatur, est ejus supernaturale donum, & justificationis principium, excludens omnem peccandi voluntatem. Quæ sanè conditiones illi timori convenire nequeunt, quo homo ex formidine æterni supplicii ita declinat à malo, ut tamen malum lubens exequi vellet, nisi metus ille obstaret; restat enim in ejus voluntate perversus affectus, quo separatur à Deo.

V. Obstitit aliquis: Quicumque peccatum hoc sine devitat, ut poenam æternam effugiat, averfatur magis æternam poenam quam peccatum ipsum; etenim ordinat majus bonum, quod est fuga peccati, ad minus bonum, quod est evasio supplicii. Hoc verò ulterius probatur, quia finis plus amatur quam media ad finem; nam media idèd eliguntur propter finem consequendum. Ergo illa servili metu causata peccati fuga est mala, quia inordinata, magisque amans evasionem poenæ quam peccati fugam. Respondetur minus quidem ibi existere bonum, nihil tamen mali, dum hæc duo absint, ne scilicet ad fugiendum malum poenæ consentiatur in malum culpæ, & ne quis ita prave afficiatur, ut peccare velit, nisi poena immineret. Quod verò quis præcisius moveatur in fugam poenæ, quam in fugam peccati, actus iste nihil habet inordinatum, quanvis sit minus ordinatus quam si meliore motivo excitaretur, qualis est amor Dei, aut filialis timor. Cum enim possint plura esse ad eundem finem motiva, nemo tenetur præstantius semper eligere, dummodo præstantius motivum non excludat actu aliquo positivo: sed licitum est vel minimum motivum quod primum animo occurrit apprehendere, ut se aliquis à peccato & tentationibus quibus impugnatur, expediat. Et facile contingere potest homini sanctissimo, ut urgentem tentationem recordatione gehennæ elidat, ut de seipsis testantur Sancti Gregorius Nazianzenus, Hieronymus, & alii; qui tamen de aliis perfectioribus motivis nihil actu cogitantes, simul temporis sic erant habitualiter ita dispositi, ut optione proposita gehennam ignis æterni mortali culpæ prætulissent.

VI. Celebris inter Theologos quæstio agitur, utrum ad justificationem in Sacramento consequendam sufficiat supernaturalis attritio, quam metus excitat poenarum à justitia Dei infligendarum; aut alicujus turpitudinis consideratio, diversæ ab illa quæ spectatur in peccato quatenus est offensæ Dei; an verò præterea requiratur necessariò, non quidem perfecta contritio, quam Dei amor excitat (ut aliqui imperitè præsupponunt, ex quorum errore sequeretur poenitentiam non esse Sacramentum mortuorum, nec unquam producere justificationem, sed eam prius acquisitam præsupponere;) sed hoc disputatur, an requiratur saltem aliquis initialis ac imperfectus Dei amor, aut dolor saltem imperfectus, ex oppositione

sitione nascens ipsius peccati adversus Deum, quæ est præcipua peccati turpitudine. Qui hanc tradunt opinionem illam sic tuentur.

VII. Primò, quia reliqua omnia motiva, cum versentur omnino circa proprium sui ipsius amorem, nec ullum actualem ad Deum respectum habeant, nullam videntur habere proportionem seu habitudinem ad veniam ab ipso Deo impetrandam. Esto enim cogitetur Deus tanquam castigatorem, Deus tamen non attenditur ut finis, ob quem aliquis peccatum averlatur; sed ipsa, quam Deus infligit, poena attenditur ut motivum ac finis peccatum fugiendi: ipsique damnati simul & poenam quam sentiunt, & causam efficiëntem ejus quod patiuntur supplicii, Deum attendunt; nec tamen Deum ibi attendentes ullum dici possunt elicere religionis actum, hoc ipso quia Deum non amant.

VIII. Secundò producant S. Augustini testimonia dicentis serm. 7. de temp. Poenitentiam certam non facit nisi odium peccati, & amor Dei. Idemque lib. de poenitent. cap. 17. Oportet ut poenitentia ad hoc fructificet, ut mori vitam impetret. Scriptum est enim, sine charitate neminem salvum esse. Non itaque in solo timore vivit homo. Quem verò seriò poenitet, oportet non solum timere Deum judicem, sed & justum diligere: non timeatur pro poena, sed ametur pro gloria. Debet enim dolere de crimine & de omni ejus prædicta varietate. Credo quidem illi qui dixit, Quacunque hora peccator ingemuerit, & conversus fuerit, vitam vivet. Dixit conversum, non tantum versum, vitam vivere. Versum quidem puto qui dolet de crimine, conversum qui dolet de omni ejusquam exposuimus, varietate. Vertitur à peccato qui jam vult dimittere peccatum; convertitur qui jam totus & omnino vertitur: qui jam non tantum poenas timet, sed ad bonum Domini contendere festinat. Quæ conversio si contigerit alicui etiam in fine, desperandum non est de ejus remissione. Hæc Augustinus relatus quoque in can. Nullus expectet, de poenitent. dist. 7.

IX. Tertiò proferunt ipsam Concilii Tridentini auctoritatem: cum enim compertum sit, non minorem requiri animi poenitentiam ad gratiam Poenitentiae Sacramenti, quam ad gratiam Baptismi in ætate adultæ suscipiendam; si ad istam prærequiritur aliquis Dei amor in adulto baptizando, non minus prærequiri debet in poenitente absolvendo. Prærequiri porrò ad Baptismum, declarare videtur Concilium sess. 6. cap. 6. ita dicens: Disponuntur ad ipsam justitiam, dum peccatores se esse intelligentes, à divine justitiæ timore, quo utiliter concutuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore, illumque tanquam omnis justitiæ fontem DILIGERE INCIPIUNT, AC PROPTEREA moventur adversus peccata per odium aliquod & detestationem, hoc est per eam poenitentiam, QUAM ANTE BAPTISMUM AGI OPORTET. Denique dum proponunt suscipere Baptismum, inchoare novam vitam, & servare divina mandata.

X. Hæc etiam rationes probant illius sententiæ assertores: quia sicut per-

per mortalem culpam peccator indebitè avertitur à Creatore, & ejus sancto amore propter inordinatum creaturæ amorem, oportet similiter ut idem homo per ordinatum Creatoris amorem, saltem initiativè & incompletè revocetur à suo peccato.

XI. Nec ideo minùs censentur, tam Baptismus quàm Pœnitentia in numero Sacramentorum pro mortuis animabus præcipuè institutorum. Non enim hic necessariam ducunt contritionem illam perfectam, quam excitat ille super omnia perfectus amor Dei, cujus ea sit efficacia, ut hominem Deo ante Sacramentum reconciliet, constituatque in vitæ supernaturalis statu, ut docet Concilium sess. 14. cap. 4. Sed eam dicunt attritionem, quæ ut aiunt ibidem Tridentini Patres, ex turpitudinis peccati consideratione concipitur. Maxima namque peccati turpitudine inde dimanant, quod sit offensæ Dei. Illa porro Dei dilectio, quæ attritionis metas non transiit, non est talis ut actu perfecto diligatur Deus super omnia, sed in remissione gradu consistit, sine tamen ulla actuali alicujus creaturæ prælatione supra Deum, quæ quidem esset criminosa. Istam attritionis speciem hisce verbis exponit Valentia tom. 4. disp. 7. q. 8. punct. 2. ubi disputat contra Sotum. *Quid contritio (inquit) versetur circa peccatum ut est offensæ Dei, id non ita proprium est contritioni, quin conveniat etiam alicui attritioni, nempe illi quæ oritur ex dilectione Dei, tametsi non super omnia.* Idemque paulò post: *Si igitur ex parte objecti, & ex parte causæ volumus discrimen inter contritionem & attritionem assignare, rectius dicemus ex parte quidem objecti ea re differre, quod contritio est semper de peccato ut est summè malum, atque adeò super omnia detestabile, quatenus videlicet est offensæ Dei qui super omnia diligitur: Attritio non item, etiamsi non tantum virtualiter, sed etiam actu esset de peccato, ut est offensæ Dei unicuique dilecti.* Præterea Viguerius de Sacram. Pœnit. versu 10. inter species diversas attritionis recenset eam, quæ causatur non ex metu pœnæ, sed propter Deum non summè dilectum. Toletus quoque lib. 3. cap. 4. duas agnoscit species attritionis: unam ex parte causæ, quam dicit esse dolorem aliunde procedentem quàm ex motivo offensæ Dei: secundam ex parte modi, quæ detestatur peccatum ut est offensæ Dei, sed non illud detestatur supra omne detestabile. Insuper Navarra cap. 1. num. 36. admittit, valere ad Sacramenti gratiam consequendam, illam pœnitentis attritionem, quam movet amor Dei, non tamen tanquam supra omnia amabilis, neque peccatum detestans ut supra universa mala detestabile: additque ad pœnitentiæ Sacramentum requiri amorem Dei, qui dolorem excitet de peccatis. Superius quidem hanc affirmativam opinionem non modò probabilem, sed majorem perfectionem inducere dicit, sed esse tutiorem & omnino confirmandam monet, quanvis ipse negativam dicat probabiliorem, eamque propugnet, cum tamen neget esse certam, & fieri posse ut apud Deum vera non sit, qui Sacramentorum virtutem determinavit ab humanis opinionibus independentem.

Quocirca admonet, non esse huic negativæ confidendum, ne periculo exponatur animæ salus, præsertim cum quis versatur in vitæ discrimine. Eadem quoque admonet Gamachæus tract. de Pœnitentia. Ego verò adductus rationibus superius recensitis, & autoritate decreti Tridentini circa initium divinæ dilectionis, quod expressis verbis supponit in eo qui Baptismi gratiam suscepturus est, & perspicuis etiam testimoniis Divi Augustini, hanc in sententiam propensius feror, quæ ad attritionem Sacramento Pœnitentiæ præviā judicat necessarium non quidem perfectum amorem Dei, qui possit extra Sacramentum justificare, sed actum tamen divini amoris imperfectum, qui cum per se non possit peccatorem Deo reconciliare, elevetur tamen accedente Sacramento ad habitum sanctificantis charitatis. Quin etiam adversantem opinionem oppugnat ipsius quod prætenditur munimen, ex Tridentinæ sessionis 14. cap. 4. quo decernitur necessaria voluntas non peccandi de cætero. Enimverò attritio peccandi voluntatem excludens includit necessariò pium aliquem erga Deum affectum, quatenus peccatum nihil est aliud quàm injuria in Deum facta. At verò istiusmodi attritio ex sola pœnæ formidine concepta non detestatur factam in Deum injuriam, sed solam pœnam quæ à vindice Deo proficitur: atque ita non excludit peccatum secundum propriam & formalem ejusdem contra Deum malitiam, sine qua utique non subsistit, sed in qua consistit formaliter peccatum, cum istud solummodò exhorreat propter pœnam & vindictam quam solo proprii amoris motivo expavescit. Quæ quidem pœna bona & justa est, atque peccato prorsus extrinseca; peccatum verò ex adverso totum malum & injustum est. Ista ergo attritio non excludit peccati voluntatem prout peccatum est, sed solum refugit commeritum justumque supplicium. Nihil tamen repugnat hanc quoque excitari à Spiritu sancto, qui nostram etiam philautiam ad meliorem finem dirigit.

XII. Ipsa verò contritio est dolor de peccato super omnia cætera mala propter Deum summè dilectum, cum proposito non peccandi de cætero. Quemadmodum enim Deus est summum bonum, increatum, infinitum & perfectissimum, creatis quibuscumque bonis longè præferendum; ita peccatum, quoniam est offensâ Dei, summum existit malum, cæteris quibuscumque malis longè detestabilius. Hæc contritio describitur Deuter. 4. vers. 29. *Cum quaesieris Dominum Deum tuum, invenies eum: si tamen toto corde quaesieris, & tota contritione animæ tuæ.* Et Joël. 2. vers. 12. *Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejuniis & fletu & planctu, & scindite corda vestra.* Et Luc. 10. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis.* Quibus Divinis Oraculis addiscimus Deum ex toto corde & super omnia diligendum; peccatum verò ex toto corde & super omnia fugiendum & abhorrendum, utpote Deo oppositum & injuriosum.

XIII. Non

XIII. Non tamen necesse est, quinimò impossibile est, amorem Dei aut peccati odium pertingere ad summum gradum intensivè ac physicè, sed tantum moraliter atque appetitivè, hoc est, ut præligat homo Deo obtemperare, quàm cæteris quibuscumque bonis perfrui; & alia potiùs quæcunque mala subire, quàm in peccatum consentire. Itaque facile contingit, ut homo citra ullam Dei offensam ferventiùs & intensiùs diligat proprios liberos aut conjugem, quàm Deum ipsum; & tamen legi satisfaciatur divini supra omnia amoris, Deum appetitivè, seu æstimativè plusquam liberis aut conjugem diligendo, ut si detur optio, orbari malit propriis liberis & conjugem diligendo, quàm Dei dilectione & gratiâ. Sapienter tamen admonent Theologi, particulares hujusmodi comparationes non esse omnibus promiscuè proponendas vel consulendas, cum possint esse multis occasio tentationis & scandali; sed solum in genere. Distinctionem istam amoris Dei ferventioris ac sensibilioris, ad quem non obligamur; & amoris præ reliquis omnibus secundum æstimationem seu appetitionem, atque in eligendo præferentiam, ad quam omnes obligamur; & respectivè majoris odii, sive intensioris ac sensibilioris, sive secundum præferentiam æstimativam, tradit S. Thomas in 4. Sent. dist. 15. quæst. 2. art. 3. quæstiuncula 3. itemque quodlibeto 1. quæst. 5. art. 9. item 1. 2. quæst. 109. art. 3. quàm distinctionem Theologi omnes complectuntur.

XIV. Quanvis perfectæ contritio, valens statim sine Sacramenti susceptione justificare, detestetur peccatum propter Deum super omnia dilectum, non tamen semper nascitur ex charitate. Non enim possibile est causam ex suo effectu nasci; & illud quod prius est, proficisci non potest ex eo quod est posterius. Perspicuum enim est, contritionem à peccatore elicitam producere in ejus anima charitatem, quâ prius carebat. Statuendum est igitur, contritionem quidem ab homine justo elicitam nasci ex præcedente charitate, accedentibus novis actualis gratiæ auxiliis; at verò elicitam à peccatore contritionem nasci ex motione Spiritus Sancti per gratiam ejus prævenientem, quæ vicem supplet charitatis, & est secundum naturæ ordinem anterior charitate quam producit: sunt tamen, ac fiunt ista simul eodem instanti temporis. Sanctus quidem Thomas 1. 2. q. 113. ad 1. requirit charitatem ad justificationem peccatoris, juxta illud Luc. 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*: & quia non oritur dolor nisi ex aliquo amore; nec potest displicere malum, nisi placeat oppositum bonum. Sed ibi S. Thomas intelligi ac exponi debet de charitate actuali, non de habituali præcedente.

CAPUT X.

De Confessione.

I. ECCATORUM Confessio Sacramentalis instituta Divino Jure fuit in statu novi Testamenti, & necessaria est necessitate præcepti ad impetrandam peccatorum post Baptismum commissorum remissionem, secundum id quod ait Apostolis Dominus Joan. 20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt.* Omne autem prudens & iustum iudicium efflagitat plenam causæ cognitionem. Ut igitur rectum iudicium circa peccata vel remittenda, vel retinenda fieri queat, necesse est ea per confessionem ejus qui absolvi cupit, manifestari. Eodem spectat 1. epist. Joan. 1. *Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & justus Deus, ut remittat nobis peccata nostra.* Et Jacobi 5. *Confitemini ergo alterutrum peccata vestra.* Istamque viguillæ praxim nascente Ecclesia, testatur Actuum cap. 19. *Multique credentium veniebant confitentes, & annuntiantes actus suos.* Hujus Sacramenti figura præcessit in veteri Lege jubente ut leprosi se ostenderent Sacerdoti, ad quem pertineret iudicium de lepra, vel exorta, vel sanata. Levit. 13. Matth. 8. Luc. 7. Cum hac tamen insigni inter Legales & novi Testamenti Sacerdotes differentia, quam observat S. Chrysostomus lib. 3. de Sacerdotio, cap. 6. quia corporis lepram non sanabant, sed utrum sanata esset judicabant Judaici Sacerdotes: At verò, inquit, lepram animæ non sanatam judicant, vel explorant, sed prorsus sanant & emundant novæ legis Sacerdotes. Tertullianus antiquorum temporum Scriptor, & testis omni exceptione major, lib. de poenitentia, necessitatem Confessionis his verbis astringit: *Plerosque tamen hac opus ut publicationem sui, aut suffugere, aut de die in diem differre præsumo, pudoris magis memores quam salutis, veluti illi qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione, conscientiam emolumentum verecundia occultatio delicti pollicetur, videlicet si quid humanae notitiæ subtraxerimus, proinde & Deum celabimus? Adeo existimatio hominum, & Dei conscientia comparantur? An melius est damnatum latere, quam palam absolvi.* His verbis prodit Tertullianus, confessionem istam esse ad salutem animæ necessariam, atque in ea nullum, quantumvis occultum delictum licere humanæ notitiæ subtrahere.

II. Conditiones confessionis sexdecim communiter recensentur, quarum tres tantummodò sunt necessitatis, ad easque cæteræ ferè reducuntur.

1. Ut

1. Ut sit pura, id est vera. 2. Ut sit lacrymabilis, id est adjunctam habeat contritionem, seu attritionem. 3. Ut sit integra, id est ne consultò sileatur aliquid mortalem culpam faciens circa species, numerum & mortiferas circumstantias. Ultima ista conditio præexigit examen propriæ conscientia, cujus neglectu certum sit fore, ut peccata mortalia memoriæ non occurrant, atque ita confessioni desit integritas. Idcirco Tridentinum sess. 14. cap. 5. prærequirit examen, dicens oportere à pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in confessione recenseri, etiamsi occultissima illa sint. Ratio patet; quo enim jure aliquis ad aliquod opus obligatur, eodem pariter obligatur ad media tali operi necessaria. Ex quo sequitur, obligatum ad mortalia confitenda, esse simul obligatum ad illorum examen & discussionem.

III. Patet ex supradictis, tantam esse debere examinis diligentiam, quantum judicio probi & prudentis viri convenit, habitâ ratione tum temporis ab ultima, quæ valida fuerit, confessione transacti; tum multitudinis culparum confitendarum, tum negotiorum gestorum, in quibus peccare quis potuerit; tum etiam occasionum plus minusve frequentium, quæ potuerint ad varia peccata impellere pœnitentem. Quo sit ut quibusdam breve possit examen sufficere, in aliis verò prolixius requiratur. Potest tamen mediocri ad supradictorum proportionem adhibita diligentia sufficere, etiamsi (inquit Bonacina disp. 5. quæst. 5. sect. 2. punct. 2. §. 1. n. 3.) probabiliter conjiciat pœnitens, fore ut post prolixissimam perquisitionem occurrerent animo alia aliqua peccata. Quod dico ad præcautionem scrupulorum, quibus nunquam satisfactum est, & qui animi & corporis vires exhauriunt ad superfluas disquisitiones: quibus convenit illud Proverb. 30. *Qui vehementer emungit, sanguinem elicit.* Ex opposito qui debitum & discretum suæ conscientia neglexit examen, si eum rusticitas & animi stupiditas non excuset (quæ sanè potest quosdam valde simplices & per se incapaces excusare) indignè ad Sacramentum accedit, neque validè absolvi potest, nisi hunc defectum, simulque contritionis, prudens & solers Confessarius interrogando, & admonendo suppleat in charitate Dei (ut cum Apostolo loquar) & patientia Christi. Caveatque Sacerdos ne pœnitentem, sive ob ejus stupiditatem aut imperitiam, sive ob ejus etiam indiscretionem aut malam indolem, sive ob peccatorum ejus gravitatem durius excipiat: sed charitate & patientiâ, quasi obstetricante manu (ut verbis utar patientissimi Job) educat colubrum tortuosum, hoc est in nostro proposito, peccatorum sinceram confessionem, & pœnitentis emendationem.

IV. Integritas confessionis in tribus consistit, in declaratione omnium peccatorum mortalium, quorum memoria occurrit pœnitenti, secundum species, numerumque, & debitas circumstantias. Hæc enim triplex

Qq

accusatio

accusatio adeò necessaria est, ut horum aliqua voluntaria & culpabilis omis-
sio non modò informem reddat confessionem, id est gratiæ effectum carentem,
sed etiam nullam & Sacramenti expertem; quia poenitens, cum in ipsa con-
fessione mortaliter peccet, non potest simul habere necessariam contritio-
nem, quæ est pars essentialis, sine qua nullatenus existere potest Poeniten-
tiæ Sacramentum: nullaque res subsistit sine suis essentialibus. Quæ ratio
cum deficiat in illo qui habet justam alicujus peccati reticendi causam, & in
quo ex consequenti illa reticentia non impedit veram attritionem, perfecte
distinguit casus in quibus voluntaria peccati mortalis reticentia obstat, vel
non obstat Sacramento poenitentiae, etiam quoad valorem, nedum quoad
effectum, seu gratiam. Sufficere enim potest confessionis integritas formalis,
ubi ex justa causa omittitur integritas materialis, de quibus tractabit proxi-
mè sequens caput.

V. In primis explicanda sunt peccata secundum species suas, non
physicas, sed morales, quibus constituuntur sub ratione transgressionis
talis aut talis legis ac mandati, & oppositionis ad talem, vel talem virtu-
tis speciem. Exempli gratiâ intendens aliquis hominem occidere, parat gla-
dium, eo se accingit, proficiscitur ad destinatum occisioni locum, adver-
sarium præstolatur, adoritur, gladio transfodit. Hic multi interveniunt
physicè distincti actus, & tamen si non intercesserit inter eos notabilis in-
termissio, inest una tantum moralis species constituenda, scilicet homici-
dium. Et quemadmodum in hoc exemplo sunt multi actus physicè specie
distincti, & unica tamen species moralis; ex adverso is qui furatur rem
sacram, elicit unicum actum secundum speciem physicam, qui tamen duas
habet morales species, furti simul & sacrilegii. Stuprum quoque virginis
Deo consecratae, cum sit unicus physicus actus, duplicem tamen specie
distinctam involvit malitiam, unam quidem oppositam castitati, alteram
religioni.

VI. Plerumque fit ut occurrant multi actus, quorum singuli seorsim
spectati constituerent totidem numero peccata mortalia; sed quia serie qua-
dam & morali quasi continuatione conjunguntur & referuntur ad unam
peccati speciem, idè non sunt sigillatim exprimendi: & ita is qui patravit
homicidium, non tenetur omnes actus ad homicidii hujus finem destinatos
exprimere, nisi eos in quibus inest distincta malitiæ species, qualis est, verbi
gratiâ, si alterum ad ejusdem sceleris societatem asceverit: sunt enim specie
moralis distinctæ res occisio animæ complicitis, & occisio corporis inimici.
Idem esto iudicium de pluribus turpibus actibus, qui proximè præcedunt,
vel comitantur completam fornicationem; non enim sunt exprimendi in ac-
cusatione consummata fornicationis, nisi involvant, ut dixi, alterius malitiæ
speciem.

VII. Concilium Trident. sess. 14. cap. 5. definit omnia peccata mortalia
in specie & sigillatim esse declaranda: & ibid. can. 7. omnia & singula esse
confi-

confitenda. Quæ voces *figillatim*, & *singula*, docent esse peccatorum mortalium numerum exprimendum. Ratioque est, quia alioquin Sacerdos non posset sufficienter statum poenitentis agnoscere ad justum ferendum iudicium: quantum enim discrimen est ejus qui semel, & ejus qui centies ejusdem speciei mortalem culpam commisit? Nam singulæ iterationes sunt per se ac seorsum materia hujusce Sacramenti necessaria, cum in singulis toties de novo mortaliter Deus offendatur, novaque damnationis causa congeratur.

VIII. Itaque is qui sæpius actus odii erga proximum repetit, cum morali interruptione, tenetur numerum istorum actuum exponere; vel certum, si potest; vel verisimilem. Item is qui numerum certum exposuit, & postea recordatur alicujus actus supra numerum quem expressit, debet hunc, vel hos actus qui numerum illum excedunt, accusare in alia confessione, nisi in prior confessione numerum expresserit addendo vocem *circiter*, aut *plusminus*; hac enim vocis adjectione fit ut actus qui postea in recordationem venit, comprehendatur: sed si sint multi actus quorum fuerat oblitio, non poterit eorum numerus per vocem *plusminus*, verificari, ideoque separatim confitendi erunt. Sic qui dixit decies plusminus, & deinde recordatur fuisse duodecies, non tenetur separatim duos actus illos confiteri; sed si recordetur quinque actuum, tenebitur confiteri. Sed si majorem numerum expresse, verbi gratia triginta plusminus, poterunt ibi sufficienter includi tres aut quatuor actus, quorum postea recordatus fuerit. Crescente namque numero expresso, augetur eadem proportione numerus inclusus & significatus his vocibus *circiter*, aut *plusminus*, ut fert communis hominum usus ac notio. Porro ad ineundam rationem numeri alicujus peccati sæpius ex mala consuetudine aut pernicioſa occasionis præſentia commissi, via expeditior est explorare quoties in die vel hebdomada fuerit peccatum iteratum, & quanto tempore perversa illa peccati consuetudo duraverit.

I X. Meretrix expressioni numeri satisfacit, si dicat se tanto tempore fuisse prostitutam. Sed aliquas graviores impudicitia species tenetur cum earum numero quoad fieri potest exprimere, nimirum sacrilegia cum adstrictis voto continentia, & incestus admittendo patres & filios, aut plures fratres, & coitus quos habuit contra naturam.

X. Concubinaris pariter satisfacit dicendo se tanto tempore usum fuisse concubina, nec tenetur numerum illicitarum cum illa conjunctionum explorare. Bonacina disput. 5. de poenit. quest. 5. sect. 2. puncto 2. §. 3. difficult. 2. num. 19. & docet Suarez de poenit. disput. 22. sect. 5. num. 37. ei qui commisit multa unius speciei peccata, nullo modo expedire ea sigillatim singula enarrare: tum quia hoc longissimi negotii est, nec ullo modo necessarium: tum quia inde seges ampla nascitur scrupulorum, quia postea semper occurrunt aliqua peccata, de quibus merito dubitat, an sit confessus

Qq 2

fectus. Consentit Navar. Enchir. cap. 6. num. 15. expenditque Sancti Augustini verba hæc: *Quantum perseveraverit consideret, & desinat quod perseveranter peccaverit.* Et habentur in cap. *Consideret*, de pœnitent. distinct. 5.

X I. Denique summa ratio ac regula numerum peccatorum discernendi & confitendi, meo quidem judicio hæc est, numerum esse computandum ex multitudine actuum interruptorum, non autem actuum continuatorum, sive continuitas sit formalis, sive virtualis. Continuitas formalis censetur quandiu peccator reipsa intendit interius, vel aliquid agit exterius, quod tendit ad actum malum. Sic ille qui, ut diximus, gladium parat ad occidendum inimicum, equum conscendit, viam capeffit, stat in insidiis, & tandem occidit, unicum peccatum committere censetur, quia ab initio intendit homicidium, & illos omnes actus ad id unum dirigit, & ita formaliter hi actus conjunguntur cum homicidio, ut non sit opus illos confiteri. Sed si illi præambuli ac præcedentes actus aliis ad eorum finem minime spectantibus actibus interruptantur, somno, confabulationibus, aliorum negotiorum gestione, tunc non formaliter continuari censentur cum homicidio intento, sed solum virtualiter. Simili ratione is qui suis in adibus concubinam tenet, hoc ipso habet intentionem continuandi in malo proposito cum eadem; & per illam quæ fit ad hunc finem cohabitationem, omnes actus luxuriosi, quos cum ea habet, continuantur saltem virtualiter in continuatione illius ad hunc malum finem convictus, adeo ut non teneatur numerum illorum actuum exprimere, si tempus expresse rit quo id malum perduravit, nisi ut superius dixi de meretrice, alios actus specie à fornicatione distinctos commiserit; hi namque sigillatim cum suo quique numero exprimendi erunt, quales sunt actus luxuriæ contra naturam.

X II. Jam hîc agendum de peccatorum circumstantiis exprimendis à pœnitente. Circumstantiarum quadruplex est differentia; vel enim sunt augentes, seu aggravantes peccatum, ut est actus odii deliberatus unus & individuus, si duraverit per sesquihoram aut duabus continuis horis, si una eademque illicita copula brevior fuerit aut longior, si ad eam osculatione quoque adhibita fuerint, necne: vel sunt circumstantiæ minuentes peccatum, ut si mulier consensit in stuprum semel requisita, aut post multas & importunas preces: vel sunt impertinentes, ut si quis longo aut brevi gladio alterum occidit, dextera manu, an sinistra, & istas nemo diffitetur esse silendas ut inutiles & superfluas: vel sunt speciem peccati mutantes, & istas affirmant omnes esse necessario confitendas juxta præscriptum Tridentinæ Synodi sess. 14. cap. 5. his verbis: *Colligitur præterea etiam eas circumstantias in confessione explicandas esse, quæ speciem peccati mutant, quod sine ipsis peccata ipsa neque à pœnitentibus integrè exponantur, nec iudiciis innorescant.* Hujusmodi verò sunt quæ peccatum mortale constituunt, quod alio

alioqui veniale, aut etiam nullum esset: ut si quis leviem & venialem culpam alterius retulit, hac tamen mente, ut infensissimum illi concitaret inimicum; ibi enim venialis alioqui detractio redditur mortalis: aut si quis laicus manu tangat mappam Altaris, dum credit per erroneam conscientiam se hoc faciendo peccare mortaliter; sic enim actio indifferens, & ne quidem venialiter culpabilis, degenerat in mortalem culpam. Sciendum namque, ex conscientia erronea nasci peccatum in actibus etiam per se licitis, hac ratione, quia quisquis hoc agit quod iudicat illicitum, determinat se, & consentit in malum, & proinde peccat. Idque confirmatur Rom. 14. his verbis: *Scio, & confido in Domino Jesu, quia nihil commune per ipsum, nisi ei qui existimat quid commune esse, illi commune est.* Et subinde: *Qui autem discernit, si manducaverit, damnatus est, quia non ex fide: omne autem quod non est ex fide, peccatum est.* Fidem hoc loco interpretantur S. Chrysostomus, S. Thomas, aliique communiter, persuasionem & dictamen conscientiae. Speciem etiam peccati mutant circumstantiae illae quae ita peccato de se mortali conjunguntur, ut per eas accedat ad sui alia quoque peccati mortalis species. Sic circumstantia Clerici percussus facit ut ea percussio, quae esset mortalis in persona laici, induat quoque sacrilegii crimen: & stuprum cum consanguinea augetur crimine incestus. Cum verò nihil dubii sit circa circumstantias impertinentes, & circa eas quae peccati speciem mutant in materia mortali, tota superest difficultas circa circumstantias intra unam eandemque speciem tantum aggravantes, & circa circumstantias peccatum diminuentes.

XIII. Circumstantiae minuentes non sunt necessariò exprimendae in confessione, qualis est in eo qui metu morbi pollutionem procuravit, aut in eo qui injurià provocatus odium proximi concepit, aut qui consensit in crimen longa & urgente alterius persuasionem & minis adactus. Sed tamen si minuens circumstantia peccati speciem immutet, faciendo veniale quod alioqui esset mortale, à poenitente exprimenda necessariò est, ut si cui grave damnum illatum fuerit per subreptionem & imperfectam inadvertentiam; ut si quis per ludum venialiter culpabilem hominem terrae allisit, eoque casu incautè caput ei effregit; aut si quis venator telum in hominem vibravit & occidit, credens esse feram. Quae haecenus de circumstantiis minuentibus dixi, communi Doctorum consensu firmanur, etiam illorum qui secus judicant de aggravantibus circumstantiis, quanvis eadem utrobique videatur esse ratio non confitendi utraque. Sanè simplicitas poenitentis, ejusque bona fides facile illum excusat à peccato, si has minuentes circumstantias, & speciem peccati mutantibus subticuerit ignorans, & credens id sibi esse per humilitatem convenientius in statu poenitentis constituto excusationes peccati subticere.

XIV. Circumstantias, quanvis notabiliter aggravantes, si per eas species peccatorum non mutantur, minimè necesse est confiteri, ut docet

Q. 3. gravior.

gravior & communior Doctorum pars. Sanctus Thomas in 4. distinct. 16. quæst. 3. art. 2. quæstionc. 5. Sanctus Bonaventura ibid. dist. 17. quæst. ult. Paludanus in 4. dist. 16. quæst. 3. art. 3. Durandus quæst. 4. Medina de peenit. tract. 2. quæst. 7. Valquez quæst. 91. art. 1. dub. 2. num. 6. Valentia tom. 4. disput. 7. quæst. 11. puncto 1. assertione 5. Navarra Enchir. cap. 6. num. 6. Toletus lib. 3. cap. 7. num. 7. Reginaldus lib. 6. num. 135. Bonacina de peenit. disp. 5. quæst. 5. sect. 2. puncto 2. §. 3. difficult. 3. num. 5. contra Sotum in 4. dist. 18. quæst. 2. art. 4. conclus. 7. Suarez disp. 22. sect. 3. num. 5. Coninch disput. 7. dub. 3. num. 13. & alios. Ratio hujus conclusionis est primum, quia Tridentinum loco cit. tradens accuratè illa quæ necessaria sunt ad Pœnitentiæ Sacramentum, non alias exigit confitendas peccatorum species, quàm quæ peccati speciem immutant. Secundò, quia consentiunt etiam adversantis sententiæ Authores, non esse necesse, ut circumstantiæ peccatum minuentes exprimantur, nisi quando speciem mutant peccati; sed non minùs insistant ad notitiam status peenitentis, & rectum judicium Ministri, expressiones quibus peccatum notabiliter minuitur, quàm quibus notabiliter aggravatur. Tertiò, quia omnes fere confessiones de validitate nutarent, & peenitentes etiam peritiores & prudentiores inter innumeros scrupulos anxii fluctuarent, cum nesciatur quis sit ponendus limes inter illiusmodi circumstantiarum differentias notabiliter, & non notabiliter aggravantium, neque possint certæ tales regulæ assignari, ubi nulla est specifica differentia: & si quis proprio ingenio proprios sibi limites præfigat, alius aut restrictiores, aut remotiores sibi præscribet, & à peenitentibus exiger. Cùmque nullà certà nitatur regulà, cras terminos pro humani ingenii inconstantia aliò transferet, quos heri alio loco posuerat, nihilque incertius aut vacillantiùs erit quàm ipsæ necessariae, & ad Sacramenti validitatem & effectum requisitæ conditiones. Quartò denique frustra & indebitè requiruntur ad hoc Sacramentum ut necessariae conditiones, de quibus nullum extat, aut usquam exstitit, sive Christi, sive Ecclesiæ præceptum; atque ita injustè adstringitur peenitentium libertas. Objiciunt adversarii Concilium ipsum Tridentinum d. sess. 14. cap. 5. dicere, eam peccatorum confessionem esse necessariam, quæ sufficiat ut Sacerdos de eorum gravitate rectè judicare possit. At idem locus pariter convinceret ad obligationem exprimendi quoque circumstantias notabiliter minuentes, cum æqualiter influere possint ad ejusmodi notitiam & rectum de peccatis judicium: contrariorum enim eadem est disciplina. Sed Patrum Tridentinorum longè alia mens est, hoc enim duntaxat intendunt, ut discernatur singulorum peccatorum gravitas ex regulis quas solas diserte ibi proponunt, nimirum quatenus cognosci potest ex confessione peccatorum secundum illorum species, numerum & circumstantias illas, quibus eorum species immutatur. Dices inde sequi, quod sufficiat ei qui mille aureos subripuit, si solum confiteatur se aliquid fura

furatum in notabili quantitate, quæ tamen quantitas potest sufficere in furto unius aurei. Respondendum & hanc potuisse accusationem sufficere, nisi officium esset Sacerdotis providere restitutioni faciendæ; quam ad rem opus est ut sciatur exactius quantum fuerit furto ablatum, & intra quod tempus, & quibus modis exigenda sit illa restitutionis exequutio. Quin etiam ipsi adversantes nobiscum sentiunt, unicam unius fornicationis confessionem sufficere, vel homicidii, etiam si multi actus præcesserint, qui singuli seorsum spectati sint totidem peccata mortalia, & advenire possunt sine completa fornicatione vel homicidio; & hæc vicissim sæpe adveniant sine illis actibus præambulis: & illi quidem actus præcedentes & concomitantes fornicationem vel homicidium, magis procul dubio & à seipsis invicem, & à duobus illis consummatis multò plus differunt, quàm nummus aureus ab alio aureo, qui simul uno furto ablati supponuntur; & tamen illorum diverforum actuum inordinatorum expressionem non esse in Sacramento necessariam, omnes admittunt.

X V. Quæritur utrum confessio dubiorum peccatorum requiratur ad integritatem necessariam? Concludendum est absolute, eum qui dubitat se peccatum aliquod commisisse, aut qui sciens quidem se commisisse, dubitat an sit mortale necne, aut eum qui ambigit utrum illud alias confessus fuerit, teneri illud confiteri. Stat enim in casu dubitationis possessio certa pro lege confessionis, ut omnes consentiunt, & Concilium Tridentinum dum sess. 14. cap. 5. & can. 7. excipit ab obligatione confitendi sola peccata venialia, & subdit huic obligationi peccata, de quibus an sint mortalia, dubitatur. Nec obstat illud, quod is qui dubitat se vovisse, non astringitur ad ejus impletionem: & similiter is qui anceps animi est, utrum damnum intulerit, non tenetur damnum refarcire. Id quidem verum est, quia in illis stat possessio pro libertate dubitantis, at in confessione dubiorum stat possessio pro lege confessionis. Si dicas, in dabiis meliorem esse conditionem possidentis, cap. *Ex literis*, de probationib. concedo id quidem; sed nego hunc poenitentem possidere hanc libertatem. Ubi enim constat de præcepti obligatione, & dubitatur de exemptione seu excusatione à præcepto, subsistit possessio pro lege aut præcepto.

X V I. Cæterum aliud censendum de eo qui probabili ratione ductus opinatur, quantumvis cum aliqua in oppositum formidine, se id peccatum non commisisse, aut à se commissum confessum fuisse, qui non astringitur ad ejus confessionem; faver enim ei sua, quam probabilem rectè judicat, opinio. Et sanè quis tam felicitis memoriæ est, ut certissime recordari possit particularis à se factæ confessionis singulorum peccatorum veterum, quæ post multos annos in mentem ejus redeunt? Hac sanè ratione via latissima aperiretur innumeris scrupulis & repetitionibus anxiiis pristinæ accusationum. Is verò qui solitus fuit accuratum examen suis confessionibus antea actis præmittere, eoque magis si generales confessio-

nes

nes quam exactissime ediderit, causam habet admodum probabilem animo quiescendi & credendi se talem accusationem non omisisse; aut si forte in individuo omiserit, persuadendi sibi quod eam sub specifica saltem expressione comprehenderit. Exempli causa, si fuerit aliqua famæ alienæ detractio, quod eam saltem comprehenderit quando non tantum includere intendens quindecim particulares detractiones, quarum sigillatim recordabatur, intendens tamen cæteras comprehendere detractiones, quarum in individuo non recordabatur, ex judicio probabili, ut fieri à cautionibus solet, numerum præfatum auxit, seque triginta detractio-num accusavit; & ita de cæteris accusationibus tam numerum actualis recordationis, quam obli-torum aliorum probabilem exprimentibus. Id enim sufficit ad obli-torum expressionem, quandoquidem talis expressio id habet omne quod à Concilio requiritur, speciem scilicet, & quoad accuratè fieri potuit, numerum peccatorum. Hanc doctrinam circa dubia & probabilia tradunt Suarez de pœnitentia, disp. 22. sect. 9. num. 6. Sanchez in Summa, lib. 1. cap. 10. num. 66. Bonacina disp. 5. quæst. 5. sect. 2. punct. 2. §. 3. diff. 4. num. 4. & alii.

XVI. Ex parte defectuum ipsius pœnitentis requiritur iteratio confessionum, in quibus iste scienter, & citra justam causam omisit accusationem peccati alicujus, vel cogniti, vel ab eo dubitati mortalis, aut circumstantiam necessariò confitendam. Ratio est, quia ibi deficit integritas confessionis, atque bona fides pœnitentis. Item si defectu debiti examinis factum sit, ut peccata mortalia non occurrerint in mentem, quæ alioqui occurrissent, si congrua perquisitio præcessisset, saltem mediocris pro ratione temporis ab ultima confessione decursi, & multitudinis ac gravitatis culparum confitentiarum. Item si nullus extiterit de peccatis dolor aut propositum emendationis. In his quippe defectibus violatur id quod essentialè est huic Sacramento; bonæque fides, ipsaque confessio, & perperam acceptæ absolutionis forma vertuntur in sacrilegium. His & adjunge, si pœnitens noluit solitam ac proximam mortaliter peccandi occasionem deferere. In his confessio, utpote invalida, repetenda est.

XVII. De omissione autem peccatorum quæ pœnitens neque credebatur, neque dubitabat esse mortalia, communiter Doctores sentiunt, non involvere confessionis invaliditatem, aut eam iterandi obligationem; sed sufficere si pœnitens post discussam, quæ præcesserat, ignorantiam non affectatam, exprimat illud in altera confessione cum debitis circumstantiis, simulque peccata reliqua post confessionem ultimam commissâ, absque præcedentium confessionum iteratione, in quibus & bona fides, & reliqua ad hoc Sacramentum necessaria concurrerunt. Ita Sylvester verb. *Confessio* 1. quæst. 3. Navarra cap. 9. num. 15. Toletus lib. 3. cap. 10. num. 7. Vasquez quæst. 92. art. 3. dub. 1. num. 7. Reginaldus lib. 9. num. 153. Bonacina de Pœnitentia quæst. 5. sect. 2. puncto 3. num. 6. Sic excusantur à confessionum

num reiteratione pueri & puellæ, qui quæve accedente meliori instructio-
ne agnoscunt pro mortalibus actus quosdam, in quibus nihil tale suspi-
cabantur. Quod etiam uluvenit plerumque in adultis & provectioribus
post discussam pristinam, quæ tenebantur, ignorantiam. Suprà citati Au-
thores, aliiq; hoc præterea docent, quoties repetendæ sunt necessariò
præcedentes confessiones apud alium Confessarium, si tamen fiat con-
fessio secunda penes illum qui præcedentem audierat ab eodem pœniten-
te, nullatenus esse necessariam repetitionem, si modò recordetur gravium
aliquot peccatorum in ea confessione quæ præcessit auditorum, statulq;
ipius pœnitentis, saltem in confuso; & sufficere eadem simul peccata
in genere, non verò sigillatim confiteri, cum expressione tamen secun-
dum singulas species peccatorum non antè confessorum, & numeri eo-
rum, etiamsi Confessarius ille aliquorum mortalium antea sibi confessorum
recordationem amiserit.

XIX. Probabilissima est Doctorum sententia, qui graves omnes ac
mortaliter culpabiles contumelias tradunt ejusdem esse speciei, ac proinde
sufficere accusationem gravium contumeliarum, numerique expressionem
generalem, non trahendo moram quoties hanc numero contumeliam, &
quoties hanc aliam in individuo protulerit; quæ res innumeros pareret
scrupulos, & ad tribunal Confessarii frequentes reversiones, præsertim
rixolarum fœminarum, quæ solent ad iracundiam frequenter proflire, &
quidquid in buccam venerit exprobrare. Hoc docent Caietanus in S. Tho-
mæ 2. 2. quæst. 71. art. 1. Sanchez in Selectis, disput. 6. num. 2. Sotus de
Justit. lib. 3. quæst. 9. art. 1. Molina tom. 5. tract. 4. disput. 19. num. 3. seu
disput. 21. num. 6. Bassæus verb. *Contumelia*, num. 4. & verb. *Peccatum* 4.
num. 8. Reginaldus lib. 24. cap. 5. num. 102. nisi in aliquibus occurrat cir-
cumstantia vel personæ, vel causæ moventis, vel eventus inde consequuti
aut consequuturi, aliæve similis, quæ speciem immutet; ea namque ne-
cessariò erit exprimenda.

XX. Eademque ratio contumeliarum quæ proficiscuntur ab irascibili
appetitu, multò fortius prævalet in obscœnis verbis, quæ impulsu appe-
titus concupiscibilis proferuntur. Et sufficit accusatio in genere verbo-
rum turpium mortaliter culpabilium, sine illorum individua expressione;
hoc enim propudiosum nimis foret, adeò ut quo turpiora essent verba, eo
strictior incumberet obligatio eadem, utpote gravitatem culpæ augmentia,
iterum ad aures Confessariorum importunè repetendi: atque ita propu-
diosum, impudens, & periculis innumeris obnoxium redderetur Con-
fessionis Sacramentum, essetque sacrum Tribunal odiosum, & Prætexta-
torum, Fescenninorumque verborum fœdissima colluvies. Omnia itaque
mortalia turpiloquia, pariterque mortifera convicia in eandem singula
speciem conveniunt, & omissis individuis expressionibus, sufficit horum
gravium speciem cum mutantibus speciem conditionibus confiteri cum

R r

necellia

necessariis tantummodò circumstantiis, quæ ex singularitate personæ, vel ex perversitate intentionis, vel ex scandalo, aut aliunde ducuntur.

XXI. Idem similiter asserendum de plerisque fœdis & libidinis cogitationibus; sufficit enim earumdem generalis ac specifica accusatio, cum numero & circumstantiis speciem mutantibus: an scilicet intervenerit consensus ad actum exteriorem, an verò sola morosa delectatio absque proposito executionis. Item exprimendum, si sit orta pollutio ex præcedentibus, si motiones carnis ex causa voluntaria. Designandæ quoque sunt personarum qualitates istæ, si solutæ, si ligatæ matrimonio aut voto continentia, si spiritualiter aut carnaliter affines, si consanguineæ, quove in gradu. Ceteræ autem multiplices ac individuantes circumstantiæ sufficiunt sub generali expressione turpium cogitationum, desideriorum, actuum, propter Sacramenti hujus honestatem; neque plura exprimi necesse est ultra species aspectus libidinosi, tactus, osculi, coitus. Turpia verò, quæ coitum immediatè præcellere, consentiunt unanimes Doctores, non esse necesse confiteri, cum sint coherentes ad actum illum ultimum dispositiones: sicut neque qui hominem occidit, tenetur proximos ad id homicidium apparatus exprimere, quanvis seorsim spectati sint peccata mortalia, ut armorum ad id præparatio, aliique similes actus anteriores proximè ad patratum homicidium relativi. Attamen peccata contra naturam, qualis est pollutio, cum speciem distinctam, & majorem in seipsis nequitiam præ aliis libidinibus comprehendant, si contigerint ante coitum, confessione sunt exprimenda.

CAPUT XI.

De causis ab integritate confessionis excusantibus.

IN CONFESSIO^{NIS} integritatem distinguunt communiter Doctores in materialem & formalem. Materialem dicunt quæ ita omnia peccata exprimuntur, quorum reus est poenitens, ut nullum prætermittatur. Formalem verò, quæ omnia peccata sua poenitens exprimit quæ tenetur exprimere, quanvis aliqua taceat quæ hîc & nunc non tenetur exprimere. Materialem porro non esse præceptam ad hoc Sacramentum, sed formalem duntaxat integritatem. Cumque verissima sit doctrina ista, restat nunc investigandum, quibus casibus sufficiat formalis integritas.

I. I. Primus casus contingit in oblivione peccati mortalis, aut in ejus inadvertentia vel ignorantia, vel inculpabili prorsus, vel saltem non mortaliter.

taliter culpabili, qualis non esset in eo qui suæ conscientiae examen neglexisset ante confessionem; sic enim esset ista omissionis culpa mortalis: sed si tantum venialis negligentia intervenerit, non frustrabitur poenitens fructu hujus Sacramenti.

III. Secundus casus est in Sacerdote, qui non potest aliquod suum peccatum confiteri nisi manifestando peccatum & peccati authorem, cujus ipse confessionem audivit: absolute enim tenetur illud reticere, si necessitate urgetur confessionis, nec habeat Confessarii copiam cui sit poenitens ignotus: sed si non urgetur presenti necessitate confitendi, tenetur differre, atque etiam aliò proficisci ad integrè confitendum. Tertius casus est in muto nutibus confitente Sacerdote nutus ejus non intelligenti; nam impotentia loquendi excusat ab integritate materiali. Quartus est in extraneo, cujus idioma non satis intelligitur, modò non sit copia alterius Confessarii qui ejus linguam benè intelligat. Quintus casus est quum poenitens ex justa ratione conjectatur vel proprium, vel Confessarii detrimentum, si deficienter alterius Confessarii commoditate, & urgente animæ propriæ salute confiteatur reticendo aliquod mortale peccatum, ne id inde sequatur detrimentum: ut si justa sit metuendi causa ne Confessarius ipse ex insita malitia aut innata levitate, linguæque incontinentia notificet id peccatum, aut odium adversus poenitentem, vel vindictam concipiat, aut etiam ad turpia sollicitet. His enim pravis tenetur ipse poenitens reticere, ne propriam, aut Confessarii salutem prodat. Sed ubi ratione sufficienti non nititur illud judicium aut suspicio, non potest poenitens silere aliquod mortale peccatum.

IV. Sextus casus est quum infirmus morbo laborat contagioso, nec potest à longè confessio ejus audiri; tunc enim auditis uno aut alio peccato, si sit grave ex diuturniori assistentia periculum, potest à Sacerdote statim absolvi, ut docent Vasquez, Coninch, Bonacina. Septimus casus obtingit quando infirmus nimis fatigatur, adeò ut ejus vires periclitentur in exactiori peccatorum explicatione, sive ipse per se admoneat, sive id prudens Confessarius advertat. Henriquez, Bonacina. Octavus casus est in mortis imminente periculo, ut incendio, naufragio, ruina: potest enim Sacerdos audito à singulis uno peccato omnibus simul unam absolutionem impendere dicendo: *Ego vos absolvo*. Eadem ratio est in repentina hostium irruptione. Ubi verò instat periculosus cum hoste conflictus, possunt omnes simul ostendere signa doloris de peccatis, simulque omnes aliqua peccata confiteri, & sic simul absolvi, saltem sub conditione, si talis confessio valeat ad Sacramentum. Sylvester in verb. *Confessio* 1. n. 23. Angelus ibid. num. 29. Reginaldus in praxi, lib. 8. n. 23. Coninch disp. 7. dub. 9. num. 74. Item quando periculum est ne confitens subito moriatur antequam detur absolutio.

V. Utrum verò licitum sit peccatum reticere quod exprimi aliter non possit

R. 1.

possit nisi manifestando peccatum complicitis, ubi non adest alius Confessarius cui complex ipse sit ignotus; duæ sunt oppositæ sententiæ, quarum Authores utrimque damnant peccati mortalis secus facientes quam ipsi opinantur. Obligant enim in isto casu ad particularis istius peccati silentium eum qui confitetur, Marsilius in 4. dist. 16. quæ. 12. art. 4. ad 7. Armilla verb. *Circumstantia*, num. 11. Navarrus cap. 7. num. 3. Viguierius Institut. Theolog. cap. 16. §. 4. vers. 17. Ex adverso teneri pœnitentem isto casu ad integritatem materialem, docent S. Thomas opusc. 12. q. 6. & in 4. dist. 16. quæst. 3. art. 2. ad 4. Durandus ibid. quæst. 4. lit. V, item S. Antoninus, Adrianus, Suarez, Coninch. Ratio primæ sententiæ est, quia ubi concurrunt opposita præcepta, quorum unum est juris naturalis, quale est de conservanda proximi fama; alterum juris positivi, ut est materialis integritas confessionis, oportet ut naturale præceptum prævaleat positivo. Ratio autem secundæ sententiæ est, quia nullus casus occurrit obligans reum ad fatendum proprium delictum alicui judici, qui non eundem pariter obliget ad prodendum complicem, si nequeat aliter proprium delictum manifestare sufficienter, aut si de illo juridicè interrogetur. At Confessarius est iudex; & circumstantia complicitis est quandoque prorsus necessaria ad competentem in interiore tribunali causæ cognitionem. Socius verò delicti se huic legi per suum crimen subjecit. Cum itaque hac in causa jus amittat ad propriam famam, sequitur per ejus manifestationem non violari jus naturale, atque ita corrui contrariæ partis argumentum. Consentiant tamen in hoc uno oppositi Doctores ubi est alterius Confessarii copia, qui complicem non cognoscat, astringi pœnitentem obligatione recurrendi ad illum, atque ita consulendi æstimationi complicitis, si mulque confessionis integritati materiali.

V I. Communis olim opinio fuit, pœnitentem reservatorum casuum reum absolvi posse ab inferiore Sacerdote, & deinde remitti ad superiorem pro reservatorum absolutione directæ, cum jam esset ab inferiore absolutus indirectè. Sed si primum recurrerit ad superiorem, posse ab eo ejus audiri confessionem circa sola reservata peccata, & ab hoc absolvi, & postea ad Sacerdotem inferiorem remitti pro confessione & absolutione non reservatorum. Ita censuerunt Dominicus Soto, Caietanus, Paludanus, Joannes Major, S. Antoninus, Gabriel Biel, Durandus, Angelus, Navarrus, Grassius, Emanuel Sa verb. *Absolutio*, Toletus lib. 3. cap. 8. Sed his opponuntur communiter recentiores, qui illud primum de inferiori Sacerdote jure merito negant, eo quod careat jurisdictione circa reservata. Secundum etiam de Superiore, quia integritas confessionis citra casum necessitatis est divini ac indispensabilis juris. Ita Suarez, Vasquez, Becanus, Coninch, Laiman, Bonacina, Filiucius, aliique. Id luculenter probant verba ista Concilii Trident. sess. 14. cap. 7. *Ex articulo mortis Sacerdotes, cum nihil possint in casibus reservatis, id unum pœnitentibus persuadere.*

dare nitantur, ut ad superiores & legitimos iudices pro beneficio absolutionis accedant. Verumtamen in casibus necessitatis, in quibus valeret etiam dimidiata confessio, posset Sacerdos carens potestate circa reservatos casus absolvere hos quidem casus indirecte, cetera autem non reservata peccata directe. Suarez disput. 31. sect. 3. num. 2. Henriquez lib. 6. cap. 15. num. 1. Coninch disput. 8. dub. 13. num. 101. & 103. Id etiam iidem extendunt extra casum necessitatis, quando poenitens bona fide confitetur, etiam si Confessarius peccaret per ignorantiam aut malam fidem.

VII. Celebris agitur inter Doctores quaestio, utrum ille possit absolvi qui Confessorem accessit mandavit urgente mortis periculo, & antequam Sacerdos adveniret loquelam amisit, aut mente vel sensibus destitutus repente fuerit. Negant posse eo casu absolvi Sotus in 4. dist. 18. quaest. 2. art. 5. Lopez 1. p. cap. 18. & nonnulli alii. Sed ex adverso absolvi posse affirmant S. Antoninus 3. p. tit. 10. cap. 2. circa med. Sylvester verb. Confessio 3. quaest. 3. Navarra cap. 26. num. 27. Bellarminus lib. 2. de poenitentia, cap. 7. ad finem, Suarez de poenit. disput. 23. sect. 1. num. 5. Bonacina de poenit. disput. 5. quaest. 5. sect. 2. punct. 2. num. 7. Coninch de poenit. disput. 7. dub. 10. num. 97. Toletus lib. 3. cap. 8. & plerique ceteri, quibus suffragamur. Ratio est, quia impotentia dispensat ab integritate materiali confessionis; hic autem aeger confessus est ut potuit in genere, se habere peccata, deque eis dolere dum petiit Confessorem, aut signa exhibuit doloris. Adest igitur qualis exhiberi potuit materia, atque ut suppono, intentio ministri & forma. Est igitur validum Sacramentum. Praeterea accusatio unius peccati in genere, cujus speciei nullatenus poenitens recordatur, & dubitat fueritne mortale, an veniale, est materia necessaria & poenitentem obligans ad ejus in genere confessionem, ut cum Navarra cap. 10. num. 5. tenent communiter Doctores. Ergo & ista generica accusatio per signa praecedentia aegroti, qui mox loquelam aut sensum amisit, potest esse sufficiens materia ad absolutionem. Et sicut valet confessio per interpretationem, ita & ista ante exhibita poenitentiae signa valent ad Sacramentum, si qui tunc praesentes erant, affirmant & attestentur.

VIII. His adducti rationibus praerallegati Doctores, Suarez alique sapienter affirmant, Confessorem in conscientia obligari in tanto aegroti de salute aeterna periculo absolutionem ei sub conditione impendere. Urgent etiam veterum Conciliorum decreta. Nam Carthaginense quartum, cui Sanctus interfuit Augustinus, sic statuit can. 7. *Is qui poenitentiam in infirmitate petit, si casu dum ad eum Sacerdos invitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesin versus fuerit, detestimonium qui audierint, & accipiat poenitentiam. Et si continuo moriturus creditur, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori ejus Eucharistia. Si supervixerit, admoneatur a praedictis testibus petitioni suae satisfactum, & subdatur statuta poenitentiae legibus quandiu Sacerdos qui poenitentiam dederit probaverit.* Hoc idem fere sancivit

Rr 3.

Conci

Concilium Arausicanum primum can. 12. dicens: *Subito obmutescens, prout statutum est, baptizari aut penitentiam accipere potest, si voluntatis praterite testimonium aliorum verbis habet, aut presentis in suo nutu.*

I X. Argumentum adversantium hoc est: Non debet quis sacramentaliter absolvi, nisi accedat peccatorum confessio, quæ nulla hîc inest, cum peccata non magis cognoscantur quàm antè illa edita signa; scitur enim in genere quemlibet hominem esse peccatorem. Sed facilis est responsio; adest enim confessio qualis adesse in illo eventu potest: & quanvis antè hic æger agnoscebatur ut peccator, jam agnoscitur ut peccator se accusans per petitionem confessionis, aut per signa contritionis, vel præsentia, vel à circumstantibus attestata. Et aliunde ex illo qui tenetur se accusare peccati in genere, cujus speciem oblitus est, liquet genericam confessionem esse aliquo casu sufficientem & necessariam materiam sacramentalis absolutionis. Signa quæ Sacerdos potest ab ægroto expetere loqui non valente, sunt stringere expetentis Sacerdotis manum, aut oculos vel manus sursum elevare, aut pectoris percussio, aut oblata crucis exosculatio. Et quanvis sufficere aliquando possit præsentium hominum attestatio, conari tamen debet Sacerdos exprimere ab ægroto signa præsentia, ut communes hujus Sacramenti leges quoad fieri potest observentur.

X. Sed ubi nulla moraliter proxima signa præcesserunt petite confessionis aut contritionis, neque à Sacerdote perspecta, neque à circumstantibus attestata, nullatenus debet impendi absolutio ubi nulla prorsus exhibetur materia Sacramenti. Neque contraria opinio nihil habet probabilis, sed est planè improbabilis. Coninch disp. 7. num. 6. Navarra in Manuali, cap. 26. num. 27. Bonacina disp. 5. quæst. 5. sect. 2. puncto 2. num. 10. Vasquez quæst. 91. art. 2. dub. 1. num. 36. Henriquez lib. 6. cap. 10. num. 9.

C A P U T XII.

De illorum Confessione qui venerunt ex alia diœcesi: & de Casuum reservatione.

I. UPPONITUR in primis quod superius dixi, posse quem absolvi in aliena diœcesi à Sacerdote in hac diœcesi approbato. Nunc quæstio est circa reservados in una diœcesi casus, & non in alia: ut si Titius Massiliensis commiserit peccatum ab Episcopo Massiliensi reservatum, & profectus Aquas-Sextias ad litigandum coram supremo Senatu Provinciæ ibi residente, confiteatur apud

apud Sacerdotem diocesis Aquis-Sextiensis, in qua ille casus non est reservatus, an possit per eundem ab illo casu absolvi? Negant posse absolvi Sotus in 4. Sentent. dist. 18. quest. 2. art. 4. Medina lib. 1. cap. 10. Grassius lib. 4. decis. cap. 18. num. 56. Sed melius affirmant posse absolvi Caietanus verb. *Absolutio*, Henriquez lib. 6. cap. 14. num. 9. Suarez disp. 20. sect. 1. num. 4. Vasquez quest. 93. art. 1. dub. 4. ad fin. Bonacina disp. 5. quest. 7. punct. 5. §. 2. num. 9. Quae affirmatio duplici ratione fundatur. Primò, quia iusta causae cognitio non est adstringenda sub conditionibus impossibilibus, sic enim iudicia tollerentur: sed esset conditio impossibilis, & proinde iniqua, si Confessarius quilibet astringeretur ad sciendum omnes & singulos casus reservatos in diocesis eorum qui ad se confessionis causam confluunt, cum teneatur Confessarius scire in quibus possit, vel non possit absolvere. Secundò, quia constans usus ac regula receptissima est, in omni causa delicti iudicandum esse reum secundum iura ipsius loci in quo idem iudicatur reus. Authent. *Qua in provincia*, C. ubi de crimine agi oportet. & cap. *Placuit*, 6. quest. 3.

II. Hoc tamen limitatur in excommunicationibus reservatis, si sint à jure, siue ab homine. In his enim poenitens indiscriminatim remittendus est ad Superiorem proprium, ut ab eo legem accipiat & absolvatur, ita ut ad ipsius arbitrium proprium satisfaciatur. Et quia cum ex Niceni Concilii can. 5. excommunicatio per proprium Episcopum infligatur, reum alliget in quacunque se parochiam aut diocesim transferat, quod etiam renovatur in cap. *Cura sit*, 11. quest. 3. si illa sit excommunicatio ab homine seu iudice, nullus alius Episcopus poterit ab ea solvere, nisi ejus iudicis, à quo lata est, Superior, ut est respectu Suffraganeorum Metropolitanus, sed in solo appellationis casu; citra verò appellationem Papa, vel Legatus. Sed si censura reservata, quam poenitens incurrit, lata sit à jure, distinctione opus est: vel enim Sacerdos iudicaturus hunc alienae diocesis poenitentem, habet ab Episcopo proprio, vel à Papa potestatem absolvendi à censuris, siue in ipsa diocesi, siue generaliter ac sine praefixione reservatis; & his casibus poterit absolvere his irretitum diocesenum alienum sibi consentientem, modò parti laesae aut Ecclesiae pro delicti qualitate satisfaciatur, quemadmodum posset legitime proprium condiccesanum in pari causa solvere à censura.

III. Circa reservata hoc pariter observandum: Si contingat ut quis oblitus alicujus peccati sui reservati, absolutus in confessione ab eo fuerit qui facultatem obtinuerat absolvendi à reservatis, idem poenitens in alia confessione poterit absolvi ab iisdem casibus reservatis per alium Sacerdotem approbatum, etiamsi facultate careat absolvendi à reservatis. Nam absolutio collata antè à Confessario facultate circa reservata munito abstulit reservationem, quatenus idem absolverat quidem directè à confessis non reservatis; sed (cum gratia Sacramenti dimidiari non possit, simul-

que

que omnia mortalia peccata deleat) idem absolverat indirectè à non confessis, in quibus erant casus reservati. Ita docent Sanctus Antoninus, Caietanus, Sylvester, Navarra, Suarez. Idemque communiter Doctores affirmant de illo qui reservata quidem confessus est, & cui absolutionem pronuntiavit Confessarius habens c. *Reservatos casus facultatem*; sed ipse poenitens sine mala fide erat animi incapax ad gratiam & absolutionem Sacramenti. Hic enim confitens postmodum alteri carenti facultate circa reservata, poterit per eum validè absolvi, juxta S. Antoninum 3.p. tit. 14. cap. 19. Caietanum verb. *Casus*, Angelum, Armillam eod. num. 4. Sylvestrum verb. *Confessio* 1. num. 21. Suarez disp. 31. sect. 4. n. 9. Coninch disp. 8. dub. 12. num. 91. 92. 93. qui hoc affirmant non solum in confessione facta ordinario Superiori, sed etiam Sacerdoti habenti hanc potestatem delegatam. Et his innituntur rationibus: Tum quia talis poenitens satisfacit reservationis fini, qui alius non est quàm ut Superiori se præsentem sistat, à quo possit melius dirigi & monita salutaria cum poenitentiali satisfactione suscipere: at verò poenitens iste hæc præstitit, atque ita ablata causâ reservationis tollitur effectus, hoc est ipsa reservatio. Præterea sic absolvens intendit absolvere quantum fieri potest secundum præsentem confitentis dispositionem, quæ quidem est incapax absolutionis à peccato, sed est capax absolutionis à reservatione. Tertio, quia cum tam multi atque adeo graves Authores hoc asserant, nec Superiores ac Prælati Ecclesiæ ullatenus contradixerint, censentur consentire.

IV. Licet autem prædicti Authores absolutè loquantur, his tamen adjungendum censui, necesse esse ut poenitens, quantumvis aliunde indispositus, accedat cum bona fide, hoc est sciens & volens non abutatur confessione. Nullatenus enim præsumi debet, Superiores velle favoribus prosequi eos qui animo sacrilego & cum aperta malignitate Sacramentis abutuntur: ut enim sancitur in l. 177. D. de regul. jur. nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest. Aitque cap. *Si vir*, de cognat. spirit. Nemini sua fraus patrocinari debet, vel dolus.

CAPUT XIII.

De Opinione probabili.

- I. **P**RÆSUPPONENDUM est, variè quidem accipi nomen Conscientiæ; sed quod ad præsentem disquisitionem attinet, conscientiam esse judicium, quo aliquid bonum aut malum esse judicamus. Etsi enim lex, sive naturalis, sive positiva, sive divina, sive humana, sit prima sive bonitatis, sive malitiæ operationum

nam nostrarum regula; at proxima regula est ipsum conscientiae iudicium seu rationis dictamen proponens voluntati objectum tanquam honestum vel turpe. Porro conscientia ista, seu rationis iudicium variè distinguitur: Ivel enim rectè iudicat, & dicitur Conscientia recta: vel errat, & dicitur Conscientia erronea: vel neque assentit, neque dissentit, & dicitur dubia Conscientia: vel assentit quidem uni parti, sed cum formidine circa partem oppositam, & dicitur Conscientia opinans: vel nullum præbet assensum, sed tamen magis in unam partem inclinat quàm in alteram, & dicitur suspiciosa: vel ducitur in formidinem ac vehementem apprehensionem peccati, sed tamen ex levibus fundamentis, quæ vir prudens spernenda esse iudicat; & dicitur Conscientia scrupulosa, quæ quidem ut rectificetur, quantumcunque formidet, aut violenter aliquid apprehendat, debet firmum iudicium cohibere, & sibi tanquam incapaci recti iudicii diffidendo, aliorum prudentiorum doctrinæ ac iudicio se committere & obtemperare, ut omnes Theologi Scriptores conveniunt. Itaque scientia aut fides habet firmum assensum; opinio habet assensum non planè certum ac firmum, sed cum formidine oppositi: suspicio nullum præbet assensum, sed magis in unam quàm in alteram partem propendet. Dubium quoque expers ita est omnis assensus, ut sit in æquilibrio, nullamque in partem magis aut minùs inclinet. Fides igitur, scientia & opinio assensum habent; suspicio autem & dubium assensu vacant. Atque suprà memoratæ distinctiones istæ ab omnibus admittuntur.

I I. Scientia, opinio & dubium distingui solent in speculativa & practica. Speculativa dicuntur quando intellectus in communi dictat ut certum, vel opinatur, vel dubitat aut suspicatur aliquid esse licitum aut illicitum. Practica quando in singulari, seu hic & nunc, seu perpenſis particularibus circumstantiis intellectus iudicat aliquid ut certum, vel opinabile, vel dubium. Ex scientia, vel dubio, vel opinione, vel suspicione speculativis oriuntur scientia, vel dubium, vel opinio, vel suspicio practica; valet enim ductum argumentum ab universalibus ad singularia sub illis comprehensa, nisi aliqua ratio specialis aut particularis conditio iudicium practicum à speculativo faciat differre, iudicando propterea hic & nunc licitum quod in communi iudicatur illicitum, aut de eo dubitatur. Itaque quando adest scientia, opinio seu dubitatio speculativa, licitum est quandoque contrarium operari, eo quòd adsit cognitio practica suadens oppositum hic & nunc ex speciali circumstantia. Hoc modo sciens speculativè non licere in festis servilia exercere, potest practicè formare conscientiam, sibi hoc licere, quia egestate premitur. Similiter dubitans speculativè, an hæc res sit sua, potest practicè non dubitare, licere sibi eam retinere, eo quòd possideat, & in dubiis melior sit possidentis conditio. Unde constat id quod in communi est illicitum, aliquoties in particulari esse licitum ratione specialis circumstantiæ. Sic docent Caietanus

S f opusc. 17.

opuscul. 17. respons. 13. dub. 7. Medina de restitut. quæst. 17. §. *Aliiter tamen* Soto in 4. dist. 27. quæst. 1. art. 3. §. *Imò verò*: Sanchez lib. 2. de matrim. disp. 41. num. 8. idem in Decalog. lib. 1. cap. 9. Suarez tom. 5. in 3. p. disp. 40. sect. 5. num. 14. Valquez in 1. 2. quæst. 19. art. 6. disp. 65. cap. 1. num. 2. *Sylvius in 1. 2. quæst. 19. art. 8. conclus. 3. quo loco negat in dubiis eligendam esse tutiorem partem, dum tuta & probabilior apparens eligatur, addens prævalere debere hæc juris regulas: *In pari causa potior est conditio possidentis*: &c. Cum partium jura sunt obscura, reo potius favendum est quam auctori. Aut si partem unam esse consecutandam suadeat vitatio gravis damni in oppositum sequuturi, &c. Hæ namque rationes pondus arguent; multatque & graves adducit Doctorum autoritates ad hoc ut sufficiat possidenti discutere, num ad oppositam partem aliqua illucescat certitudo, quæ non apparente, securè in pristina possessione persistet. Addit tamen contra Covarruviam, quod infans repertus expositus non potest licitè ordinari, nisi accedat debita dispensatio, quia rarissimè exponuntur legitimè nati, spiritui autem frequenter.]

III. Res ita diversæ sunt, opinionem esse probabiliorē, aut esse tutiorem, ut opinio probabilior possit esse minus tuta, & opinio tutior possit esse minus probabilis. Tutior enim ea dicitur quæ à periculo peccati remotior est; probabilior autem quæ fortioribus innitur fundamentis. Ut si controversia sit, an aliquid liceat, vel an ad aliquid obligemur, opinio negans licere, & dicens nos obligari, est tutior, etiam minus probabilis, si debiliori fundamentis innitatur.

IV. Quando post adhibitam diligentem inquisitionem, quam ego post sapientiores & graviores Doctores contra quosdam neotericos prærequirendam & necessariam ad hoc existimo, ut quis prudenter & tutè conscientiam possit judicare & agere, si nihil certi & planè perspecti (quod frequenter in rebus humanis occurrit) compareat, tunc, & non aliàs potest quis agere ex opinione probabili. Conclusio ista est contra Fagnanum in cap. *Ne innitarius*, de constitut. num. 59. qui in morali quacunque materia negat licitum esse opinari, eo quòd opinio (sic enim argumentatur) versetur circa rem incertam, & ei conjuncta sit formido oppositi; ipse verò constanter affirmet necessariam esse in omni actione morali certitudinem, sine qua nemo potest agere nisi cum peccato, ob periculum cui se exponit, quemadmodum & omnis agens cum conscientia dubia. Verùm superius ostendi latum discrimen quod intercedit inter conscientiam probabilem atque opinativam, & inter dubiam: & ita subvertitur ejus fundamentum. Quin etiam illa moralis certitudo, quam ipse circa incertam materiam minus cautè exigit, reipsa nihil differt nisi verbis ab ipsa, quam amoliri nititur, probabilis opinione; cum post illam omnem quam exigit cautionem in illa quam supponit certitudine morali, adhuc permaneat illa ipsa, quam tantoperè averfatur, formido circa oppositum.

V. Ille utique Doctor plus exigit in actibus humanis quamplurimis quàm permittit humana & inculpabilis ignorantia circa res, quarum certam notitiam Deus conferre homini noluìt. Illa verò quam effingit moralis certitudo nulla est. Etenim ut quis rem aliquam ita se habere certò & citra omnem in oppositum suspensionem sibi certò persuadeat, debet niti certo fundamento, certaque ac infallibili ratione, non quidem mathematicà, quæ omninò aliter nunquam se habere queat, sed morali tamen quæ sit prudentiæ conformis, ita ut animus rationabiliter circumspèctus & prudens judicet rem juxta communes & frequentissimas occurrentias aliter esse non posse, neque prudenter pertimescendum in re præsentì judicaret qui omnem quàm dicit Fagnanus morali certitudine, imprudenter judicaret qui omnem contrarij metum aut suspensionem dimovendam judicaret. Assumere enim rem de se incertam, sibi que velle persuadere quod certa sit; & super falsa ista persuasionè velle fundare moralem aliquam actionem, est propriè assumere pro fundamento circa moralem errorem & falsitatem: quod sanè est omni rationi & rectitudini, ac ipsi bonæ fidei legique æternæ ex diametro oppositioni & rectitudini, & ipsi bonæ fidei seipsum fallere conantis, sibi que persuadere quod res aliqua certa sit, quam tamen non potest secundum rationem aliter quàm probabilem judicare, non excludit formidinem de opposito, quandoquidem ipsa potest aliter se habere, ut omni rectè judicanti comperitum est, ipseque Fagnanus cogitur fateri. Ergo illud quod hic astruit de morali certitudine judicium, est necessariò irrationabile, imprudens, & à rectitudine devians.

V I. Id quod est solummodo probabile, non potest rectè judicari certum, sed probabile, idemque opinabile, juxta receptam ab universis Theologis Aristotelis doctrinam, qui passim probabile judicium vocat Opinabile, atque adeo cap. 1. lib. 1. Topicorum, quinquevis usurpat opinabile pro eo quod est probabile, vocans probabile *ἡδὲ*, idest opinabile, deducto nomine à radice *δοξ*, quod opinionem significat. Quinetiam prudentiæ virtus, circa quam maximè versatur morum disciplina, pro suo respicit objecto res ipsas opinabiles, quæ aliter se habere possunt, eodem Aristotele teste lib. 6. Et hic, ad Nicomach. cap. 5. his verbis: *Ομνίνῳ* prudens est qui ad consultandum aptus; consultat autem de iis nemo, quæ aliter se habere non possunt: & de iis quæ sunt necessariò, consultatio fieri non potest. Deinde hic prosequitur: Cum autem duæ sint animæ partes rationem habentes, alterius erit ipsa prudentiæ virtus: ipsius, inquam, operativa partis; nam opinio circa id versatur quod aliter se habere potest, & ipsa prudentia. Hac Aristoteles, qui distinxerat paulò antè prudentiam à scientia. Quia (inquit) scientia quidem est cum demonstratione; quorum autem principia se aliter habere possunt, eorum non est demonstratio. Ita Philosophus.

V I I. Nullatenus licet ex duabus opinionibus oppositis, quarum sin-
S f 2 gular

gulae sint probabiles, illam praeferre quae ipsi eligenti minus probabilis existimetur, probabiliore relicta. Hoc docent S. Antoninus 1. parte, tit. 3. cap. 10. §. 10. regul. 4. Gabriel in 4. distinct. 15. quaest. 8. art. 3. dub. 2. in 3. probatione 1. conclusionis. Sylvester verb. *Dubium*, quaest. 2. Conradus de contractibus, tract. 7. quaest. 110. conclus. 1. Corduba in suo Quaestionario, lib. 2. quaest. 5. Martinus Navarra in Summa Hispanica, cap. 28. addit. ad num. 183. capitis 27. ut citat contrariae opinionis assertor Sanchez in Decalog. lib. 1. cap. 9. num. 13. illam enim Summam Hispanicam nunquam in manu habui. Haec doctrina est contra Sanchez loco cit. & Bonacinam de legib. & peccatis disput. 2. quaest. 4. puncto 9. num. 4. Medinam in 1. 2. quaest. 19. art. 6. Suarez 5. tomo in 3. part. disp. 40. sect. 5. num. 6. Vasquez in 1. 2. quaest. 19. disp. 62. cap. 4. Petrum Navarram lib. 3. de Institution. cap. 1. dub. 13. num. 237. Nostrae hujus conclusionis ratio est, quia omnem rectam & honestam operationem necesse est consequi ex recto & iusto, quod praecesserit, iudicio. Intellectus enim cujus objectum est veritas, praelucet voluntati ad omnem moralem actionem, ut passim docent Aristoteles & D. Thomas. Est ergo veritas in primis investiganda antequam voluntas sese moveat ad agendum, ut praecipitur Ecclesiastici 32. *Ante omnia opera verbum verax praecedat te, & ante omnem actum consilium stabile*. At vero quisquis ab ea, quam probabiliorem judicat, recedit opinione, ut minus probabilem sectetur, sponte ac propria electione recedit ab eo quod judicat propius ad veritatem accedere, hoc fine & intentione, ut opposita parti adhaereat, quam judicat a vero remotiorem, atque perversa intentione agit, & sciens ac volens se in majus erroris periculum agit precipitem, & adversus propriam conscientiam rebellat, quod sine peccato fieri nequit. Eadem ratione Judex suo praevincatur officio, si sponte causam adjudicet Parti cujus videt jus esse minus probabile: & Medicus, si ceteris paribus circumstantiis recuset remedium efficacius, quod habet ad manum, ut aliud aegroti adhibeat, quod minus probabiliter proderit: item is a quo petitur consilium, si suppressens probabiliorem quam ipse judicat opinionem, pro ea parte consulat quae sibi minus videtur probabilis: in his quippe omnibus insincerè & contra bonam fidem proceditur, atque a recto scopo voluntariè aberratur, majusque periculum praeminori eligitur.

VIII. Ubi verò aequalis ex utraque parte probabilitas apparet, adhibenda est diligentior discussio, adhibenda quoque devota ad Deum precibus, qui est Pater luminum, a quo descendit omne datum optimum, & omne donum perfectum. Jacobi 1. A quo si nulla illustratio, aut specialis inspiratio obtineatur, tum demum pars eligenda est quae tutior videtur, aut quae graviore habet Authores ac assertores. Huc omnes unà conspiciant graves Authores praeter Fagnanum, qui omnem ubique avertatur opinionem, ut suam ubique astruat, quam vocat moralem certitudinem, ad

d. cap.

d. cap. *Ne imitatoris*, num. 123. de constitut. Ad ejus autem argumentum, quod judicare de probabilitate non sit idem ac judicare de veritate, quoniam sæpe contingit ut quod reipsa falsum est, sit tamen secundum hominis judicium probabile, unde facillè nascitur error circa veritatem, stante judicio probabilitatis ac verisimilitudinis; & quod æqualiter ex utraque parte dici probabile potest, non possit esse ex utraque verum, quandoquidem impossibile est ut contradictoria propositiones sint ex utraque parte veræ, quanvis nobis ambæ videantur etiam æqualiter probabiles: quo fit ut post judicium probabilitatis supersit dubium de veritate, quæ quidem, ut vidimus, est quid distinctum ab ipsa probabilitate; quisquis autem in dubio veritatis se determinat ad aliquid, esto habeat certum judicium de probabilitate, non tamen per hoc habet certum judicium de rei veritate, sed dubius & aneops fluctuat de veritate: quinimò si velit de rei veritate ex ea, quæ sibi videtur, probabilitate judicare, & tamen parem utrobique inesse probabilitatem judicet, multo minus habebit unde seipsum in alteram partium determinet, sive quoad ipsam probabilitatem, sive quoad intrinsecam rei veritatem; quia cum æqualiter utramque in partem propendeat, necesse est eum æqualiter dubitare, nec potest se etiam ad opinandum, & multo minus ad certum judicium ferendum determinare; & si velit in alterutram partium, quas æqualiter videt esse probabiles, determinare seipsum, adversabitur proprio judicio, seque temerè effundet in alteram partium, dum conscientiam habet æqualiter dubiam; & consequenter se peccato temerè implicabit, quod inseparabiliter dubiam conscientiam operantem comitatur. Respondemus ad hæc, aliud juris esse quando nulla est necessitas se ad alterutrum determinandi; aliud autem quando occurrit ratio & via se expediendi aliunde. Quemadmodum enim imprudenter agit peregrinus in bivio positus & æqualiter dubitans utraque pars bivii eò ducat quò pervenire intendit, si temerè statim se uni viarum committat, quando paulisper differendo spes est occursum alicujus hominis à quo edoceatur; sed idem imprudentius aget si nulla talis spes affulgeat, neque valens retrocedere, sive ob itineris longinquitatem, sive ob occurrentia retrò præcipitia aut periculosa torrentium aut fluminum vada nocte trajicienda retrocedenti, atque in hac æniguitate positus præeligat ibi in bivio consistere, noctemque hibernam, hoc est longissimam & frigidissimam, impastus sub dio transigere, quàm se incertæ, & tamen probabilis viæ cum dubio committere. Itaque in ambiguis & æqualiter incertis nemo se prudenter determinabit ad alterutrum, si id evitare possit; sed si prorsus necessarium ac inevitabile sit ut se determinet, suadet Christiana prudentia ut id eligatur, vel quod est probabilius, vel quod est æquè probabile, cum nihil aliud possibile occurrat; non tamen ut eligatur illud quod est minus probabile. Si verò insistas, existere peccatum ubi quis animo dubius alterutrum eligit: id ita esse nego in casibus inevitabilis necessi-

tatis; huc enim peccatum nullatenus pertingit, modò adsit bona hominis intentio: neque causam habet sive credendi, sive dubitandi quod peccet, sed potiùs certitudinem quod in his rerum circumstantiis nullatenus peccet. Deus enim impossibilia non jubet, neque ullam inducit peccandi necessitatem. Sic quippe decernit Concilium Trident. sess. 6. de justificatione, can. 18. *Si quis dixerit, Dei præcepta homini etiam justificato, & sub gratia constituta esse ad observandum impossibilia, anathema sit.* His concordat utraque Jurisprudencia, Impossibilium obligatio nulla est, l. *Impossibilium*, D. de regul. jur. cap. *Erit autem lex*, dist. 4. l. *Titius*, §. fin. D. de excusat. tutor. l. *Qua sub conditione*, §. *quoties*, D. de condit. insti.

I X. Præterea jura ipsa in rebus lege non definitis permulta relinquunt Judicis arbitrio, ut suam, dum sit probabilis, sequatur opinionem, cap. *De causis*, §. *Illis etiam*, de offic. delegat. & l. 1. §. 1. D. de jure deliber. cum multis similibus. Sed maxime urget cap. *Inquisitioni*, de sent. excommunic. ubi Papa tria decernit. Primò, si uxor certò sciat impedimentum proprii matrimonii, quod tamen ipse nullà ratione possit probare, ipsam teneri abstinere ab omni carnali commercio, & potiùs humiliter excommunicationis sententiam sustinere, quam ipsi non obediendi infligit Ecclesia, apud quam non potest illud impedimentum probare, quàm peccare mortaliter per consensum ad conjugale commercium. Secundò, si uxor ex levi credulitate existimet inesse impedimentum, debere ex sui Pastoris consilio illam levem ac temerariam credulitatem abdicare, & posse non solum reddere, sed etiam petere debitum conjugale. Tertiò, si probabilis & discreta sit illa uxoris credulitas, eo casu posse ab ea reddi debitum, non tamen exigi, ne peccet contra propriæ conscientiæ judicium. Prima harum definitionum docet, non licere aliquid agere contra propriæ conscientiæ certum judicium. Secunda, non esse habendam scrupulosam conscientiæ rationem. Tertia, non esse procedendum adversus opinionem probabilem, quam vocat ibi Papa credulitatem probabilem & discretam, cum hac tamen moderatione, ne alterius jus offendatur. Ergo ubi nihil superpetit certi, necesse est adherere probabili opinioni. Atque ita docent S. Antoninus 1. p. tit. 3. cap. 10. reg. 4. & Angelus & Sylvester in verb. *Opinio*, Martinus Navarra in Manuali, cap. 27. num. 281. 282. & seq. alique graves Scriptores. Et S. Thomas 1. 2. quæst. 57. art. 4. ad 2. sic dicit: *Prudentia magis convenit cum arte quàm habius speculativi, quantum ad subiectum & materiam: utrumque enim est in opinativa parte animæ, & circa contingens aliter se habere.*

X. His ita suppositis & probatis, Confessarius jure merito potest absolutionem reculare pœnitenti sic affecto, ut sciens alteram opinionem esse probabiliorem, & tutiorem, eligat tamen agere secundum eam, quam ipse pœnitens existimat minùs probabilem, & minùs tutam: quandoquidem, ut superius dixi, agit contra propriam conscientiam, seque libens

lubens exponit peccati periculo, imò peccat contra rectam iudicii regulam. Sed si pœnitenti persuasum non sit esse maiorem in opposita opinione probabilitatem, & securitatem, non debet Confessarius illum ad oppositam, quam tenet, opinionem adigere, nisi Confessario compertum sit, illam pœnitentis opinionem esse improbabilem; quo casu indebitè ageret Confessarius illum absolvens, quem videt aut iudicat esse incapacem. Sed si in materia non omnino certa agnoscit Confessarius opinionem illam, præ qua pœnitens non agnoscit probabiliorem, esse verè probabilem, non debet illum dimittere non absolutum. Ratio est, quia in pari causa Confessarius alterum condemnaret, simulque sibi blandiretur ac indulgeret; cum propria opinio, quam vult esse probabiliorem, possit alteri perito & probo iudicari minus probabilis, & opposita probabilior. Si itaque iudicat Confessarius oppositam pœnitentis opinionem esse probabilem, videtque eundem nullam agnoscere probabiliorem ac tutiorem, incurreret Confessarius in illam Scribarum & Phariseorum condemnationem: *Alligant onera gravia & importabilia, & imponunt in humeros hominum; digito autem suo nolunt ea movere.* Matth. 23. Et si Confessario istiusmodi jus competere erga suum pœnitentem, posset ab alio, cui confiteretur, sim confiteretur, & pœnitentis vicem agere, posset ab alio, cui confiteretur, Sacerdote oppositam opinionem sequente adigi ad abjurandam propriam illam opinionem, etsi hæcenus illam existimaverit esse probabiliorem. Huc pertinet laudatissimus ille canon *Alligant*, 26. quæst. 7. Non tamen omnem Sacerdotem in prædicto casu recusantem absolvere, protinus infirmulandum duxerim mortalis culpæ; nam bona fides, pia intentio, præoccupatio opinionis quæ multum invaluit, inadvertentia quoque & ignoratio venialis possunt à mortali excusare Sacerdotem. Sed ejusdem pervicacia esset mortaliter criminosa, si per eam periclitaretur salus æterna pœnitentis, & locus daretur Apostolicæ querimonie 1. Cor. 8. *Et peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est? Sic autem peccantes in fratres & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis.*

XI. Quando tamen ex oppositis opinionibus una quidem tutior est, sed altera probabilior, licitum est sequi probabiliorem, quæ hoc ipso tata est & secuta. Cum enim ad rectè agendum requiratur præcipue veritas atque erroris fuga, inde fit ut major probabilitas in re ambigua sit præferenda, quia magis accedit ad scopum veritatis. Hoc docent Sylvester in verb. *Opinio*, num. 1. & clariùs in verb. *Dubium*, quæst. 2. num. 2. verbis istis quæ nostris conclusionibus conformantur: *Si detur casus, quod opinio securior sit minus probabilis notabiliter, non est eligenda necessariò, quia cessat ratio dubii. Si autem probabilitas hinc inde esset æqualis, tutior eligenda est necessariò, quando ex electione alterius imminet periculum peccati mortalis.* Hæc Sylvester. Navarra quoque illud juris axioma, *Tutior pars in dubio est eligenda*.

genda, iudicat valere quidem in eo quod est propriè dubium; sed prava-
lere in opinando & agendo probabilitatem; sive à ratione, sive à suffi-
cienti auctoritate ductam. Nav. cap. 27. num. 283. & S. Antoninus 1. par-
tit. 3. cap. 10. §. 10. de Conscientia, regul. 4. negant esse semper imperan-
dam tutiorem viam. Quin etiam Fagnanus ipse (quod mirum sit) tam in-
fensus probabilium opinionum hostis ultrò tandem fatetur in cap. *Ne in-
marius*, de constitut. num. 225. licere sequi etiam opinionem probabili-
orem, quando contraria est tutior; eo quod vehemens ex tali probabili-
tate opinio pro certitudine habeatur; sicque ibidem adjungit, eum qui
existimat probabiliorem esse opinionem, quam docent Sanctus Thomas,
S. Bonaventura, Scotus, Durandus, Paludanus, Gabriel, Adrianus,
Turrecremata, S. Antoninus, Sylvester, Covarruvias, Navarra, alique,
non esse necessariò exprimendas circumstantias notabiliter aggravantes in
confessione, posse contrariam (quanvis sit tutior) opinionem neglectui
habere, quanvis eam propugnet Antislodorensis, Alensis, Marfilus,
Caietanus, Victoria, Sotus, Suarez, Coninch, & plerique alii. Addit
Fagnanus sententiam Divi Thomæ hanc esse, non teneri eum qui morta-
liter peccavit, confiteri statim habitam Confessoris copiam, nisi in quibus-
dam casibus ubi subest grave & urgens periculum. At Hugo à S. Victore,
& Sanctus Bonaventura contrarium docent. Opinio S. Thomæ videtur
probabilior simul & communior; opposita verò tutior est. Is ergo qui
magis probat opinionem priorem, potest eam sequi, rejecta tutiore, sed
minus probabili opposita sancti Bonaventuræ sententiâ. Hoc exemplum
profert S. Antoninus loco cit. & approbat cum eo Prosper Fagnanus
num. 227. Quin etiam Concilium Tribariense can. 48. qui citatur in De-
creto, can. fin. 30. q. 3. nihil ausus generatim definire, eo quod multi con-
trariam sequerentur opinionem, ut ipsum testatur Concilium; providet
nihilominus ut conjuges de quibus incertum erat an validè contraxissent,
contracto antea matrimonio liberè utantur. Contraria quidem de nullitate
opinio tunc temporis erat tutior, sed istam de validitate Patres Synodi exi-
stimarunt probabiliorem.

* XII. His subjiciendum duxi locum Francisci Sylvi eruditissimi
Commentatoris Summæ Theologiæ D. Thomæ, in 1. 2. quæst. 19. art. 5.
concl. 3. tum ob auctoritatis ejusdem additamentum, tum quia alias obi-
ter resolvit difficultates in praxi occurrentes. Hæc ejus verba sunt: Petes
utrum hæc regula Juris, *In dubiis eligendam esse tutiorem partem*, vera sit
absque exceptione: Respondeo: Negativa verisimilior est, quando enim
contingit utramque dubii partem esse tutam, non videtur esse necessarium
quod eligatur ea quæ est tutior. Ac rursus quando ad sequendam partem
minus tutam invitat aut hæc regula Juris, *In pari causa potior est conditio
possidentis*: aut ista, *Cum partium jura sunt obscura, res favendum est potius
quàm alicui*; aut idem suadet evitatio gravis damni, quod incurreret vel
inferret

inferret is qui partem tutiorem sequeretur, non est necesse illam sequi, uti neque si pars illa, quæ judicatur tuta, sit probabilior tutiore alterâ, quemadmodum colligi potest ex Sylvestro verbo *Dubium*, quæst. 2. Medina hujus quæstionis art. 6. dubitat. 4. concl. 3. Sayro lib. 1. Thesauri, cap. 13. Hallo lib. 2. cap. 3. Pelantio hujus quæstionis art. 6. dub. 4. & 5. Suar. tom. 5. in 3. part. disp. 40. sect. 5. & 6. Unde si quis agrum possideat, qui ab alio revocetur in dubium, debet quidem possessor diligenter examinare, sitne ager iste suus, an alterius? Manente tamen dubio non tenetur agrum alteri abdicare, quando vis hoc tutius foret; sed eum retinere, ac illo uti potest. Et similiter quando dubitatur de aliquo, sitne legitimus, an spurius; neque potest certò cognosci quod sit spurius, sed remanet dubium etiam post adhibitam diligentiam, ipse potest se habere pro legitimo, & hereditatem adire tanquam legitimus, quemadmodum ostendit Sayrus d. cap. 13. imò & Ordines suscipere; quanquam consultius foret dispensationem petere, quam in tali casu posse Episcopum concedere tradit Covarruvias ad Clement. *Si furiosus*, part. 1. num. 9. & Suarez disp. 5. sect. 4. in 3. part. tom. 5. Et ex his quidam inferunt, expositum de cujus parentibus dubium est, habendum esse pro legitimo, etiam ad Ordines suscipiendos: quod quidem si constiterit, natum esse in matrimonio legitimo, solum autem dubitetur, an de illo natus sit, facile admittimus: si autem non sciatur, utrum in matrimonio natus sit, Covarruvias dicto num. 9. Alfonsi Vivaldi tit. de illegitimitate, & aliorum sententiæ accedimus, existimantium quod non possit ordinari absque dispensatione saltem Episcopi. Cum enim frequentius sit quod illegitimè nati exponantur quam legitimi, major præsumptio est quod qui fuit ita expositus ut ignorètur quomodo sit natus, utrum in matrimonio, an extra; utrum ex conjugatis, an ex solutis, sit natus illegitimè, quam quod legitimè. Hæc Sylvius.

XIII. Quivis Confessarius absolvere debet eum poenitentem, qui non vult ab opere abstinere, quod secundum probabilem piorum & doctorum aliquot hominum non reprobata in Ecclesia auctoritatem est licitum, quanvis juxta probabilem pariter aliorum auctoritatem, quam ipsemet sequitur Confessarius, habeatur minus probabilis, ut ostendunt graves Theologi & Canonistæ. Medina in 1. 2. quæst. 19. art. 6. Soto in 4. dist. 18. quæst. 2. art. 5. Navarr. cap. 26. num. 4. Sylvius supra citatus, alii- que insignes. Neque verò inde sequitur, posse quemquam operari contra suam conscientiam, quia hæc non sunt eadem, aliquem agere erga alterum bona fide & probabili opinione nixum, atque ita qui hac in re nullum ponit obicem sacramentali absolutioni; & agere sponte sua, absque ulla ad alium secus liciteque opinantem relatione. Esto aget Confessarius erga alterum non secundum propriam opinionem, non tamen contra propriam conscientiam, quia judicare debet esse illum hic & nunc & practicè capacem absolutionis, & cum nullum absolutioni ponat obicem,

Tc injustum

injustum esse si velit illum bene in suo sensu morali fundatum ad suam, idest Confessarii adigere opinionem. Est verò D. Thomæ, aliorumque Theologorum communis & approbatissima sententia, illicitum esse agere contra dubium speculativum in communi, sed plerumque occurrere obligationem consentiendi in oppositum, ob certas occurrentes circumstantias, quæ actum reddunt rationi consentaneum. Præscribat sibi quisque quascunque libuerit austeræ vitæ leges: caveant tamen tetrici isti censores aliorum apud Deum licitam libertatem tyrannicè opprimere; considerentque, cum ipsis sibi opus sit poenitentium vices subire, aliisque Sacerdotibus interdum se absolvendos subicere, molestè laturos si pari jure & potestate compellerentur propriam illam abrogare opinionem, quam aliis ingerere volebant, si Sacerdos cui se subiciunt, cogere illos attentaret ad suscipiendam contrariam probabilitatem, cui renunciare suos ipsi poenitentes indebitè compulerant. Huc pertinet lex illa Evangelica Luc. 6. *Eadem mensura, quâ mensi fueritis, remeñietur vobis.* In universum porro admonemur sacris Canonibus, cap. *Per tuas*, il 2. de simonia, & cap. *Inquisitioni*, de sent. excom. nullatenus fas esse contra conscientia dictamen agere, nisi post sincerè depositum dubium vel contemptum, tametsi non disculsum scrupulum.]

XIV. Hoc tamen constanter observandum, quod ubi Sacramenti alicujus conficiendi valor periclitaretur, aut alicujus animæ salus, tutior pars semper est eligenda. Ideoque in cap. *Veniens*, de Presbytero non baptizato minist. cum quis omnibus Ordinibus, ipsoque Sacerdotio initiatus comperisset se non fuisse baptizatum, ideoque Baptismum post Sacerdotium suscepisset, gravisque ideo esset disputatio utrimque rationibus multis agitata, utrum ille Ordines validè suscepisset ante Baptismum, protestatur Papa hunc esse dubitabilem casum, sed id tamen agendum quod tutius est; ideoque mandat ut per singulos Ordines usque ad Sacerdotium vir ille promoveatur. Aitque cap. *Ecclesia*, de consecrat. dist. 1. *Ecclesia, vel Altaria, quæ ambigua sunt de consecratione, consecrentur.* Et Synodi Quinisextæ canon 8. *Quoties (ait) non inveniuntur testes firmi, qui citra omnem dubitationem affirmant infantem esse baptizatum, debet secundum veterem & canonicum usum citra omnem hesitationem baptizari.* Sanctus quoque Gregorius Magnus lib. 12. epist. 37. ita scribit: *Hoc ritè tenere debetis, quod & nos ab antecessoribus nostris traditum accepimus, ut quoties tam de Baptismo aliquorum, quàm de Confirmatione, quàm de Ecclesiarum consecratione dubitatio habetur, & nec scriptis, nec testibus certa ratio habetur, ut baptizentur tales, vel confirmantur, atque Ecclesia canonicè consecrentur, ne talis dubitatio fidelibus ruina fiat: quoniam non monstratur iteratum, quod certis indicis non ostenditur ritè peractum. Hæc nos vobis tenere, & mandare docemus.* Quæ de Baptismi, Confirmationis & Ecclesiarum consecrationis incertitudine providit Sanctus Gregorius Papa, hoc idem docet de collatione. Ordinum dubia & incerta Sanctus

Sanctus Raymundus lib. 3. Summæ, tit. de ætat. ordinand. §. 1. Item si Sacerdos in dubia & incerta materia, puta in pane hordeaceo consecraverit, aut si quis in aqua distillata (quæ dubia quoque materia est) baptizaverit; docent unanimes Doctores universi, baptizandum esse denuo, vel consecrandum.

XV. Probabilitatum fontes geminos communiter indicant Doctores, vel enim ex ratione dimanant, eaque probabilitas dicitur interna; vel ex assensuum numero & autoritate, quam vocant externam probabilitatem. Probabilitas ista quæ ab autoritate sumitur, debet proficisci à viris pietate, eruditione & prudentiâ eximiis, quales difficilè reperiis in illa Scriptorum caterva, quæ ante annos circiter triginta ut densissima nubes locustarum sese quaquaversum effudit, criminofarumque opinionum portenta disseminavit, quibus eorum Authorum quilibet magnam & in tuto positam probabilitatem vel suo unius suffragio, autoritateque se conciliare præsumebat: imò jactabat sibi genus humanum vinculo amplissimæ beneficentiæ astrictum ob sublata peccata mundi; quia quæ olim habebantur pro criminibus, suæ autoritatis pondere reddidisset licita & honesta; viamque illam arctam & arduam quæ ducit in cælum, in amplissimam aream & planitiem converterisset, quæ totò & indiscriminatim universi absque ulla difficultate in cælum devenirent, solis exceptis qui tantum beneficium non agnoscerent, divinasque istas probabilitates non exoscularentur, quorum dumtaxat est desperata salus, & certissima damnatio. Istis cæcis ducibus, eorumque sectariis ad amissum quadrant Isaiæ istæ querimonie cap. 30. *Populus ad iracundiam provocans est, filiis mendaces nolentes audire legem Dei: qui dicunt videntibus, Nolite videre; & aspicientibus, Nolite aspicere nobis ea quæ relictæ sunt: loqui- mini nobis placentia, videte nobis errores.* Et his conveniunt quæ Christus enunciat Matt. 15. *Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum.* Cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt. Quamplurimis libris & sa- luberrimis decretis huic pesti sese effundenti primi obstiterunt eruditissimi Doctores & Parochi Gallicani, quorum classico exciti plerique Regni Præ- sules laudatissimam operam adversus hanc perniciem contulerunt. Eadem lues per Italiam aliquandiu serpfit ut cancer. Sed tandem surrexere viri pii & eruditi, qui intrepidè Novatores istos adorti sunt. Et postremò Alexander Papa VII. illos suis obrivit fulminibus hac subjectâ Bulla, ex qua perspe- ctum fiet, quàm immania, atque ipsis Scythiis, nedum Christianis detestanda invexerint circa morum disciplinam dogmata, quanquam pauca dumtaxat attigerit, aliaque quamplurima æquè, aut magis horrenda, quæ horum libris continentur & asseruntur, prætermiserit. Non enim unus Hercules suffece- rit ad istas stabulorum Angiæ sordes evacuandas.

Feria V. die 24. Septembris 1665.

In Congregatione generali Sanctæ Romanæ & Universalis Inquisitionis, habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis, coram Sanctissimo D.N.D. Alexandro Divinâ Providentiâ Papa VII. ac Eminentissimis, & Reverendissimis DD. Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus in tota Republica Christiana adversus hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

Sanctissimus D. N. audivit non sine magno animi sui mœrore, complures opiniones Christianæ Disciplinæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes, partim antiquatas iterum suscitari, partim noviter prodire, & summam illam luxuriantium ingeniorum licentiam in dies magis excrefcere, per quam in rebus ad conscientiam pertinentibus modus operandi irrepsit alienus omnino ab Evangelica simplicitate, Sanctorumque Patrum doctrina; & quem si pro recta regula Fideles in praxi sequerentur, ingens eruptura esset Christianæ vitæ corruptela. Quare ne ullo unquam tempore viam salutis, quam suprema Veritas Deus, cujus verba in æternum permanent, arctam esse definivit, in animarum perniciem dilatari, seu verius perverti contingeret, idem Sanctissimus D. N. ut oves sibi creditas ab ejusmodi spatiosa, lataque, per quam itur ad perditionem, via pro pastoralis sollicitudine in rectam semitam evocaret, earundem opinionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentissimis, & Reverendissimis DD. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus seriò commisit. Qui tantum negotium strenuè aggressi, eique sedulò incumbentes, & maturè discussis usque ad hanc diem infra scriptis propositionibus, super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati suæ sigillatim exposuerunt.

PROPOSITIO I. Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei & Charitatis ex vi præceptorum divinatorum ad eas virtutes pertinentium.

2. Vir Equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.
3. Sententia asserens, Bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629. 18. Julii in Consistorio Sacræ Congregationis Eminentissimorum Cardinalium visa & tolerata est.

4. Prælati

4. Prælati Regulares possunt in foro conscientia absolvere quoscunque
seculares ab hæresi occulta, & ab excommunicatione propter eam in-
curfa.
5. Quavis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris de-
nunciare, si probare non possis.
6. Confessarius qui in Sacramentali Confessione tribuit Penitenti chartam
postea legendam, in qua ad venerem incitat, non censetur sollicitasse in
confessione, ac proinde non est denunciandus.
7. Modus evadendi obligationem denunciandæ sollicitationis est, si sollici-
tatus confiteatur cum sollicitante; hic potest ipsum absolvere absque onere
denunciandi.
8. Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere,
applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebranti
correspondentem; idque post Decretum Urbani VIII.
9. Post Decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missa celebrandæ traduntur,
per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, aliâ parte stipendii
sibi retentâ.
10. Non est contra justitiam pro pluribus sacrificiis stipendium accipere, &
sacrificium unum offerre: neque etiam est contra fidelitatem, etiam si pro-
mittam promissione etiam juramento firmatâ, danti stipendium, quod pro
nullo alio offeram.
11. Peccata in confessione omissa, seu oblita ob instans periculum vitæ,
aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti confessione expri-
mere.
12. Mendicantes possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis, non ob-
tentâ ad id Episcoporum facultate.
13. Satisfacit præcepto annuæ confessionis, qui confitetur Regulari Epif-
copo præsentato, sed ab eo injustè reprobato.
14. Qui facit confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ec-
clesiæ.
15. Pœnitens propriâ autoritate substituere sibi alium potest, qui loco
ipsius pœnitentiam adimpleat.
16. Qui Beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in Confessarium
simplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario.
17. Est licitum Religioso, vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se,
vel de sua Religione spargere minantem occidere, quando alius modus
defendendi non suppetit, uti suppetere non videtur, si calumniator sit
paratus vel ipsi Religioso, vel ejus Religioni publicè, & coram gravissimis
Viris prædicta impingere, nisi occidatur.
18. Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, & etiam Judicem à
quo iniqua certò imminet sententia, si aliâ viâ non potest innocens dam-
num evitare.

19. Non peccat maritus occidens propriâ authoritate uxorem in adulterio deprehensam.
 20. Restitutio à Pio V. imposita Beneficiatis non recitantibus, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam Judicis, eo quod sit poena.
 21. Is habens Capellaniam collativam, aut quodvis aliud Beneficium Ecclesiasticum, si studio literarum vacet, satisfacit suæ obligationi, si Officium per alium recitet.
 22. Non est contra justitiam Beneficia Ecclesiastica non conferre gratis, quia Collator conferens illa Beneficia Ecclesiastica pecuniâ interveniente, non exigit illam pro collatione Beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.
 23. Frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, putâ quia non vult se subijcere præcepto.
 24. Mollities, sodomia, & bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimæ, ideoque sufficit dicere in confessione, se procurasse pollutionem.
 25. Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit confessionis præcepto, dicens: Commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam.
 26. Quando litigantes habent pro se opiniones æquè probabiles, potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio.
 27. Si liber sit alicujus junioris, & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet rejectam esse à Sede Apostolica tanquam improbabilem.
 28. Populus non peccat, etiam si absque ulla causa non recipiat legem à Principe promulgatam.
- Quibus peractis, dum similium propositionum examini cura & studium impenditur, interea idem Sanctissimus re maturè consideratâ statuit, & decrevit prædictas propositiones, & unamquamque ipsarum, utminimùm tanquam scandalosas esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, ac prohibet: ita ut quicumque illas aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputativè publicè, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacunque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.
- Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione divini judicii prohibet omnibus Christi Fidelibus cujuscunque conditionis, dignitatis, ac status, etiam speciali, & specialissimâ notâ

notâ dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad præxim deducant.

JOANNES LUPUS Sanctæ Romanæ, & Universalis
Inquisitionis Not. &c.

Feria V. die 18. Martii 1666.

In Congregatione generali Sanctæ Romanæ & Universalis Inquisitionis, habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram Sanctissimo D. N. D. Alexandro Divinâ Providentiâ Papa VII. ac Eminentissimis & Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana adversus hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

Sanctissimus D. N. post latum Decretum die 24. Septembris proximè elapsi, quo viginti-octo propositiones damnatæ fuerunt, examinatis sedulo & accurate usque ad hanc diem infra scriptis aliis quadragessimum quintum numerum implentibus per plures in Sacra Theologia Magistros, ac per Eminentissimos & Reverendissimos DD. Cardinales adversus hæreticam pravitatem Generales Inquisitores, eorum suffragia singillatim super unaquaque ipsarum audivit.

- PROPOSITIO 29. In die jejunii, qui sapius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.
30. Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.
31. Excusantur absolute à præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, & etiamsi iter unius diei conficiant.
32. Non est evidens, quod consuetudo non comedendi ova, & lacticia in Quadragesima obliget.
33. Restitutio fructuum ob omissionem Horarum suppleri potest per quascunque elemosynas, quas antea Beneficiatus de fructibus sui Beneficii fecerit.
34. In die Palmarum recitans Officium Paschale satisfacit præcepto.
35. Unico Officio potest quis satisfacere duplici præcepto, pro die præsentis & crastino.
36. Regulares possunt in foro conscientie uti privilegiis suis, quæ sunt expressè revocata per Concilium Tridentinum.

37. Indu

37. Indulgentiæ concessæ Regularibus , & revocatæ à Paulo V. hodie sunt revalidatæ.
38. Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali , confitendi quamprimum , est consilium , non præceptum.
39. Illa particula , *quamprimum* , intelligitur cum Sacerdos suo tempore confitebitur.
40. Est probabilis opinio , quæ dicit , esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem , & sensibilem , quæ ex osculo oritur , secluso periculo consensus ulterioris , & pollutionis.
41. Non est obligandus concubinari ad ejiciendam concubinam , si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinari , vulgò *regalo* , dum deficiente illa nimis ægrè ageret vitam , & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent , & alia famula nimis difficilè inveniretur.
42. Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere , si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.
43. Annum legatum pro anima relictum non durat plus-quàm per decem annos.
44. Quoad forum conscientie , reo correcto , ejusque contumaciâ cessante , cessant censuræ.
45. Libri prohibiti donec expurgentur , possunt retineri usquedum adhibitâ diligentia corrigantur.
- Quibus maturè pensatis , idem Sanctissimus statuit , ac decrevit , prædictas propositiones , & unamquamque ipsarum , utminimùm tanquam scandalosæ esse damnandas , & prohibendas , sicut eas damnat , ac prohibet ; ita ut quicumque illas aut conjunctim , aut divisim docuerit , defenderit , ediderit , aut de eis etiam disputativè , publicè , aut privatim tractaverit , nisi forsan impugnando , ipso facto incidat in excommunicationem , à qua non possit (præterquàm in articulo mortis) ab alio , quacunque etiam dignitate fulgente , nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.
- Insuper districtè in virtute sanctæ obedientie , & sub interminatione divini judicii prohibet omnibus Christi Fidelibus cujuscunque conditionis , dignitatis ac status , etiam speciali & specialissima notâ dignis , ne prædictas opiniones , aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

JOANNES LUPUS Sanctæ Romanæ , & Universalis
Inquisitionis Not.

* XVI. Tertium ab Alexandro VII. (mediantibus Clemente I X.
& X.) Pontificatum iniit Innocentius XI. qui studio ductus componendæ
pacis

pacis inter Doctores Catholicos acriter nimis dissentientes, censurâ perstringit laxas quæ supererant opiniones, intactas in Alexandri Bulla; novamque procudit Bullam die 2. Martii anni 1679. in ejus fine prohibuit in virtute sanctæ obedientiæ privatis quibuscumque nova excitare diffidia & censuras aliarum propositionum, quas Suprema Sedes non proscripserit. Tenor autem Bullæ Innocentianæ is est ut sequitur.

Feria V. die 2. Martii 1679.

In generali Congregatione Sanctæ Romanæ & Universalis Inquisitionis, habita in Palatio Apostolico Vaticano coram Sanctissimo D. N. D. Innocentio Divinâ Providentiâ Papa XI. ac Eminentissimis, & Reverendissimis Dominis S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

Sanctissimus D. N. Innocentius Papa XI. prædictus ovium sibi à Deo Screditarum saluti sedulo incumbens, & salubre opus in segregandis noxiis doctrinarum pascuis ab innoxiiis, à fel. record. Alexandro VII. prædecessore suo inchoatum proficere volens, plurimas propositiones partim ex diversis vel libris vel thesibus seu scriptis excerptas, & partim noviter adinventas, Theologorum plurium examini, & deinde Eminentissimis & Reverendissimis Dominis Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus subjecit. Quibus propositionibus sedulo & accuratè sæpius discussis, eorundem Eminentissimorum Cardinalium & Theologorum votis per Sanctitatem suam auditis, idem Sanctissimus D. N. re postea maturè considerata, statuit & decrevit pro nunc sequentes propositiones & unamquamque ipsarum sicut jacent, utminimùm tanquam scandalosas & in praxi perniciosas esse damnandas & prohibendas, sicuti eas damnat & prohibet: non intendens tamen Sanctitas sua per hoc decretum alias propositiones in ipso non expressas, & Sanctitati suæ quomodolibet, & ex quacumque parte exhibitas, vel exhibendas ullatenus approbare.

1. PROPOSITIO. Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id. veter lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.
2. Probabiliter existimo Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.

V u

3. Gene

3. Generatim dum probabilitate sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeat, confisi aliquid facimus, semper prudenter agimus.
4. Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens ductus opinione minus probabili.
5. An peccet mortaliter qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.
6. Probabile est, ne singulis quidem rigorosè quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga Deum.
7. Tunc solum obligat quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam quâ justificari possumus.
8. Comedere & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem, non est peccatum, modò non obsit valetudini, quia licitè potest appetitus naturalis suis actibus frui.
9. Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa ac defectu veniali.
10. Non tenemur proximum diligere actu interno & formali.
11. Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.
12. Vix in sæcularibus invenies, etiam in Regibus superfluum statui: & ita vix aliquis tenetur ad elemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui.
13. Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere & desiderare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.
14. Licitum est absoluto desiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hereditas.
15. Licitum est filio gaudere de patricidio parentis à se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hereditate consequutas.
16. Fides non censetur cadere sub præceptum speciale & secundum se.
17. Satis est actum Fidei semel in vita elicere.
18. Si à Potestate publica quis interrogetur, Fidem ingenuè confiteri, ut Deo & Fidei gloriosum consulo: tacere, ut peccaminosum per se non damno.
19. Voluntas non potest efficere ut assensus Fidei in seipso sit magis firmus, quàm mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.
20. Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat supernaturalem.
21. Assensus fidei supernaturalis & utilis ad salutem stat cum notitia solum.

- solum probabili revelationis, immo cum formidine quâ quis formidet ne non sit loquutus Deus.
22. Non nisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita Remuneratoris.
23. Fides latè dicta ex testimonio creaturarum, similive motivo, ad justificationem sufficit.
24. Vocare Deum in testem mendacii levis non est tanta irreverentia, propter quam velit aut possit damnare hominem.
25. Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.
26. Si quis vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causâ, sive quocumque alio fine juret se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus.
27. Causa justa utendi his amphibologiis est quoties id necessarium aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens & studiosa.
28. Qui mediante commendatione vel munere ad Magistratum vel Officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato Regis à similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.
29. Urgens metus gravis est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi.
30. Fas est viro honorato occidere invasorem qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit: idem quoque dicendum si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat.
31. Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius auri.
32. Non solum licitum est defendere defensione occisiva quæ actu possideamus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus.
33. Licitum est tam hæredi quàm legatario contra injustè impediens ne vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere, sicut & jus habenti in Cathedrali vel Præbendam, contra eorum possessionem injustè impediens.
34. Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.
35. Videtur probabile omnem fœtum, quandiu in utero est carere anima rationali, & tunc primum incipere eandem habere cum paritur.

- ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.
36. Permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.
37. Famuli & famulae domesticae possunt occultè heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario quod recipiunt.
38. Non tenetur quis sub poena peccati mortalis restituere quod ablatum est per pauca furtiva, quantumcunque sit magna summa totalis.
39. Qui alium movet aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.
40. Contractus *Mohatra* licitus est, etiam respectu ejusdem personae, & cum contractu retrovenditionis praviè inito cum intentione lucri.
41. Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit qui non maioris faciat pecuniam praesentem quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem à mutuario exigere, & eo titulo ab usura excusari.
42. Usura non est dum ultra sortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia & gratitudine debitum; sed solum si exigatur tanquam ex iustitia debitum.
43. Quidni non nisi veniale sit detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere?
44. Probabile est non peccare mortaliter eum qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam & honorem defendat: & si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.
45. Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed duntaxat tanquam motivum conferendi vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut è contra.
46. Et id quoque locum habet etiam si temporale sit principale motivum dandi spirituale; immò etiam si sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris aestimetur quam res spiritualis.
47. Cum dixit Concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores & Ecclesiae magis utiles ipsi judicaverint ad Ecclesias promovent, Concilium vel primò videtur per hoc *digniores*, non aliud significare velle nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo; vel secundò loquutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos, non verò dignos; vel tandem loquitur tertio quando sit concursus.
48. Tam clarum videtur fornicationem secundum se nullam involvere mortalitatem, & solum esse malam quia interdicta est, ut contrarium omninò rationi dissonum videatur.

49. Mollities iure naturæ prohibita non est : unde si Deus eam non interdixisset, sæpe esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali.
50. Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium, adeoque sufficit in confessione dicere se esse fornicatum.
51. Famulus qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestram ad stuprandam virginem, & multoties eidem subseruit deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne à domino malè tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.
52. Præceptum servandi festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.
53. Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, immò quatuor simul à diversis celebrantibus audit.
54. Qui non potest recitare Matutinum & Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.
55. Præcepto Communionis annuæ satisficit per sacrilegam Domini manducationem.
56. Frequens Confessio & Communio, etiam in his qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.
57. Probabile est sufficere attritionem naturalem, modò honestam.
58. Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.
59. Licet sacramentaliter absolvere dimidiatè tantum confessos, ratione magni concursus poenitentium, qualis v. g. potest contingere in die magnæ alicujus Festivitatæ aut Indulgentiæ.
60. Poenitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, Naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodo ore proferat se dolere & proponere emendationem.
61. Potest aliquando absolvi qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere; quin immò directè & ex proposito querit, aut ei se ingerit.
62. Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.
63. Licitum est querere directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi.
64. Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia Mysteriorum Fidei, & etiam si per negligentiam etiam culpabilem nesciat Mysterium Sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini nostri Jesu Christi.
65. Sufficit illa Mysteria semel credidisse.

Quicumque autem cujusvis conditionis, status & dignitatis illas, vel illarum aliquam conjunctim vel divisim defenderit, vel ediderit, vel de eis disputativè publicè aut privatim tractaverit vel prædicaverit, nisi forsitan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem latæ sententiæ, à qua non possit, præterquam in articulo mortis, ab alio quocumque, etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi Fidelibus, cujuscumque conditionis, dignitatis & status, etiam speciali & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Tandem ut ab incuriosis contentionibus Doctores, seu Scholastici, aut alii quicumque in posterum se abstineant, & ut paci & charitati consularum, idem Sanctissimus in virtute sanctæ obedientiæ eis præcipit, ut tam in libris imprimendis ac manuscriptis, quàm in Thesibus, Disputationibus ac Prædicationibus caveant ab omni censura & nota, necnon à quibuscumque convitiis contra eas propositiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec à Sancta Sede recognitæ, super iisdem propositionibus judicium proferatur.

FRANCISCUS RICCARDUS, Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis Notarius.

XVII. Advertant hanc prohibitionem, suarumque animarum salutem consulant ardentes illi spiritus, à quibus certò scimus interpellatum fuisse Innocentium quo tempore hæc procudebat Constitutionem, ut ipsis invisas propositiones censurâ perstringeret; quas tamen permulti eruditissimi ac sapientissimi Ecclesiæ Doctores accuratè examinatas suis libris approbarunt, qualque isti Novatores ultra modum privatis suis affectibus & opinionibus indulgentes, apertè publiceque damnare audent tanquam sceleratas, & quantas possunt colligationes & factiones per Diöceses excitant, ut simplices & timoratas conscientias suis erroribus involvant, Ecclesiam dilacerent, multosque ex erronea & falsa conscientia in tartarum detrudant, alioqui salvandos. Desinant illi ab exitiali pertinacia, eosque damnare, quos neque Christus, neque Ecclesia damnat, nisi ipsimet falsis delusi pervitæ Pontificem, cujus admirantur virtutes ipsi Christi, Ecclesiæque hostes, dum quid jubet, aut prohibet quidquam in virtute sanctæ obedientiæ, non minùs obligare Christianos quolibet sub pœna sempiternæ damnationis, quàm subditas ligent personas Prælati Regulares, ipsæque Monialium Priorissæ, dum hac eadem formula jubent aliquid, vel prohibent sibi subditis.]

CAPUT

CAPUT XIV.

De Satisfactione.

I. **P**ŒNITENTI post confessionem incumbit onus satisfaciendi. Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 8. & 9. definit Satisfactionem Sacramenti Pœnitentiæ partem esse, non quidem essentialiam, sed integram; ideoque Confessarium obligat ad integram, sed integram & gravitatem pœnitentibus injungendam. Iam juxta peccatorum numerum & gravitatem pœnitentibus injungendam. Tenetur enim ut minister Ecclesiæ ad Sacramenti servandam integritatem: eoque magis quam minister Baptismi Sacerdos ad præscriptas in Baptismo ceremonias, quatenus cum hæc sint merè accidentariæ, neque partem Baptismi constituent, ipsa tamen satisfactio pars est integrans & substantialis Sacramenti Pœnitentiæ: quemadmodum manus pars est integrans hominis, tamen non essentialis, cum qui manum amisit non desinat esse homo, sed partem tamen propriæ substantiæ amisit. Nec solum ut Minister, sed præterea ut Medicus debet Sacerdos satisfactionem injungere pro pœnitentis salute; & insuper ut Judex pro justitiæ spiritualis officio, quo fungitur. Ipse verò pœnitens rationabiliter injunctam pœnitentiam subire tenetur. Reducitur satisfactio ad unum aliquod ex his tribus, jejunium, orationem, & elemosynam, ut advertit S. Thomas. Ad jejunium autem reducuntur pœnales quæque satisfactiones juxta prudens Sacerdotis arbitrium. At verò satisfactio, seu restitutio rerum injustè ablatarum aut detentarum, non est arbitraria, sed stricti juris, quam Sacerdos pœnitenti tenetur ex officio injungere.

II. Usus & praxis communis Ecclesiæ Confessariis potestatem impertit, justâ interveniente causâ, satisfactionem à se, vel ab alio impositam diminuendi, vel commutandi; quia plerumque id expedit animarum saluti, pro quibus hoc Sacramentum fuit institutum. Non tamen id fieri potest extra Sacramentum, cujus est pars debita, utpote jurisdictionis Olavium, quæ non nisi in Sacramento exercetur. Hæc docet S. Raimundus lib. 1. tit. de pœnitentiis & remissionibus, §. 66. cujus hæc sunt verba: Item ad id quod quarto quærebatur, utrum Sacerdotes possint facere commutationes jejuniorum, vel alterius satisfactionis, ad petitiones ipsorum pœnitentium? Credo breviter quod sic, dum tamen discretè, & propter causam, & circa subditos suos, alias non, dist. 81. cap. Presbyteros. Non tamen hoc extendendo ad vota, in quibus strictius proceditur. Quo loco Petrus de Friburgo vetus Summæ Raimundinæ Scholasticus, sic scribit: Si pœnitentia injuncta fuerit occultè,

occulte, poterit secundus Confessor relaxare, vel commutare. Eadem tradunt Navarra cap. 26. num. 22. Suarez de pœnit. disp. 38. sect. 10. Reginaldus lib. 7. num. 2. & 93. aliique communiter.

III. Cum sint iustorum hominum bona opera tribus donata prerogativis, sunt enim meritoria, impetratoria & satisfactoria: meritum quidem ita personale est, ut non alii quàm operanti applicetur, folis exceptis Christi meritis, quæ cunctis applicari voluit. At verò quorumlibet Iustorum opera cæteris ad impetrationem, & satisfactionem prodesse possunt, ratione ejus, quam in Symbolo profitemur, Sanctorum Communionis, dicente quoque Regio Pſalte, *Particeps ego sum omnium timentium te*: & scribente Apostolo Coloss. 1. *Adimpleo ea quæ defuncti passionum Christi, in carne mea, pro corpore ejus, quod est Ecclesia.* Cæterum illa unius pro altero satisfactio non est sacramentalis, cum non alius quàm pœnitens Sacramentum istud suscipiat: & si quando ex justa causa permittat Confessarius, ut injuncta satisfactio possit ab alio præstari, aliquam tamen partem, quæ possit à pœnitente præstari, debet eidem in propria implendam persona præscribere, ne sit mutilum aliqua sui parte Sacramentum. Sapienter enim definit Concilium Tridentinum sess. 14. can. 3. materiam Sacramenti Pœnitentiæ esse ipsos pœnitentis actus, qui virtute Clavium eleventur ad ipsum esse Sacramenti, contritionem, confessionem, & satisfactionem.

IV. Est verò quoddam satisfactionis genus ex stricta justitiæ obligatione pœnitentem simul & Confessarium arctius adstringens: circa quod providè admonet Concilium Mediolanense primum sub S. Carolo Borromeo Archiepſco, anni 1565. part. 2. cap. 6. cujus verba ad Confessarium majorem cautionem hîc visum est adjungere. *Caveant Confessores, ne ante debitam satisfactionem illos absolvant, qui cum facultas adsit aliena restituendi, vel legata quæ ad pias causas facta sunt, persolvendi, illisque ut id facerent, superiori confessione præceptum sit, præstare neglexerint: exceptis iis qui periculose agrotant, quos tamen moneant, ut quod debent, quamprimum persolvant. Et quia interdum in falsi testis manu est, ut non solum facultatibus homines; sed etiam existimatione ac vita spoliemur; idcirco neminem absolvant, qui falsum testimonium in judicio cum alterius detrimento dixerit, nisi prius dato damno, quatenus id sarciri poterit, & violatæ illius existimationi satisfecerit. Nec illum quidem absolvant, qui post publicum Episcopi monitum de indicandis rebus amissis, quid de iis sciat indicaverit, nisi hoc officium ante persolverit. Idem omni adhibuâ diligentia conscientiam examinent singulorum qui fœnerantur, & iniquos contractus exercent: neque quemquam in his casibus absolvant, nisi debita restitutio, aut satisfactio ex Canonum præscripto prius intercedat.*

V. Supradictis adjungendum, similem à Confessoribus adhibendam esse cautionem, & suspendendam absolutionem pœnitentibus, qui cum commodè injunctas in præcedenti confessione satisfactiones adimplere potuissent

tuissent, per socordiam neglexerunt. Remittendi enim sunt, ut quamprimum satisfaciant, saltem ex notabili parte, priusquam nova eorum confessio excipiat, aut absolutio indulgeatur. Idcirco sciendum est ab initio confessionis, utrum penitens præscriptæ satisfactioni ab ultima confessione paruerit, ne tempus in audienda confessione inutiles teratur, & ut penitentis querela præveniatur, si post editam à se confessionem inabsolutus remittatur. Denique observatu dignissimus est circa falsas penitencias, quibus nulla impertienda est absolutio, canon 22. Concilii Generalis Lateranensis sub Innocentio II. Pontifice, qui etiam attexitur in Decreto Gratiani de Pœnit. dist. 5. cap. *Falsas penitencias*. Sed hunc Lateranensem Canonem fusiùs quàm Gratianus proferam. Falsas declarat penitencias, primum quidem si quem peniteat cæterorum peccatorum, uno tamen aliquo mortali excepto. Secundò, si quis non proponat firmiter unius peccati mortalis emendationem, etsi de aliis polliceatur: quo in numero ceciderunt sunt quicumque proximam peccati alterius occasionem non abdicant, aut qui officium, vel negotium, quod sine gravi peccato gerere non valent, minime derelinquunt. Tertio quicumque odium aut vindictam proximi in corde retinent. Quarto qui offensam alteri à se illatam reparare, aut pro ea satisfacere renuunt. Quintò qui arma scienter contra iustitiam sumpta depone re nolunt, aut alioqui causæ injustæ scienter patrocinantur. Has singulas causas canon Lateranensis exprimit, quarum aliquas Gratianus improvidè suppressit, & olim expresserat Melfitanum Concilium anni 1089. can. 16. Et sapienter S. Augustinus dicit epist. 34. ad Macedonium: *Si res aliena propter quam peccatum est, cum reddi possit, non redditur, non agitur penitentia, sed fingitur. Si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum nisi restituatur ablatum.* Et post pauca interjecta prosequitur: *Si iustitia sincerius consulatur, iustus dicitur Advocatus, Redde quod accepisti quando contra veritatem stelisti, iniquitati adfuisisti, iudicemque sefellisti, iustam causam oppres-
sisti, de falso vicisti.*

CAPUT XV.

De extrema Unctionis Sacramento.

I. **I**STIUS Sacramenti doctrinam breviter tradit Sanctus Jacobus Apostolus his verbis: *Infirmatur quis in vobis? Inducat Presbyteros Ecclesie, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus; & si in peccatis sit, remittentur ei.* Hic exprimitur Sacramenti

X x hujus

hujus subjectum, ille scilicet qui infirmatur: Et materia in olei unctione: Et forma in oratione fidei super infirmum: Et minister in Presbytero Ecclesie: Et gratia in peccatorum remissione, aliique effectus particulares in salvatione, & in alleviatione infirmi. Hujus unctionis cum nomine Sacramenti meminit Innocentius Papa I. in epist. 1. ad Decentium, cap. 8. & habetur in cap. *Illud superfluum*, dist. 95.

I I. Literæ Eugenii Papæ IV. Concilio Florentino adnexæ, & pariter Concilium Tridentinum sess. 14. declarant hujus materiam Sacramenti esse oleum ab Episcopo benedictum. Omnes verò Catholici Doctores, qui Concilium istud vel præcesserunt, vel subsequuti sunt, conveniunt esse de essentia Sacramenti, ut illud oleum fuerit ab Episcopo benedictum, excepto Caetano, qui in 3. p. quæst. 72. art. 3. hac de re subdubitat. Sed cum strictè & dogmaticè Eugenius Pontifex & Concilium Tridentinum loquantur, & oleum exprimant ab Episcopo benedictum, nihil planè requirunt ad materiam, quod non pertineat ad Sacramenti essentiam. Etenim cum aqua Baptismi ex Ecclesie præscripto debeat esse solenniter benedicta, quia tamen benedictio ista non spectat ad Baptismi essentiam, nusquam Concilia affirmant debere in Baptismo adhiberi aquam benedictam, sed solum aquam naturalem. Si tamen sit metuendi causa, ne oleum benedictum aliquando deficiat, concedunt ipsa Ritualia Summorum Pontificum jussu edita, & communiter Doctores, posse cum oleo benedicto aliud simplex oleum à Sacerdote commisceri.

I I I. Unctiones hujus Sacramenti septem recensentur ab Eugenio Pontifice in instructione Armenorum, scilicet oculorum, aurium, narium, oris, manuum, propter quinque sensus; deinde sextò pedum, propter gressus; septimo renum, propter carnis delectationem. Sed solæ quinque sensuum unctiones exiguntur de necessitate, si non Sacramenti, ad minus præcepti, ex omnium Fidelium consensu & praxi; adeò ut si ex his quinque una aliqua unctio omittatur, reddatur dubius & incertus valor Sacramenti: plerique namque asseverant, pertinere omnes quinque ad hujus Sacramenti essentiam. Sexta verò in pedibus alicubi est de præcepti obligatione, & alicubi non est, quatenus in multis Ecclesiis omitti solet, ut notat Suarez in 3. p. disput. 40. sect. 2. n. 6. Nescio tamen, an sit aliquis in hoc Regno locus, in quo soleat pedum unctio omitti. Septima verò, quæ est renum unctio, in omnibus fere Ecclesiis solet omitti, nec est de obligatione præcepti. Unctiones porrò quinque sensuum ubique ex præcepti necessitate debent adhiberi. Cujus præcepti ratio est, quia cum nihil sit in intellectu quod non præcesserit in sensu, inde fit ut omnia peccata ex sensibus corporis originem ducant: atque ita per curationem & corroborationem omnium sensuum sanatur à peccato, & corroboratur integer homo.

I V. Porrò aliorum disputationi relinquo, utrum essentia istius Sacramenti

menti perficiatur in quavis unctione, quæ prima de quinque supradictis adhibetur, ita ut reliquæ sint solummodò partes integrales Sacramenti, quemadmodum septem Ordines complent unum Ordinis Sacramentum, tametsi seorsim singuli Ordines ex multorum sententia rationem ac essentiam in se contineant Sacramenti Ordinis; & quemadmodum singulæ partes specierum Sacrae Eucharistiæ seorsim continent totam Eucharistiæ essentiam: an verò quinque unctiones sint collectivè, seu conjunctim de Sacramenti essentia. Secundum priorem sententiam sufficere posset una unctio ad Sacramenti essentiam, quanvis non sufficeret ad præcepti obligationem. Altera verò sententia opposita communior est: nihil tamen certi in utramvis partem asseri potest.

V. Etiam si plures sint Extremæ Unctionis effectus ultra peccatorum remissionem, hæc tamen sola tanti momenti est, ut ille etiam inungendus sit, qui cæterorum effectuum sit incapax. Nam is qui usu rationis prorsus excedit, non opus habet ut adversus tentationes adversarias roboretur, neque ut ejus animus sive torpore, sive terrore depressus erigatur; & nihilominus inungi debet ut peccatorum præcedentium, sive mortalium, sive venialium reliquiæ in eo aboleantur. Potest namque Sacramentum istud primam etiam ac justificantem gratiam conferre illi qui vel ex oblivione, vel ex impotentia loquendi, vel ex superveniente dementia nequit confiteri, dummodò post ultimum mortale peccatum fuerit sufficienter attritus. Adeoque fieri potest juxta Navarrum cap. 22. num. 13. ut quis moriens inunctus damnetur, qui unctus salutem æternam fuisset consequutus. Quod idem docent Suarez disp. 42. sect. 1. num. 10. Coninch disp. 19. dub. 5. num. 19. & alii.

VI. Plures exiguntur conditiones, ut possit aliquis Extremæ Unctione liniri. 1. Ut sit baptizatus; est enim Baptismus aditus Ecclesiæ, & janua Sacramentorum. 2. Ut aliquando fuerit rationis compos, & peccaverit, alioqui enim incapax erit eorum effectuum, quorum causâ fuit hoc Sacramentum institutum. 3. Ut inungendus ita ægrotet, ut de morte imminente periclitetur, idque insinuat S. Jacobus per vocem *καμνοῦσα*, quæ ferè oppressum morbo ac deficientem significat. Ideoque non est ministrandum hoc Sacramentum damnatis ad mortem adhuc corpore sanis, neque in periculo naufragii constitutis; de solis enim infirmis loquitur Apostolus: sed potest ministrari illis quos extremæ senectutis languor in periculum imminantis interitus adduxit, quanvis alius in eis morbus non deprehendatur, ut communiter asserunt Doctores.

VII. Minimè debet hoc Sacramentum iterari, dum idem perdurat mortis periculum & morbi status. Potest verò iterum ministrari, si morbi status immutetur, ita ut licet morbus non abscesserit, cessaverit tamen aliquo temporis intervallo periculum mortis, quod tamen postea ingravescente vi morbi redjerit. Debetque illud intervallum esse notabile, atque

X x 2 ejus

ejus interruptionis, ut duo illa intermissa pericula verè ac certò disjuncta dici possint. Atque hæc est unanimes Doctorum sententia, & constans Ecclesiæ praxis.

V I I. Respectu infirmi nullum ei præceptum imponitur petendi hoc Sacramentum, quanvis peccare per venialem negligentiam possit, non tamen mortaliter, nisi per contemptum. Deus enim & Ecclesiæ non judicaverunt propter alias quidem rationes, sed maximè propter conflictus quos excitat una ex parte insuperabilis aliquibus etiam bonis & piis imminens mortis cogitatio, aliæque ex parte conscientie timoratae formidines, ne quod in ultimum subsidium divina charitas introduxit animarum, vertatur illis in laqueum & salutis æternæ obstaculum. Verumtamen is Sacerdos cui incumbit animarum cura & Sacramentorum administratio, ligatur præcepto, & rogatus tenetur utroque titulo, justitiæ & charitatis, vel per se, vel per alium Sacerdotem administrare hoc Sacramentum. Imò verò etiam non rogatus, si advertit ægrum in eo statu esse, ut hoc indigeat Sacramento: maximè verò si aliàs sine ullo omnino Sacramento sit ex hac vita discessurus, dubitandum non est, Parochum hæc advertentem & negligentem peccare mortaliter. Peccat denique mortaliter quisquis sibi mortalis peccati conscius suscipit istud Sacramentum, nullâ præmissâ vel confessione, vel dolore peccati. Est enim gravis injuria & merum sacrilegium erga Sacramentum, & damnabilis incuria salutis æternæ.

I X. Nemini Sacerdoti licet præter Parochum, aut de Parochi licentia, Sacramentum Extremæ Unctionis ministrare, etiam prætextu extremæ necessitatis: & Religiosus incurrit ipso facto excommunicationem Papæ reservatam, qui id facere præsumpserit. Clement. 1. de privileg.

C A P U T XVI.

De Ordinis Sacramento.

I. A C R A M E N T U M Ordinis ita definitur à Magistro Sententiarum in 4. dist. 24. lit. K. Signaculum quoddam sacrum, quo spiritualis potestas traditur ordinato ad officium. Septem Ordinum species numerantur: Sacerdotum, Diaconorum, Subdiaconorum, Acolythorum, Exorcistarum, Lectorum, Ostiariorum. Hos enim singillatim recenset Clemens Pontifex epist. 2. ad Jacobum fratrem Domini, & Cornelius Papa epist. ad Fabianum Antiochenum, apud Eusebium lib. 6. histor. Eccles. cap. 42. & Caius Pontifex epist. ad

apologia secunda testatur moris fuisse, ut Diaconus sacram Eucharistiam ad Fideles absentes deferret.

III. Omnino indubitatum est apud cunctos Fideles, Sacerdotalem ordinationem, ad quam reducitur quoque Episcopalis, esse verum & perfectum Sacramentum. De Diaconatu porro pauci negant, Durandus in 4. dist. 24. quæst. 2. art. 1. Caietanus tom. 1. opusc. tract. 11. At reliqui communiter asserunt esse Sacramentum: quæ utique assertio tenenda est. Constat enim ex Act. Apost. cap. 6. & ex Concilio Carthagenensi IV. can. 4. & ex Pontificali Romano, & ex Græcorum Euchologio, conferri Diaconatum per manuum Episcopi impositionem, dicentis: *Accipe Spiritum Sanctum*. At hujusmodi manuum impositiones in ordinatione, præsertim verò si accedat expressio collationis Spiritus sancti, gratiam conferunt certam & indubitam, ut patet ex 1. Timoth. 4. & 2. Timoth. 1. & Actuum 8. vers. 17. 18. & Joan. 20. vers. 22. 23. Insuper Anastasius Papa II. in epist. ad Anastasium Imperatorem, cap. 7. expressis verbis Sacramenti gratiam attribuit Sacerdotum & Levitarum ordinationi. Denique ista Diaconorum ordinatione destinatur ad sancta & sublimia officia, qualia paulò antè commemoravi, tam secundum primitivæ, quàm hodiernæ Ecclesiæ consuetudinem. De Subdiaconatu autem probabilius ambigi posset, an sit Sacramentum: perspicuum est enim, non fuisse olim ab Ecclesia inter sacros Ordines reputatum. Enimverò dictum Carthagenense Concilium IV. aperte declarat, neque Subdiaconatum, neque inferiores Ordines conferri per manuum impositionem, eo quòd neque de majoribus sint, neque de sacris Ordinibus. Et can. *Nullus in Episcopum*, dist. 60. Subdiaconatus nominatim excluditur ab Ordinibus sacris. Synodus quoque Ancyrana, can. 13. decernit, non licere Chorepiscopis ordinare Presbyteros & Diaconos: nihil verò prohibet de Subdiaconis. Ipsaque Synodus Antiochena can. 10. disertè asserit, ordinari à Chorepiscopis posse Lectores, Exorcistas & Subdiaconos; at nullatenus Diaconos vel Presbyteros. Denique Innocentius Papa III. cap. *A multis*, de ætate & qual. & ord. præfic. negat Subdiaconatum esse sacrum ex divina, sed ex Ecclesiastica dumtaxat institutione. Communior tamen Doctorum consensus judicat, non modò Subdiaconatum, sed etiam singulos quosque minores Ordines vera esse, ac propria Sacramenta. Cælibatùs verò obligatio Subdiaconatui annexa, non est novæ, sed antiquissimæ institutionis. Etenim antiquissimum omnium quæ supersunt Occidentis Conciliorum, scilicet Eliberinum can. 33. deinde Agathense can. 28. & Turonense secundum can. 20. Sanctusque Epiphanius in hæresi Catharorum, quæ est 59. idemque in fine Operis adversus hæreses, disertè negant licitum esse Subdiaconis uxorem habere vel ducere.

IV. Ordinarium Ministrum Ordinis Episcopum esse, in confesso est apud omnes, eaque fuit constans Ecclesiæ ab initio praxis, & definiturunt

runt antiqui Canones, deinde Florentini, ac novissimè Tridentini Concilii sess. 23. can. 7. Attamen eadem sess. 23. cap. 10. de reform. permittitur quibusdam Abbatibus, ut subditis sibi Religiosis conferant Tonluram & minores Ordines: idemque permiserant anteriores Canones Abbatibus Sacerdotibus & ab Episcopo benedictis, cap. *Quoniam videmus*, dist. 69. & cap. *Cum coningat*, de atat. & qual. & ord. præfic.

V. Ordinari nemo debet nisi per proprium Episcopum, aut cum ejus licentia, de qua constet per Literas dimissorias ab eo concessas. Proprius Episcopus constituitur triplici ratione, vel originis, vel domicilii, vel Beneficii quod Clericus possidet intra ejus diocesis fines: sic enim decernitur cap. *Cum nullus*, de tempor. ordin. in 6. *Cum nullus Clericum Parochia aliena præter Superioris ipsius licentiam debeat ordinare*, Superior intelligitur in hoc casu Episcopus, de cujus Diocesi est is qui ad Ordines promoveri desiderat, oriundus; seu in cujus Diocesi Beneficium obtinet Ecclesiasticum, seu habet (licet alibi natus fuerit) domicilium in eadem. Porro illud censeri debet domicilium, in quo quis inhabitat saltem majore anni parte, aut in quo habet majorem rerum suarum partem, ut ibi docet Glossa verb. *Domicilium*. Idque liquidò statuitur l. 1. & Auth. *Qua in provincia*, C. ubi de crim. agi oport. & l. *Senatores*, C. ubi Senatores & clariss. conven.

V I. Quod attinet ad Episcopum originis, duplex censeri potest origo ex jure communi, quod nunc etiam viget in Italia: nam alia est origo respectu loci in quo aliquis natus est, & alia respectu loci in quo pater ejus natus est. Sic is qui natus est Mediolani à patre qui natus fuerat Genuæ; ejus natus est. Sic is qui natus est Episcopum, potestque horum alterum pro libito ad duplicem habet originis Episcopum, potestque horum alterum pro libito ad Ordines suscipiendos eligere, vel Mediolanensem, vel Genuensem Antistitem. Ita docent Zerola prax. Episc. p. 2. verb. *Dimissoria*, Bonacina de Sacrament. disp. 8. quæst. unica, punct. 4. num. 13. Barbosa de officio & pot. Episc. p. 2. alleg. 4. num. 4. & seqq. Idque fundatur in l. *Assumptio*, §. 1. D. ad municip. & l. *Filius*, C. de municip. lib. 10. In Gallia tamen Regno non alius agnosci solet originis Episcopus, quàm is in cujus diocesi quis natus sit.

V II. Alio præterea titulo potest aliquis proprium nancisci Episcopum à quo possit ordinari, scilicet continuato, nec interpolato triennio familiaritatis, hoc est commorationis cum Episcopo, tanquam unus de ejus familia, dummodo statim re ipsa Episcopus ei Beneficium Ecclesiasticum conferat, ut statuit Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 9. de reform.

V III. Is qui à Sede Apostolica privilegium obtinuit ad suscipiendos Ordines à quocunque Episcopo communionem habente Sedis Apostolicæ, non indiget Dimissoriis, sed tamen ad suscipiendos Ordines debet esse præmunitus literis testimonialibus proprii Ordinarii de vita & moribus, & quod non sit aliquo impedimento aut irregularitate, de qua constet, prædicitus. Bonacina de Sacramentis disp. 8. quæst. unica, punct. 4. num. 27.

num. 27. Joan. Bapt. Ciarlinius contro. forens. lib. 1. cap. 46. num. 23. Barbosa de offic. & pot. Episc. p. 2. alleg. 7. num. 15. Si secus, & sine testimonialibus ordinetur, remanet suspensus ab exercitio Ordinis taliter suscepti; & qui eum ordinavit Episcopus, suspensionem incurrit per integrum annum à collatione Ordinum, juxta Concilium Trident. sess. 23. cap. 8. ad fin. de reform.

I X. Episcopus qui alterius Episcopi subditum laicum clericali Tonsurâ citra ejus licentiam initiavit, æquè suspensus est ac si alienum Clericum sine Dimissoriis ordinasset, ut declaravit Urbanus Papa VIII. in sua Constitutione quæ incipit *Secretis*, 11. Decembris 1624. & refertur ad longum à Barbosa loc. cit. alleg. 8.

X. Eadem Urbani Constitutio pœnam suspensionis illis infligit, qui scienter se fecerint ordinari cum falsis, aut fictis, aut fiduciariis titulis. Quod idem fuerat antea decretum per cap. *Neminem*, & cap. *Sanctorum*, dist. 70. statuentia talem ordinationem esse vacuum & irritam: ubi Glossa id exponit secundum Ordinis executionem. His simile decernitur à Concilio Trident. sess. 21. cap. 2. de reform. Caterum duplex opinio agitur circa istud Tridentinum Decretum. Prima asserit hîc innovari pœnas per d. cap. *Neminem*, & cap. *Sanctorum* constitutas, eo quod Concilium ibi dicat pluraliter, *pœnas innovando*: quod non potest in unica pœna verificari; & ideo fatendum esse, quod ille ex Decreto Concilii suspensus sit, qui sine vero titulo fuerit ordinatus. Alii verò asseverant, fuisse à Concilio solam illam renovatam pœnam, quam exprimit cap. *Cum secundum*, de præbend. in quo Innocentius III. abrogat illam suspensionis pœnam decretam in d. cap. *Neminem*, & cap. *Sanctorum*; idque solum statuit, ut teneatur Episcopus ordinator, ejusque successores providere de alimoniis à se sine titulo ordinatum, donec ei congruum Beneficium contulerit. Hanc tueretur sententiam Barbosa d. p. 2. alleg. 20. num. 27. quam dicit à Doctoribus magis receptam; & allegat ita fuisse judicatum à Sacra Cardinalium Congregatione. Dicta verò Urbani constitutio suspensionem afficiens ordinatum, non est extendenda ultra falsos, fictos & fiduciarios titulos, de quibus loquitur; quia in eis plus est malæ fidei, & gravius peccatur ob mendacium & deceptionem, quàm Episcopo illuditur.

X I. Pii II. Bulla incipiens, *Cum ex sacrorum*, suspendit in perpetuum Clericos qui se ordinari faciunt in aliquo sacro Ordine, vel extra tempora à jure statuta, vel ante legitimam ætatem, vel sine licentia aut Dimissoriis proprii Ordinarii. Idque confirmant insequentium Pontificum Bullæ, Julii III. Clementis VIII. & Pauli V. ut sileam veterum Conciliorum, & novissimi Tridentini sanctiones. Quæ suspensiones perpetuæ solâ tolluntur Papæ dispensatione. Barbosa d. p. 2. alleg. 18. n. 14.

X I I. Circa violata interstitia nullam censuram in jure decerni contra ordinatum & ordinantem, docent Navarra, Henriquez, Suarez, Sayrus, Barbosa,

Barbosa, & alii. Permittit verò Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 11. 12. 13. & 14. ut Ordinarius ac proprius Episcopus, ubi subest necessitas, aut Ecclesie utilitas, possit circa Ordinum interstitia dispensare. Idemque interstitia unius anni assignat à minoribus Ordinibus ad Subdiaconatum, alteriusque anni à Subdiaconatu ad Diaconatum, & ab hoc ad Presbyteratum alterius pariter anni.

XIII. Ad primam Tonsuram prærequirit Tridentinæ sess. 23. cap. 4. ut eà initiandus Confirmationis Sacramentum susceperit, Fidei rudimenta sciat, itemque legere & scribere. Ad minores autem Ordines, ut his initiandi linguam Latinam intelligant, cap. 11. Ad Subdiaconatum præter alias laudabiles qualitates, ut annum vigesimum secundum ordinandus attigerit, cap. 12. Ad Diaconatum, ut vigesimum-tertium: & ad Presbyteratum, ut vigesimum-quintum ætatis annum attigerit, cap. 12.

XIV. Quod attinet ad tempora ordinationum à Jure Canonico præscripta, fas est Episcopo diebus festis & Dominicis unum duosve dumtaxat minoribus Ordinibus initiare. Ad Subdiaconatum porro, aliosve majores Ordines neminem licet promoveri, nisi Sabbatis quatuor Temporum, vel Sabbato sancto, vel etiam Sabbato ante Dominicam Passionis, nisi ex Papæ dispensatione ac rescripto, quod vocant *Extranea*, cap. de eo autem, de tempor. ordinat. Prima verò Tonsura potest conferri ab Episcopo quovis die, juxta Ostiensem, Grassium, Bonacinam, & constat ex ipsius Ecclesie consuetudine.

XV. Si ante Ordinum collationem palam protestetur Episcopus, se non intendere ordinare illos qui talem, aut talem habent contra Canones defectum, ut tituli, ætatis, falsarum Dimissoriarum, is qui sibi conscius ejusdem defectus promiscuè, nec sine peccato mortali se sistit ordinandum, & ordinatur, censendus est verè & validè ordinatus, ut docet Ludovicus Bail Parisiensis Theologus & Parisiensis Ecclesie Propenitentiararius in suo Examine ordinandorum. Ratio est, quia Episcopus ille per proprium sequentis ordinationis actum suam illam intentionem revocavit. Non enim censi potest voluisse sacrilegium committere, & materiam simul applicando cum forma Sacramenti hoc intendere, ut nullum fiat Sacramentum. Et Jus declarat irritam esse protestationem illius qui ex postfacto eidem proprio actu contravenit, cap. *Sollicitudinem*, de appellat. & cap. *Olim causam*, juncta Glossa, de censib. Similem casum ponit Glossa in cap. *Tua nos*, versic. *Mulierem*, de sponsalibus. Si aliquis (inquit) protestetur coram pluribus, quod omnia quæ dicet vel faciet, non faciet animo contrahendi matrimonii, & postea publicè dicat, *Consentio in te*; in isto casu dico, quod Ecclesia judicare debet pro matrimonio, quia recurrendum est ad communem verborum intelligentiam, & potuit recedere à prima voluntate. Hoc idem docet ibidem Joannes Andreas. His adde præter memoratum sacrilegium, quod nemo intendere præsumitur, horrenda

Y y etiam

etiam insequutura damna. Ex quo enim Episcopus Clericum in Sacerdotem non habens intentionem consecraverit invalidè, omnes ejus insequentes Missæ erunt idololatriæ, omnes particulae quas consecrare ad populi Communionem, aut etiam ad morientium Viaticum voluerit, non erunt Sacramenta, nullamque participantibus causabunt gratiam: Extremæ Unctiones quas conferet, irritæ prorsus erunt, omnes absolutiones poenitentium inanes & invalidæ; & si eundem contingat fieri Episcopum, ejus ordinationes omnes & consecrationes nullius erunt momenti: quam inde sequeretur animarum strages & perditio: Non enim potest Ecclesia sacram potestatem, & internam jurisdictionem supplere; ne quidem in mortis articulo, in eo qui non est Presbyter. Itaque hoc sentiendum in proposito casu, Ordinatorem qui sic protestatus fuerat, quanvis nihil postea cogitaverit in oppositum præfatæ protestationis, hoc ipso solo suam illam protestationem revocare, quatenus reipsa materiam & formam Ordinis applicat, nisi per summum scelus, dum materiam & formam Ordinis applicat, simul intentionis actum produceret de ordinationis in individuo nullitate.

XVI. Suscipiens duos simul Ordines sacros incurrit suspensionem ab Ordine posteriori, cap. *Literas*, de temp. ordinat. Suscipiens quatuor simul Minores cum Subdiaconatu, suspensus est à Subdiaconatu, cap. 2. de eo qui furt. ord. fusc. Suscipiens Ordines minores ante legitimam ætatem, nullam censuram incurrit, ut neque is qui interstitia non servat, quanvis indubiè peccet.

XVII. Ordines sacri, ipsumque Sacerdotium validè, sed non licitè conferri possunt infantibus baptizatis, ipsisque adultis qui nec habeant, nec unquam habuerint rationis usum. Decernit quippe cap. 2. de ætat. & qual. & ordin. validè fuisse ordinatum Subdiaconum eum qui necdum attingerat discretionis annos. Et Theologi simul cum Canonistis consentiunt valere Sacerdotium infanti baptizato collatum, Magister sententiarum lib. 4. dist. 25. & ibidem S. Thomas, S. Bonaventura, Scotus, Paludanus, Dominicus Soto & alii communiter. Idem asserendum de Confirmatione & Sacra Eucharistia; nam liquet sub Ecclesia primitiva ipsis etiam infantibus Baptismum & Confirmationem & Eucharistiam simul ministrari solita fuisse; & infantibus olim baptizatis porrigebatur bibendus de calice Christi sanguis, teste Cypriano de lapsis. Infantibus tamen non potest conferri Sacramentum Poenitentiae, neque Extremæ Unctionis, neque Matrimonii. Ratio est, quia Poenitentia consistit in actionibus liberis contritionis, confessionis, satisfactionis: Matrimonium in libero consensu: Extrema verò Unctio præsupponit peccata quorum reliquias debeat. Idèò adulti quoque qui nunquam rationis usum habuere, sunt trium horum Sacramentorum incapaces. Sed potest inungi infans, qui fuerit aliquando rationis compos, atque ita peccasse potuit. Invalidè autem baptizaretur aut

præsenti, non ineunt quidem matrimonium ratum, sed eorum conventio transit & resolvitur in sponsalia de futuro, cap. *Tua nobis*, de despons. im- pub. atque idem quamvis postea in annos pubertatis provecti à matrimonio ex mutuo consensu resiliant, remaneret tamen sicut in omnibus legitimis sponsalibus impedimentum publicæ honestatis; cum tamen non sit huic impedimento locus quando irrita sunt ipso jure sponsalia; puta contracta infra septennium, aut citra sufficientem consensum, aliòve interveniente impedimento, cap. *Accessit*, eod. tit. Nequeunt autem impuberes ab initis inter se sponsalibus recedere donec annos pubertatis attigerint, qui incipiunt in pueris desinente anno decimoquarto, in foeminis autem anno exacto duodecimo. Quin etiam si horum alter annos attigerit pubertatis, ei tamen nondum resiliare permittitur donec pars altera ad pubertatem pariter devenerit; tunc enim ambobus liberum erit contracta sponsalia revocare, altera etiam parte invitâ, cap. *De illis*, eod. tit.

III. Sponsalia de futuro etiam juramento firmata multis dissolvuntur modis. 1. Ex mutuo consensu, cap. *Præterea* 2. de sponsal. 2. Per longam unius absentiam potest pars altera novas inire nuptias, cap. *De illis*, eod. ubi Glossa requirit triennium absentiae. 3. Per ingressum Religionis, cap. *Commisum*, eod. 4. Per secunda sponsalia de præsenti cum alio illicitè quidem, sed tamen validè contracta. Verùm si secunda cum alio sponsalia sint pariter de futuro, hæc non valent, perduratque priorum obligatio, cap. *Sicut* 22. eod. 5. Per Ordinis sacri susceptionem, cap. unico, de voto in 6. Præterea 6. per subsequenter fornicationem, idque in favorem solius innocentis partis, cap. *Quemadmodum*, de jurejur. 7. Per superveniens impedimentum, exempli gratiâ novæ affinitatis inter sponsores ex fornicatione cum consanguineo unius ex partibus in primo, vel secundo gradu. 8. Per supervenientem notabilem infirmitatem aut deformitatem, quæ sit durabilis, ut sunt lepra, paralytis, amissio oculi vel nasi, d. cap. *Quemadmodum*. 9. Ex subortu capitalium inimicitiarum inter sponsores, quia coactiones frequenter sinistros exitus pariunt, cap. *Requisivit*, de sponsal.

IV. Jure veteri sponsalia de futuro duobus modis transibant in matrimonium de præsenti. 1. Per copulam inter sponsores animo maritali habitam, cap. *Is qui fidem*, de sponsal. 2. Per mutuum consensum de præsenti, etiam clandestinum, cap. 1. de clandest. despons. Sed per Concilium Tridentinum sess. 24. cap. 1. de matrim. istud revocatum fuit. Unicus ergo superest modus, scilicet consensus verbis de præsenti expressus coram Parocho & testibus duobus.

V. Ex præscripto Concilii Lateranensis cap. ult. de clandestin. despons. & Tridentini sess. 24. cap. 1. de reform. matrim. præmittendæ sunt ante nuptias denunciationes in Ecclesia; atque ad unius honesti viri assertionem, affirmantis certum dirimens impedimentum, inhibendæ sunt.

sunt nuptiæ contrahendæ, cap. *Præterea*, & cap. *Cum in tua Diocesi*, de sponsal.

V I. Si quis verbis usus est ambiguus quasi fœminam desponsaret, & ita deceptam carnaliter cognovit sine animo desponsandi, ille non judicabitur (saltem in foro conscientiæ, in quo tamen deceptam fœminam aliâ saltem ratione indemnem præstare tenebitur) matrimonium aut sponsalia contraxisse ob defectum consensus; cap. *Tua nos duxit*, 26. eod. tit. Sed si nulla superest alia indemnitis ratio in eo qui fœminam malitiosè decepit, nec sit notabilis admodum inæqualitas conditionum, ducere illam in foro conscientiæ tenebitur.

V II. Sponsalia clandestina sine præsentia Parochi & testium contrahi possunt non solum validè, ut omnes concedunt, sed etiam licitè. Frustra autem objicitur à quibusdam, quod quibus absolutæ nuptiæ prohibentur, his etiam prohibentur sponsalia, ut dicit lex *Oratio*, D. de sponsalibus: & lex *Si quis tutor* 60. §. *Quamvis*, D. de ritu nupt. Legum enim illarum intentio huc collimatur, ut nefas sit sponsalia inire iisdem personis quibus non licet nuptias contrahere; sic enim promittitur adimpletio rei omnino prohibitiæ: at hic per sponsalia clandestina promittitur adimpletio rei licitiæ; supponimus enim ambas partes posse matrimonio legitime conjungi. Nec sequitur quod illa clandestina desponsatione promittatur matrimonium clandestinum; mens namque desponsantium, & juris præsumptio est, ut promittant futurum matrimonii contractum ea formâ & modo quem Jura præscribunt, ut sit verum & validum.

V III. Si parentes pro filiis, sive puberibus, sive impuberibus sponsalia contrahunt præsentibus & scientibus ipsis filiis, sed tamen tacentibus, horum taciturnitas pro consensu habetur. Idemque jus est si sponsalia illa à parentibus conventa fuerint, filiis absentibus & ignorantibus; sed re ipsis postmodum significata filiis, si hi tacuerint, neque verbis ullis aut signis abnuerint, censentur filii tacitè factum parentum ratificasse. Utraque decisio habetur perspicuè in cap. unico, §. ultimo, de despons. impub. in 6. Hanc juris decisionem nonnulli extendunt quoque ad tutorem. Sanè lex *Si puella*, D. de sponsalibus, hoc unum edicit, non posse tutorem sponsalia vel constituere, vel dissolvere, nisi id fiat ex impuberis puellæ voluntate. Quamvis autem tutoris potestas detur in personam, sanctius tamen & naturalius simul & antiquius jus est patriæ potestatis. Et præterea præsumitur pater ob naturalem affectum semper consulere propriis liberis; cum ex adverso facile contingere possit, ut tutor suabatur in personam pupilli potestate ad proprium vel suorum commodum. Multò verò minùs attribuenda videtur in re matrimoniali auctoritas curatoribus, cum eis non sit concessa in personas minorum, sed solum in eorum opes & rem familiarem auctoritas & ministerium; ut præclare dicit lex *in copulandis*, C. de nuptiis: quæ eadem negat eandem potestatem

testatem cognatis & affinibus circa matrimonia. Itaque placet magis opinio Innocentii Papæ & Bernardi, qui prædictum jus restringunt & limitant in solo patre, ut filius tacens consentire judicetur; quàm opinio Ostiensis & Glossæ ad d. cap. unicum, §. Porro, verb. *Sponsalia*, hanc juris dispositionem extendentium ab ipso patre ad quemvis alium, etiam non tutorem, neque cognatum.

I X. Ex matrimoniis clandestinis nulla nascitur obligatio sponsalium; cum enim hæc matrimonia sint decreto Concilii Tridentini simul nulla & illicita, perinde est ac si contracta non fuissent, atque ita nullam pariunt canonicam obligationem. Idem statuendum de matrimonio ficto & simulato; cum enim ibi desit consensus, non potest rationem habere sponsalium, quippe quæ sine consensu non subsistunt. Restat ergo ut sola impuberum matrimonialis per verba de præsentis conventio rationem induat sponsalium, & ita pariat publicæ honestatis impedimentum, per d. cap. *Tua nobis*, de despons. impub.

X. Si antea tempore aliquis voverat castitatem aut Religionem, non dubium quin subsequuta sponsalia sint irrita. Quod enim Deo semel consecratum est, non potest sine sacrilegio alteri promitti aut donari. Sed si post contracta sponsalia velit Religionem ingredi, potest ea de causa conventionem sponsalium retractare eo magis, quia Jus permittit post ratum etiam, nec consummatum matrimonium ingredi Religionem invitâ alterâ Parte, cap. 2. de convers. conjug. Sed si post inita sponsalia sine proposito ingressus in Religionem una Partium voveat simpliciter castitatem, aut sacros Ordines suscipere intendat, gravis est difficultas inter Doctores, an jus habeat alterâ invitâ Parte sponsalia retractandi. Quidam enim affirmant, in quibus sunt S. Thomas in 4. dist. 38. quæst. 1. art. 3. quæstiunc. 2. ad 1. Richardus dist. 27. art. 3. quæst. 2. Caetan. verb. *Perjurium*, cap. 2. Sotus in 4. dist. 6. quæst. 2. art. 5. §. *Verum*: Paludanus dist. 38. quæst. 3. art. 3. Major dist. 27. quæst. 5. Volunt enim excipi à futuri matrimonii promissione statum perfectiorem, qualis est cœlibatus ac perfecta continentia, etiam si sponsalia fuerint juramento firmata; id enim juramentum comprehendit sub eadem exceptione. Hanc sanè opinionem tam multi graves assertores reddunt probabilem. Nihilominus negans opinio videtur Juri & rationi magis esse consentanea; illa enim supposita exceptio, neque significata, neque in mente spondentium formata fuit, neque usquam in Jure legitur introducta; idcirco illius prætextu non videtur derogandum alterius acquisito juri, nec licitum est in præjudicium alieni juris ad altiora aspirare; hoc enim prætextu etiam liceret alteri conjugum altero invito continentiam profiteri post matrimonium consummatum. Casus verò profitendæ Religionis ante consummationem est in Jure singularis, nec debet ultra limites expressos extendi, aut protrahi ad quævis continentia vota; non enim major ratio hîc est admittendi tacitam exceptionem

nem ex prætenu majoris perfectionis, quam in eo qui absolute daret centum nummos alicui, subintelligendo hoc majus bonum, de quo donans ipse nihil cogitasset, nisi placuerit aliquando eosdem nummos repetere ad elemosynas pauperum. Quinimò contrarium in Jure deciditur; nam in cap. *Veniens*, qui clerici vel voventes matrim. contrah. poss. reprobatur votum continentiae à muliere emissum post sponsalia, inconsulto sponso, eique permittitur matrimonium. Citatur etiam à nonnullis cap. *Ex literis* 10. de sponsalib. quo prohibetur sponso migrare ad alia vota: sed perperam; ibi namque per alia vota nihil intelligi debet nisi aliud matrimonium. Alius est formalis textus in extrav. Joannis XXII. cap. unico de voto, ubi decernitur, eum qui nondum consummato, quod contraxerat, matrimonio, suscepit Ordinem sacrum, in quo votum solenne emisit continentiae, cogendum esse sub excommunicationis poena ad petitionem uxoris matrimonium consummare, nisi malit Religionem ingredi. Denique hanc negativam de voto continentiae contracta sponsalia praecedentia non dirimente, sententiam docent & asserunt Ostiensis, Innocentius, Joannes Andreas, Panormitanus, Archidiaconus in cap. *Rursus*, qui clerici vel voventes, & S. Antoninus 3. p. tit. 1. cap. 18. §. 2. Fumeus verb. *Matrimonium*, num. 2. Navarrus cap. 22. num. 27. Lessius lib. 2. cap. 41. num. 54. Coninch disp. 23. dub. 3. num. 25.

XI. Eum qui post contracta sponsalia vovit castitatem, si huic voto nolit sponsa acquiescere, scribit Sylvester verb. *Sponsalia*, q. 7. citans Paludanum, teneri ingredi Religionem, eo quod votum suum aliter servare non possit. Sed verius est, hunc non onerari graviore debito quod nullatenus vovit: sed si Pars nolit obligationem sponsalium remittere, obligatione astringi contrahendi & consummandi matrimonii. Id perspicuum est ex praedicta extrav. unica de voto, quae loquens de ingressu in Religionem, sic dicit de eo qui post contractas, necdum verò consummatas nuptias, castitatem solenniter vovit in Q. is sacri susceptione: *Quod si forsitan renuerit adimplere. Ad quae verba Glossa ita infert: Supponit expresse quod possit renuere, ut in sermo dicitur, qui licet jussus per dominum potest nolle hereditatem adire, l. Cum proponas, C. de hered. instir.* Hoc igitur casu, qui se continentiae voto post sponsalia nuncupavit post duos menses à Jure concessos, nec potest à defponsata obtinere ut sibi promissio illa remittatur, potest, imò debet nuptias consummare, & omnino debitum petenti reddere; sed ipsi vicissim petere non licet, ut continentiam servet quantum potest. Deinde si consors praecedat, non potest superstes continentiae voto astrictus ad secundas nuptias convolare, juxta cap. *Placet*, de convers. conjug. Sed si dum vivit uxor, periculum gravissimum urgeat incontinentiae, expediet omnino id votum auctoritate Superioris relaxare: quale exemplum habetur in cap. *Veniens*, qui clerici vel voventes.

CAPUT

CAPUT XVIII.

De materia, forma, & Ministro Sacramenti
Matrimonii.

I. Aucti quidam neoterici, Melchior Canus lib. 8. de locis Theologic. cap. 5. Estius in 4. dist. 26. §. 10. & 11. scripsere hujus Sacramenti Ministrum esse Sacerdotem, ejusque verba esse formam: contrahentium autem verba aliave signa consensus esse materiam; & quando deest Sacerdos, nihil geri inter ambas Partes præter civilem contractum. Contraria opinio est omnium aliorum Theologorum & Canonistarum communis, ipsos contrahentes esse ministros, Sacerdotem autem post Concilii Tridentini decretum non assistere ut Sacramenti hujus ministrum essentialem, sed ut testem ad hoc necessarium, ut conventio Partium habeatur pro legitimo contractu & sufficiente ad rationem Sacramenti. Sed ante Tridentinum Decretum non fuisse necessariam Parochi præsentiam ad rationem Sacramenti, quod in solo Partium baptizatarum consensu de præsentis mutuo signis sufficientibus de mutua corporum traditione expresso subsistebat: Sacerdotem verò non interfuisse nisi tanquam ministrum accidentarium & ceremonialem, & hujus Sacramenti testem. Idque est quod verbis Tertulliani significatur dicentis lib. 2. ad uxorem, in fine, matrimonia Fidelium conciliari ab Ecclesia. Ambrosius quoque epist. 70. meminit Fidelium matrimoniorum per Sacerdotem benedictionis, & per eundem in Ecclesia impositionis velaminis super Sponsam & Sponsam. Concilium Carthaginense IV. can. 13. præcipit conjugatos benedici à Sacerdote, eisque propter hujus benedictionis venerationem præcipit insequentis noctis continentiam. Quod autem Evangelista Papa, 30. quæst. 5. can. *Aliter*, vult censeri pro stupris matrimonia in quibus neque dos, neque cognati, neque Sacerdotis benedictio intervenierit, hoc unum intendit, clandestina matrimonia, si nullâ probatione eorum veritas declaretur, ita esse suspecta, ut eorum nullitas præsumenda sit, donec nuptialis utrimque consensus probationibus omni exceptione majoribus elucescat.

II. Apertè verò fallitur Bannes, qui 1. p. quæst. 1. art. 8. dub. ult. in respons. ad 3. affirmat Magistrum, & D. Thomam, & Scotum dubitasse de hac quæstione; ipsi enim apertè suam explicant sententiam. Magister quidem in 4. dist. 28. §. *Premissa autem*, sic ait; *In hujus autem Sacramenti celebratione, sicut in aliis, quadam sunt pertinentia ad substantiam Sacramenti,*

ut consensus de presenti, qui solus sufficiat ad contrahendum matrimonium: quædam vero pertinent ad decorem & solemnitatem Sacramenti, ut parentum traditio, Sacerdotis benedictio. D. Thomas mentem quoque suam clarissime profert in 4. dist. 26. art. 1. ad 1. his verbis: *Ad primum dicendum, quod verba quibus consensus matrimonii exprimitur, sunt forma hujus Sacramenti; non autem benedictio Sacerdotis, quæ est quoddam sacramentale.* Atque hoc idem repetit dist. 28. art. 3. in corpore: atque inde concludit, matrimonium clandestinum esse verum Sacramentum. Similiter Scotus in 4. dist. 26. quæst. unica, §. *Sed hic est dubium*, perspicue ait hujus formam Sacramenti esse verba quibus contrahentes consensum suum exprimunt, eisdemque sic exprimentes esse ministros Sacramenti.

III. Matrimonium habet quidem pro materia remota, seu circa quam versatur, contrahentium corpora; sicut Pœnitentia pro sua remota materia habet peccata pœnitentis. At verò Matrimonii materia proxima & intrinseca est ipse mutuus consensus signis externis expressus, quatenus habet rationem traditionis: qui idem consensus mutuo significatus, quatenus habet rationem acceptationis est ejusdem Sacramenti forma. Omnis etenim promissio & traditio donec acceptetur est ex se inefficax & indeterminata, ut rata sit vel irrita: per acceptationem autem determinatur ad esse ratum, & efficaciam sortitur ad inducendam obligationem: formæ autem proprium est determinare materiam, eique vim agendi impertiri. Illa igitur traditio est proxima istius Sacramenti materia, acceptatio verò formæ rationem sortitur.

I V. Magna quæstio est, utrum ad validitatem matrimonii requiratur mutuus consensus ad copulam; utrumque enim gravia urgent argumenta. Nam pro affirmativa favere ejus assertoribus videtur, quod ad valorem matrimonii necessariò requiritur consensus in id quod est de matrimonii essentia, cum omninò consistat matrimonium in consensu Partium. Ex quo etiam sequitur, requiri pariter consensum circa ea quæ matrimonii essentiam necessariò consequuntur. Quisquis enim rem aliquam absolute vult, idem quoque saltem virtualiter ac implicite vult ea omnia quæ ejus rei essentiam necessariò consecantur. Atqui matrimonio essentialis est, ut supra vidimus, corporum mutua traditio & acceptatio, quo fit ut neuter seorsum sui corporis potestatem habeat, teste ipso Apostolo 1. Corinth. 7. *Mulier, inquit, sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.* Sed illa utrumque translatio potestatis ac dominii in proprium corpus refertur essentialiter ad copulam: Ergo non potest subsistere matrimonium sine intentione ad copulam, & obligationis susceptione ad illam, quoties pars altera debite requireret. Præterea sacri Canones definiunt, non pertinere ad conjugium eos casus inter quos non intervenit sexuum commissio, can. *Non dubium*, can. *Cum societas*, 27. quæst. 2. Et ibid. can. *Sic quippe*, can.

ex D. Gregorio Papa desumptus est, disertè negat B. Joseph propter sexum continentiam ad nuptias B. Virginis pervenisse, sed solum ad sponsalia ejusdem.

V. Ex parte autem negativa maximè atque invictè urget verum quod intercessit inter Beatissimam Virginem, & Sanctum Joseph connubium; cum tamen sacratissima Virgo nunquam de proposito remiserit servandæ virginitatis. Qua de re sapienter Augustinus lib. 1. de nuptiis & concup. cap. 11. sic attestatur: *Conjux vocatur ex prima fide desponsationis, quam concubitu non cognoverat Joseph, nec fuerat cogniturus, nec petierat: nec mendax manserat conjugis appellatio, ubi nec fuerat, nec futura erat ulla carnis commissio. Propter quod fidele conjugum parentes Christi vocari ambo meruerunt, non solum illa mater, verum etiam ille pater ejus, sicut conjux matris ejus; utrumque mente, non carne. Idque habetur 25. quart. 2. can. Conjux vocatur.* Idem sanctus Augustinus iteratò hoc docet lib. de consensu Evangel. cap. 1. ubi observans quod Evangelista dicat Joseph verum Mariæ, sic scribit: *Neque enim fas erat ut ob hoc eum à conjugio Maria separandum putaret, quod Virgo peperit Christum. Hoc enim exemplo magnificè insinuat fidelibus conjugatis, etiam servatâ pari consensu continentia, posse permanere vocarique conjugium, non permixto corporis sexu, sed custodito mentis affectu: præsentim quia potuit eis nasci filius sine ullo complexu carnali, qui propter solos filios gignendos adhibendus est.*

VI. Eadem pars negativa probatur, quia si talis conditio seu obligatio invicem continendi esset contra matrimonii substantiam, nullum & irritum esset matrimonium quod contrahitur per unam Partium, cum hac intentione & obligatione nunquam matrimonium consummandi. Et tamen oppositum sancitur in cap. *Commissum*, de sponsalib. Cum enim aliquis sponsalia de futuro firmata juramento contraxisset, deinde votum emisisset Religionem ingrediendi, mandat Pontifex ut ille promissum matrimonium contrahat, nec tamen consummet, sed mox Religionem ingreditur. Præterea cap. *Verum*, de convers. conjug. definit posse conjugatum per verba de præsentî Religionem alterâ invitâ Parte ingredi, dummodo matrimonium non sit consummatum; & alteri Parti licere ad aliud matrimonium transire, quia prius matrimonium per religiosam consortis professionem quasi per mortem solutum sit. Atque ut non pauca fileam sanctorum conjugum exempla, qui virginitatem in matrimonio illibatam servaverunt, Elzearii & Delphinæ, Eduardi Anglorum Regis & Edithæ, Henrici Imperatoris & Cunegundis, celebratur Græcorum historiis conjugium Marciani Imperatoris & Pulcheriæ initum post datam utrimque fidem mutæ continentia.

VII. Ad superius argumentum de mutua corporum traditione, quæ est de matrimonii essentia, ab eoque inseparabilis: respondendum, dominium illud mutuum quod alter in alterum nanciscitur per corporum traditionem, perdurare ad vitam utriusque conjugis, subsistente nihilominus obliga-

obligatione ad promissam continentiam servandam. Est enim axioma Juris Canonici, posse usum ab ipso dominio separari, cap. *Exiit qui seminat*, §. *Nec quidquam*, vers. *Nec per hoc*, de verbor. signific. in 6. & extravag. *Ad Conditorem*, in princip. eodem tit. Quin etiam in Jure Civili plerumque contingit, ut dominus ac proprietarius rei careat ejusdem usu, ad quem solum jus habet usufructuarius aut usufructuarius. Tales ergo conjugati retinent dominium in mutua corpora, sed tamen ligatum & impeditum quoad usum, quo fit ut habita inter eos copula sacrilegii crimine maculetur ob voti transgressionem; non tamen crimine stupri aut fornicationis, quia non esset accessus ad non suam. Ad Canones paulò antè in oppositum citatos facilius est responsio, Authores scilicet horum Canonum ut distinguant intermeratum Virginis Mariæ conjugium ab aliis communibus matrimoniis ad sexuum commistionem destinatis, strictius ibi usurpant nomen matrimonii aut nuptiarum, & latius extendunt sponsaliorum notionem ac significatum; cum tamen sponsalia propriè sumpta sint promissio de futuris nuptiis, & conventio sanctæ Mariæ cum sancto Joseph fuerit de præsentis, & non de futuro. Opposita verò aliorum Canonum & Patrum testimonia, quibus affirmant verum fuisse inter ambos matrimonium, loquuntur juxta propriam ejus vocis significationem.

CAPUT XIX.

De Matrimonio per procuratores contracto.

I. INIME dubitatur valuisse matrimonium per procuratorem contractum ante Tridentinum Decretum sess. 24. cap. 1. de reform. matrim. quo hæc requiritur conditio tanquam essentialis, ut contrahentes suum consensum coram Parocho & testibus exprimant. In veteri Testamento matrimonium Isaac cum Rebecca contractum fuit per Eliezer internuntium, cap. *Honoramus*, 32. quest. 2. & cap. *Ex parte* 14. de convers. conjug. & cap. *Veniens*, qui cler. vel vovent. & cap. ultimo de procur. in 6. & l. *Sufficit*, & l. ult. D. de sponsal. & l. *Mulierem*, D. de ritu nupt. omnes enim contractus qui consensu perficiuntur, possunt inter absentes ac per procuratores contrahi, l. 1. §. *Est autem*, D. de contrah. emptio. Sed hoc jus nullatenus abrogatum est per Tridentinum Decretum, ut communiter sentiunt Doctores, & præsens quoque Ecclesiæ praxis docet: neque Tridentinum exigit ut contrahentes per seiplos suum consensum coram Parocho exprimant, sed simpliciter ac generatim, ut exprimant coram Parocho & testibus; id verò præstant

præstant absentes, qui per constitutos à se procuratores exprimunt: & qui per alium facit, per se facere videtur. Et potest quis per alium quod potest facere per seipsum, cap. *Potest quis*, de reg. jur. in 6. & qui facit per alium, perinde est ac si faciat per seipsum, cap. *Qui facit*, eod.

II. Præfatum illud cap. ultimum de procur. in 6. tria decernit, notatissima circa procuratorem ad nuptias constitutum. Primò esse necessarium ut procurator habeat mandatum circa hoc speciale; non enim sufficeret generale: nemo enim censetur in re tanti momenti, à quo status totius vitæ futura dependeat, velle cum aliqua contrahere, nisi prius illam noverit & in eam consentiat, l. *Generali*, D. de ritu nupt. Secundò exigit ut procurator per se rem gerat, nec possit alium sibi subrogare, nisi hoc quoque specialiter habeat in mandato. Tertio requirit ut constituens mandatum suum non revocaverit antequam res mandata geratur, alioqui nullum erit illud à procuratore actum matrimonium, tametsi tam ipse quam ea cum qua contrahit, revocationem hujusmodi penitus ignoraverit, cum ibi deficiat alterius Partis consensus, sine quo nuptiæ conciliari nullo modo possunt. Id verò speciale est in matrimonio; ceteri enim contractus per constitutum procuratorem validè fiunt, & obligationem inducunt, si revocatio mandati non ante innotuerit procuratori & Parti, l. *Si mandassem*, D. mandati: & l. 1. §. 2. D. quod jussu: & cap. *Ex parte* 12. de rescript. & adhuc clariùs in Clement. unica de renunciatione.

III. Tribus istis conditionibus quarta demùm adjungenda est, ne constitutus ad matrimonium procurator mandatis fines excedat sui: si enim excesserit, irritum est quod agit; non enim censetur mandans consentire, nisi fervetur præscripta ab eodem conditio, l. *Diligenter*, D. mandati. Ut si mandatum fuerit de contrahendo cum Cecilia matrimonio certa dote constituta, invalidè contrahet mandatarius si nulla, vel minor dos constituatur. Quod idem censendum de ceteris conditionibus apposis. Coninch disput. 24. dub. 9. num. 69.

IV. Queritur an valeat initum per procuratorem matrimonium, si post mandatum ipse mandans inciderit in amentiam, quæ perduret quo tempore procurator contrahit? Respondendum est, valere; non enim requiritur ut qui mandavit ratione utatur, dum procurator mandatum exequitur; nam alioqui si tunc temporis dormiret, aut ebrius esset, dicendum quoque esset irritum esse id omne quod à procuratore geritur, quatenus qui mandaverat jam usu rationis caret: sufficit enim quod rationis compos mandaverit, & procurator ipse dum exequitur, ratione utatur. Si infes, quod is tamen qui per se immediatè contrahit tempore ebrietatis suæ vel amentię, nihil validum efficiat, etiamsi antea rationis compos hunc actum intendisset; id quidem verum est, magna tamen in utroque casu intervenit differentia, quia procurator validè agit, quia ratione utitur ad consensum & contractum indispensabiliter & ipso facto necessariā. At verò dum quis

quis ebrius vel amens est, incapax est & contractus & consensus omnis per seipsum. Ita Henriquez lib. 11. de matrim. cap. 4. num. 4. Sanchez lib. 2. disp. 11. num. 12. Nullatenus verò est admittendus procurator, nisi mandatum exhibeat. Nullatenus quoque fides mandanti adhibenda est in externo foro, si mandati sui anteriorem contractui revocationem prætexat, nisi iuridicè & sufficienter probet se revocasse.

CAPUT XX.

De proclamationibus Matrimonio præmittendis.

I. **S**TATUTUM est in primis ab Universali Concilio Lateranensi sub Innocentio III. can. 51. qui citatur in cap. *Cum inhibito*, de clandest. desponsat. & deinde à Tridentino sess. 24. de reformat. matrim. cap. 1. ut antequam matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus festivis in Ecclesia inter Missarum solennia publicè denunciatur inter quos matrimonium sit contrahendum; quibus denunciationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonii procedi possit. Sed si probabilis apparuerit conjectura impedimenti, contractus interdicatur expresse, donec quid fieri debeat super eo manifestis constiterit documentis, d. cap. *Cum inhibito*.

II. Si contrahentes sint diversarum Parochiarum, faciendæ sunt denunciationes in utriusque Parochia, non enim sufficienter alioqui possent impedimenta dignosci. Idemque sentiendum de diversis Diocesis. Alteruter enim contrahentium sive Parochus, sive Episcopus, potest eos matrimonio jungere, & uterque Episcopus potest intra fines Diocesis suæ circa has proclamationes dispensare. Bonacina de matrim. quæst. 2. punct. 6. num. 7. Barbosa de potest. Episc. part. 2. alleg. 32. num. 10. & 35. Quod verò dicit Tridentinum de tribus continuis diebus festis, non est aliter intelligendum, nisi de festis non longo intervallo distantibus, non verò de festis sibi immediate succedentibus. Suadet enim id ratio dignoscendi si qua sint impedimenta; ad quem finem conducit ut tempus populo concedatur, in mentem si quæ sunt obstacula revocandi, & ea Parocho denunciandi. Quocirca haud ita festinanter urgenda res est, nisi gravis succurrat causa; sed interponendi sunt certi dies ab una ad alteram proclamationem: eaque est recepta ubique ferè praxis interstitii ab uno ad aliud festum unius saltem aut duorum dierum. Sanchez de matrim. lib. 3. disput. 6. num. 8. Coninch. disp. 27. dub. 5. num. 47.

III. Ad Episcopum ejusque Vicarium spectat dispensatio harum proclamationum, hoc enim Ordinarii prudentiæ committit Concilium Tridentinum d. sess. 24. cap. 1. ut vel una tantum denunciatio fiat ante contractum coram Parocho ineundum, vel etiam post contractum coram Parocho initum interdicitur consummatio, & provideatur ne simul cohabitent Partes donec factis denunciationibus in Ecclesia nihil impimenti cognoscatur. Cum autem requirat Concilium, ut Ordinarius judicet dispensationem expedire, satis declarat non nisi ex justa causa licitum esse in hac re dispensare.

IV. Justas in hac re dispensandi causas colligunt Summistæ. Atque hæc ferè sunt quæ sequuntur, quasque referunt S. Antoninus 3. p. tit. 1. cap. 16. Sylvester verb. *Matrimonium* 6. quæst. 7. Sanchez lib. 3. disp. 9. Coninch disp. 27. dub. 6. Barbosa de potest. Episc. p. 2. alleg. 32. n. 35. & seqq. Prima causa dispensandi est quoties aliàs creditur impediendum matrimonium, sive per sortilegium, sive per injustam cognatorum, aliorumve factionem. Secunda causa est quando non nisi cum contrahentium infamia fieri proclamationes possent, ut si qui vixerunt in concubinato, habiti sint veri conjuges. Tertia quando sine gravi animæ, aut etiam rerum temporalium discrimine non possunt nuptiæ ulterius differri, ut si vir sit in periculo mortis, aut debeat extemplo longius proficisci, & necesse sit contrahere connubium, ut proles jam nata, vel concepta legitimeretur; aut si verisimiliter non sit depositurus affectum erga concubinam, & sic perleveraturus in statu peccati. Quarta cum duobus, ad vitandum peccatum, vel scandalum, vel infamiam, vel odia & periculosas lites & querelas ex parte parentum, expedit quamprimum nuptias inire, & periculum est si tantisper differatur, ne alterius animus ex levitate, infidelitate aut aliorum suasionibus immutetur. Casus iste tum alibi, tum ibi maxime occurrit, quum amba simul partes in flagranti stupro deprehensæ consentiunt in matrimonium. Sanchez lib. 3. disp. 9. num. 15. Quinta causa, quando tempus instat quo nuptiæ celebrari prohibentur, nec tamen differri possunt citra grave incommodum, aut animæ periculum ex incontinentia. Sexta quando altera Partium est sub potestate tutoris, curatoris, vitrici, novercæ, aliorumve cognatorum aut affinium, qui ejus nuptias intendunt impedire, ut ipsi in ejus bona succedant, aut eam in Monasterium detrudant, vel imparibus & indignis conjugant. Barbosa d. p. 2. alleg. 32. n. 43. & 44. Coninch disp. 27. dub. 5. num. 52. & alii communiter. Septima quando summi Principes contrahunt: tum quia his aliquæ prærogatiarum genus & facta cunctis comperta sint. Octava si inter volentes nuptias contrahere sit magna disparitas, propter quam gravia instabunt obstacula ex parte æmulorum aut consanguineorum. In his, aut saltem quibusdam prædictorum casuum, assument Sanchez, Barbosa, Coninch, alique,

aliquæ, teneri etiam Ordinarium dispensare à denunciationibus ad Partium petitionem, si non aliqua suspicio, aliæ rationabilis causa dissuadeat à dispensatione. Ratioque est, quia Prælatus ex officio tenetur, quoad fieri commodè potest, ovium suarum periculis occurrere, si gravia & urgentia sint.

V. Quin etiam ubi urgeret gravis & aperta necessitas sine proclamationibus contrahendi, nec posset per temporis angustias Episcopus adiri, quia citò dilaberetur occasio; aut etiam si rogatus Prælatus præ sua malitia aut manifesta & iniqua pertinacia dispensare recusaret, posset sine proclamationibus contrahi matrimonium, ut si aliqui vixerint in concubinato, qui putabantur conjuges; vel si vir existat in vitæ periculo præfenti, seu mortis articulo, & vult ducere concubinam ad ejus abolendam infamiam, aut ad prolem legitimandam; vel quia id utriusque salutis expedit. Item quando cognati, affines, tutores aut potentes personæ nuptias impedire moliantur eorum quorum bonis inhiant, aut quos inæqualibus conjungere intendunt, ut non possint aliis palam nubere. His casibus aliisve, si qui similes existunt, posse absque proclamationibus, aut circa eas dispensatione procedi ad matrimonium, docent Sotus in 4. dist. 28. q. 1. art. 2. conclus. 3. §. *Ex his primis intelligitur*. Lopez 1. p. Instructorii de matrim. cap. 39. §. *Ex prædictis*. Sanchez lib. 3. disp. 10. n. 27. Coninch disp. 27. dub. 5. n. 52. & communiter ceteri.

VI. Porro assertione unius fide digni, & non suspecti circa matrimonii impedimentum impeditur matrimonium contrahendum, donec oppositum probetur. Idemque statuendum de fama communi circa impedimentum, cap. *Præterea*, & cap. *Cum in tua*, de sponsal. & cap. *Super eo*, de consang. & affinit. His additur in d. cap. *Cum in tua*, non admitti oblatum à parentibus juramentum contra unius gravis & non suspectæ personæ denunciationem, aut contra communem famam, quia ipsimet suspecti sunt, utpote parentes, nisi probationem in oppositum proferant.

VII. Eos qui intra quatuor menses post peractas denunciations matrimonium non contraxerint, non posse postmodò contrahere, nisi novæ fiant arbitrio Episcopi proclamationes, affirmant Rebellus, Possevinus, Bonacina, & Barbosa de potest. Episc. part. 2. alleg. 32. num. 55. Qui ibidem scribit, si non præmittantur denunciations, saltem esse supplendas adhibita unâ vel alterâ post ratum matrimonium antequam consummetur, donec elapsi fuerint dies octo post ultimam proclamationem. Atque ita judicatum refert Barbosa à Cardinalium Congregatione.

CAPUT XXI.

De Matrimoniorum impedimentis: ac primum de non dirimentibus.

I. **M**ATRIMONIORUM impedimenta sunt duplicis generis; quædam enim nuptias dirimunt, hoc est invalidas reddunt; quædam autem contractas nuptias non dirimunt, sed eas contrahi prohibent. Prima sunt simul impedientia & dirimentia: secunda verò impediunt contrahendum matrimonium, faciuntque illicitum, quanvis valeat contractum. Atque istius secundi generis quinque sunt impedimenta. Primum est votum simplex, sive castitatis, sive Religionis suscipienda. Secundum est Catechismus. Tertium sponsalia cum alio adhuc vivente contracta. Quartum est Prælati, seu Judicis interdictum contrahendi, donec plenior de impedimentis notitia accesserit. Quintum est tempus intra quod prohibet Ecclesia matrimoniorum solennia. Reliqua verò quæ nonnulli censent impedimenta, vel nulla sunt, vel à Concilio Tridentino abolita, vel à consuetudine.

I I. Qui votè simpliciter aut castitatem aut Religionem, illicitè contrahunt, nisi ex justa causa cum eis fuerit dispensatum; cum enim promissionis fides hominibus servanda sit, multò magis Deo. Hoc tamen intercedit discrimen inter hæc duo vota, quoniam qui castitatem ante matrimonium voverat, potest petenti debitorum reddere conjugale, ne alia pars innocens suo jure fraudetur; sed non potest debitorum exigere. At is qui voverat Religionem, utrumque licitè potest, scilicet reddere & exigere. Navarr. Manualis cap. 12. num. 80. §. *Cui consequens*. Soto, Toletus, Coninch locis mox citandis. Licet enim iste quoque castitatem implicite voverit, quæ virtualiter in voto Religionis includitur; at tamen eam non vovit nisi in solo Religionis statu servandam. Sed uterque tamen pristini, sive castitatis, sive Religionis voti plenæ observationi reddetur adstrictus soluto per mortem alterius matrimonio, aut etiam viventis alterius Partis consensu, vel fornicatione superveniente, propter quam reddatur immunis etiam à debito nuptiali solvendo. Soto lib. 8. de just. & jur. quæst. 2. art. 1. Coninch disput. 30. dub. 3. num. 33. Toletus lib. 7. cap. 14.

I I I. Circa simplex continentia, vel Religionis votum multa suppeditat documenta D. Augustinus in epist. 70. ad Bonifacium Comitem, qui simplex votum perpetuæ continentia & monasticæ professionis nuncupaverat. Sed quia Bonifacio Præfectura Africa incumberebat, quæ tunc &

Barbaro

Barbarorum, præsertim Vandalorum armis, & hæreticorum factionibus infestabatur, eundem à monachismo, quem voverat, proposito dissuasit Augustinus. Deinde Bonifacius pristinum remittens pietatis ardorem duxit uxorem. Quare ipsum suis literis coarguit Augustinus infracti voti, quo tamen dicit eum jam non astringi dum stat matrimonium, nisi uxor quam voti hujus inficiam duxerat, consentire velit in mutua continentiam. Ex his colligitur primò justam esse & licitam suasionem, ut quis ab ineunda religiosa vitæ voto emissio abducatur & dispensetur, si manifestè majus bonum excludat, ut suavit Augustinus. Secundò, eum qui simplici voto continentia se obstrinxit, si matrimonii jugum suscipiat, graviter peccare: quod idem testatur Apostolus de viduis nubere volentibus, & idcirco habentibus damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt, 1. Timoth. 5. non tamen peccare si conjugii innocenti ac petenti debitum reddat. Nihil tamen distinguit Augustinus ibidem, an voti continentia reus possit idem debitum petere; sive quia satius duxit, nihil insinuare hac in parte, virumque in sua bona fide relinquere, ubi grave periculum & occasio inevitabilis urgebat; sive quia ipse existimabat multum de jure innocentis uxoris diminui, si nullum habere possit matrimonii usum, nisi cum damno pudoris & verecundia, quæ decet sanctè educatas & pudicas scæminas. Terriò, si alter conjugum qui non est voto astrictus, consentiat in mutua continentiam, aut si ejus morte dirimatur conjugium, teneri alterum, qui voverat, conjugem pristino continentia voto, nec posse secundis nuptiis alligari.

IV. Gravis quaestio est, utrum qui post votum simplex castitatis aut Religionis contraxit per verba de præfenti matrimonium, teneatur ante consummationem ingredi monasterium? Affirmativè quidem respondendum est de illo qui voverat Religionem; ab hoc enim voto non est solutus, neque suspensus per illud matrimonium, cum constet, eum etiam qui nullo modo vovit, posse ante consummationem à matrimonio rescire hoc sine Religionem ingrediendi. Sed major est difficultas in eo qui non Religionem, sed continentiam vovit ante matrimonium. Videtur enim, si nondum consummaverit contractum matrimonium, obligari ad Religionis ingressum, cum hoc unico modo possit adhuc suum continentia votum adimplere, & quia omne votum oblata opportunitate persolvendum est; hic autem unica superest illa opportunitas, quæ neglecta, non erit amplius locus voti obligationi persolvendæ: ideoque teneri ad ingressum monasterii, docent Sylvester verb. *Matrimonium* 7. quaest. 5. & Navarra cap. 12. num. 80. Sed verisimilior est sententia Dominici Soto in 4. Sent. dist. 38. quaest. 2. art. 1. quem sequitur communior Doctorum consensus, non teneri Religionis subeunda obligatione, quam nullatenus vovit; nec ad servandam castitatem obligari ad eligendum medium tam durum & extraordinarium. Id confirmatur per extrav. *Antique*, Joan. XXII. de voto,

A a a

ubi

ubi uxoratum ante matrimonii consummationem sine consensu uxoris suscipientem sacros Ordines, dicit esse inducendum ut Religionem ingrediatur, quod si nolit, cogendum esse matrimonium consummare petente uxore. At qui hac ipsa coactio ad consummandum esset prorsus illicita, si uxoratus ille qui in sacri Ordinis susceptione castitatem solenniter vovit, non posset licite consummare. Potest verò licite matrimonio astrictus, quia uxor saltem implicite petit matrimonii consummationem primâ concubitus nocte, quatenus id exposcit, & ad id refertur contractus matrimonii inter ipsam & virum initus. Mortuâ autem, vel fornicante uxore, tenebitur absolute, ut dictum est, servare castitatem.

V. Secundum quod est Catechismi impedimentum, ordinariè contingit esse conjunctum cum alio impedimento quod est dirimens, nimirum spiritualis affinitatis; quia ordinariè iidem patrini aut matrina, qui suscipiunt baptizatum vel confirmatum, suscipiunt quoque in Baptismo. Sæpe tamen fit ut infans sine solennitate, quidem, sed valide baptizatus ratione urgentis vitæ periculi, postmodum ad Ecclesiam deferatur, ut in eo ceremoniæ omissæ suppleantur, quarum una dicitur Catechismus, scilicet instructio ac professio fidei, quæ solenniter fit præ foribus Ecclesiæ, ex qua sequitur cognatio spiritualis, quam cum baptizato contrahit is qui puerum in eo Catechismo tenuit. Censent tamen aliqui, ut Sanchez & Diana, hanc cessasse cognationem & impedimentum, quia Concilium Tridentinum dicit sess. 24. in decreto de reform. matrim. *Omnibus inter alias personas hujus cognationis spiritualis sublati omnino impedimentis.* Quæ tamen verba alii plerique restringunt ad solam cognationem quæ ex ipsis Sacramentis, de quibus ibi loquitur, non verò ex solis ceremoniis contrahitur. Sacra tamen Cardinalium Congregationis decretum refert Antonius Diana p. 3. tract. de Sacramentis, resol. 12. quo declaratum fuit istam quoque ex Catechismo cognationem cessasse per Tridentinum illud decretum, quæ antea vigeat per cap. *Contracto*, de cognat. spirit. & per cap. *Per catechismum*, eod. in 6.

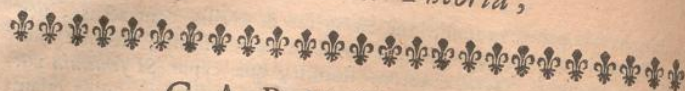
V I. Tertium impedimentum ex sponsalibus nascitur cum alia persona conventis; idque fundatur in ipso naturali jure prohibente fidem alicui datam infringi. Sed is cui data fides est, potest suo consensu hanc obligationem relaxare; nihil enim tam naturale est quàm eo genere quidque dissolvi quo colligatum est: ideo verborum obligatio verbis tollitur; nudi consensus obligatio contrario consensu dissolvitur, l. *Nihil tam naturale*, D. de regul. jur. & cap. 1. eodem tit.

V I I. Quartum impedimentum est interdicti per judicis sententiam aut decretum, ne nuptiæ contrahantur donec aliqua superveniens difficultas fuerit plenius dilucidata, cap. 1. 2. & 3. de matrim. contract. contr. interd. Imperitè aliqui crediderunt, tempore pœnalis interdicti illicita esse matrimonia: sed licita esse communis est Doctorum sententia, quatenus matrimonium

monium ex sua primæva conditione est merus & civilis contractus, nec habet Sacramenti rationem nisi per accidens & accessorie; ideoque non censetur in numero Sacramentorum illorum, quæ caput *Si sententia* 16. de sent. excomm. in 6. prohibet interdicti tempore ministrari; cuius etiam ministri non sunt Sacerdotes, sed ipsimet c. 1. ahentes ac laici. Possent itaque tempore interdicti penalis fieri matrimonia, dummodo non eis benedicatur per Ecclesiam, docet Glossa recepta in cap. fin. de sent. excomm. verb. *Sacramentis*. Navarr. cap. 27. num. 179. Ostiensis in cap. non est, de sponsalib. Panormitanus ibid. Sylvester verb. *Interdictum* 5. n. 9. Coninch disp. 17. num. 48.

VIII. Quintum impedimentum est tempus intercurrentes à prima die Adventus usque ad diem Epiphaniæ; & à die Cinerum usque ad Octavam Paschatis inclusive. Nam ob temporum istorum venerationem Ecclesia prohibet solennitatem nuptiarum. Concilium Trident. sess. 24. de reform. matrim. cap. 10. Plerique Doctores censent, non prorsus vetari pro illis temporibus nuptias, sed tantum ista duo, benedictionem nuptiarum, & solennem sponsæ ad ædes sponsi traductionem cum pompa, magno comitatu, vel choreis & canticis, eo quod Tridentinum caput 10. non simpliciter nuptias celebrari prohibeat, sed enunciet nuptias solennes, & solenniter celebrari prohibeat: & quia Glossa in cap. *Capellanus*, de feriis, dicit quocunque tempore anni, ipsique feriis quibus nuptiæ fieri prohibentur, posse contrahi sponsalia & matrimonium quoque de presenti, dummodo à solennitatibus absteineatur. Ita Navarra cap. 22. n. 77. ubi citat Paludanum, Caletanum, & Sylvestrum: item Sanchez de matrimonio lib. 7. disp. 8. Coninch disp. 30. num. 36. Filliucius tract. 10. p. 2. cap. 9. quæst. 5. His accedit Bonacina de matrim. quæst. 3. puncto 14. num. 4. §. *Ex dictis*, & §. *Secundo sequitur*: admonens tamen sequendam hac in re esse locorum consuetudinem.

IX. Recensentur præterea impedimenta ex delicto non dirimentia. 1. Incestus cum consanguinea conjugis in primo & secundo gradu; aut fornicatio habita cum matre & filia, ut nequidem mortuo conjugee liceat ei alterum inire matrimonium. 2. Raptus alienæ sponsæ. 3. Uxorididum. 4. Susceptio propriæ prolis ad Baptismum aut Confirmationem hoc malo sine ponendi impedimentum ad reddendum debitum conjugale. 5. Occisio Presbyteri. 6. Publica penitentia, quandiu durat: sed hæc nec est delictum, nec in usu. 7. Conjugium cum Moniali. Sed ut ait Coninch, non est opus his septem immorari, quia jam omnino sublata sunt. Nam his irretiti sine ulla dispensatione videntibus Prælati contrahunt. Ita Navarra cap. 22. num. 75. & cum aliis Sanchez lib. 7. disp. 17. num. 8. Coninch disp. 30. num. 26. Sanè in Gallia ista criminis impedimenta non dirimentia nullatenus recepta esse videmus, sed ea sola quæ matrimonium dirimunt.

CAPUT XXII.

Impedimenta Matrimonium dirimentia.

I. **E**A quæ matrimonium etiam contractum dirimunt impedimenta recensentur quatuordecim, his versibus comprehensa:

*Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, Ordo, ligamen, honestas,
Affinis, raptor, si clandestinus, & impos.
Hæc facienda verentur connubia, facta retractant.*

II. Error triplex distinguendus est, scilicet personæ, qualitatis, conditionis. Error personæ dicitur quando contrahens putat aliam esse personam cum qua contrahit, quam reverà sit. Error circa personam ipso iure jure irritum facit matrimonium, causa 29. quæst. 1. per totam. Quia personæ contrahentium nuptias sunt ipsum primum & essentielle obiectum matrimonii; nisi ipse errans intendat ipso actu contrahere cum proposita persona, qualiscumque illa sit. Error qualitatis non facit conjugium irritum, ut si credens quis ducere divitem, nobilem, formosam, virginem, ducat reverà inopem, ignobilem, deformem, corruptam. Quia contractus matrimonii versatur circa personas, non circa qualitates; & qualitas habet se tantum per modum rationis motivæ aut causæ finalis, & consequenter ejus error facit dumtaxat voluntarium secundum quid, neque impedit essentielle consensum. Hinc excipe casum quo quis expressè intenderet non contrahere, si talis qualitas personæ insit, vel non insit. Tunc enim cessante conditione cui innititur consensus, certum est consensum omnino deficere. Excipe secundò casus in quibus error qualitatis transit in errorem ipsius personæ: quod fit quoties qualitas in qua erratur, determinat certam aliquam personam distinctam ab ea quæ præsens est, ut si Titius contrahit cum filia Joannis, quæ se falsò dicebat filiam Petri qui est Præses provincie; Titius verò intendit contrahere cum filia Præsidis provincie, suumque consensum ad eam determinat: eo casu cum error qualitatis determinet Titium ad aliam personam ab ea diversam quæ præsens est, invalidum est illud cum filia Joannis matrimonium. Sanchez lib. 7. disp. 18. num. 25. Navarra cap. 22. num. 32. Bonacina de matrim. quæst. 3. puncto 2. num. 7.

III. Error conditionis format secundum irritans impedimentum, & intelligitur de conditione servili. Circa hunc stat receptissima conclusio:
Matr

Matrimonium contractum cum errore conditionis validum est, si persona cum qua contrahitur est æqualis, aut melioris conditionis. Servus ergo contrahens cum serva, quam tamen credit esse liberam; aut contrahens cum libera, quam credebatur esse servam, validè contrahit, cap. *Si quis*, & cap. *Ad nostram*, de conjugio servorum.

IV. Votum solenne quod emittitur in susceptione sacrorum Ordinum, vel in professione Religionis, constituit tertium dirimens impedimentum, Clement. unica de consang. quæ pœnam quoque excommunicationis latæ sententiæ adjungit: item can. *Presbyteris*, dist. 27. & extra qui clerici vel vovent, per totum: & Concilium Carthaginense IV. can. 104. & Matifco-nense can. 4. & Tridentinum sess. 24. de Sacram. Matrim. can. 9. Quod idem jus Gregorius XIII. extendit ad vota simplicia, quæ post biennium probationis emitte solent novitii Societatis Jesu, eoque declarat esse deinceps verè Religiosos.

V. Quinimò votum solenne Religionis tanto privilegio munitur, ut antecedens matrimonium ratum, seu per verba de præfenti contractum, dummodo non fuerit consummatum, dissolvat, ita ut conjunx in sæculo superstes possit ex tunc aliud contrahere matrimonium, priore conjuge adhuc in monasterio vivente. Item favore Religionis conceduntur duo menses post contractum de præfenti matrimonium ad deliberandum de ingressu Religionis, intra quos is qui deliberat, non tenetur consummare, quantumvis altera parte petente; eaque invita licitum ei est ingredi monasterium, juxta Constitutionem Alexandri III. in cap. *Verum*, & cap. *Ex publico*, de convers. conjug. & Innocentii III. in cap. *Ex parte*, eod. quia non fuerunt una caro simul effecti, d. cap. *Verum*. Non potest tamen in sæculo superstes alias inire nuptias, nisi post alterius professionem. Id verò privilegium non competit susceptioni Ordinis sacri, ut constat ex Joan. XXII. extrav. unica de voto.

VI. Quartum impedimentum ex cognatione nascitur. Ea triplex est, naturalis, spiritalis, & legalis. Cognatio naturalis dicitur Consanguinitas, & definitur: Vinculum personarum ab eodem stipite proximo descendendum, carnali propagatione contractum.

VII. Ut computentur consanguinitatis gradus tres observandæ sunt regulæ. Prima est: In linea recta ascendendum & descendendum tot sunt gradus quot personæ ex uno stipite descendentes, excepto ipso stipite; v. g. pater & filius sunt quidem duæ personæ, sed deducto patre substitit filius in primo gradu; & ita non solum pater & filius, sed etiam frater & soror sibi invicem sunt consanguinei in primo gradu, sicut avus, & ex filio nepos in secundo. Secunda regula hæc est: In linea æquali collateralium eodem gradu à se mutuo personæ distant, quo gradu eadem distant à communi stipite. Sic ergo fratrum filii in secundo gradu sunt inter se, quia duobus gradibus ab avo distant, qui est communis ipsorum stipites.

A a a 3 Tertia

Tertia regula in linea quoque transversa, seu collateralium, sed inæquali: Eo distant inter se collaterales gradu, quoto distat gradu remotior à communi stipite: v. g. Noë genuit Sem & Cham; Sem genuit Arphaxad; Arphaxad autem genuit Sale. Ex alio verò latere, Cham genuit Chus, Genesis 10. Hic quæritur quot gradibus inter se distent Sale & Chus. Distant tribus gradibus, quia Sale collateralis remotior distat tribus gradibus à communi amborum stipite, qui est Noë; ex quo tres istæ propagantur personæ, Sem, Arphaxad, Sale. Porro in linea collateralium Jus Canonicum discrepat à computatione Juris Civilis: Jus namque Civile æquidem computat gradus, quot sunt ex utroque latere personæ; & ideo fratres & sorores, cum duæ sint personæ, collocat in secundo gradu; deinde patrueles in quarto, quia patrueles, eorumque parentes ab uno stipite prodeuntes constituunt quatuor simul personas. Deinde in linea inæquali transversa nepotem & pronepotem constituit in quinto gradu, ob parem utrimque personarum seu generationum numerum. Cum tamen Jus Canonicum tantum connumeret unius lateris generationes à communi stipite deductas; ideoque fratres & sorores in primo gradu, patrueles in secundo collocat. Atque inter omnes Fideles Canonica computatio prævalet secundum usum.

VIII. Jure Canonico invalidum est matrimonium inter personas consanguineas usque ad quartum gradum inclusive, cap. *Non debet*, de consang. & affinit. & Concilium Trident. sess. 24. de Sacram. Matrim. cap. 5. Olim verò prohibebantur in Latina Ecclesia nuptiæ ad septimum usque cognitionis collateralium gradum, ut constat ex Sancti Gregorii Magni epistola ad Felicem Messanæ Episcopum, & ex Sancti Isidori testimonio, & ex rescripto Alexandri II. Papæ. Quæ omnia inferuntur in Decreto, causa 35. quæst. 5. Quos gradus postmodum reduxit Concilium Lateranense sub Innocentio III. ad quatuor gradus, d. cap. *Non debet*. Jure autem Romanorum Civili etiam fratrum & sororum filii matrimonio jungebantur, Instit. de nuptiis, §. *Duorum*, l. *Celebrandis*, C. de nuptiis, l. 3. D. de ritu nupt. Idemque Jus etiam apud Christianos locum habuit. Filia namque Constantini Magni Constantina & Helena nupti datæ sunt, Constantina quidem An nibaliano primùm filio Dalmatii fratris Constantini, deinde Gallo filio Constantii fratris alterius ejusdem Constantini: Helena verò nupsit Juliano alteri filio memorati Constantii; atque ita hæc tria matrimonia celebrata sunt inter patrueles in secundo gradu.

IX. Dispensari tamen potest modò interveniat rationabilis & gravis causa in ipso secundo lineæ collateralium gradu inter fratrum aut sororum liberos, qui patrueles ac consobrini dicuntur: & similiter inter patruum seu avunculum, & ex fratre seu sorore nepotem ac neptem. Etsi enim Levit. 18. tales nuptiæ vetentur, id non est juris naturalis, sed positivi, seu legalis ac ceremonialis tantum.

X. Spiritualis cognatio intercedit primò inter patrinum ac matrinam cum baptizato, simulque cum baptizati patre & matre. Secundò inter baptizantem & baptizatum: & inter personam baptizantem cum patre aut matre baptizati. Ex Confirmatione verò inter patrinum aut matrinam cum confirmato, & cum patre & matre confirmati. Cæteras verò antiqui Juris multiplices cognationes abolet Concilium Tridentinum sess. 24. cap. 2. Nullaque contrahitur spiritualis cognatio inter patrinum & matrinam, seu susceptores.

XI. Quæritur utrum qui mittit procuratorem ad suscipiendum infantem de sacro Fonte, contrahat cognationem istam, an verò ipse procurator? Respondent Sanchez, Reginaldus, Filiucius, non contrahi à mittente, sed à procuratore. Sed verius est, contrahi à mittente, non à procuratore. Ita docent Navarra lib. 5. Consiliorum, in fine, qui testatur ita declarasse Cardinalium Congregationem: Ledesma quæst. 56. Coninch disp. 32. dub. 2. num. 40. Bonacina quæst. 3. §. 2. num. 3. Ratio est, quia ad hoc ut susceptor contrahat istam cognationem, requirit Concilium Tridentinum ut à parentibus baptizandi assumatur, aut à Parocho, si parentes non providerint, sess. 24. cap. 2. de reform. Atqui procurator non assumitur vel eligitur à parentibus; sed solus ille qui procuratorem constituit, ut videmus fieri inter Magnates ac Principes. Item qui procuratorem constituit, agit ut causa principalis; procurator verò ut causa dependens & instrumentalis. Item procurator nihil agit proprio, sed solius mandantis nomine. Quocirca sapienter judicavit Sacra Congregatio Cardinalium hanc cognationem non à procuratore, sed à solo mandante contrahi.

XII. Si opponas, ad contrahendam cognationem requiri contactum baptizati, qualem non potest absens exhibere. Respondendum est, requiri sive proprium, sive alienum contactum, dum fiat mandato & nomine absentis. Si istes, eum qui pro se alterum constituit ad baptizandum, nullam contrahere cognationem, sed eum solum qui constitutus est, suaque manu baptizavit. Respondebitur longè magnum esse discrimen, quia qui baptizat, non baptizat alterius cujusquam nomine, neque alterius sustinet personam, nisi Christi Domini, cujus est minister immediatus; ideoque illi adhæret ista cognatio. Secus est de procuratore.

XIII. Matrimonium quoque dirimit cognatio legalis, quæ est propinquitas personarum ex adoptione conflurgens, can. *Per adoptionem*, 30. quæst. 30. & cap. unico, de cognat. legali. Itaque invalidum est matrimonium primò inter adoptantem & adoptatum & posteros adoptati usque ad quartum gradum. Durat hoc impedimentum etiam soluta adoptione, cap. *Diligere*, 30. quæst. 3. Secundò inter uxorem adoptantis & adoptatum, & inter uxorem adoptati & adoptantem. Hæc quoque durat post sublatam adoptionem, l. *Adoptivus*, D. de ritu nupt. Tertio inter filios aut filias adoptantis & adoptatum, sive adoptatam. Hoc impedimentum desinit cessante

cessante adoptione, idest ex quo filii aut filiae adoptantis exierint ab ejus potestate per hujus mortem, vel per emancipationem, cap. 1. de cognat. legal. & l. finali, D. de adoption. Filius porro adoptantis potest etiam durante adoptione contrahere cum filia adoptati, necnon filia adoptantis cum filio adoptati; id enim nullo jure prohibetur. Quam etiam ratione plures ab uno eodemque adoptati possunt inter se matrimonio jungi. Bonacina q. 3. puncto 5. §. 3. prop. 3.

XIV. Conditiones à Jure requisitae ut quis possit adoptare, sunt istae. Primò, ut adoptans sui juris sit. Secundò, ut sit major viginti quinque annis. Tertiò, ut sit masculini sexus; feminae namque adoptari quidem possunt, sed non adoptare, nisi ex privilegio. Quartò, ut adoptans habeat naturalem generandi potentiam: non tamen excluduntur ii, qui cum à nativitate habuissent, illam ex accidenti amiserunt, ut secti gladio, aut facti ex morbo eunuchi: sed excluduntur frigidi ex natura, l. 2. D. de adopt. Quintò, ut adoptans sit ejus aetatis quae adoptati aetatem excedat annis decem & octo. His positis conditionibus quae exprimuntur Instit. tit. de adoption. & alibi in Jure, potest quilibet adoptare, quavis sit Sacerdos, & modò adoptatus sit praesens; non enim fieri potest per literas aut per procuratorem adoptio, l. Neque, & l. Post mortem, §. fin. D. de adopt.

CAPUT XXIII.

Prosequutio impedimentorum dirimentium.

I. NTUM dirimens impedimentum est crimen, quod est genere duplex, scilicet homicidium & adulterium, adjunctis quibusdam conditionibus & circumstantiis; specie autem quadruplex. Non est hoc impedimentum naturali jure introductum, sed Jure ecclesiastico, can. *Si quis vivente*, 31. q. 1. & cap. 1. de convers. infidel. & cap. 1. 2. 3. 4. 5. 6. de eo qui dux, in matr. quam pol. per adult.

II. Primum ergo crimen dirimens est occisio unius conjugum facta hoc fine matrimonii contrahendi cum superstiti conjugē, si ante occisionem aut mortem occisi intervenerit adulterium: idque locum habet sive conjunx consortem sui tori occiderit per se, vel per alium: sive alia persona etiam soluta occiderit hoc eodem fine contrahendi cum supervivente conjugē, & ante mortem occisi commiserit adulterium cum altero conjugē, cujus amabat seu exspectabat matrimonium. Sufficit autem ad hoc impedi-

impedimentum occisionis cum adulterio, si una Pars alterâ etiam non consentiente, aut etiam ignorante occiderit ad hunc mutui matrimonii finem: sed non sufficit si occisio facta fuerit, sed non ad hunc finem; ut si facta sit in odium aut vindictam duræ tractationis, quantumvis huic duræ tractationi causam dedisset crimen adulterii, nullum erit impedimentum; quia Jus hoc non exprimit. Non enim sunt inducenda impedimenta, utpote odiosa, ultra verba Canonum. Similiter neque sufficeret ratihabitio occisionis ab altero aliquo factæ sine consilio aut iussione: tum quia ratihabitio cum sit occisione posterior, non potest in eam influxisse: tum quia ratum quis habere non potest quod suo nomine non est gestum, cap. *Ratum*, de reg. jur. in 6. Præterea non oritur impedimentum dirimens, si quis conjugem vel suam, vel alterius occidit, ut possit contrahere matrimonium cum alia quæ non fuit particeps homicidii vel adulterii: Jus enim diserte requirit ad impedimentum dirimens, ut altera quoque Pars fuerit delicti particeps.

III. Secundum crimen dirimens est occisio unius conjugis ex mutua duorum conspiratione ad hunc finem contrahendi matrimonii. Istud secundum crimen differt à primo, quia in primo concurrunt adulterium; non autem id necesse est in isto ad formandum impedimentum, quoniam sola amborum conspiratio ad homicidium postea perpetratum est crimen sufficiens ad dirimendum. Præterea in primo non intervenit amborum conspiratio ad occidendum; quæ tamen requiritur ad formandum secundum criminis impedimentum.

IV. Tertium crimen dirimens est adulterium, ad quod præterea accedit matrimonium, vivente adhuc alterius conjugis. Exemplum sit: Titius uxore sua vivente adulteratus est cum Bertha, & cum ea matrimonium contraxit, quod utique non potest esse nisi invalidum. Contingit deinde legitimam Titii uxorem mori; quæritur an eâ defunctâ possit Titius inire nuptias legitimas & validas cum Bertha: Negatur posse, quia sic statuitur in cap. *Cum haberet*, & cap. fin. de eo qui duxit in matrim. Sanè ad hoc impedimentum requiritur ut uterque sciat se committere adulterium; si enim in casu proposito Bertha ignorabat Titium esse uxoratum, poterit mortuâ ejus uxore ipsum compellere ad contrahendum secum validum matrimonium, cap. i. de eo qui duxit in matrim.

V. Quartum crimen dirimens est adulterium, accedente promissione futuri matrimonii post obitum conjugis adhuc viventis. Illa tamen promissio ut sit impediens, debet esse acceptata; nulla enim in Jure habetur ratio promissionis non acceptatæ: quâ in re Doctores unanimis conveniunt. Neque sufficienter acceptatur per silentium, sed acceptationem necesse est significari verbis aut externo signo, ut docet post Sanchez, Fillucium & alios Bonacina quæst. 3. punct. 6. num. 9.

VI. Denique ut habeant locum superiora criminum impedimenta,

Bbb

necesse

necesse est ut promissio & adulterium præcesserint mortem conjugis, nec sufficit si præcesserit quidem promissio, & adulterium non nisi post mortem accesserit; aut si vice versa præcesserit quidem adulterium, sed promissio nulla nisi post mortem facta sit. Præterea nomine adulterii non est hic intelligendum aliud nisi completa illa copula quæ prorsus ad generationem requiritur. Sanchez lib. 7. disp. 79. num. 2. Coninch disput. 41. n. 62. Bonacina quest. 3. punct. 6. num. 8. aliique communiter.

VII. Sextum ponitur impedimentum cultus disparitas. Istud impedimentum neque jure naturali, neque jure Divino positivo introductum est, sed jure Ecclesiastico. Prohibuit quidem Deus Israëlitis inire matrimonia cum infidelibus, propter periculum perversionis: *Neque sociabitis* (inquit) *cum eis conjugia. Filiam tuam non dabis filio ejus, nec filiam illius accipies filio tuo: quia seducet filium tuum ne sequatur me, & ut magis serviat Diis alienis.* Deut. 7. vers. 3. & 4. Eamque ob causam Esdras reversum de captivitate populum compulit ad repudia uxorum alienigenarum, 1. Esdræ 10. & 2. Esdræ cap. ult. Sed in quibusdam principibus personis, in quibus nec periculum erat perversionis, neque promiscuæ aliorum de plebe imitationis, id permissum fuit, ut patet in Salomone qui filiam duxit Pharaonis, & in sancta femina Esther quæ Assuero nupsit. In Ecclesiæ primordiis admonet Apostolus, ne conjunx fidelis discedat ab infideli, nisi hic prior velit discedere, 1. Cor. 7. Eadem est mens Augustini variis in locis à Gratiano relatis causa 28. quest. 1. ipsiusque Augustini mater S. Monica nupsit Patricio Gentili, ipso Augustino utriusque filio teste lib. 9. confess. cap. 9. Sancta etiam Clotildis Christiana cum esset, nuptiis juncta est Clodoveo Francorum Regi tunc idololatæ: & Sancta Anastasia Publio idololorum cultori, & Sancta Cæcilia Valeriano nondum Christiano.

VIII. Jure Ecclesiastico irritum est matrimonium baptizatae personæ cum non baptizata. Jus quidem certum afferri non potest, sed ita fert Ecclesiæ totius praxis communi Doctorum consensu testata: nec potest inter ejusmodi consistere Sacramentum. Sed matrimonium Catholicæ cum hæretica persona, aut schismatica, aut excommunicata, quantumvis illicitum & prohibitum, est tamen validum, verumque Sacramentum, cujus janua est Baptismus, quem habent hæretici, & quo carent infideles; & ideo reliquorum Sacramentorum incapaces sunt.

IX. Verum ex justa causa dispensare potest Papa, ut quis licite contrahat matrimonium cum hæretica. Quin etiam in locis in quibus hæretici constituunt populi partem notabilem, secluso scandalo & periculo perversionis, possunt contrahi licite talia matrimonia sine speciali dispensatione, si gravis urgeat causa, sive privata, sive publica, qualis est conservatio publicæ pacis quæ periclitetur ob bellum intestinum excitandum inter hæreticos & Catholicos, si isti illorum fœdera averfentur. Chalcedonensis canon 14. nuptias inhibet cum persona infideli aut hæretica, nisi

nisi conversionem promittat ad Catholicam Fidem. Et canon Agathensis 67. insertus in Decreto, cap. *Non oportet cum omnibus*, & cap. *Cave*, 28. quæst. 1. hoc idem prohibet quod Chalcedonensis. At verò canon Laodicensis 10. & 21. dicens non oportere indifferenter tales inire cum hæreticis nuptias, videtur hac voce (*indifferenter*) admittere tales nuptias ubi iusta & gravis causa patrocinatur. In nostra quidem Gallia id potuit aliàs licuisse: jam verò cum sit admodum imminutus hæreticorum numerus, non sunt ejusmodi matrimonia permittenda, nec fieri posse videntur deinceps sine lethali culpa in hoc Regno.

X. Grandis quæstio est, utrum post contractum ab infidelibus matrimonium, si unus eorum convertatur ad Fidem, dissolvere possit hoc matrimonium, nolente altero ad Fidem converti? Absolutè ac sine exceptione id posse, imò & debere, statuit Concilium Toletanum quartum can. 62. qui etiam habetur apud Gratianum cap. *Judei qui Christianas*, 28. quæst. 1. Sed hujus rigorem Juris postmodum Innocentius III. ad duos casus restrinxit. Primò si velit conjux infidelis à converso ad Fidem conjuge discedere. Secundo si velit quidem cohabitare, sed cum injuria & offensa Creatoris, cap. *Quanto*, & cap. *Gaudemus*, de divort. juxta dictum Apostoli 1. Cor. 7. *Si quis frater habet uxorem infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Quod si infidelis discedit, discedat: non enim servituti subjectus est frater, aut soror in hujusmodi.* Ubi satis explicat, posse fidelem isto casu ad alias progredi nuptias.

XI. Verum in aliquibus locis non permittitur post conjugis conversionem ista cum altero infideli conjuge cohabitatio, & servatur prædicti canonis Toletani severitas: maxime verò in locis Pontificiæ ditionis, in quibus non permittitur Christianis habitatio in contuberniis Judæorum, neque Judæis habitare permittitur inter Christianos: & suscepti ex matrimonio infantes educantur inter Christianos, quia sequuntur, ut sancit ille Toleranus canon, conditionem parentis conversi, sive sit vir, sive mulier. Libertas verò conceditur tam converso conjugi, quam pertinaci, aliis se nuptiis alligandi: sed pertinaci tamen non antè, nisi postquam conversus aliud conjugium contraxerit. Itaque Ledesma quæst. 59. art. 3. ad fin. Sanchez lib. 2. disp. 72. & 73. cum aliis contra Valentiam tom. 4. disput. 10. quæst. 1. punct. 3. Navarram cap. 22. num. 49. Toletum & alios obnixè contendunt, non posse conversum ex Paganismo aut Judaismo cohabitare deinceps cum priore conjuge, nisi convertatur, quanvis spondeat nullatenus obistere religioni conjugis ad Fidem conversi. Cæterum illa doctrina non ita universaliter est intelligenda, si loquamur de terris Infidelium; ibi enim licitum est conversæ ad Fidem Parti cum conjuge non converso cohabitare sine Dei offensa.

CAPUT XXIV.

De impedimento vis ac metus; ac generatim quam consensus libertas requiratur ad matrimonium, ad sponsalia, & ad vota. Item de impedimentis Ordinis, ligaminis, publicæ honestatis, & affinitatis.

Vis ac metus illatus duplex distinguitur: unus quidem auferens omnino voluntarium, seu consensum, dum se aliquis exterius consentire fingit, sed interius dissentit. Hic metus facit expolaturæ jure irritum matrimonium. Alius est metus qui non aufert simpliciter voluntarium, sed secundum quid, dum quis simpliciter & absolute nollit, sed posita aliqua contra ipsius voluntatem circumstantia, ad evitandum aliud, quod inde pertimescit incommodum, consentit. Et de isto statuendum est, quod si talis sit incussus metus, ut in animum constantem cadere possit, inde sequutum matrimonium sit irritum ac invalidum Jure Ecclesiastico: si verò levis sit causa metus, validum erit matrimonium, nisi exortus ex ea levi causa metus talis fuerit, ut omnem abstulerit consensum, solamque induxerit dissimulationem externam. Ubi enim nullus est consensus, nullum potest esse matrimonium. Sciendum tamen, minorem sufficere in femina metus causam, quam in viro, propter sexus fragilitatem, & necessariam subjectionem sub alieno arbitrio, à quo liberiùs, multoque faciliùs viri se subducere, aliòque absque periculo & vituperio commigrare, fortunamque liberè experiri citra infamiam & periculum valent, ut admonet Glossa in cap. *Cum locum*, de sponsalibus: Barbosa ad dictum locum, Sanchez de Matrimonio lib. 4. disput. 15.

II. Necessè quoque est, ut ipse quoque gravis metus proficiscatur ex causa libera simul & extrinseca, ut invalidare matrimonium possit: non verò ab extrinseca & naturali causa, qualis esset si medicus comminaretur interitum ex superabundantia humorum ei qui non iniret matrimonium; hic enim metus non irritaret sequutum inde connubium. Idem dicendum de metu extorto ex justa & legitima causa, quantumvis caderet in virum constantem, ut si raptor metu capitalis pœnæ consentiat nuptiis cum muliere à se rapta celebrandis, juxta l. *Convinet*, §. *Sed vim*, D. quod metus causa.

causâ. Sed vim (inquit) accipimus atrocem (id est cadentem in constantem animum) & eam qua adversus bonos mores sit. Hoc tamen scire ad praxim operæpretium est, quod si mulier nupta, postquam inito conjugio cessavit causa metus (verbi gratiâ si pater ejus obierit, cujus metu se ad nuptias adactam fuisse causatur) non reclamaverit, sed cum viro postmodum sponte cohabitaverit, non erit audienda, si posthac reclamare velit, cap. Ad id, de sponsal. ubi mulier excluditur quæ invita ex metu nupsit, sed postea per annum cum dimidio cohabitaverat cum marito. Ex tanto enim ac diuturno silentio præsumptio nascitur accessisse tandem ejus consensum.

III. Quia verò circa vim aut metum irritantem tum matrimonia, tum vota, maxime verò religiosæ professionis, frequentes nascuntur in praxi difficultates, ideo materia ista fusiùs est explicanda. Hoc tamen ad cautionem præmoneo de temporalibus Dominis & de Magistratibus qui per vim aut minas, subditas sibi personas adegerint ad contrahenda vel disponenda matrimonia cum illis personis quas præscripserint, quales sunt ipsorum familiares, clientes, amici, cognati, esse ipso facto excommunicatos per Concilium Tridentinum sess. 24. de reform. matrim. cap. 9. & in Gallia per Edictum Blesense art. 281. excidere gradu Nobilitatis, & fieri reos criminis raptus.

IV. Sciendum in primis, voluntatis actus vel esse elicitos, hoc est qui in ipsa voluntate, non verò extra ipsam producuntur: alios esse imperatos, qui scilicet in aliqua alia potentia naturali voluntatis imperio subjecta recipiuntur. Voluntas in suis actibus elicitis cogi non potest ex innata sibi libertate, ut docent Aristoteles lib. 3. Ethic. cap. 1. S. Gregorius Nyssenus lib. 5. Philosophiæ, cap. 1. S. Thomas 1. 2. quæst. 6. art. 4. Sed in suis actibus imperatis per alias facultates exercendis potest voluntas ipsa vim & coactionem pati ab extrinseco. Violentum porro, ut definit Aristoteles lib. 3. Ethic. cap. 2. est quod fit ab extrinseco, passo non conferente vim, id est sponte non cooperante: ut si quis fidelem renitentem & invitum apprehensâ illius manu cogeret thus coram idolo incendere.

V. Porro ad matrimonii vinculum, necnon ad voti obligationem non semper sufficit consensus utcumque liber, qualis est mercatoris in media tempestate verè quidem consentientis mercium suarum projectioni ad vitandum ex naufragio interitum; qui tamen citrà illud mortis imminentis periculum vellet proculdubio merces sibi salvas servari. Cæterum ut innotescat qualis metus sufficiat ad invalidandum sive matrimonium; sive votum, distinguendus est duplex metus: unus quidem qui est ex causa naturali, qualis esset metus gravis infirmitatis, aut mortis, imminentis naufragii, aut ferorum animalium. Atque ista species metus, modò adsit sufficiens consensus ac deliberatus, neque emissum votum irritum facit, neque matrimonium, ut constat in exemplis superiùs adductis.

Bbb 3

VI. Alius

V I. Alius metus est ex causa libera, scilicet homine metum incutiente. In hoc extrinsecè per hominem incusso metu adhuc distinguendum est: aut enim est metus in virum constantem cadens, aut non est: si sit talis ut cadat in virum constantem, iterum opus est distinctione; vel enim metus ille licitè inferitur, aut illicitè: si licitè, validum est, sive votum, sive matrimonium, ut si raptor metu poenæ capitalis compellatur eam ducere uxorem quam rapuit; aut si meretrix legitimæ poenæ vitandæ causâ consentiat in religiosam Pœnitentium Monialium professionem: his enim & similibus casibus, & matrimonium, & professionis vota subsisterent, quatenus qui se his astrinxit, causam justam ejusmodi sibi incutiendi metus ex sua culpa dedit. At si talis metus sit injustè incussus, simulque talis sit ut cadere in virum constantem possit, alterâ opus est distinctione, quæ est apud Navarram cap. 12. num. 52. vel enim intentio vim ac metum inferentis eò dirigitur, ut votum, seu promissionem matrimonii extorqueat, vel diversum prorsus habet finem. Si diversum prorsus intendit finem, is qui vovet, aut contrahit, voto suo vel contractu ligatur; sic enim sunt obligatoria captivorum Christianorum vota, si ab injusta sub Mahumetanis captivitate liberari contingat: itemque ligat fides matrimonii data illi à quo sperat quis educi ex aliquo malo per malevolum quempiam sibi illato. Sed si vis ac metus hac intentione illicitè inferitur, ut votum, aut conventio nuptialis ab eo qui patitur extorqueatur, neque valida erit inde sequuta professio religiosa, neque matrimonium, etiamsi qui sic vovit, aut nuptias inivit, verè ac sine fictione in Religionem aut in Matrimonium consenserit. Ita unanimis docent Theologi omnes in 4. Sent. dist. 29. Sanctus Thomas in Summa, 3. p. quæst. 47. art. 3. & 4. & universi Summistæ. Sed in hoc uno dissident, quod aliqui, ut Sotus, hanc invaliditatem ex tali consensu per metum extorto ascribunt juri naturæ; alii verò probabilius, ut Suarez, Sanchez, Bonacina de matrim. quæst. 3. punct. 8. solo jure Ecclesiastico, cent hanc fuisse professionis religiosæ aut matrimonii nullitatem in iustam; quandoquidem hæc ratio nullitatis locum non habet in plerisque aliis, neque impedit susceptionis sacrorum Ordinum validitatem, ut superius probavimus in fine capitis de Ordinis Sacramento. Sanè ubi nullus extitisset interior consensus, sed tantum ejus per externa verba simulatio, conveniunt omnes, nullam inde oriri obligationem, quanvis huic simulationi levissimus metus causam præbuisset. Vide pariter Bonacinam circa vota ad 2. Decalogi præceptum, disp. 4. quæst. 2. punct. 3. §. 1.

V I I. Præterea ad rectum ferendum de promissionis obligatione judicium, non sufficit rationem habere causæ ob quam facta promissio fuit; sed perspicendum est pariter, an fuerit sufficiens in promittente deliberatio ac judicium: etenim repentinum & improvisum Religionis capeßendæ votum ex metu præsentis & periculosi morbi, alterius-

ve urgentis damni nullatenus obligat, ut statuitur in cap. *Literaturam*, de voto.

VIII. At verò ubi intervenit liber omnino consensus ad matrimonium, vel ad sponsalia, tamen si inter dispares nobilitate vel opibus personas, inducitur obligatio. Et ubi sola fuerint sponsalia, disparitas illa personarum nihil de obligatione diminuit, modò fuerit sincera promittendi voluntas. Sed ubi ficta & simulatoria promissio intercessit, quanvis ille qui sic promissit, non teneatur præcisè titulo sponsalium, quæ utique sine consensu nulla sunt, cap. *Tu nos duxit* 26. de sponsal. attamen tenebitur ducere, tum ratione scandali sequuturi, tum ratione damni injustè per huiusmodi deceptionem illati, si per hanc promissionem extorsit copulam à muliere quæ inde contrahit pudoris damnum ac infamiam. At si femina ipsa laborabat impudicitia infamia, aut si copula sic occulta fuit, ut nihil inde famæ detrahatur, is qui sic promissit per fictionem ad nihil tenebitur, nisi ad compensandam prudentis viri arbitrio illatam feminae injuriam. Loquimur hæc secundum conscientia forum; nam in externo foro, si constet de promissione, in hujus favorem judicabitur, & merito: non enim aliter ibi judicatur de internis, nisi quantum colligitur ex verbis aut actibus externis: neque creditur asseverationi Partis, utpote suspectæ, sine probationibus.

IX. Si vir admodum notabili distantia superet nobilitate, vel gradu, vel opibus feminam illam, de qua per fictam promissionem obtinuit copulam, conveniunt communiter hæc in re Summistæ, non teneri eam ducere, etiam titulo deceptionis, si femina sciebat magnam illam imparitatem; sic enim ipsa potius decipi elegit, quam fuerit dolo circumventa. In hoc tamen uno inter se dissentiunt, quia quidam virum obligant ad dotandam feminam, vel aliquid ei restituendum, unde æquè commodè alteri suæ fortis nubere queat. Ita Navarra cap. 22. num. 76. Henriquez lib. 11. cap. 11. num. 2. Azorius 3. p. lib. 5. cap. 5. q. 3. diff. 3; alii-que, quorum videtur mihi æquior sententia. At verò Sylvester verb. *Matrimonium* 4. quæst. 8. Sanchez lib. 1. de matrim. disp. 10. num. 9. Molina tom. 4. disp. 106. conclus. 1. Lessius lib. 2. cap. 10. dub. 3. num. 24. Bonacina de sponsalib. quæst. 1. punct. 2. num. 7. aliique ad nihil prorsus teneri affirmant. Eadem quoque locum habent ubi ambo sunt notabiliter divitiis impares, quanvis nobilitate pares, juxta Navarra cap. 16. num. 18. Sanchez loco cit. num. 6.

X. Itaque ut rem totam summatim concludam, duplex tenenda est propositio. Prima est: Promissio matrimonii ut obliget, debet fieri cum voluntate se obligandi, quia alias non est promissio; hæc enim essentialiter requirit intentionem se obligandi, ut docent Lessius de justitia lib. 2. cap. 40. dub. 1. num. 6. & Coninch disput. 21. num. 7. & ante hos S. Thomas 2. 2. quæst. 110. art. 3. ad 5. Navarra cap. 18. num. 6. & 7. & confirmatur

matur per can. *Humana aures*, 22. quæst. 5. & l. *Obligationum* 1. D. de action. Actus enim liberè agentium non operantur ultra ipsorum intentionem, à qua vim omnem suam sortiuntur. Per accidens tamen ratione damni insequentis aut scandali, fictè promittens matrimonium potest obligari ad ipsum contrahendum; ut si ea fictione obtinuerit copulam, aut eam cum honesta fœmina familiaritatem, ex qua gravis est nascitura infamia, nisi eam ducat. Excipiendus hinc est casus, quo mulier facile poterat deprehendere viri fictam promissionem ob magnam conditionis disparitatem; vel si ipsa pro virgine se gerens deprehendatur ab alio corrupta. Lessius lib. 2. cap. 10. dub. 3. Coninch disput. 22. num. 37.

XI. Secunda propositio est: Is qui fictè promissit, adhibito tamen juramento emissio cum animo seu intentione jurandi, quanvis careat intentione promissi fictè matrimonii contrahendi, tenetur nihilominus matrimonium istud contrahere, non quidem ex promissione quam paulò antè commonstravi esse nullam & invalidam, sed ex vi juramenti, ex quo duplex confurgit peccatum, quatenus jurando non habuit animum implendi quod jurabat, & quatenus ex postfacto non implet obligationem ex juramento contractam. Et si enim non obligetur ex promissione ficta, obligatur tamen ex religione, ratione juramenti & debitæ divino Numini reverentiae. Sanchez lib. 1. de matrim. disp. 9. num. 9. Coninch disp. 22. num. 51. Bonacina de sponsalib. quæst. 1. punct. 2. num. 4. Sotus lib. 8. de justitia, quæst. 1. art. 7. post medium, Caietanus 2. 2. quæst. 89. art. 7. & alii contra Sylvestrum verb. *Juramentum* 4. quæst. 7. Angelum verb. *Juramentum* 5. num. 32. Sotum in 3. quæst. unica, art. 3. D. Bonacius 5. quorum ratio in re tanti secundum conscientiam momenti parum videtur solida; quia, inquiunt, juramentum fundatur in promissione, quæ non obligat: ergo neque ipsum. Quæ consequentia falsa est, quoniam juramentum est diversum ab illa promissione vinculum, & sic novam infert obligationem, scilicet religionis, qualem nec haberet ipsa valida promissio, sed civilem. Et certè si is qui metu injusto compulsus jurat alteri se quod injustè exigitur facturum, verbi gratià daturum se triginta nummos alioqui indebitos, tenetur tamen ex vi juramenti promissum implere; multò magis ille vinculo religionis adstringetur qui iniquè & sponte decepit, jurans adimplere quod mala fide & per dolum fictè pollicitus est. Quod autem is qui gravi & injusto metu, aut vi coactus promissit aliquid cum juramento, teneatur ratione juramenti promissionem adimplere, docet S. Thomas 2. 2. quæst. 89. art. 7. & est communis Theologorum sententia, ut testatur Lessius, quamdiu promissor non fuerit à suo juramento dispensatus. Idemque clarè deciditur in cap. *Si verò*, de jurejurando.

XII. Secus tamen esset si fuisset quoque fictum juramentum, idest si quis

quis simulasset se jurare, nullam habens jurandi intentionem; illud enim apprens ac fictum iuramentum nullum & invalidum esset, nec ullam induceret obligationem, nisi forte ratione scandali, etiamsi sic jurando aliquis mortaliter peccasset ex irreverentia & abusu divini nominis, can. *Humana aures*, 22. quæst. 5. Lessius lib. 2. cap. 42. num. 4.

XIII. Octavum dirimens impedimentum est sacer Ordo, qualis est Subdiaconatus, cap. unico de voto in 6. Concilium Trident. sess. 24. cap. 9.

XIV. Nonum dicitur ligamen, idest matrimonium verbis de presenti contractum, etsi non consummatum, cum adhuc superstitie conjuge. Itaque requiritur certitudo moralis de morte conjugis, ut superstes possit alterum inire conjugium: moralis autem certitudo iudicio prudentis viri relinquatur. Talis autem non est habenda ex absentia multorum annorum, etiam ultra septennium aut decennium; neque ex sola fama, hæc enim non inducunt certitudinem apud prudentes viros: sed si vir ingressus prælium post longam expectationem nullatenus comparet, simulque fama refert eum perisse; aut si per literas eorum qui prælio interfuere, acceptum sit, ipsum interiisse. Navarra cap. 22. num. 54. Bonacina quæst. 3. num. 12. 13. & 14.

XV. Circa hanc materiam pro regula erit quod subjungimus cap. *In presentia*, de sponsal. *In presentia nostra quævisisti, quid agendum sit de mulieribus qua viros suos causa captivitatis vel peregrinationis absentes ultra septennium præstolata fuerint, nec certificari possunt de vita aut morte ipsorum, licet super hoc sollicitudinem adhibuerint diligentem: & pro juvenili ætate seu fragilitate carnis nequeam continere, petentes aliis matrimonio copulari. Consultationi igitur tua taliter respondemus, quod quantocumque annorum numero ita remaneant, viventibus viris suis non possunt ad aliorum consortium canonicè convolare: nec auctoritate Ecclesiæ permittas contrahere donec certum nuncium recipiant de morte virorum. Hoc idem statuit cap. Dominus, de secund. nupt. addens præterea, quod si dubitans de morte conjugis alterum nihilominus contraxerit matrimonium, tenetur quidem petenti novo conjugii reddere debitum, sed non potest exigere. Et si de prioris conjugis vita postea constiterit, teneatur relictis adulterinis amplexibus ad priorem conjugem reverti.*

XVI. Sequitur decimum dirimens impedimentum publicæ honestatis, exurgens ex validis & certis sponsalibus; dirimitque matrimonium cum consanguineis sponsi aut sponsæ in primo gradu, juxta Concilium Tridentinum sess. 24. cap. 3. cum olim extenderetur hoc impedimentum ad quartum gradum, cap. *Ad audientiam*, de sponsalib. Istud honestatis impedimentum non finitur morte, aded ut frater non possit à fratre suo, qui postea mortuus est, desponsatam accipere uxorem, cap. *Si quis desponsaverit*, 27. quæst. 2.

XVII. Quæritur, an sicut hoc impedimentum non auferitur per mortem

C c c tem

rem, ita neque per sponsalium liberam ex mutuo consensu dissolutionem. Tenendum est, non cessare, quia impedimenta semel contracta non dependent à contrahentium voluntate, sed ab Ecclesiâ, quæ illa constituit, instituto, & quæ voluit esse perpetuum istud impedimentum, ita ut nec ipsa morte, quâ dissolvuntur sponsalia, voluerit solvi hoc impedimentum ex istis sponsalibus natum, d. cap. *Si quis desponsaverit*, 27. quæst. 2. Ita Sanchez lib. 7. disp. 68. num. 21. Bonacina quæst. 3. puncto 11. num. 7. Fagnanus in cap. *Ad audientiam*, de sponsalib. ubi refert ita Romæ judicatum à Sacra Cardinalium Congregatione, die Julii 6. anno 1658. quod judicium approbavit Alexander Papa VII. qui hanc accuratè examinari quæstionem jussit, mandavitque, ut ea deinceps servaretur. Bonacina quoque meminit alterius similis judicii anterioris per eandem Sacram Congregationem. Itaque opposita opinio Barbosa de potest. part. 3. alleg. 52. num. 188. & aliorum quorundam non est admittenda.

XVIIII. Istiusmodi dirimens impedimentum multò magis oritur ex matrimonio rato, sed non consummato; sed eo casu extenditur ad quartum gradum ex Decreto Pii V. quod incipit, *Ad Romanum*, anni 1568. Coninch disp. 32. num. 70. Bonacina d. quæst. 3. puncto 11. num. 10. contra Toletum & Lopez, qui etiam hoc impedimentum sistere scripserunt in primo gradu.

XI X. Quin etiam nascitur impedimentum istud ex matrimonio invalido, dum in illud matrimonium intervenerit utriusque Partis perfectus consensus: sed istud honestatis impedimentum ex invalido matrimonio emergens non transgreditur primum gradum, cum tamen olim pertingeret ad quartum gradum, cap. *Sponsam*, de sponsalib. & cap. *Accessit*, de desponsat. impub. Ita Bonacina loco cit. num. 11. allegans ita judicasse Cardinalem Congregationem cum plerisque ab eo citatis, contra Navarram cap. 22. num. 58. aliosque negantes hoc impedimentum vigere in invalido conjugio.

XX. Quamvis autem Sanchez lib. 7. disp. 70. num. 13. neget huic esse in matrimonio locum in matrimoniis clandestinis sine præsentia Parochi & testium initis, qui tamen reliqua approbat ex nullis & invalidis nuptiis impedimenta; prævalet tamen opinio opposita, quam propugnant Coninch disput. 21. num. 47. & disp. 32. num. 70. Filliucius tract. 10. part. 2. cap. 6. quæst. 6. num. 224. Bonacina quæst. 3. puncto 11. num. 18. Henriquez lib. 11. cap. 5. num. 4. addens Congregationem Cardinalium declarasse, clandestinè contractum matrimonium vim habere sponsalium.

XXI. Matrimonia tamen quæcumque ex defectu consensus invalida sunt, nullum prorsus pariunt honestatis impedimentum, ut sunt per vim, aut metum, aut fictionem, aut ab amente vel ebrio, vel ex errore personæ contracta. Quia in re omnes conveniunt Doctores; nihil enim tam essentielle matrimoniis est ac consensus; reliqui verò irritantes defectus sunt

ex accidentibus & circumstantiis, solusque consensûs defectus afficit ipsam essentiam matrimonii constitutivam.

XXII. Jam progrediendum ad affinitatis impedimentum. Est autem affinitas vinculum, seu propinquitas ex carnali copula procedens, sive licita fuerit, sive illicita. Itaque quum duo carnaliter copulantur, fiunt affines cum consanguineis alter alterius in eodem gradu in quo alter est consanguineus cum iisdem: exempli gratiâ, si Sempronius copuletur cum Camilla, idem fiet affinis cum consanguineis Camillæ in pari gradu quo illi sunt consanguinei Camillæ, & hæc vicissim cum consanguineis Sempronii, aded ut Camilla per eam copulam fiat affinis in quarto gradu cum eis qui in quarto similiter gradu sunt Sempronio consanguinei.

XXIII. Verumtamen per hanc copulam non efficitur ut consanguinei Sempronii sint affines consanguineis Camillæ, vel ut isti fiant affines consanguineis Sempronii: quod aded verum est, ut duo fratres possint ducere duas sorores, & filius illam ducere, cujus matrem pater ejus duxit, cap. *Quod super his*, de consang. & affin. Eademque ratione potest Sempronius mortuâ uxore Camillâ ducere viduam fratris Camillæ. Quia Sempronius per sui cum Camilla copulam factus est quidem affinis cum fratre Camillæ, aliisque ejus consanguineis, non verò cum affinibus Camillæ: uxor autem fratris Camillæ non est consanguinea, sed solum affinis Camillæ.

XXIV. Arbor affinitatis ita constituenda est, ut duæ personæ quæ copulam habuerunt, sint communis stipes ac principium affinitatis: unde duplex confurgit affinitas, lineæ rectæ, & lineæ transversalis. Lineâ rectâ locantur ascendentes & descendentes ejus personæ cum qua fuit habita copula. Ascendentes sunt socer & socrus, vitricus & noverca. Descendentes sunt gener & nurus, privignus & privigna. In lineâ transversa sunt frater & soror: item patruus, amita, patruelis, alique ulteriorum graduum consanguinei, tam paterni quàm materni usque ad quartum inclusivè gradum. Nam in affinitate eodem modo recensendi sunt gradus, quo in consanguinitate.

XXV. Affinitas orta ex copula licita, scilicet per matrimonium legitimum, dirimit quodlibet aliud matrimonium usque ad quartum inclusivè gradum. Orta verò ex illicita copula dirimit ad secundum inclusivè gradum. Concilium Tridentinum sess. 24. cap. 4. Necesse autem est ad inducendam affinitatem, ut fuerit completa copula cum seminis virilis effusione intra vas debitum. Itaque non confurgit ex præpostero & sodomitico congressu, neque ex matrimonio rato & non consummato; sed tantum publicæ honestatis impedimentum.

XXVI. Quando matrimonio contracto supervenit affinitas, ut si quis congregiatur cum sorore propriæ uxoris, conjunx incesti hujus reus privatur jure petendi debitum; tenetur tamen conjugi innocenti illud

Ccc 2 petenti

petenti reddere, cap. 1. & cap. *Transmissa*, de eo qui cognov. consang. uxoris suæ.

XXVII. Multi Canones impedimentum criminis constituunt ex incestu cum affini, interdicentes hujus incestus reis omne prorsus matrimonium; quanvis si contrahant, velint iidem Canones matrimonium esse quidem validum, sed tamen illicitè contractum, can. *Quedam*, & can. *Si quis viduam*, 32. quæst. 7. & cap. 1. & cap. *Transmissa*, de eo qui cognov. consang. uxoris suæ. Verumtamen Navarra cap. 22. num. 75. Sanchez lib. 7. disp. 17. num. 8. Coniuch disp. 30. num. 26. alique apud Sanchez affirmant illa quæ circumferuntur ex septem delictis impedimenta non dirimentia, esse pridem abolita. Sanè videmus in tota Gallia his criminibus implicatos, consentientibus Prælati, sine ulla dispensatione inire matrimonia.

XXVIII. Affinitatis impedimentum in recta linea est ab ipso naturæ jure, omnesque gentes benè institutæ istas in linea recta conjunctiones ut scelera execratæ sunt. Constat ex l. *Liberi*, C. de nupt. & exprobrat Apostolus 1. Cor. 5. *Audiat inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat.* Et Amos 2. sic expostulat Deus: *Filius ac pater ejus ierunt ad puellam, ut violarent nomen sanctum meum.* Et Levit. 20. ista conjunctio connumeratur cum sodomia & bestialitate, atque asperimo omnium supplicio coërcetur: *Qui supra uxorem filiam, duxerit matrem ejus, scelus operatus est: vivus ardebit cum eis, nec permansit tantum nefas in medio vestri.* Oppositum autem exemplum Seleuci Regis Syriæ, qui cum novisset filium suum Antiochum periculosè ægrotare ex languore amoris, quo Stratonice novercam deperibat, hanc ei nuptui dedit, ut referunt Plutarchus in vita Demetrii, & Valerius Maximus lib. 5. cap. 7. connumerandum est inter infamia dedecora, quemadmodum & Persarum scæda licentia, qui liberorum cum propriis parentibus nuptias approbabant, referentibus Herodoto & Quinto Curtio. Quod verò Adonias affectavit nuptias cum Abisag uxore patris sui Davidis defuncti, 3. Reg. 2. nulli ibi erat affinitas, cum Scriptura testificetur nunquam fuisse à Davide cognitam Abisag: & præterea temeraria fuit illa Adonias cupiditas, publicæque repugnans honestati.

CAPUT XXV.

De impedimento Impotentia.

I. **I**MPO^TENTIA dirimens, illa hinc intelligenda est, quæ sexuum copulam impedit, per quam duæ personæ fiant una caro. Non sunt autem una caro nisi quum vir intra vas mulieris semen immittit. Alioqui enim non consummatur matrimonium, neque inducitur ulla sive ex delicto, sive sine delicto affinitas, etiam si fuerit viri pars genitalis intra vas fœminæ. Quamobrem eunuchi, quanvis aliqui eorum possint vas fœminæ ingredi, nullatenus sunt matrimonii capaces ob defectum seminis prolifici, ut declaravit scripto Motu proprio Sixtus V. anno 1587. Idemque sentiendum de illis quibus attritus est uterque testiculus: sed illi quibus unus superest illatus, matrimonium inire possunt, quia sunt adhuc seminandi capaces. Illi pariter qui quanvis integris partibus semen prolificum emittere nequeunt ex frigidityte, vel ex perpetua complexionis debilitate, excluduntur à nuptiis contrahendis. Arcentur quoque à conjugio qui similem impotentiam non ex natura, sed ex maleficio contraxerunt, postquam iudicata perpetua fuerit vis maleficii, toto tit. de frig. & malefic. Fœmina autem nullam habet dirimentem impotentiam, nisi quatenus est arcta, non valens intra se recipere viri semen: solaque fœminæ ad seminandum impotentia non inducit impedimentum, quia semen fœmineum non censetur ad generationem necessarium. Henriquez, Sanchez, Gutierrez, Filiucius, quos citat & sequitur Bonacina quæst. 3. punct. 13. num. 14. addens non impediri matrimonium, quanvis fœmina non possit susceptum viri semen retinere: sufficit enim ad validitatem, quod conjuges per seminationem viri intra vas fœmineum fiant una caro: illa verò deperditio ex parte fœminæ posterior est illo necessario & constitutivo ad validitatem effectu, quanvis impediat generationem, quæ non est prorsus necessaria ad essentiam matrimonii, cum possit fieri & subsistere inter conjuges steriles, sed non impotentes.

II. His aliqui adjungunt aliud impotentia genus ex nimio viri calore, quo fit ut effundatur semen antequam perfecta fuerit copula. Et quidem si nulla spes esset, fore aliquando ut in aliquo deinceps congressu semen intromitteretur, recenseri posset hic nimius ardor inter impedimenta quæ dirimunt, hac ipsa ratione, quia per hunc defectum impediuntur conjuges ne sint duo in carne una. Sed raro usuenit ut hinc oriatur perpetuum

tuum impedimentum : quanvis enim sapius contingeret ut multi congressus aut conatus conjugum sine debita seminatione fierent , continger tamen aliquando , ut aliquis ex multis conatibus non frustretur hoc effectu ; atque ita ille naturalis ardor non erit loco perpetui impedimenti. Præterea futurum quandoque est , ut nimius ardor longiore consuetudine & temporum progressu defervescat. Denique sufficere potest ad consummatam copulam , si pars aliqua seminis intromittatur.

III. Duplex est impotentia distinguenda. Una quidem perpetua , quæ nimirum tolli non potest citra miraculum , aut citra peccatum , aut citra periculum mortis. Altera verò temporalis , quæ arte humanâ aut remediis Ecclesiæ auferri potest , ut docet cap. *Fraternitatis* , de frig. & malef. Nos tamen (inquit) perspicaciter attendentes quod impedimentum illud non erat perpetuum , quod præter divinum miraculum , per opus humanum absque corporali periculo potuit removeri. Præterea alia est impotentia absoluta , idest respectu omnium ; alia respectiva , per quam aliquis est impotens , habito respectu ad certas quasdam personas , sed potens respectu aliarum. Sic enim potest aliquis esse maleficiatus respectu unius duntaxat foeminae ; & foemina potest esse naturaliter arcta respectu quorundam , sed non omnium virorum. Quin etiam potest aliquis esse impotens respectu virginum , non verò respectu viduarum.

IV. Impotentia perpetua & absoluta matrimonium dirimit jure naturæ. Constitit enim essentialiter matrimonium in mutua corporum traditione ad matrimonii usum , sive quatenus ad eum usum potentiam habent. Quæ constans doctrina peræquè valet , sive illa impotentia alteri partium innotescat , sive non. Illa namque sive notitia , sive ignorantia nihil refert ad validitatem connubii. Idque perspicuè decernit cap. *Consultationi* , de frigid. & malef. Ibi enim sermo est de viro qui scienter cum arcta contraxerat , simulque negat posse illam habere uxorem. Si autem sit respectiva impotentia , dirimitur matrimonium cum persona circa quam fundatur impotentia , sed non cum aliis , in quibus nulla est impotentia causa.

V. Illa verò impotentia quæ non est perpetua , sed solum ad tempus , matrimonium non dirimit , cap. *Fraternitatis* , de frigid. Si postquam contractum est matrimonium , dubitetur an sit perpetua , an temporalis impotentia , concordant Jus Romanorum Civile , & Jus Canonicum , ut concedatur conjugibus triennium cohabitationis & experientia , intra quod tempus operam dare debent consummationi matrimonii , adhibitis etiam medicinæ remediis quoad fieri citra grave periculum poterit vitæ aut valetudinis. Justinianus quidem l. *In causis* , C. de repud. determinaverat biennium experiundæ viri potentia ; sed ratus deinde prorogandum esse hoc tempus , extendit ad triennium in Authent. *De nuptiis* , §. *Per occasionem* , collat. 4. Cui conformatur Constitutio Cælestini Papæ III. cap.

Laudab.

Evidabilem, de frigid. & malef. & absoluto triennio si consummari matrimonium non potuerit, indicit separationem.

V I. In quibusdam Galliarum provinciis consuetudo inolevit, ut non expectetur ad experientiam triennium, sed statuatur ut fiat conjugum congressus in alienis ædibus, de quibus conjuges ipsi convenerint, aut quas Judex ex officio assignaverit certo die, in lecto cortinis circumvallato, præsentibus in eodem conclavi matronis & obstetricibus ab ipso Judice deputatis; in alio autem contiguo conclavi assistentibus pariter Medicis & Chirurgis deputatis, per spatium trium quatuorve horarum, quibus elapsis, aut si per illud intervallum conjuges, aut horum alter assistentes vocaverint, inspiciant assistentes personarum deputatarum, si quæ sint congressus signa, & ad corporis fœminei inspectionem solæ admittantur fœminæ, ad virilis autem soli viri, qui quæve seorsum ea quæ sibi comperta fuerint, in scripta referent Judicibus legenda & examinanda. Plenius hac de re tractat Annæus-Robertus lib. 4. rerum Judicarum, art. 8. 9. & 10. alique complures Gallicani Causidici. Et quod mirum videri possit, stylo Episcopatus Parisiensis decernitur hujusmodi congressus, ut habetur in tomo 3. Actuum & Constitutionum Cleri Gallicani. Cæterum quid certum, aut etiam verisimile conjici potest ex tam lubrico & brevi, & tam pudibundis conditionibus sociato experimento? Nam etiam vir aliunde facillimus partim pudore, partim formidine succellus unde tanti momenti judicium pendet, in ea temporis brevitate & circumstantiarum molestiis vix potest esse sui compos. Conveniunt in liberum omnino triennium Jus Civile Romanorum cum Jure Canonico. Ipseque Justinianus ratus non satis esse ad justum judicium biennii cohabitationem inter conjuges, extendendum judicavit hoc tempus ad triennium, suppressa biennii lege: & nunc penes nos res tanta momento tam multis perturbationibus & anxietatibus obnoxio committetur dijudicanda? Præterea cum sit indubitatum, dirimi matrimonia non per impotentiam temporalem, sed per solam perpetuam impotentiam, cap. *Fraternitatis*, de frigid. & malefic. nemo sanæ mentis audebit affirmare, ex uno & altero concubitu probari perpetuam viri impotentiam posse.

V I I. Notatur dignum est supremæ Aquilejensis Curie Senatusconsultum diei Februarii 16. anni 1640. quo recens nupta Buravalla post intentatam coram Officiali Diocesis Arelatensis de viri sui impotentia querelam, nec posset probari illam esse perpetuam impotentiam, sequutâ Officialis sententiâ cohabitationem triennem decernente, cum mulier ad Senatum tanquam ab abusu ob denegatum sibi præfatum congressum appellasset, declaravit Senatus nullam fuisse abusum, & remissa fuit mulier ad Officialem, ut refert in sua compilatione Bonifacius tom. 1. lib. 5. tit. 6. cap. 1.

*V I I I. Renatus Cordoanus Marchio Langei, desponsatâ sibi puellâ dictâ

dicta à Sancto Simone de Cortemar, annorum circiter quatuordecim, post triennium postulatus est frigiditatis & impotentiae, quam ut refelleret proposcit ille congressus experimentum, quod tamen infauste ipsi succellit. Itaque Curia Parlamenti Parisiensis mense Februarii, anno 1659. nullum irritumque connubium declaravit, eidemque Renato vetuit nullum deinceps inire conjugium, permittitque puellae conquerenti alii nubere. Renatus adversus Senatusconsultum clam apud Notarios duos est protestatus. Puella interim nubit Petro Caumontio Marchioni Boëssæ: deinde moritur anno 1670. Renatus Cordoanus post praefatam protestationem matrimonium contrahit cum Diana Montaltia Navallia, ex qua septem liberos suscepit. Idemque anno 1675. Literas ex supplici libello impetrat contra Senatusconsultum impotentiae declarativum. Lis ergo resumitur apud eandem Curiam: cujus novo judicio, postquam consideratum fuit, congressus probationem esse admodum incertam, eo quod hujusmodi actus non dependeat à libertate, nec nisi raro succedat cum inimica parte, ingrata & odiosa, neque in ullo sive Canonico, sive Civili Jure approbetur, sitque novum inventum in sola Gallia receptum; Senatus Parisiensis die Februarii 18. anno 1677. requirente Fiscali Advocato, novo judicio prohibuit cunctis Judicibus, tam Civilibus quam Officialitatum decernere ejusmodi congressus.]

IX. Intermediam inter diei unius aut alterius congressum, & triennii cohabitationem viam instituit Senatus Gratianopolitanus in causa Susannae Augueriae circa viri sui, quam praeendebat impotentiam; suo namque Senatusconsulto judicavit tribus mensibus sequestrari Susannam in domo conjugibus amicæ, nec suspectæ personæ, ad quam viro liber foret accessus omni hora diei noctisque, cum plena congressus quandocumque ei collibitum fuerit libertate: exacto deinde trimestri Partem utramque comparituram apud Commissarium, & juramento addicto responsuram, num fuerit congressus consummatus: si in eo facto discordent, tum demum procedendum per visitationem Medicorum & Chirurgorum, de quibus Partes convenerint, aut iis non convenientibus, quos Commissarius designaverit. Exitus vero totius causæ fuit declaratio nullitatis matrimonii ob perpetuam quæ judicata fuit, impotentiam viri, & transitus Susannæ ad novum connubium, ut idem refert Bonifacius tom. 1. lib. 5. tit. 6. cap. 2. ibique complurium Juris Authorum testimoniis probat desuevisse totam Galliam triennii experientiam. Istam porro intermediam viam, quam Gratianopolitanus Senatus iniverat, vidi à quibusdam Officialibus observatam & affectatam. Sanè multò æquior est quam unius diei congressus, qui si habet irritum effectum, non sufficit ad judicium impotentiae perpetuæ. Influere tamen ad hoc judicium potest titulo conjecturæ, dummodo aliis probationibus suffulciatur, aut urgentibus aliunde conjecturis. Certitudinem verò prorsus indubitatam impotentiae perpetuæ nec ipsa triennalis experien-

experientia potest stabilire, licet sufficiat ad morale & practicum separationis iudicium.

X. Postquam vir & mulier ex impotentia causa separati fuerint, Pars non impotens jus habet novum matrimonium contrahendi, eo quod prius contractum censetur irritum. Secus vero iudicandum de Parte altera impotente, nisi hæc ejus impotentia sit solummodo respectiva; quo casu licitum ei pariter est contrahere cum alia persona, cujus respectu sit potens ad consummandum. Ubi vero qui fuit habitus impotens probabitur demum evasisse potens, etiam post triennium & iudicio statutam separationem, reddenda erit ei pristina sua conjunx, etiamsi alteri viro nupsisset, quia posterius ejus conjugium irritum ac nullum est propter ligaminis impedimentum, quatenus cessante impotentia quæ temporalis erat, deprehenditur fuisse validum antea illud conjugium, cap. *Laudabilem*, & cap. *Fraternitatis*, de frig. & malef.

XI. Aliter tamen censendum, ubi compertum esset impotentiam fuisse tantum respectivam; tunc enim liberum est utrique aliud inire conjugium, quatenus incapaces matrimonii inter se tantummodo sunt, & capaces respectu aliorum. At si non constet impotentiam fuisse solum respectivam, qualis ut plurimum est ea quam causat maleficium; & qui fuerat ex naturæ defectu impotens, facta separatione cognoscatur potens, tunc præsumptio juris erit, præcedentem impotentiam non nisi temporalem fuisse, & instaurabitur prius matrimonium ad novam potentiam experientiam, qualis fuerat ante dictam separationem habita; hoc est, si jus commune consensum, triennalis altera cohabitatio: sed si denuo separari contingat, nulla deinceps spes erit restitutionis post secundam separationem. Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 93. & 99. Coninch disp. 31. dub. 7. n. 84.

XII. Per dictum cap. *Laudabilem*, de frig. & malef. quod statuit ut exacta triennii experientia, & insequuto separationis iudicio, si vir ex postfacto deprehendatur potens, restauretur prius illud matrimonium, etsi mulier subinde ad alias nuptias convolaverit, nullatenus abrogatur can. *Si per sortiarias*, 33. quest. 1. qui dissolvi prohibet posterius matrimonium quod fuerat subsequutum prioris matrimonii dissolutionem ex causa impotentia ex maleficio provenientis; cum tamen idem vir comperiatur potens in secundo, quod post separationem contraxit, matrimonio. Est enim magna discriminis ratio inter impotentiam naturalem, & eam quæ causatur à maleficio, ut admonent Glossæ utriusque Canonis, tam incipientis *Si per sortiarias*, quam incipientis *Laudabilem*: prior enim loquitur de impotentia per fascinationem ac maleficium: posterior de impotentia naturali, seu frigidityte. Naturalem istam impotentiam Jus præsumit esse absolutam, & nullatenus respectivam, atque ita ad omnes extendi; ideoque si defuisse comperiatur, præsumitur absolute defuisse

D d d

respectu

respectu ad omnes, non verò ad unam fœminam dumtaxat : unde necesse est ad pristinum regredi matrimonium, posteriore quasi nullo & irritò derelicto, si aliquod fuerat initum. Ubi verò impotentiam causavit maleficium, si sic impotens cum alia conjugium junxerit, cum qua se potentem experiat, non permittit canon *Si per fortitarius*, regressum ad antecedens conjugium, quia præsūmit pristinam durare respectu prioris uxoris impotentiam, postquam adhibitis Ecclesiæ remediis, precibus, jeuniis, Sacramentis & elemosynis, sine ullo effectu per triennium indicta fuit separatio. Ejusmodi namque maleficia solam inducere solent respectivam ad primam, cum quæ contractum fuerit, impotentiam.

XIII. Quapropter fallitur multum Bonacina quæst. 3. punct. 13. n. 19. & 20. scribens quod si vir ex causa maleficii soluto matrimonio se in secundo matrimonio potentem deprehendat, debeat ad pristinam regredi uxorem. Et addit præterea, eo casu licitum esse pristinæ uxori recusare istam ad hunc priorem virum suum reversionem, eo quod possit bona fide judicare, non esse respectu sui ablatum maleficium, sed adhuc perdurare. His enim quæ dicit Bonacina Canones adversantur, simulque ratio. Post exactum namque triennium perdurans vis maleficii præsūmitur à Canone & perpetua simul & respectiva ad priorem uxorem, si oppositum non probetur. At verò oppositum nullatenus probatur ex potentia ejusdem exerente se. erga posterius ductam uxorem : non enim auferre solet inductum maleficium omnimodam & absolutam potentiam, sed ordinariè potentiam ad copulam ligat cum sola, quæ prior ducta fuit. Glossa in cap. *Littera*, verb. *Cognoscendi alias*, de frigid. & malefic.

XIV. Impotentia post contractum matrimonium superveniens, quanvis perpetua futura esset, nullatenus ipsum dirimit. Quod enim aliquando validum fuit matrimonium, sola mors potest dissolvere. Itaque sola impotentia quæ matrimonium antecedit, quæque non temporalis est, sed perpetua, impedit contrahendum, & dirimit contractum. Eam ob causam non valet matrimonium senis ita decrepiti, ut sit omninò inhabilis ad copulam, quia præceditur tale matrimonium impedimento dirimente simul & perpetuo. Sanchez, Guttierrez, Bonacina. Sed post matrimonium completum adveniens, five ex senili ætate, five aliunde impotentia ad copulam, non dissolvit matrimonii vinculum, cum talis impotentia non sit antecedens, sed subsequens. Fœmina autem, quantumvis vetula, si non sit arcta, potest validum inire matrimonium, cum sit quacunque ætate capax seminis suscipiendi. Senem porro pridem validè conjugatum, sed postmodum sic ætate debilitatum ut perfectam nequeat inire copulam, posse tamen citra mortalem culpam eniti ad actum conjugalem, asserunt Caietanus in 2. 2. quæst. 154. art. 1. col. 6. S. Antoninus 3. part. tit. 5. cap. 12. §. 3. Paludanus in 4. dist. 34. quæst. 2. Navarra in cap. *Consideret*, de pœnit. dist. 5. num. 48. & in Manuali cap. 22. num. 60.

XV. Etiam

XV. Etiam si verò dixerim senem planè decrepitem non posse novum inire matrimonium, longè tamen alia est ratio de ægrotantibus, qui licet in eo statu sint ut sint ad congressum impotentes, atque etiam supponatur ex morbo incurabili nullam superesse spem in eis futuræ copulæ, restat tamen habitualis potentia, quæ posset in actum reduci, si ex illa ægritudine convalescerent; quæ potentia habitualis solum est ligata per accidens, & adhuc radicaliter subsistit, qualem nullatenus habent decrepiti senes, nec habere unquam possunt, ex quo fuit penitus in eis extincta. Valere porro tale ab ægrotante contractum matrimonium potest ad legitimandam susceptam ex fornicatione prolem, & reparandam apud homines famam concubinæ. Sanchez lib. 7. disp. 105. Coninch disp. 32. dub. 7. num. 88. Plerumque contingit, ut durante vero & legitimo matrimonio vir tandem ob protractam ætatem sic debilitetur, ut quantumvis libido extimulet, aut vix, aut nullatenus perfectam copulam inire possit. Hunc tamen ad eam cum uxore habendam eniti posse, docet Caietanus in 2.2. quæst. 154. art. 1. col. 6. quem sequitur Navarra Man. cap. 17. num. 6. & in comment. ad cap. *Consi-deret*, de penit. dist. 5. num. 48. & faver apertè Glossa in cap. 2. de frigid. & malefic. quemadmodum & illi qui cohabitant pro experientia triennali, juxta cap. *Laudabilem*, eod. tit. eoque potiori jure, quod vir iste certus sit de validitate sui matrimonii; illi verò qui sunt in experientia triennali, incerti sunt an validè contraxerint, cum non liqueat an impotentia perpetua laborent.

XVI. Impuberes ex Jure Ecclesiastico non possunt matrimonio jungi validè, & secus faciendo nullum & irritum esset matrimonium; sed expectandum est donec puer annum decimumquartum, puella verò duodecimum compleverit, etsi nondum pubertas seu lanugo ex aspectu corporis appareat, ut docet Joannes Andreas ad cap. *Puberes*, de desponsat. impub. reprobans oppositam opinionem Glossæ ibidem. Sed non est necesse illam ætatem expectare in illis qui antea pubescunt, d. cap. *Puberes*. Atque in istis dicitur malitia ætatem supplere. Quia tamen ordinariè non solet pubertatis judicium fieri per corporis aspectum, Inst. quibus mod. tutel. fin. circa princ. ideò pubertas utcunque judicanda est ex prædicto annorum numero, nisi ante illos annos constet quod malitia ætatem suppleverit, cap. *De illis* 1. & cap. *A nobis*, & cap. *De illis* 2. de despons. impuber. Sed tamen valet matrimonium post annos pubertatis contractum, tametsi ob ætatis imbecillitatem Partes sint adhuc impotentes. Quod si contracto matrimonio in eâ ætate, quanvis legitimæ, imbecillitate, dubitatur an inde, aut aliunde proveniat impotentia, illud experientia destinatum triennium non erit computandum nisi à tempore quo perfectam adepti fuerint pubertatem, quod contingit in femina anno completo decimoquarto, & in viro anno decimo-octavo. Sanchez lib. 7. disp. 104. num. 18. Coninch disput. 31. dub. 7. num. 84. Angelus verb. *Matrimonii imped.* 16.

D d d 2 num. 6.

num. 6. & alii. Sanè colligitur ex l. *Mela*, D. de alim. & cib. legat. perfectam foeminae pubertatem advenire anno decimo-quarto. At vero l. *Arre-gato*, D. de adoption. & Inst. eod. §. *Minorem*, praefigunt in viris anno decimo-octavo perfectam pubertatem, quâ demum exactâ computari incipiet experientiae triennium, quale etiam concederetur illis qui anno ipso aetatis trigesimo nuptias inirent. Illustria malitiae suppletis aetatem exemplaria tria S. Hieronymus profert in epist. ad Vitalem. Primum Salomonis, qui anno suae aetatis decimo Roboamum genuit. Scribitur quippe lib. 2. Reg. 11. Salomonem regnasse annos quadraginta: & 3. Reg. 14. Roboamum regnare coepisse anno aetatis suae quadragesimo primo. Itaque jam erat natus antequam pater ejus Salomon regnum auspicaretur. At lib. 1. Paralip. 29. Salomon dicitur initio regni sui adhuc puer & tenellus; sed ejus certa aetas non exprimitur in Scriptura. Secundum exemplum producit Regis Achab, qui natus annos undecim genuit Ezechiam, ut liquet 4. Reg. 16. vers. 2. & cap. 18. vers. 2. Tertium refert pueri qui decem natus annos nutricem cum qua consuetudinem habebat, reddidit praegnantem. Istius exempli falsò allegatur author S. Gregorius in dialogorum libris, in quibus tamen nihil tale visitur; sed verus author ipse est S. Hieronymus. Denique Albertus Magnus relatus ab Angelo verb. *Matrimonium* 3. imped. 16. §. 5. & 6. testatur vitam à se puellam quae anno aetatis nono concepit, & decimo peperit.

XVII. Hermaphroditus in quo unus sexus alteri praevalet, potest matrimonium inire secundum sexum in se praevalentem, non secundum alterum. Sed si aequaliter compos sit utriusque sexus, potest quem maluerit sexum eligere, & secundum ipsum nuptias inire. Navarra, Henriquez, Sanchez, Coninch, Filliucius. Judicium verò circa sexum praevalentem fieri convenit per inspectionem & relationem Medicorum, Chirurgorum & Matronarum. Ubi tamen res adhuc esset ambigua, standum foret ipsius hermaphroditi assertioni. Sanchez, & Bonacina. Hermaphroditus postquam semel sibi sexum ad matrimonium elegit, non potest citra peccatum post conjugis mortem mutare pristinam electionem ad novum in altero sexu contrahendum matrimonium, tamen si aequaliter sit utriusque compos, ob summam rei indecentiam. Si tamen secundum novam, & à priore diversam electionem contraheret, esset nihilominus validum illud matrimonium; quia naturalis potentia non fuit per primam electionem ablata, neque per juramentum ab eo coram Praelato praestitum de nunquam varianda sexus electione. Ugolinus, Sanchez, Filliucius, Bonacina.

XVIII. Hermaphroditi connubio Parochus non prius suam debet exhibere praesentiam, quam per Judicem Ecclesiasticum fuerit cognitum de sexus praesentia, aut Judex Ecclesiasticus declarationem exegerit, simulque juramentum nunquam deinceps utendi altero sexu ad matrimonium. Cum enim pertineant haec ad forum externum, Parochus temerè se his

his ingereret ante Judicis sententiam, nisi fortè talis esset hermaphroditus, quem certum esset omnino uno dumtaxat sexu valere.

XIX. Haud facile credendum est mulieri de viri sui impotentia, sed ad ipsius querelam seorsum primum singuli conjuges interrogandi sunt, & præmissis juramento, eorum responsiones in scripta redigenda. Deinde seorsum vocandi singulorum conjugum propinqui; quæ forma vocatur à Canonibus sic fieri præcipientibus, Septima manus propinquorum, ut si quid hac de re resciverint, hoc deponant. Si hæc ad rei cognitionem non sufficiunt, denuò interrogantur conjuges, si persistant, si varient, si quid ad primas responsiones addi velint. His succedit decretum inspectionis sexuum, scemina quidem per obstetrices jurejurando addactas, viri autem per Medicos & Chirurgos similiter juratos. Si ne sic quidem constet virum esse profus impotentem, aut si quæ teneatur impotentia, non constet esse perpetuam, Jura decernunt experiendi & explorandi gratia trium annorum cohabitationem, ut superius docui, aut si qua sit alia forma in locis particularibus recepta, sufficiensque ad conjectandum cum æquitate & prudentia, num subit perpetuum, quod solum dirimere potest, impedimentum, qualis utique censi non potest exploratus unius, aut alterius diei concubitus. Postremò post temporis legitimi experimentum Pars utraque rursus interrogatur: proceditur ad novam utriusque seorsum partis inspectionem iisdem sub formis quas paulò antè retuli: succeditque definitivum judicium, prout ex supradictis constiterit, vel perpetuæ cohabitationis, vel ab invicem separationis. Sed ubi constaret de scemina coarctatione, vel de viri perpetua impotentia per primam, neque ullatenus contestatam partium per deputatas congruas personas inspectionem & relationem, putà quod vir sit eunuchus, aut quid hujusmodi, ex tunc sine alio experiendi decreto, aut processus ulterioris continuatione, decernenda est & injungenda separatio.

XX. In causa impotentia, si nullatenus probari potest scemina conquerentis intentio, & vir se neget impotentem, partesque ad copulam requisitas habeat integras & illasas, quod per Chirurgos & Medicos deputatos & juratos ita referatur, viro potius quàm mulieri credendum est post præstitum juramentum; quia vir caput mulieris est, ut decidit cap. 1. de frig. & malef. hoc uno excepto, si mulier se virginem esse probet ex aspectu corporis & matronarum attestatione; hæc enim probatio potior est quàm mariti contraria assertio cum juramento, ut expressè deciditur cap. *Proposuisse*, de probation. Sed si scemina vel per præcedens matrimonium, aut alia ratione desit esse virgo, ipse verò vir cum juramento se neget impotentem, neque alia probatio suppetat, standum est viri asseverationi in externo & contentioso foro, d. cap. 1. & adigi potest mulier etiam per censuras Ecclesiasticas ad cohabitandum, cap. *Inquisitioni*, de sent. excomm. quanvis justa & vera sit mulieris probare non valentis ex-

D d d 3

postula

postulatio, quo casu, ut ibidem declaratur, re in foro interiori bene explorata, si sit certum impedimentum, debet potius excommunicationem extorriorem & quidvis aliud pati, quam consentire in opus matrimonii. Dicitur verò Richardus in 4. dist. 34. art. 2. quæst. 1. & Turrecremata, alique, se non videre quomodo in prædictis circumstantiis possit viri præfractè mentientis vera impotentia probari. Verum ut ait Concilium Tridentinum sess. 24. de reform. matrim. Ecclesia de occultis non judicat.

CAPUT XXVI.

Reliqua duo Impedimenta discutiuntur, clandestina conventionis, & raptus.

I. **S**I absque proprii Parochi, aut alterius Sacerdotis de licentia Parochi, vel ipsius Ordinarii præsentia, simulque duorum testium contrahuntur nuptiæ, ipsæ irritæ erunt ex jure novo Concilii Trident. sess. 24. cap. 1. de reform. matrim. antea namque valida erant clandestina matrimonia. Quæ innovatio in Sacramento, cujus essentialia à Christo Domino instituta non possunt regulariter ab Ecclesia immutari, fundatur in ratione speciali hujus Sacramenti: quod cum secundum suam peculiarem substantiam fundetur in civili & legitima ambarum Partium conventionione, potuit Concilium eccumenicum extendendo vel restringendo conditiones ad legitimum contractum requisitas id efficere per accidens, & non per se; & indirectè, non autem directè, ut contractus matrimonialis qui antea fuerat validus, jam non sit validus, novas, sed tamen rationabiles ei præscribendo conditiones, unde sequatur, ut duorum contractus qui antea fuerat sufficiens materia Sacramenti susceptiva, sit deinceps illegitimus, atque adeò cesset esse Sacramentum, quod legitimum contractum viri & mulieris prærequirit: quemadmodum panem & vinum, quæ fuerant apta ad conficiendum ex eis Eucharistiæ Sacramentum materia, taliter potest aliquis immutare & alterare, ut jam desinant esse materia ad Sacramentum Eucharistiæ conficiendum apta.

II. Grandis est disputatio theologica, utrum possint Principes ac Respublicæ seculares impedimenta nova inducere matrimonium etiam sub ratione Sacramenti dirimentia. Non enim controvertitur, an possint ex justa & rationabili causa conditiones præscribere quæ Sacramenti formam non impediunt, sed quarum nihilominus infractio pœnis civilibus coercetur: adeò ut contractus talibus conditionibus destitutus, sine præjudicio

cio Sacramenti pro nullo civiliter ac invalido habendus sit, quatenus ex ipso non permittitur civilis actio, neque civiles nascantur obligationes, neque ulla civilia jura prætendi possint; quin potius graves poenæ in eos qui ita contraxere decernantur. Thomas quidem Sanchez lib. 7. de impedim. matrim. disp. 4. postquam allegavit innumeram penè Theologorum & Canonistarum multitudinem, prorsus negantium hanc potestatem Potestatibus supremis temporalibus competere, quæ usque ad Sacramenti nullitatem possit pertinere; unicum fuisse asserit Catholicum Doctorem qui affirmativam oppositam opinionem propugnaverit, Petrum de Soto lect. 4. de matrimonio, ad fin. Unus tamen aut alter Theologus Gallicanus eandem tuctur affirmativam, Joan. Baptista Gonet Dominicanus, duo loca producens S. Thomæ, scilicet in 4. dist. 34. quæst. unica, art. 1. ad 4. & rursum contra Gentes lib. 4. cap. 78. Sed ibi S. Thomas nihil affirmat contra vim Sacramenti, & quidquid ibi dicit, facile reducitur ad poenas civiles contra eos qui ordinationibus civilibus circa matrimonia non obtemperant. Sed ex parte ipsorum Canonum possunt magis urgentia argumenta deprobi, scilicet ex cap. *Super eo*, de cognat. spir. qui Canon manifestè asserit, personas quæ secundum communes Ecclesiæ Canones essent habiles ad matrimonium mutuo contrahendum, posse esse ad hoc idem inhábiles ex recepta in oppositum consuetudine loci particularis. Allegatur pro utraque parte ex Concilio Triburiensi cap. 1. de sponsalib. quod tamen neutri partium suffragatur. Ibi vir Francus fœminam Saxoniam duxit uxorem, deinde novis amoribus irretitus repudiat Saxoniam, & aliam ducit uxorem, hoc prætexens, fuisse illud prius matrimonium celebratum secundum Saxonum, non verò Francorum leges. Concilium verò prætextum istum parvipendens, Francum redire jubet ad priorem uxorem, & secundam abdicare. Nihil verò ibi insinuat, an illæ Franciæ leges pertinerent ad matrimonii validitatem quoad substantiam, an verò quoad quasdam præscriptas observantias & circumstantias, à quibus tamen non dependeret matrimonii essentia & validitas: sicut ipsa Ecclesia multa præcipit circa matrimonium, quorum tamen defectu non desinit validum esse. Præterea multò verisimilius est, fuisse illud matrimonium in Saxonum regione celebratum: tum quia ritu Saxonico, & non Francico: tum quia illo sæculo Franci Saxonibus assidua bella intulerunt, & numerosissimi exercitus ex Francia in Saxoniam commigrabant, unde & victorias insignes reportarunt. At verò Francorum consuetudines non vigeant in Saxonia, neque illis Franci ligabantur peregrinè agentes.

III. Asserunt quidam Theologi hanc Principibus secularibus potestatem competivisse, ablatam verò eis fuisse ab ipsa Ecclesia, quæ sibi uni jus istud reservavit, cum antea illo potiri jure potuissent iidem Principes atque Respublicæ seculares; quandonam verò hanc eis Ecclesia potestatem

tem abstulerit, non indicant: hoc solum ostendunt, aliquas veterum Romanorum circa matrimonia leges fuisse posterioribus Canonibus antiquatas. Sed nihil inde inferitur de illa juris Principum suppressione; nam id omni juri humano commune est, ut posteriores leges anterioribus absque illa speciali & singulari reservatione derogent, ut constat ex l. fin. D. de constitut. Princ. Canones etiam recentiores Canones infringant priores; & cum tam Canones Ecclesiae (exceptis Fidei Decretis, aliisque quibusdam quae ad Jus Divinum reducuntur) quam leges Principum sint humani juris, & mutationibus obnoxii, inde fit ut ipsamet contraria consuetudo pervaleat. Quae Canones Ecclesiae ac Principum Constitutiones antiquet ac obliteret, si sit rationalis & praescripta, cap. fin. de consuetud. Quam multos Canones edidit cum Pontificibus generalia Concilia, quos contrario usu videmus toto orbe abrogatos? Alexander Papa III. in cap. *Cum esses*, & in cap. *Relatum*, de testamentis, abrogat omnes à Jure Civili introductas testamentorum & codicillorum solemnitates, & sub anathematis interminatione prohibet rescindi ulla testamenta quae fuerint coram Parocho & duobus testibus condita; & notabiliter adjungit, nullam in contrarium consuetudinem posse hanc Constitutioni prevalere. Et tamen quemadmodum illa Pontificia Constitutio legibus civilibus derogavit, videmus nunc toto orbe Christiano consuetudinem, quam idem Canon inhibebat, sibi prevalere; ita demum etiam in ditionibus Ecclesiae temporalibus prevaluisse, ut ab ipso Canone revixerint legum civilium circa testamenti solemnitates, quas idem Canon aboleverat. Illa ergo pristini secularium Principum juris, quam quidam dicunt, facta revocatio, cum sit Juris positivi Ecclesiastici, potest quemadmodum aliae innumerae universalis Ecclesiae Constitutiones, contraria proculdubio consuetudine obsolescere, & Principes, quorum ditiones hujusmodi consuetudo pervaserit, pristinam potestatem jure postliminii resumere.

IV. Caterum non facile admiserim, quod attinet ad rem facti, hujusmodi consuetudinem, quae nova matrimoniorum impedimenta ultra numerum à Sacro Tridentino Concilio praefixum fuerint introducta, alicubi tandem plenè & ex integro prevaluisse. Illud enim unum, circa quod maxime insistant Franciae plerique Proceres, quod respicit matrimonia filiorum familias sine parentum consensu celebrata, in primis quidem consentiunt omnes esse illicita, & divinis humanisque legibus prohibita, & poenis dignos esse filios qui contrahunt, & Sacerdotes qui eis assistunt. Consentiant pariter omnes fuisse hujusmodi matrimonia Regum Christianissimorum Constitutionibus ita prohibita, ut si fiant, declarentur ab iisdem nulla & invalidè contracta. Effluxere anni fere centum, ex quo similes prodierunt Regum Constitutiones: primus enim hoc edixit Henricus III. in Comitibus Regni Blefensibus, art. 40. Verumtamen cum Antistitibus consentiunt unanimes Proceres & sapientiores Regni Magistratus,

tam

tam Edictum Blesense, quàm cætera quæ ab insequentibus Regibus promanarunt, nullatenus attingere vim Sacramenti, neque prorsus in re usque adeò divina violari Sacri Tridentini Concilii sapientissimum & sanctissimum Decretum: sed totam illam nullitatis & invaliditatis declarationem concludi intra fines poenarum merè civilium, ut scilicet quoad actus civiles, & quoad emolumenta civilia his omninò privati existant hujusmodi filii familiarum, neque ad actiones admittantur civilis fori, quæ ex vi contractus & conventionum connubialium nasci possent, & cum filiis qui ex illo nascentur conjugio perinde agatur apud Tribunalia, ac si illegitimi forent, tam quoad honores, quàm quoad successiones. Attamen non raro contingit ut ista quoque civiles poenæ à supremis quoque Regni Curii ex æquo & bono remittantur, aut spontaneè dissimulentur, ne familiæ & personæ alioqui honorabiles & Reipublicæ quandoque utiles æterno inurantur opprobrio, & cum paupertate extrema conficiantur. Rarissimè verò contingit, ut inde nati liberi ad illegitimorum sortem reducantur. Solaque poena, circa quam nunquam vidimus dispensari, versatur circa privationem paternæ hereditatis, juxta Edictum Henrici II. nisi parentes ipsi mitius de hujusmodi filiis disponere dignati fuerint.

V. Itaque intolerabilis circa Sacramentum fingenda esset inordinatio, si ad Curiarum beneplacitum nunc rigidius ad Edicti amissum judicantium, nunc ex æquo & bono mitius pro illustrium familiarum præsidio, & puellarum honestè natarum præcavenda ignominia, Deus cujus est uniformis & perpetuò constans operatio, nullam sibi certam in Sacramento imprimendo præfigeret regulam, sed ad arbitrium & inconstantiam humanorum judiciorum suum suspenderet actum, & pro eorum etiam in paribus Juris circumstantiis varietate nunc Sacramenti sui sigillum imprimeret, nunc verò Sacramenti gratiam cohiberet secundum humanorum judiciorum inæquales, nec sibi constantes successus.

VI. Quum Rex Christianissimus Ludovicus XIII. suum publicari fecisset Edictum anni millesimi sexcentissimi vigesiminonni, mensè Januario, eoque renovaret articulum præfatum 40. Edicti Blesensis, & Judices Ecclesiasticos juberet secundum ipsum in causis matrimonialibus judicare, art. 39. Clerus Gallicanus eo tempore sua Parisiis Comititia habens Regem suppliciter his verbis admonuit: *Rex humillimè supplicatur, ut considerare non pigeat quantum sit momentum in hoc articulo qui eget expositione ad duarum difficultatum elucidationem. Prima est, ut non aliter intelligantur hæ voces, Valide, aut invalidè contracti matrimonii, quàm per relationem ad contractum civilem, & nullatenus ad contractum spirituale Sacramenti. Secunda, ut non adstringantur Ecclesiastici ad judicandum secundum hujus Edicti, simulque Blesensis articulos, sed juxta Sacros Canones & Ecclesiastica Decreta, quæ sunt unica regula & norma judicii Ecclesiasticorum. Hi enim non possunt, aut debent jurisdictionem, quàm à solo Deo collatam habent, circa res spirituales ab ipsis*

Ecclesiasticis

laicis mutuari. Quapropter necesse est ex isto articulo hac verba rescare: Et obligabuntur Ecclesiastici iudices in causis istiusmodi matrimoniorum iudicare ad hujus articuli normam. Ad hanc supplicem requisitionem Rex Christianissimus officium respondendi commisit Magno Regni Cancellario & selectioribus quibusdam Officialibus Sanctioris Consilii. Hi verbis istis ex scripto responderunt: *Communio Cleri, quod spectat ad priorem difficultatem sic resoluta fuit: Verba ista, Valide aut invalide contracta matrimonia, non esse aliter explicanda quam per solam relationem ad contractum civilem per laicos iudices. Altera pariter difficultas iusta & rationi congrua visa fuit. Hac ita decerpsi prout habentur in tertio tomo Rerum & Decretorum Cleri Francici. Certè non potest majori & graviore auctoritate firmari vera mens ac sensus istiusmodi Constitutionum Regni.*

VII. His attexendum duxi iudicium eruditissimi Consilarii in Senatu Parisiensi Loueti, lit. M, tit. 6. cujus hæc ipsa sunt verba: Nullitas matrimonii proveniens ex defectu conditionum quas requirit articulus 40. Blesensi Constitutionis, nullatenus attingit ipsum Sacramentum, quod nihilominus in isto matrimonio existit: non agitur de Sacramento Matrimonii, aut ejus essentialibus ceremoniis; sed de validitate conventionum matrimonialium, de accessoriis matrimonii, de dotis validitate & communitate inter virum & uxorem: quæ conventiones non dependent ex Theologicis Decisionibus, sed ex Edictis in Parlamento verificatis. Et paulò post: Aliud est de Sacramento Matrimonii disputare, aliud de pactione dotis differere; distinctæ sunt potestates. Hæc Louetus. Scio equidem ejus Scholiasten Brodeum voluisse istam invaliditatem ad ipsum etiam Sacramentum protrahere. Atque hoc citra invidiam & injuriam dici potest, Scriptorem istum quoties à Jurisprudentiæ finibus ad Theologicas dissertationes digreditur, id facere tam imperitè & infelicitè, ut ei jure dici possit hoc ipsum quod Megabyso ineptè de picturis differentiæ respondit Apelles, Eum se deridendum exhibere novitiis ejus artis. Usque adeò quæ dicit ignorat, ut ibidem asseveret à Concilio Tridentino definitum, matrimonia filiorum invitis parentibus inita, & invalida esse, & caduci dici potest, cum ipsum quod allegat Concilium sess. 24. cap. 1. de reformat. matrim. sic expressissime decernat: *Tamen si dubitandum non est, clandestina matrimonia libero consensu contrahentium facta, rata & vera esse matrimonia, quandiu Ecclesia ea irrita non fecit: & proinde jure dammandi sint illi, ut eos sancta Synodus anathemate damnet, qui ea vera & rata esse negant, quique falso affirmant matrimonia à filiis familias sine consensu parentum contracta, irrita esse, & parentes ea rata vel irrita facere posse. Quis post hæc tutò fidere, aut credere possit huic Commentatori tam manifesta mendacia comminiscenti? At pari fide pergit citans plerosque Theologos & Summistas à se nunquam lectos: & demùm concludit in hanc rem cunctos convenire Theologos, & docere tum prærecensita filiorum familias matrimonia, tum omnia*

nia clandestinè contracta, fuisse & esse irrita, & Sacramento prosus destituta. Horum quos citat Authorum alii scripserunt ante Concilium Tridentinum, & certum est hos omnes asseverare unanimes, matrimonia clandestinè contracta esse quidem illicita, nec minùs tamen esse vera Sacramenta. Ceteri Theologi & Summistæ qui post Concilium scripsere, unanimes affirmant matrimonia clandestinè, hoc est sine Parocho & testibus contracta, quanvis ante Concilium valida fuissent, si post Concilium inita fuerint, & irrita esse, & Sacramento destituta. Idemque constanter scribunt, matrimonia filiorumfamilias sine parentum consensu facta coram proprio Parocho & duobus testibus, esse quidem prohibita & illicita, sed nihilominus valida, & cum Sacramento conjuncta. Errores itaque quos Scholastes Lectoribus suis obtrudit, ex ejus incititia prodeunt, quâ nescit discernere matrimonia clandestina sine Parocho & testibus, ab illis, quæ coram Parocho & testibus, sed sine denunciationibus contracta sunt: nescit quoque distinguere clandestina matrimonia quæ Concilium Tridentinum præcellere, ab iis quæ Concilium subsequuta fuerint. Ignorat quoque discrimen inter prohibitum, illicitumque; & irritum, invalidumque. Concilium namque & Theologi universi affirmant supra memorata filiorumfamilias matrimonia esse prohibita, illicita & puniendâ; & nihilo secius ita esse valida, & Sacramento cohonestata, ut oppositum asserentibus intorqueant anathema.

VIII. Vetus quidem Jus Romanorum Civile irrita declarat filiorumfamilias matrimonia, in quibus paternus consensus non intervenerit, l. *In sponsalibus*, §. *In sponsalibus*, D. de sponsalibus, l. *Nuptia*, D. de ritu nupt. & l. *Nec filium*, C. de nupt. Instit. de nupt. in princ. & §. *Si adversus*, antepenult. etiamsi filius sit miles, l. *Filiusfamilias* 55. D. de ritu nupt. Blesense Edictum Henrici III. art. 40. non tantum patris, sed etiam matris consensum sub pari poena exigit, quanvis Jus Romanorum commune matris consensum non exigeret, nisi in filia patre orbata, l. *In conjunctione* 20. C. de nupt. Et quanvis filia emancipata exierit de patris potestate, nihilominus l. *Vidua* 19. & l. *In conjunctione* 20. C. de nupt. consensum patris requirunt ad nuptias filia emancipatæ. At verò liberè iniri possunt matrimonia citra consensum collateralium & affinium, l. *In copulandis* 8. C. de nuptiis.

IX. In Franciæ Regno necessarius quoque est tutorum & curatorum consensus ad matrimonium, juxta dictum Blesensem articulum 40. qui requirit pariter cum tutoribus & curatoribus proximiorum cognatorum assensum; horum enim officium est ut advertant, ne tutores aut curatores proprium aut suorum commodum spectantes, matrimonia procurent suis pupillis aut minoribus noxia vel incommoda, Blesensi art. 43. Licet Jus Romanorum neque curatorum, neque collateralium consensum efflagitet, l. *Sciendum*, D. de ritu nupt. & l. *In copulandis*, C. de nupt.

X. Nec verò necesse est ut expressus parentum consensus interveniat in liberorum suorum nuptiis; sufficit enim ad validitatem si admoniti non reprobaverint manifestè; horum enim silentium pro consensu reputabitur, l. *In sponsalibus* 7. §. *In sponsalibus*, D. de sponsal. & l. *Si ut proponis*, C. de nupt. quæ lex declarat præterea non esse necessarium, ut patris consensus præcedat; sufficere quippe ad valorem si ex postfacto approbet. Huic verò non obstat quod dicitur Institut. de nupt. in princ. iustum parentum debere præcedere; id enim requiritur ad honestatem & officium, sed non ad actus validitatem, ut monet Despeſſeus de contractibus p. 1. de matrimoniis, sect. 2. num. 5.

XI. Eodem Blesensium Comitiorum articulo 40. invalidum decernitur matrimonium sine proclamationibus ac denunciationibus contractum, nec sufficere primam denunciationem nisi ob urgentem aliquam & legitimam causam, & requiruntur parentibus & proximioribus fuerit circa reliquas duas, quæ Lateranensi & Tridentino Conciliis requiruntur, dispensatum. Quod verò prædictus articulus 40. requirit præter proprii Parochi assistentiam quatuor, etiam vel quinque testes, id nullibi receptum fuit, utpote superfluum; & statum in toto Regno Concilio Tridentino non amplius requiruntur quam duos testes præter Parochum.

XII. Communis Doctorum sententia est, ad matrimonii validitatem sufficere Parochi etiam inviti præsentiam, quæ rem quæ geritur sufficienter agnoscat, Sanchez l. b. 3. disp. 39. Filiucius tract. 10. cap. 6. num. 225. & 226. Coninch disp. 27. dub. 4. conclus. 3. Bonacina quaest. 2. puncto 8. num. 23. Prosper Fagnanus in cap. *Quod nobis*, num. 48. & seqq. de clandest. desponsat. Qui tamen declarationem allegant Sacre Congregationis Cardinalium, asserentem hoc idem; sed tamen Parochum ita debere interesse, ut appareat ipsum hac de causa fuisse vocatum, quamvis alio & falso prætextu vocatus fuerit rei gerendæ inscius, & invitus aut renitens assistat; secus tamen si casu & non vocatus conveniatur. His suffragatur lex *Coram Titio*, D. de verbor. signific. ubi iustus aliquid facere coram Titio, declaratur adimplevisse conditionem, si illo vidente & sciente, quamvis invito & repugnante, fecerit. Ratio quoque suffragatur, quia Parochi præsentia ad hoc necessaria est, ut defectus & confusio clandestinarum nuptiarum devitetur. Et aliunde cum minister hujus Sacramenti non sit Parochus, sed ipsæ Partes in se contrahentes, harum dumtaxat, non verò illius consensus est necessarius, neque assistit nisi ut principalis & necessarius testis. In Gallia etiam hujusmodi matrimonium valet pariter quoad Sacramentum, sed si deduceretur ad forum contentiosum, damnaretur nullitatis quoad civilia, quia sic edicit art. 40. Blesensis Constitutionis. Et præterea quicumque hoc modo matrimonium inirent, graviter delinquerent propter Ecclesiæ contemptum, & omissionem denunciationum, & exempli pravitatem, nisi hoc fieret, quia

quia injuste Ordinarius, vel Parochus matrimonio contrahendo obli-
sterent.

XIII. Sufficit ad habendum alicubi proprium Parochum, si quis eo
loci divertit ad habitandum majore anni parte, quamvis non habens ani-
mum continuandi habitationem ejus loci ultra semestre. Id namque suffi-
cit ad continuandum parochiale domicilium, & suscipienda cetera quæ-
vis Sacramenta præter Ordines. Et qui per annum sex mensibus habitat
in aliqua Parochia, & alio semestri in altera, potest sub utroque Pa-
rocho matrimonium iure. Sicut enim acquiri potest duplex domicilium,
ita & duplex habitationis Parochia, cap. 2. de sepult. in 6. Sanchez lib. 3.
disp. 24. num. 2. & 11. Gutierrez cap. 64. n. 2. Bonacina quæst. 2. punct. 8.
num. 2. & 8.

XIV. Aliaratio est de vagis hominibus; quilibet enim Parochi locorum
per quæ illi transeunt, possunt ipsorum matrimonii interesse, quemadmo-
dum & eis administrare Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramenta, ut est com-
munis Doctorum sententia. Sed quia vagi sunt plerumque improbi ingenii,
& facile contingit ut uxores alibi habeant, ideo vetat Concilium Trident.
sess. 24. cap. 7. de reform. matrimon. ne Parochi horum matrimonii inter-
sint, nisi prius diligenter inquisiverint, & re ad Ordinarium delatâ, licen-
tiam ab ipso habuerint.

XV. Si vir & femina sint diversarum Parochiarum aut Diœcesum,
faciendæ quidem sunt in utraque Parochia aut Diœcesi proclamationes,
& habenda licentia utriusque Ordinarii; sed indifferenter potest matri-
monium contrahi coram Parocho, sive viri, sive femina, quamvis fere
semper eveniat ut contrahatur coram Parocho femina, eo quod viri
ad feminas accedant sæpius quam feminæ ad viros. Quilibet autem Or-
dinarius, aut Parochus aequali potestate pollet erga proprium diœcesia-
num & parochianum. Navarra consil. 1. de dispensal. num. 2. allegans respon-
sum à Sacra Congregatione. Zerola in praxi, 1. p. verb. *Matrimonium*,
quæst. 6.

XVI. Potest Parochus assistere matrimonio sui parochiani, etiam in
aliena Parochia & Diœcesi aliena, sine licentia Parochi ejus loci, modò id
faciat extra Parochialem Ecclesiam, ea ratione quâ potest ejus quoque audire
confessionem & absolvere ubique locorum, & quâ potest Prælati in sibi
subditum exercere quocunque loco gratiosam & voluntariam jurisdictio-
nem. Quod autem hæc agenda non sint in Ecclesia subdita Parocho vel Or-
dinario loci, nisi habitâ ejus licentiâ, id quidem requiritur, ne ei fiat injuria
vel insultus hoc attentando; sed non est necessarium ad Sacramenti validi-
tatem.

XVII. Tametsi non licitè, saltem potest validè proprius Parochus
assistere matrimonio sui parochiani contra sui Ordinarii prohibitionem.
Ea namque prohibitio non ei amovet jus & titulum Parochi; & multa
Ecc 3 facta

facta tenent quæ fieri prohibentur. Hoc ita declaravit Sacra Cardinalium Congregatio; atque ita docent Sanchez lib. 3. disp. 32. Bonacina quæst. 2. punct. 8. n. 21. aliique communiter. His amplius addit Fagnanus cap. *Littere quas*, de matrim. contract. contr. interd. Eccles. valere Matrimonium, etsi Parochus assistens fuisset non modò prohibitus, sed etiam suspensus ab Ordinario. Quavis enim Parochus subalternetur Ordinario quoad jurisdictionem quam potest ei restringere vel adimere, per hoc tamen non definit esse Parochus, ejusque assistentia ad Matrimonium non est jurisdictionis actio; nihil enim hîc judicat, nihil jubet, nihil decernit, sed tantùm suam exhibet quasi testis præsentiam. Sic etiam licet Concilium Tridentinum sess. 24. cap. 7. de reform. matrim. prohibeat Parochis vagorum matrimoniis interesse, hæc tamen matrimonia ex eorum præsentia valida fiunt. Similiter contractæ contra interdictum Papæ nuptiæ non idèò minùs valent, ut docet Glossa, & cum ea Innocentius in cap. *Ad dissolvendum*, de desponsat. impub. Et multa demùm facta tenent, quæ fieri prohibentur.

* XVIII. Si contingat sponsum & sponfam ad diversas pertinere Parochias, consentiunt Doctores (seposita quæstione, An liceat) valere Matrimonium, cui proprius assistit Parochus unius contrahentium, dummodo id fiat intra ipsius Parochiæ fines quæ subest illi assistenti Parochus, etiamsi nullatenus accedat assensus, vel præsentia Parochi alterius. Atque in hanc sententiam unanimes accedunt Theologi & Canonistæ, quos profert Thomas Sanchez de matrim. tom. 1. lib. 3. disp. 19. num. 4. & seqq. Quavis enim quoad reliqua Sacramenta Parochus unius conjugum non sit utriusque Parochus, in matrimonio tamen (cùm sit individuum, nec nisi inter binos celebretur,) is qui habet jurisdictionem erga alteram partem, habet simul erga utramque; non enim una conjungi potest sine altera, argumento legis *Si communem*, D. quemadmod. servit. amit. & ibi Bartolus: *In individuis*, inquit, *retinet quis per socium quod per se retinere non posset*. Præterea re aliqua concessa, conceduntur simul omnia sine quibus jurisdictionis explicari non potest, l. 2. D. de jurisd. omn. judic. Et ex eo quod causa alicui committitur, simul committitur super omnibus quæ ad eam causam pertinere noscuntur plenaria potestas. Longè autem diversa quæstio est, utrum quilibet Parochus possit extra suæ Parochiæ limites sibi subditum matrimonio conjungere cum alterius parochiano, cujus proprius Parochus minime consentit: non enim hac in re Doctores peræquè consentiunt, quibusdam posse negantibus, aliis affirmantibus, etiam extra fines Parochiæ, apud Sanchez.]

XIX. Raptus est ultimum dirimens impedimentum quandiu rapta in raptoris potestate manet. Definit istud impedimentum ex quo rapta dimissa est, & pristinæ reddita libertati. Sic enim sancivit Concilium Tridentinum, sess. 24. de reform. matrim. cap. 6. *Decernit sancta Synodus, inter raptorem*

rem & raptam, quandiu ipsa in raptoris potestate manserit, nullum posse consistere matrimonium. Quod si raptā à raptore separata, & in loco tuto & libero constituta, illum in virum habere consenserit, eam raptor in uxorem habeat; & nihilominus raptor ipse, ac omnes consilium, auxilium & favorem illi prabentes sint ipso jure excommunicati, ac perpetuo infames, omniumque dignitatum incapaces: & si Clerici fuerint, de proprio gradu excidant. Teneatur præterea raptor mulierem raptam, sive eam uxorem duxerit, sive non duxerit, decenter arbitrio judicis dotare.

X X. Generaliter loquendo raptus est violentia fœminæ ad explendam libidinem illata, licet non abducatur. Verùm raptus, de quo intelligendum est hoc loco Concilium, est abductio personæ invitæ. Duo ergo ad raptum istum requiruntur, scilicet abductio & violentia: si enim puella suæ abductioni consentiat, non raptus erit, sed voluntaria fuga. Sanchez lib. 7. disp. 13. num. 9. Guttierrez cap. 86. num. 12. Bonacina quæst. 4. punct. 18. n. 5. ubi etiam contra Sanchez, Guttier. & Reginaldum affirmat, locum esse huic impedimento & pœnis, sive raptus fiat solius libidinis explendæ causâ, sive etiam ad contrahendum matrimonium; & hoc fuisse ita declaratum à Congregatione Cardinalium. Similiter si puellæ stuprum per vim sine abductione fuerit illatum, nullus est huic pœnæ locus, juxta præfatos Autores.

X X I. Utrumque Jus, Cœnonicum & Cœvile, duas agnoscit species raptus, raptum scilicet in fœminam cui vis infertur, & raptum in parentes puellæ, si sint inviti progenitores, quanvis puella ipsa consentiat se abduci, cap. *De raptoribus*, 36. quæst. 1. & cap. *Cum causam*, de raptorib. & l. *Raptores*, C. de Episc. & Cler. Sed raptus in solos parentes non subijcitur pœnis memorati Tridentini Decreti. Neque virisimilem credo quorundam opinionem, quod raptus in parentes puellæ consentientis producat dirimens impedimentum, quia ad hoc impedimentum instituendum motivum & causa fuit raptæ fœminæ libertas ad consentiendum aut dissentiendum matrimonio: propterea vult Ecclesia, ut mulier, cujus personæ vis à raptore illata fuit, duci in uxorem non possit à raptore antequam ejus erepta potestati, libertatique suæ reddita fuerit: quæ causa cessat in ea quæ suæ abductioni lubens consensit, quantumvis resisterint parentes ejus. Dicit enim can. *Sufficiat*, 27. quæst. 2. *Sufficiat secundum leges solus eorum consensus, de quorum conjunctionibus agitur*. Et Glossa in cap. *Cum causam*, de raptorib. verb. *Dicatur admitti*, absolute ait, non esse raptum ubi puella consentit. Hoc denique sciendum, ad hoc ut istæ in raptores decreta à Tridentino pœnæ incurrantur, minime requiri ut fœmina fuerit à raptore corrupta; sufficit enim vis illata fœminæ, & ejus resistentis abductio, neque aliud quidquam exprimitur à Concilio.

CAPUT XXVII.

Ad quem pertineat potestas dispensandi in Matrimoniorum impedimentis.

I. **D**ISPENSATIO ac inculpabilis dispensationis duæ sunt causæ, necessitas, & notabilis utilitas, juxta cap. *Mutationes*, 1. quæst. 7. & cap. *Expositi* 33. de præbend. Utramque commemorat S. Bernardus lib. 3. de considerat. ad Eugen. Pap. cap. 10. his verbis: *Ubi necessitas urget, excusabilis dispensatio est: ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est. Utilitas dico, communis, non propria. Nam cum nihil horum est, non planè fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est.* Causæ legitimæ dispensandi circa gradus prohibitos, hæc sunt quæ colliguntur à Zerola 1. p. verb. *Dispensatio*, §. 1. Primum incompetencia dotis. Secundò extinctio magnæ litis. Tertio angustia loci, quæ potest esse duplex: vel quia maior pars habitantium ibi sunt consanguinei, vel affines postulanti, & extra illos non inveniret facilè parem suæ conditionis; aut si vellent extra locum nubere, non haberet dotem sufficientem. Has tres causas colligit quoque Navarra cap. 22. num. 87. Quarta est sedatio & pacificatio discordiarum, sive præsentium, sive quæ futuræ prævidentur. Quinta quum dives ducere cupit in uxorem cognatam, vel affinem pauperem constituendo illi dotem. Navarra præfatas colligit causas consil. 3. de consang. & affin. Ibidemque addit sextam, si bona fide & ex juris ignorantia jam fuit contractum matrimonium. Septimam, matrimonii malè contracti diuturnitatem. Octavam, scandalum grave præcavendum, aut peccatum. Nonam, evitacionem mortis aut periculi ejus. Decimam, indotatæ puellæ miseriam, quæ vel spectat ad pudicitie periculum, vel ad rerum victui necessariorum indigentiam.

II. Prohibet Concilium Tridentinum non solum dispensari sine rationabili causa circa matrimoniorum impedimenta, sed etiam quidquam pro dispensatione exigi: dispensari etiam vetat in secundo gradu, nisi inter magnos Principes, sess. 24. cap. 5. de reform. matr. *In contrahendis (inquit) matrimonii vel nulla omnino detur dispensatio, vel raro, idque ex causa, & gratis concedatur. In secundo gradu nunquam dispensetur nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam.*

III. Circa præfata Matrimoniorum impedimenta solus Papa regulariter dispensare potest, cum sint vel à Generalibus Conciliis, vel à Summis Pontificibus instituta, contra quæ nihil possunt Episcopi, cum sit horum

horum autoritas inferior, & prædictis subdita, can. *Inferior*, dist. 21. & Clement. *Ne Romani*, de election. Circa illa verò impedimenta quæ sunt à jure naturæ introducta, ut in Matrimonii ascendentium & descendentium in linea directa, neque Papa, neque Concilium dispensare ullatenus valent. Quandoque tamen accidit ut dispensare Episcopi possint in impedimentis à Jure Canonico & suprema Ecclesiæ potestate sancitis. Quando enim Matrimonium cum aliquo impedimento canonico, etiam dirimente, bonâ fide ex juris aut facti ignorantia contractum fuit in facie Ecclesiæ, si sit occultum impedimentum, neque adiri possit prima Sedes ob conjugum paupertatem, rusticitatem, aut locorum distantiam, aliâve similes causas, neque possunt citra scandalum conjuges separari, aut etiam urget periculum offensæ Dei, his casibus potest Ordinarius dispensare quoad forum conscientie. His consentit omnis Summistarum & Theologorum multitudo. Angelus verb. *Dispensatio*, num. 5. Sylvester verb. *Dispensatio*, §. 9. Armilla eod. verb. num. 19. Dominicus Soto in 4. Sent. dist. 37. quæst. unica, art. 2. Navarra cap. 22. n. 85. Bonacina quæst. 3. punct. 15. n. 4. Sanchez lib. 8. disp. 6. Zerola 1. p. verb. *Dispensatio*, §. *Ad quintum*, ubi quoque dicit, sibi in pari casu ab Urbe Roma responsum, istius dispensationis potestatem esse penes Ordinarium, concurrentibus simul sex circumstantiis sequentibus. 1. Ut jam fuerit contractum matrimonium. 2. Ut contractum fuerit ignoranter quoad impedimentum. 3. Ut sit consummatum. 4. Ut impedimentum sit occultum. 5. Ut partes sint adeò inopes ut non possint ire, aut mittere ad Papam vel Legatum. 6. Ut si fieret separatio, scandalum verisimiliter oriretur. Si verò aliqua absit ex præfatis circumstantiis, & personæ sint pauperes aut rudes ac rusticæ, officium erit Ordinarii prosequi hanc dispensationem in forma pauperum apud Sedem Apostolicam, ut planè gratis & sine compositione obtineatur.

IV. Prædicta Ordinariorum potestas viget quidem circa Matrimonia irrita, sed tamen de facto cum bona fide contracta. Circa verò Matrimonia contrahenda multò magis arctior est Ordinariorum potestas, & rarissimè contingit Episcopum posse in hac parte dispensare in impedimentis dirimentibus quamdiu res adhuc integra existit. Sanchez tamen casum proponit, in quo possit dispensare in impedimento irritante Episcopus, nondum contracto, sed tamen proximè contrahendo Matrimonio, lib. 2. disp. 40. num. 7. Nuptialibus conventionibus solenniter inter Partes in præsentia communium cognatorum, affinium & amicorum contractis, publicatis jam proclamationibus, expeditaque ab Ordinario permissione nuptiarum, puella proximè nuptura præmittit in manibus Parochi Sacramentalem, ut fieri solet, Confessionem, ex qua innotescit Parocho dirimens aliquod impedimentum, exempli gratiâ contractæ affinitatis ex illicita copula occulta. Sunt verò omnia ad nuptias vespere ejus diei consummandas disposita. Omnibus discussis, nulla patet via gravis & publici

blici scandali devitandi, infamiaeque, aut saltem gravissimarum inimicitiarum. In talibus angustiis praesumendum est, non esse animum Papae ut haec sibi in tanto discrimine reserventur, esset enim irrationabiliter invitum, sed recurrendum est ad Ordinarii secretam dispensationem futuram validam pro conscientiae foro. Ibidem tamen addit Sanchez, posse fortassis hoc effugium adhiberi, ut suscipiatur puellae consentienti votum castitatis emittendum pro uno mense, ut ipsa sine vituperio praetextere possit se a Confessario monitam necessitatis sibi incumbens petendae dispensationis ex voto castitatis, sine ulla tamen praefinito temporis mentione, quia votum ad tempus castitatis potest ab Ordinario dispensari. Interea differtur matrimonium, & dum in Romana Curia res aperte geritur pro dispensatione voti castitatis, occulte procuranda est dispensatio veri alterius impedimenti pro interiori foro. Verumtamen si cautela ista menti non occurreret, aut si ob rerum, vel personarum circumstantias judicaretur difficilis, aut etiam impossibilis executionis, recurrendum est ad Ordinarii dispensationem, quae in talibus angustiis justa erit & valida in conscientiae foro. Ista, quam Sanchez primus produxit, opinio evasit subinde inter Doctores communis, ut ostendit Bonacina num. 4.

V. Quod aliqui affirmant, posse Ordinarios in hoc Regno absolute dispensare ad contrahendum matrimonium in quarto, aut etiam in tertio cognationis aut affinitatis gradu, utrum id ita consuetudine invaluerit ut jus faciat, certum & indubitatum asserere non ausim. Scio alicubi ab Ordinariis dispensatum: scio quoque id aliis Ordinariis improbari. Et re penitus examinata non admodum moveor illorum qui sic dispensaverunt auctoritate, quia tam profuse, & sine causa dispensatum in his animadverto, ut non alia pateret ratio, quam quia ut ita indulgerent rogati fuerant: ob qualem facilitatem Papa ipse in iisdem gradibus dispensando non leviter peccaret, quia ut superius monui & probavi, non sunt petendae, aut laxandae contra Jus receptum dispensationes, nisi ubi suadet rationabilis & urgens ratio: talesque dispensatores, etiam si summi Pontifices forent, non dispensatores fideles, sed dissipatores dici vult Sanctus Bernardus allegans illud Apostolicum: *Hic jam quaritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniat.*

* VI. Solent nonnulli Praefules Gallicani, qui scilicet dispensandi vim sibi attribuunt ad nuptias non modo contractas, sed futuras etiam & contrahendas, effusam (ut sibi videtur) Romani Pontificis, aut Legati insimulare in dispensando libertatem. Cur igitur iidem non prospiciunt longe profusorem fore dispensandi licentiam, si in oppositum reclamantibus Conciliis oecumenicis, quae hanc potestatem uni Summo Pontifici, Legatoque reservant, sibi ausint vindicare Gallicani ducenti circiter & quadraginta nimirum Episcopi cum suis Vicariis seorsim in suis Diocesis singuli pro suo arbitrio hujusmodi licentiam? Ingruet profecto tota Gallicana

Gallicana ditione admodum exuberantior & inordinatio inter tot, tamque diversa sibi, aliisque indulgentium Prælatorum capita in dispensandis matrimoniis licentia. Quin etiam si per universum Regnum ista invalesceret consuetudo (quod malum Deus avertat) contingeret demum ut quilibet laici, etiam subalternorum Tribunalium Iudices per captionem & distractionem bonorum Episcoporum ipsosmet Episcopos cogerent pro suo peculiari, aut amicorum, aut Partium postulanti affectu ad sic dispensandum, sicut jamdudum compellunt invitos ad monitoria & excommunicationes decernendas; sicque simile quid illis obveniret divinæ huic apud Isaiam comminationi, *Pro eo quod abiecit populus iste aquas Siloë, quæ vadunt cum silentio, propter hoc ecce adducet Dominus super eos aquas fluminis fortes & multas.* Sic enim renuentes hac in parte Summo Universalis Ecclesiæ Pontifici subijci, compelluntur indignissimè laicorum Judicium infirmorum decretis obtemperare, aut propriorum fructuum, ni pareant, interceptionem ac privationem pati. Denique ut alias innumeras sileam authoritates, lubet unicam proferre Gallicanorum duodecim Episcoporum in Concilio Turonensi sedentium, & sic decernentium anno 1583. tit. 9. de Matrimonio. his verbis: *In quarto consanguinitatis & affinitatis, necnon cognationis spiritualis prohibitis gradibus Episcopis dispensare non licere declarationis.* Eadem pariter mens extitit Antistitem Concilii Tolosani, cui præfedit Tolosanus Archiepiscopus Cardinalis de Joyosa anno 1590. sic enim ab his decernitur sub tit. de Matrimonio: *Quos cognationis gradus impedit, nisi prius visa Summi Pontificis dispensatione, in matrimonii conjunctionem Parochi non recipiant.* Declaratur igitur nullam esse quamcunque hac in re dispensationem, si non à Pontifice dimanarit. Citent alii Barbosam Episcopis quibuscunque hanc potestatem eximentem, de offic. & potest. Episc. part. 2. alleg. 35. Sanè istæ ab Episcopis concessæ dispensationes pro contrahendis conjugis, aut nullitatem, aut incertitudinem causant Sacramenti. At verò in re Sacramentaria unanimes docent Theologi, non esse licitum quidquam incerti adhibere, eo certo medio prætermisso, quod adhiberi possit. Atque ita licentia ista vel nefariam inducit Sacramenti nullitatem, aut ad summum tutiore simul & probabiliore opinione rejecta, minus probabilem, nec tutam in tanti momenti Sacramento consecratur opinionem.]

VII. Ex rationabili & justa causa possunt Ordinarii dispensare circa impedimenta non dirimentia, non solum ad prius contractum, sed etiam ad contrahendum matrimonium, exceptis votis simplicibus & absolutis perpetuæ castitatis & Religionis. S. Antoninus 3. part. tit. 1. cap. 16. §. 4. Paludanus in 4. distinct. 28. quæst. 2. Bonacina quæst. 3. punct. 15. n. 3. Navarra cap. 22. num. 85. addens hanc esse ubique receptam consuetudinem. Possunt etiam dispensare circa dirimentia impedimenta quæ innotescant non ante contrahendum, sed post contractum bona fide matrimonium,

Fff 2 aliis

aliis accedentibus circumstantiis supra artic. 3. recensitis. Præterea absolvi possunt Ordinarii dispensare circa impedimenta quæ prius contracto matrimonio superveniunt, & debiti conjugal. petitionem & usum prohibent, qualis est superveniens inter conjuges, sive per Baptismum, sive per incestum affinitas. Abbas in cap. 1. de eo qui cogn. consang. uxor. sur. Sylvester in verb. *Debitum*, quæst. 9. adjungens hanc esse communem opinionem. Sotus in 4. distinct. 37. quæst. unica, art. 2. vers. *Debet autem*. Jacobus Grassius decif. aur. p. 1. lib. 2. cap. 80. num. 9. & 10. Sanchez lib. 2. disput. 40. num. 13. & seqq. Debet tamen simul injungere pro incestus gravitate poenitentiam, & procurare sollicitè ut amoveantur occasiones recidivarum.

VIII. Quicumque scienter in gradibus prohibitis matrimonium contraxerint vel consummaverint (quod idem obtinet & servandum est in aliis quoque dirimentibus impedimentis) jubet Concilium Tridentinum eos qui hoc præsumperint, separari, atque omni spe. obtinendæ dispensationis excludi: non enim est indulgenda dispensatio, cui bona fides aut probabilis ignorantia non suffragetur, sess. 24. cap. 5. de reform. matrim. Hoc ergo advertant Ordinarii, ne sub prætextu invalidarum propter subreptionem dispensationum à suprema Sede impetratarum, approbent vel permittant nulla & invalida matrimonia. Si quis ergo in gradu prohibito, aut cum alio quovis dirimente impedimento sciens & volens irritum contraxit aut consummavit matrimonium ad hunc finem, ut secum facilius dispenseretur, si non diserte explicaverit apud Papam istas circumstantias præmissi irriti matrimonii, aut consummata copulæ ad hunc dispensationis facilius obtinendæ finem, quæ intentio necessariò exprimenda est, erit subreptitia & invalida dispensatio, juxta cap. *Super literis* 20. & cap. *Dilectus* 26. de rescript. Covarruvias 2. p. de sponsalib. cap. 6. §. 2. num. 14. Zerola loc. cit. §. *Quarid quod quando*: ubi admonet Ordinarios ut hoc advertant, & districte prohibeant cohabitationem sponсорum antequam veniat ab Urbe dispensatio. Verumtamen sæpè accidit, ut qui contraxerunt cum dirimente impedimento, dum expectant dispensationem, consumment inter se postquam supplicationem præmiserunt (nam si ante supplicationem consummaverint, invalida sequetur dispensatio, ut jam dixi): queritur utrum in illo casu dispensatio valeat? Et valere respondetur; non enim cenferi potest subreptitia quando preces veritate nituntur. Atqui supplicatio super qua dispensatum fuit, vera, & nullatenus subreptitia supponitur, cum fuerit expedita ante illum defectum supervenientis consummationis, etiam si consummatio illa contigerit nondum confectis literis dispensationis. Zerola dict. verb. *Dispensatio*, §. *Ad sextum*, versu *Secundo quia per solam*.

IX. Si matrimonium coram Parocho & testibus bona fide initum, comperiat tandem invalidum ob dirimens aliquod prius ignoratum impedimen-

pedimentum, necesse est post impetratam dispensationem, ut post impedi-
menti præexistentis cessationem, qualis esset defectus sufficientis consensus,
ut partes mutuum inter sese consensum renouent: neque enim sufficeret
consensus solius ejus qui novit impedimentum. Quod enim ab initio non
valet, tractu temporis non conualescit, l. *Quod ab initio*, D. de regul. Jur.
Non est tamen necesse hunc in specie defectum Parti alteri quæ id ignorat,
notificari, dummodo novus ab ipsa consensus simul eliciatur. Caietanus in
summa, verb. *Matrimonium*, & in opusculis tract. 12. q. 2. Navarra cap. 12.
num. 47. & 82. & ceteri communiter.

X. Quando à Sacra Pœnitentiaria conceditur Ordinario aut Confes-
sario in Theologia aut Sacris Canonibus graduato ad hoc delegato facul-
tas dispensandi cum aliquibus circa Matrimonii impedimenta, debet hic
delegatus primum inquirere diligenter, utrum res ita sit sicut exposita fuit
Apostolicæ Sedi, an verò literæ in quibus res gesta exponitur, subrepti-
tiæ sint. Sufficit tamen si inquirat penes ipsum pœnitentem, cui fides ha-
benda est, nisi oppositum compertum sit. Debet verò delegatus injungere
convenientem satisfactionem, si eam sacra Pœnitentiaria non taxaverit.
Censetur verò occultum in hac materia impedimentum, si non laborat
infamiâ publicâ, & si non fuit deductum ad contentiosum forum, aut si
deductum quidem fuerit, sed non potuerit probari; ideoque his dirempta,
& Pars rea sine nota dimissa fuerit. Sanchez lib. 8. disp. 34. num. 55. Bo-
naccina quæst. 3. punct. 15. n. 7. Hæc enim dispensatio non in foro exter-
no, sed in solo conscientie foro valebit, quod occultum est. Sciat deni-
que Confessarius ad hoc delegatus, simulque pœnitens, matrimonium
non sortiri effectum à die obtenti & expediti rescripti, sed à die quo sive
Ordinarius, sive Confessarius approbatus & delegatus in virtute mandati
Apostolici dispensaverit cum pœnitente, ut monet Covarruvias 2. p.
cap. 6. §. 9. num. ult. & est communis doctrina. Porro in rescriptis dispen-
sationum matrimoniorum etiam in foro pœnitentie obtentis, solet clausu-
la ista apponi: *Si ita est, cum eis dispensa, ut inter se, & servatâ Tridentinæ
Canonis formâ publicè contrahant.* Quæ clausula vim habet, ut si Parochus
aut testes illud noverant impedimentum quando primum contractum fuit
matrimonium, aut si istud non ita sit occultum, quin probari facile in
judicio possit, & periculum sit ut detegatur impedimentum, in his re-
rum circumstantiis denuò renovetur matrimonium coram Parocho & te-
stibus ad id vocatis. Extra verò has circumstantias poterit occultè, & sine
Parocho, & remotis arbitris ac testibus secretò renovari mutuis inter Par-
tes consensus, juxta usum generalem communi Doctorem calculo appro-
batum.

XI. Impedimentum dirimens quod exurgit ex consanguinitate in pri-
mo gradu non solum lineæ rectæ ascendentiæ & descendentiæ, sed
etiam lineæ transversalis & lateralis fratrum & sororum, procedit ex jure
Fff 3. naturali.

naturali, contra quod Ecclesia non potest dispensare. Secus est in gradibus affinitatis, in quibus jus naturale nullum inducit impedimentum, nisi forte in linea recta primo gradu. Communior enim opinio, quam tueretur Sotus, Ledefina, Covarruvias, Valentia, Vasquez, Coninch, Filiucius, quos citat & sequitur Bonacina quaest. 3. punct. 12. num. 7. negat posse per Papam dispensari super affinitate ex iusto matrimonio confurgente in linea recta, scilicet inter vitricum & privignam, inter novercam & privignum, inter socerum & nurum, inter socrum & generum: quanvis Sanchez lib. 7. disp. 66. & lib. 8. disp. 6. num. 12. attribuat in his quoque Summo Pontifici dispensandi potestatem. Cuncti tamen consentiunt posse ab Ecclesia dispensari in iisdem ipsis gradibus, non ex legitimo matrimonio, sed ex illicita copula exurgentibus, ut in nuptiis filiae cum adultero matris suae, aut filii cum concubina patris sui. Et certe si incestus sit occultus, conveniunt Doctores, non modò virum qui pendente suo matrimonio compressit, matrem uxoris suae socrum suam, & uxorem quae similiter constante matrimonio adulterata est cum patre viro sui socero suo, teneri solvere debitum conjugii petenti, sed posse insuper ab Ordinario dispensari ut possint licite petere. Affinitas enim perfectò jam matrimonio inter virum & uxorem superveniens reddit eum ex cuius flagitio nata est, inhabilem ad exigendum connubiale debitum; sed tamen petenti conjugii innocenti reddere tenetur. Sed tamen conjunx qui commisit incestum, potest dispensari ut licite possit petere, cap. *Transmissa*, & cap. *Tua fraternitatis*, & cap. *Jordane*, de eo qui cognov. conclelia, hoc est Papa, vel generale Concilium, dispensare ad matrimonium, quanvis illa affinitas non ex stupro, sed ex legitimo matrimonio exorta foret, ut scilicet vidua ex fratre fratri superstiti nubat: etsi talis dispensatio in Catharina Austriaca, per quam defuncto priore conjugis Arturo Angliae Rege, nupsit ejus fratri Henrico, funestissimos sortita fuerit exitus.

XII. Quod verò attinet ad impedimenta non dirimentia locuples testis est Navarra cap. 22. num. 85. ea omnia fuisse diuturnâ olim consuetudine abolita, exceptis votis simplicibus perpetuae castitatis, necnon Religionis, & sponsalibus præcedentibus cum altera vivente persona, & Ecclesiae interdicto; quatenus ipse dum hæc scriberet nonagenarius, vitam insumperat docendo publicè Jus Canonicum in Gallia, Hispania & Italia, & frequentibus toto ex orbe Christiano consultationibus respondendo in Romana præsertim Curia, quæ de ejus doctrina lumen in arduis quaestionibus mutuari solebat. Sic verò loquitur: *Id videtur non tantum consuetudine non esse receptum, sed etiam neque à Papa, neque ab Episcopo ullo peti dispensationem, quando cum illo impedimento aliud dirimens non concurrat: nondum enim in tanta aetate vidi vel audivi fieri.* Eadem affirmat Toletus

letus lib. 7. cap. 19. in fine. Sanchez lib. 7. disput. 17. Bonacina quest. 3. puncto 15. num. 3.

XIII. Non omnes extra matrimonium nati censentur illegitimi. Naturalis enim ex soluto & soluta genitus legitimatur per subsequens matrimonium, cap. 1. qui fil. sint legit. Instit. de nupt. §. fin. & in Authent. quomodo naturales efficiantur sui, §. Si quis igitur dotalia, collat. 3. & C. de natural. liber. l. Cum quis: & Instit. de hæredit. quæ ab intest. defer. §. Quibus, verb. Necnon. Id verò jus non extenditur ad spurios natos durante patris aut matris matrimonio, licet postmodum dissoluto per mortem alterius conjugum matrimonio, pater & mater spurii matrimonium inter se inirent, cap. Tanta, qui fil. sint legit. At filii nati ex conjugio in facie Ecclesiæ bona fide contracto censendi sunt legitimi, quanvis postea aliquod ejus conjugii dirimens impedimentum detegatur, cap. Pervenit, eod. tit. Si conjugatus vivente priori conjugate contrahit cum alia persona ignorante quod ille sit conjugatus, proles inde nascens erit legitima, cap. Ex tenore, eod. Præterea proles infidelium conjugum qui postea convertuntur ad Fidem, legitima est, etiam si parentes sint in gradu prohibito lege canonica, cap. fin. eod. Cognitio an quis sit legitimus, ad Ecclesiam deferitur, cap. Causam 2. eod. tit.

CAPUT XXVIII.

De Divortio.

DIVORTIUM est legitima conjugum separatio, quæ tribus modis intelligi potest. Primo quoad torum, seu copulam dumtaxat. Secundò quoad torum simul & habitationem. Tertiò quoad vinculum ipsum quod solvitur, ita ut desinat esse Matrimonium.

II. Dissolvitur quoad vinculum ratum conjugium, dummodo non sit consummatum, si alter conjugum discesserit, & professionem in Religione aliqua per Apostolicam Sedem confirmata emisit: imò etiam per votum simplex quod in Societate Jesu post triennium probationis emitte solet, adeò ut post tale emissum votum liceat alteri Parti in aliud convolare matrimonium. Et si enim scriptum sit Matth. 19. Quod Deus conjunxit homo non separet; id tamen absolute intelligendum est de matrimonio consummato, per quod duo fiunt una caro, ut ibidem innuitur: Erunt duo in carne una. Post ratum itaque matrimonium conceduntur conjugibus menses duo, intra quos alter conjugum alteri petenti potest debitum conjugale regulare

recensare, ut interea liber sit ad Religionis ingressum, cap. *Ex publico*, & cap. *Ex parte*, de convers. conjug.

III. Reliquæ autem divortiorum species vinculum nuptiale non dissolvunt, possuntque diversis ex causis fieri: quarum prima & præcipua est alterius conjugum adulterium, Matth. 19. *Quicumque uxorem dimiserit, nisi ob fornicationem*. Quandiu verò unus conjugum de consortis adulterio non est certus, licitum est Parti quæ sibi conscia est adulterii debitum exigere nuptiale, neque hoc jure excidit donec delictum alteri conjugi plenè innouerit. Ista lege tenentur tam viri quàm uxores, quia utrobique ligat fidel conjugalis vinculum, adeò ut non teneatur uxor virum adulterum admittere, ut neque maritus uxorem adulteram. Sed si uterque conjugum fidem solvit, neuter ab altero divertendi jus habet, sitque mutua injuriarum compensatio, cap. *Significasti*, de divort. Neque refert (ait Coninch) uter eorum prior fidem fregerit, aut quod unus sapius quàm alter deliquerit, aut unus, non autem alterius adulterium publicè innotuerit, cum jus divortii non nisi innocenti competat. Ideoque statuit cap. *Ex literis*, eod. tit. quod si mulier marito requirente fuerit per Ecclesiæ sententiam ab ejus toro & cohabitatione separata, si postmodum vir ipse fornicetur, cogendus erit dimissam uxorem resumere.

IV. Cessat ista divortii causa simul ac Pars innocens hanc offensam consorti condonaverit, ut si post ejus adulterium illam vel semel ad tori admiserit consortium. Hic tamen requiritur libertas; quia si uxor, exempli causâ, metu vexationis maritum adulterum admittat, non censetur perinde hanc illi remittere injuriam, donec plena libertate illum admittere consenserit. Hic obiter observa, virum qui vel semel uxorem, postquam adulterata est, cognoverit carnaliter, fieri hoc ipso irregularem eâ, quæ dicitur interpretativa, bigamiâ, cap. *Si cujus*, dist. 34.

V. Si vir uxorem adulteram non poenitentem, sed in delicto perseverantem admittit, delicto participat, tum ratione scandali, tum defectu debitæ correctionis, cap. *Si vir sciens*, de adulter. Quod verò ibidem dicitur, debereâ viro uxorem poenitentem recipi, intellige cum Glossâ ibi de convenientiâ, non de conscientiâ vel obligationis debito. Absolutè enim loquendo, si vir hanc injuriam sponte non condonet, aut nisi ipse pari quoque delicto peccaverit, liber in perpetuum à conjugali onere manet. Idemque juris habet femina innocens respectu mariti adulteri, adeo ut re juridicè probata, possit conjunx innocens non modò dimittere consortium inavutum, sed præterea Religionem ingredi, aut sacris se Ordinibus alligare, can. *Agathosa*, 27. quæst. 2. & cap. *Constitutus*, & cap. *Veniens*, de convers. conjug. Et refertur historiæ Lausiacæ cap. 28. Sanctum Paulum cognomine Simplicem, deseruisse deprehensam in adulterio uxorem, vitæque monasticæ se addixisse sub Magni Antonii disciplina. Verumtamen ad hoc requiritur & probatio delicti, & sententiâ Ecclesiæ. Sed

Sed ubi agitur de sola tori, aut etiam cohabitationis separatione, id fieri secundum conscientiam privata auctoritate potest: verum ad alterius querelam compelletur Pars quæ se subduxit, vel probare delictum, vel reverti ad communionem cohabitationis & tori per Judicis sententiam. Sotus in 4. dist. 36. quæst. unica, art. 2. cap. 3. Ledesina quæst. 62. art. 3. Navarra cap. 22. num. 23. Sanchez lib. 10. disp. 12. num. 31. Bonacina quæst. 4. punct. 5. n. 10. qui tamen admonent circa divortium, evitandum necessario scandalum, quod contingit maximè si adulterium nemini aut paucis innotuerit, cap. *Dixit Dominus*, 32. quæst. 1.

V I. Neque solus animus adulterandi, neque alii actus impudici præter copulam possunt esse causa sufficiens ad divortium, quia per solam sexuum commixtionem, non verò per alios actus caro dividitur conjugum, & violatur illud sacræ Scripturæ: *Erunt duo in carne una*, Sanchez, Coninch, aliique quos allegat & sequitur Bonacina quæst. 4. punct. 5. num. 3. & 4.

V II. Non potest conjunx divortium facere, nisi certitudinem adulterii saltem moralem habeat, ne alteri fiat injuria. Sed requiritur tanta certitudo, quanta requireretur ad condemnandum in criminali foro. Cujusmodi est certitudo si conjunx proprium fateatur adulterium, aut si nuda cum nudo, aut sola cum solo accubantes in uno lecto deprehendantur, cap. *Literis*, de præsumption. Non tamen sufficiunt verba aut literæ amatoriaræ, neque munuscula, neque oscula, neque amplexus, nisi adsint aliæ urgentes circumstantiæ loci, temporis ac personarum. Bonacina num. 8.

V III. Fit nonnunquam ut uterque conjunx adulteratus fuerit, sed horum unus ab hoc vitio pridem destiterit: quaritur an hic possit divertere ab altero non emendato? Respondent Doctores affirmativè, tam in interno quàm in externo foro, dummodò post sui emendationem admonuerit conjugem, qui, quæve post admonitionem reinciderit in hoc peccatum, cap. *Significasti*, de divort. Enimverò si ambo conjuges post singulorum adulteria reconciliati essent, fieretque post reconciliationem ut eorum unus continentiam servaret, alterque in pristinum vitium relaberetur, conjunx emendatus jus haberet repudii adversus incorrigibilem consortem. Bonacina num. 15. Sed si post divortium propter adulterium contingat conjugem qui divortium petiverat, fornicari, compellendus erit ad rursus cohabitandum cum consorte repudiata, cap. *Ex literis*, de divort.

I X. Altera justa divortii causa ex conjugis sævitia procedit, cap. *Literas*, de restitut. spoliat. Ad hanc reducitur furor, si sit ita vehemens ut alter conjugum cohabitando valde periclitetur. Tertia causa est, si alter conjugum alterum instigat ad peccandum, præmissaque admonitione non desistit. Si enim non tenetur conjunx alteri conjugi sibi periculum mortis

G g g corpora

corporalis intentanti, minus tenebitur cohabitare intentanti sibi interitum animæ, cap. *Quæstio*, de divort. Docet Coninch justam esse divortii causam, si alter conjunx sit magus ac veneficus. Cum enim tales homines ductu demonum regantur, periclitatur animæ salus illis cohabitantis: quin etiam corporis vita, ut monet Bonacina. Quarta causa est lapsus alterius conjugum in hæresim vel apostasiam, cap. *De illa*, & cap. *Quanto*, de divort.

X. Non est justa & sufficiens divortii causa, si alter conjugum in lepram incidat, tot, tit. de conjug. leprosor. Et tenetur sanus conjugi leproso petenti reddere debitum, cap. *Quoniam*, eod. tit. Tamen si liberum sit sponsalia de futuro dissolvere propter supervenientem lepram, cap. fin. eod. Mira est Canonum de leprosis discrepantia, Alexandro III. jubente reddi debitum leproso conjugi; Stephano autem II. disertè prohibente reddi, & separari jubente, responso 9. ex Carisiaca Villa, anno 754. regnante in Gallia Pipino, ad quem Stephanus confugerat. Huic Stephani Decreto conformatur triennio post celebrata Synodus Compendienfis can. 16. Plura de divortio, tum etiam de juribus pecuniariis sponiarum, nuptiarum & viduarum, require inferius lib. 6. cap. 27.

CAPUT XXIX.

*Resolutiones circa oscula, aliosque similes actus, ex
Sancto Thoma, & Sancto Antonino.*

I. **P**ERMUXTUM refert ad animarum & conscientiarum directionem, tum elucidationem, discernere in quibusnam circumstantiis, sive mortaliter, sive venialiter peccetur, aut etiam non peccetur, circa oscula, tactus aliaque ejusmodi, quæ ut plurimum esse possunt libidinis incitamenta. Et quia circa hæc multiplices discrepantes ventilantur opiniones, consultius esse duco lumen mutuari à duobus eruditissimis, sapientissimis, & publicè totius Ecclesiæ veneratione celebratissimis Doctoribus, sancto Thoma, & qui hunc ipsum allegat & sequitur ducem, sancto Antonino Archiepiscopo Florentino, cujus ipsamet verba sine ulla immutatione subjicio ex secunda parte Summæ majoris, tit. 5. cap. 1. §. 9.

II. Intantum (inquit) sunt peccata amplexus, oscula, tactus & stultiloquia, in quantum procedunt ex luxuria, secundum Thomam. Pro cuius majori declaratione dicit Thomas 2. 2. quæst. 154. art. 4. quod aliquid potest esse peccatum mortale dupliciter, uno modo secundum speciem

ciem suam, & hoc modo oscula, amplexus, & tactus secundum suam rationem non nominant peccatum mortale. Possunt enim hæc fieri absque libidine, vel propter consuetudinem patriæ, vel propter aliquam necessitatem, vel ob aliquam rationabilem causam. De more est enim in aliquibus locis, ut non solum viri viros, sed etiam viri mulieres, præcipue consanguineas suas, cum de novo adveniunt vel visitant, amplexentur, & manus mutuo contingant, & osculentur, sicut Jacob Patriarcha osculatus est Rachelem adolescentulam amore casto ut consanguineam, Genes. 29. Necessitas quandoque compellit tangere totum corpus, & etiam secretiora naturæ, ut Medicus infirmam in tali parte. Causa alia rationabilis est cum datur osculum pacis in Ecclesia, esto quod non fiat à viris erga mulieres: talia non sunt peccata de se, quanvis possit supervenire & tentatio, & mala intentio; sed hoc erit per accidens. Alio modo dicitur aliquid esse peccatum mortale ex causa sua, sicut ille qui dat eleemosynam ut inducat aliquem in hæresim, mortaliter peccat propter intentionem corruptam. Dicitur autem est supra, quod non solum consensus in actum, sed etiam consensus in delectationem peccati mortalis est peccatum mortale. Et ideo cum oscula, amplexus & tactus sunt propter huiusmodi delectationem extra matrimonium habendam, sunt mortalia, quia sic sunt libidinosi. Et qui permittit hæc sibi fieri ab eo quem existimat moveri amore libidinoso, mortaliter peccat, quia facientem & consentientem par pena constringit, ut dicitur 1. 1. quæst. 1. can. *Notum*, cum Glossa. Sed qui permittit hæc sibi fieri, credens talem moveri ex dilectione fraterna, seu honesta amicitia, seu quadam humanitate, seu more patriæ, non peccat, quanvis faciens hoc ex libidine moveretur, & per consequens mortaliter peccaret. Hactenus S. Antoninus.

III. His adjunge Caietanum opusc. de delectatione morosa, tom. 1. docentem quod oscula, tactus, amplexus quæ sunt ob carnalem delectationem, sunt peccata mortalia, quanvis homo non intendat copulam, neque pollutionem, neque sit harum periculum ullum. Quibus accedit Alexandri Papæ VII. Bulla 18. Martii, anno 1666. per quam damnatur ista propositio: Est probabilis opinio quæ dicit esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem & sensibilem quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris & pollutionis.

IV. Oscula tamen & amplexus, secluso periculo pollutionis, non prohibentur inter sponfos; sed ubi inest periculum probabile pollutionis, prohibentur ut mortalia etiam inter conjuges. Toletus lib. 5. cap. 14. num. 2. aliique communiter Doctores.

V. Pollutio voluntaria, aut voluntaria in eam delectatio adeo prohibentur divinâ lege, ut nulla existat causa quæ possit hæc reddere licita, ne quidem causa sanitatis, aut vitandæ mortis, 1. Cor. 6. *Molles*

regnum Dei non possidebunt. Sed justa potest esse causa & licita, non quidem procurandi, sed tamen permittendi pollutionem, etiam præviam, dummodo omnis cohibeatur ad ejus delectationem consensus. Sic Medicus non peccat dum studet in sua arte, aut dum eam exercet non tenetur desistere ob inde emergentem in se pollutionem, neque Chirurgus: sed tamen tenetur cohibere consensum ad fœdam delectationem. Idemque judicandum de Confessario, aliisque ob bonum & laudabilem finem vacantibus circa res utiles & licitas, etiam si per accidens & præter intentionem exurgant impuri motus & pollutiones in carne. Harum evitandarum gratiâ non tenetur quis equo descendere quo peregrinè proficiscitur, potestque eas in se pati, dum consensum eviter prævæ delectationis. Navarra cap. 16. n. 6. Declarat verb. sacra Tridentina Synodus hujuscemodi impuritates, quanvis ab originali peccato ortum ducant & ad peccata sollicitent, nullatenus nocere non consentientibus: & contrâ sentientibus dicit anathema fess. 5. in Decreto de peccato originali.

